

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

KONYA'DA BULUNAN ANADOLU SELÇUKLU VE
BEYLİKLER DÖNEMİ MEZAR TAŞLARINDA SÜSLEME

HÜMEYRA TÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ HACER KARA

KONYA - 2022

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	x
ÇİZİMLER LİSTESİ	xv
TABLolar LİSTESİ	xix
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırlandırılması.....	1
1.2. Yöntem	6
1.3. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar	8
1.4. Başlangıcından Günümüze Türklerde Mezar Taşı Tarihçesi.....	13
1.5. Konya Mezar Taşları Süslemesine Genel Bakış	28
2. KONYA'DA BULUNAN ANADOLU SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ MEZAR TAŞLARINDAN ÖRNEKLER	33
3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	253
3.1. Malzeme ve Teknik	255
3.2. Form	256
3.2.1. Sanduka Formlu Mezar Taşları.....	259
3.2.2. Şahide Formlu Mezar Taşları	260
3.3. Süsleme.....	262
3.3.1. Geometrik Süsleme.....	264
3.3.2. Bitkisel Süsleme	266
3.3.3. Figürlü Süsleme	271
3.3.4. Mimari Form Süsleme	273
3.3.5. Nesneli Süsleme.....	274
3.4. Yazı.....	275
4. SONUÇ	277
KAYNAKÇA.....	280
TABLolar.....	290

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hümeysra TÜRK		
	Numarası	18818001032		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi A.B.D. / Sanat Tarihi B.D.		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Hacer KARA		
Tezin Adı	Konya'da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Hümeysra TÜRK

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hümeyra TÜRK		
	Numarası	18818001032		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi A.B.D. / Sanat Tarihi B.D.		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Hacer KARA		
Tezin Adı	Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme			

“Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme” isimli yüksek lisans tezi, Konya’nın merkez ilçelerinde yer alan mezar taşlarının incelenmesi yanında süsleme özelliklerinin üzerinde durularak döneme dair tarihi ve sanatsal değerlerinin ortaya koyulmasına dair bir araştırmadır.

Çalışma bünyesinde toplam 69 adet mezar taşı incelenmiştir. Mezar taşlarından 15 adeti 13. yüzyıla, 17 adeti 14. yüzyıla, 1 adeti 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısına, 1 adeti 14. yüzyılın ilk çeyreği ile 15. yüzyıla, 1 adeti 14.-15. yüzyıla, 31 adeti 15. yüzyıla, 3 adeti 15. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir. Mezar taşlarının çoğunluğu mermerdendir. Zemin oyma tekniği en fazla kullanılan tekniktir. Mezar taşları form bakımından şahide ve sanduka olarak ayrılır. 31 adet sanduka, 38 adet şahide bulunmaktadır. İncelenen eserlerde geometrik, bitkisel, figürlü, nesnel ve mimari formda olmak üzere farklı süsleme çeşitleri görülmektedir. Mezar taşlarının tamamında sülüs hattının kullanıldığı görülür.

Tez çalışması dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm **“Giriş”** başlığı altında **“Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırlandırılması”**,

“Yöntem”, “Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar”, “Başlangıcından Günümüze Türklerde Mezar Taşı Tarihçesi” ve “Konya Mezar Taşları Süslemesine Genel Bakış” adı altında beş alt başlığa ayrılmıştır. “Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarından Örnekler” isimli ikinci ana başlık altında kronolojik sıralanmış 69 mezar taşı ayrıntılarıyla incelenmiştir. Üçüncü ana başlık olan “Değerlendirme ve Karşılaştırma” başlığı altında incelenen mezar taşları “Malzeme ve Teknik”, “Form”, “Süsleme” ve “Yazı” alt başlıklarında değerlendirilmiştir. “Sonuç”, “Kaynakça”, “Tablolar” ile çalışma nihayetlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konya, mezar taşı, süsleme, motif

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Hümeyra TÜRK		
	Student Number	18818001032		
	Department	Sanat Tarihi A.B.D. / Sanat Tarihi B.D.		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Lecturer Hacer KARA		
Title of the Thesis/Dissertation	The Ornaments of Tombstones Anatolian Seljuks and Principalities Period in Konya			

The master's thesis called "The Ornaments of Tombstones Anatolian Seljuks and Principalities Period in Konya" is research about investigating tombstones located in central districts of Konya besides exhibiting the art and historical values of the era they belong to by dwelling on ornaments.

This study contains 69 tombstones examinations in total. The number of 15 tombstones belong to the 13th century, 17 of them were dated to the 14th century, 1 of them was dated to the second half of the 14th century and the first half of the 15th century, one of them was dated to the first quarter of the 14th century and 15th century, 1 of them was dated to 14th and 15th centuries, 31 of them were dated to 15th century, 3 of them were dated to the last quarter of the 15th century. The majority of the tombstones were made of marble. The carving technique is the most used. Tombstones are divided into two groups by their forms: "şahide" and "sanduka". 38 of şahide and 31 of sanduka were observed in this study. In examined pieces; geometrical, floral, figured, objective, and architectural formed ornament types were determined. It appears that "sülüs" line was used in all of the tombstones.

This thesis study consists of four main chapters. Under the title of “Introduction”, the first chapter was divided into five subtitles named “The Definition of the Subject, Its Importance, Aim and Classification”, “Research About the Subject”, “From the Beginning and Today, the History of Tombstones of the Turkish”, “A General View to Ornaments of Tombstones in Konya”. Under the second main title, “ Examples of Tombstones Anatolian Seljuks and Principalities Period in Konya”, 69 tombstones were examined according to chronological order. The third major topic was evaluated under subcategories called “Material and Technique”, “Form”, “The Ornaments” and “Lettering”. The study had been finalized with “Conclusion”, “References” and “Charts”.

Keywords: Konya, Tombstone, Ornaments, Motif

ÖNSÖZ

Konya, Anadolu Selçuklu Devleti tarafından başkent yapılmasının ardından siyasi, ticari, mimari, ekonomik, kültürel ve sanatsal anlamda önemi artmıştır. Mimarinin yanı sıra el sanatlarında görülen ortak plan, form ve süsleme anlayışı bazı yerel özellikler dışında Anadolu Selçuklu Devleti'nin sanat üslubunu meydana getirmişlerdir. Bu sanatsal üslubun yetkin ve nadide örneklerini başkent Konya'da takip etmek mümkündür. Anadolu Selçuklularının ardından bölgede hâkim beylikler ile geçmiş mirasın devamı sağlanmıştır. Mezar taşları bu sanatsal üslubun takip edildiği alanlardan yalnızca biridir. Nüfuz sahibi kişilerin yanı sıra halkın her zümresinden kişinin yaptırması dolayısıyla Anadolu'da pek çok malzeme, form ve süsleme özellikleriyle karşılaşılan mezar taşlarının çeşitliliği dolayısıyla, yerel bölgeler özelinde detaylı incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yalnız tarihi önemleri üzerinde durulması ve mezar taşlarının bünyelerinde barındırdıkları sanatsal unsurların göz ardı edilmesi sanat tarihi alanında büyük bir kayıp meydana getirecektir. Bu nedendir ki mezar taşlarının form, yazı ve süsleme açısından ayrıntılı inceleyen çalışmaların artması gerekmektedir.

Konya'da bulunan mezar taşları genellikle bir envanter oluşturma amacı ile incelenmiş, kitabe metinleri ve varsa süsleme özellikleri genel çerçevede verilmeye çalışılmıştır. Kendine has motif dağarcığı ve süsleme programı ile bir devrin sanatsal üslubunu oluşturan Anadolu Selçukluları ve devamı niteliğinde Beylikler devri bünyesinde ortaya koyulmuş mezar taşlarında, bu karakteristik üslubun nasıl yansıdığı ve ne tür değişimler geçirdiği üzerine ayrıca bir araştırmayı gerekli gördük.

Çalışma bünyesinde incelenen mezar taşları Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi'ne Konya'nın farklı yerlerinden getirilmiş nadide bir koleksiyonu ihtiva etmektedir. Farklı bölgelerden gelmiş olması Konya'nın mezar taşları hakkında yapılan araştırma ve değerlendirmeyi genel bir çerçevede sunmamıza olanak sağlamaktadır.

Araştırma konumu öneren ve bu süreçteengin bilgi birikimi ve değerli bakış açısıyla katkılarını eksik etmeyen danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hacer KARA'ya sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunarım. Çalışma kapsamında incelenen mezar

taşlarının günümüzde sergilendiği müzeler olan Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Müze Uzmanı Sayın M. Burak ERMİŐ'e ve Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi Müze Uzmanı Sayın Devrim KUŞDOĞAN'a sağlamış oldukları yardım ve kolaylıktan dolayı minnettarım. Ayrıca Farsça ve Arapça metinlerin okunuŐu ve tercümesinde yardımcı olan ablam Fatma TÜRK'e, son olarak çalışma süreci boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Hümeyra TÜRK

Konya, 2022

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı Geçen Eser

C. : Cilt

Çiz.No.: Çizim Numarası

Fot.No.: Fotoğraf Numarası

İ. : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi

Kat.No.: Katalog Numarası

s. : Sayfa

ss. : Sayfalar

S. : Sayı

T. : Tarihi Mezar Taşları Müzesi

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının kuzeydoğudan görünüşü.....	34
Fotoğraf 2. Mahmud oğlu Aâmeddin'in sandukasının kuzeybatıdan görünüşü.....	35
Fotoğraf 3. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının kısa kenarları	35
Fotoğraf 4. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının batı cephesi görünüşü... 38	
Fotoğraf 5. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının doğu cephesi görünüşü. 38	
Fotoğraf 6. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının kısa kenarları.....	38
Fotoğraf 7. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının su oluğu.....	39
Fotoğraf 8. Hayreddin Ali'nin sandukası kuzey cephesi görünüşü	41
Fotoğraf 9. Hayreddin Ali'nin sandukası güney cephesi görünüşü.....	41
Fotoğraf 10. Hayreddin Ali'nin sandukası kısa kenarları.....	41
Fotoğraf 11. Hayreddin Ali'nin sandukası süslemesinden ayrıntı.....	42
Fotoğraf 12. Şehabeddin Abdülkadir'in şahidesinin görünüşü	44
Fotoğraf 13. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının doğu cephesi görünüşü	48
Fotoğraf 14. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının batı cephesi görünüşü	48
Fotoğraf 15. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının kısa kenarları	48
Fotoğraf 16. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı	49
Fotoğraf 17. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının güneydoğudan görünüşü	53
Fotoğraf 18. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının kısa kenarları	53
Fotoğraf 19. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının süsleme panolarından ayrıntı....	53
Fotoğraf 20. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı	54
Fotoğraf 21. Şemseddin Ömer'in sandukasının güneybatıdan görünüşü	57
Fotoğraf 22. Şemseddin Ömer'in sandukasının doğu cephesi görünüşü.....	57
Fotoğraf 23. Şemseddin Ömer'in sandukasının batı cephesi görünüşü.....	58
Fotoğraf 24. Şemseddin Ömer'in sandukasının kısa kenarları.....	58
Fotoğraf 25. Şemseddin Ömer'in sandukasının süslemesinden ayrıntı.....	58
Fotoğraf 26. Yakut Hatun sandukasının güney cephesi görünüşü.....	61
Fotoğraf 27. Yakut Hatun sandukasının kuzey cephesi görünüşü.....	61
Fotoğraf 28. Yakut Hatun sandukasının kısa kenarları.....	62
Fotoğraf 29. Yakut Hatun sandukasının süslemelerinden ayrıntı.....	62
Fotoğraf 30. Cemaleddin Muhammed'in şahidesinin ön yüzü.....	64
Fotoğraf 31. Kerra Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzü	67

Fotoğraf 32. Hoca Anber'in sandukasının güneydoğudan görünüşü	70
Fotoğraf 33. Hoca Anber'in sandukasının kuzeybatıdan görünüşü.....	70
Fotoğraf 34. Hoca Anber'in sandukasının kısa kenarları	71
Fotoğraf 35. Hoca Anber'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı	71
Fotoğraf 36. Kakü Bey'in sandukasının güneydoğudan görünüşü.....	75
Fotoğraf 37. Kakü Bey'in sandukasının batı cephesi görünüşü	75
Fotoğraf 38. Kakü Bey'in sandukasının doğu cephesi görünüşü	75
Fotoğraf 39. Kakü Bey'in sandukasının kısa kenarları.....	76
Fotoğraf 40. Kakü Bey'in sandukasının süsleme detayı.....	76
Fotoğraf 41. Hacı Ali'nin şahidesinin ön yüzü.....	80
Fotoğraf 42. Hacı Ali'nin şahidesinin arka yüzü.....	80
Fotoğraf 43. Anonim sandukanın doğu cephesi görünüşü	83
Fotoğraf 44. Anonim sandukanın batı cephesi görünüşü	83
Fotoğraf 45. Anonim sandukanın kısa kenarları.....	83
Fotoğraf 46. Anonim sandukanın süslemelerinden ayrıntı	84
Fotoğraf 47. Ahi Ahmet Şah'ın şahidesinin arka yüzü.....	87
Fotoğraf 48. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	89
Fotoğraf 49. Şeyh Mahmud'un şahidesinin ön ve arka yüzü	92
Fotoğraf 50. Anonim şahidenin ön yüzü	94
Fotoğraf 51. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	97
Fotoğraf 52. Şeyh Sureti'nin şahidesinin ön ve arka yüzü	100
Fotoğraf 53. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	103
Fotoğraf 54. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	105
Fotoğraf 55. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	108
Fotoğraf 56. Hacı Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzü.....	110
Fotoğraf 57. Abdulvahhab'ın sandukasının kuzeybatıdan görünüşü.....	113
Fotoğraf 58. Abdulvahhab'ın sandukasının kuzey cephesi görünüşü	113
Fotoğraf 59. Abdulvahhab'ın sandukasının güney cephesi görünüşü	114
Fotoğraf 60. Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarları	114
Fotoğraf 61. Abdulvahhab'ın sandukasının süslemelerinden ayrıntı	114
Fotoğraf 62. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	117
Fotoğraf 63. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	119
Fotoğraf 64. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kuzeybatıdan görünüşü.....	122

Fotoğraf 65. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının güney cephesi görünüşü	122
Fotoğraf 66. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kuzey cephesi görünüşü.....	122
Fotoğraf 67. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kısa kenarları	122
Fotoğraf 68. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürlerinden ayrıntı	123
Fotoğraf 69. Süleyman oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzü	126
Fotoğraf 70. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	128
Fotoğraf 71. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	133
Fotoğraf 72. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	135
Fotoğraf 73. Sitte Nefise'nin şahidesinin ön ve arka yüzü	138
Fotoğraf 74. Fatma Hatun'un sandukasının güneybatı cephesi	142
Fotoğraf 75. Fatma Hatun'un sandukasının kısa kenarları	142
Fotoğraf 76. Fatma Hatun'un sandukasının süslemesinden ayrıntı	142
Fotoğraf 77. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	145
Fotoğraf 78. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının güneydoğudan görünüşü	147
Fotoğraf 79. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının kısa kenarları.....	148
Fotoğraf 80. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı .	148
Fotoğraf 81. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kuzeybatıdan görünüşü	150
Fotoğraf 82. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kuzey cephesinden görünüşü	150
Fotoğraf 83. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının güney cephesinden görünüşü	150
Fotoğraf 84. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarları	151
Fotoğraf 85. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının üst cephesinden görünüşü ...	151
Fotoğraf 86. Hacı Muhammed'in sandukasının kuzeybatıdan görünüşü	154
Fotoğraf 87. Hacı Muhammed'in sandukasının kuzey cepheden görünüşü.....	154
Fotoğraf 88. Hacı Muhammed'in sandukasının güney cepheden görünüşü.....	154
Fotoğraf 89. Hacı Muhammed'in sandukasının kısa kenarları.....	155
Fotoğraf 90. Hacı Muhammed'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı.....	155
Fotoğraf 91. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	158
Fotoğraf 92. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının güneydoğudan görünüşü	161
Fotoğraf 93. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının batı cepheden görünüşü	162
Fotoğraf 94. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının doğu cepheden görünüşü	162
Fotoğraf 95. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının kısa kenarları	162
Fotoğraf 96. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının süslemesinden ayrıntı	162

Fotoğraf 97. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının güney cephesinden görünüşü.....	164
Fotoğraf 98. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının kuzey cephesinden görünüşü	165
Fotoğraf 99. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarları.....	165
Fotoğraf 100. Hatun Şah'ın sandukasının güneybatıdan görünüşü	168
Fotoğraf 101. Hatun Şah'ın sandukasının kuzey cepheden görünüşü	168
Fotoğraf 102. Hatun Şah'ın sandukasının kısa kenarları	168
Fotoğraf 103. Hatun Şah'ın sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı	169
Fotoğraf 104. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının kuzey cepheden görünüşü ..	171
Fotoğraf 105. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının kısa kenarları	172
Fotoğraf 106. Hacı Derviş'in sandukasının kuzey cepheden görünüşü.....	175
Fotoğraf 107. Hacı Derviş'in sandukasının güney cepheden görünüşü	175
Fotoğraf 108. Hacı Derviş'in sandukasının kısa kenarları	175
Fotoğraf 109. Hacı Derviş'in sandukasının süsleme motifinden ayrıntı	175
Fotoğraf 110. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	178
Fotoğraf 111. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının güneydoğudan görünüşü .	182
Fotoğraf 112. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının batı cephesinden görünüşü	182
Fotoğraf 113. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının doğu cephesinden görünüşü	182
Fotoğraf 114. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının kısa kenarları.....	182
Fotoğraf 115. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı	183
Fotoğraf 116. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	187
Fotoğraf 117. Sungur Ağa Seyfeddin'in şahidesinin ön ve arka yüzü	190
Fotoğraf 118. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kuzeybatıdan görünüşü	193
Fotoğraf 119. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kuzey cepheden görünüşü.....	193
Fotoğraf 120. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının güney cepheden görünüşü.....	193
Fotoğraf 121. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kısa kenarları.....	194
Fotoğraf 122. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının kuzey cephesinden görünüşü	196
Fotoğraf 123. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarları.....	196
Fotoğraf 124. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı	197
Fotoğraf 125. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı	197

Fotoğraf 126. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	200
Fotoğraf 127. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzü.....	203
Fotoğraf 128. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzü.....	206
Fotoğraf 129. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	208
Fotoğraf 130. Anonim sandukanın kuzeydoğudan görünüşü.....	211
Fotoğraf 131. Anonim sandukanın kuzeybatıdan görünüşü.....	211
Fotoğraf 132. Anonim sandukanın kısa kenarı.....	211
Fotoğraf 133. Anonim sandukanın süsleme bordüründen detay.....	212
Fotoğraf 134. Nefise Hatun'un sandukasının güney cephesinden görünüşü.....	215
Fotoğraf 135. Nefise Hatun'un sandukasının kuzey cephesinden görünüşü.....	215
Fotoğraf 136. Nefise Hatun'un sandukasının kısa kenarları.....	215
Fotoğraf 137. Acc Bad Hatun'un sandukasının doğu cephesinden görünüşü.....	218
Fotoğraf 138. Acc Bad Hatun'un sandukasının batı cephesinden görünüşü.....	218
Fotoğraf 139. Acc Bad Hatun'un sandukasının kısa kenarı.....	218
Fotoğraf 140. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	221
Fotoğraf 141. Kasım oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzü.....	223
Fotoğraf 142. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının kuzeybatısından görünüşü.....	226
Fotoğraf 143. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının kısa kenarları.....	227
Fotoğraf 144. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının süsleme bordüründen detay...	227
Fotoğraf 145. Anonim şahidenin ön yüzünden görünüşü.....	231
Fotoğraf 146. Anonim şahidenin arka yüzünden görünüşü.....	231
Fotoğraf 147. Seyyid Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzü.....	234
Fotoğraf 148. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	236
Fotoğraf 149. Anonim sandukanın güneydoğudan görünüşü.....	238
Fotoğraf 150. Anonim sandukanın üstünden ayrıntı.....	239
Fotoğraf 151. Anonim sandukanın kısa kenarı.....	239
Fotoğraf 152. Anonim sandukanın doğu cephesinden görünüşü.....	241
Fotoğraf 153. Anonim sandukanın batı cephesinden görünüşü.....	241
Fotoğraf 154. Anonim sandukanın kısa kenarları.....	241
Fotoğraf 155. Anonim sandukanın süsleme bordüründen ayrıntı.....	242
Fotoğraf 156. Anonim sandukanın kuzey cephesinden görünüşü.....	244
Fotoğraf 157. Anonim sandukanın güney cephesinden görünüşü.....	244
Fotoğraf 158. Anonim sandukanın kısa kenarları.....	244

Fotoğraf 159. Anonim sandukanın süsleme motifinden ayrıntı	244
Fotoğraf 160. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	247
Fotoğraf 161. Seyyid Şemseddin'in şahidesinin ön ve arka yüzü	249
Fotoğraf 162. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	252

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan gülbezekler.....	35
Çizim 2. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının başucundaki kısa kenarın çizimi	36
Çizim 3. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının kısa kenarının çizimi	39
Çizim 4. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının yazı kuşağında bulunan motifler.....	39
Çizim 5. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının su oluşu.....	39
Çizim 6. Hayreddin Ali'nin sandukasının ayakucundaki kısa kenarın çizimi.....	42
Çizim 7. Hayreddin Ali'nin sandukası süslemesinden ayrıntı çizimi.....	42
Çizim 8. Hayreddin Ali'nin sandukasının yazı kuşaklarının çerçevesine iliştilmiş motif.....	43
Çizim 9. Şehabeddin Abdülkadir'in şahidesinin çizimi	45
Çizim 10. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının kısa kenarı çizimi.....	49
Çizim 11. Fatma Hatun el-Hafaza'nın Sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler.....	49
Çizim 12. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının süsleme bordürünün çizimi	50
Çizim 13. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının kısa kenarlarının çizimi	54
Çizim 14. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının kaidesinin üst kısmı.....	54
Çizim 15. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının süsleme bordürü	55
Çizim 16. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	55
Çizim 17. Şemseddin Ömer'in sandukasının kısa kenarının çizimi	59
Çizim 18. Şemseddin Ömer'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler....	59
Çizim 19. Yakut Hatun sandukasının kısa kenarının çizimi.....	62
Çizim 20. Yakut Hatun sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	63
Çizim 21. Cemaleddin Muhammed'in şahidesinin çizimi.....	65
Çizim 22. Kerra Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzü çizimi	67
Çizim 23. Hoca Anber'in sandukasının kısa kenarı çizimi	71

Çizim 24. Hoca Anber'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	72
Çizim 25. Hoca Anber'in sandukasının süsleme bordürü	72
Çizim 26. Kakü Bey'in sandukasının kısa kenarı çizimi.....	76
Çizim 27. Kakü Bey'in sandukasının süsleme detayı çizimi.....	77
Çizim 28. Hacı Ali'nin şahidesinin ön ve arka yüzü çizimi	81
Çizim 29. Anonim sandukanın kısa kenarları.....	84
Çizim 30. Anonim sandukanın yazı kuşağının bitiminden ayrıntı	84
Çizim 31. Anonim sandukanın yazı kuşaklarında bulunan motifler	84
Çizim 32. Ahi Ahmet Şah'ın şahidesinin arka yüzünün çizimi.....	87
Çizim 33. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü çizimi.....	90
Çizim 34. Şeyh Mahmud'un şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	92
Çizim 35. Anonim şahidenin ön yüzünün çizimi	95
Çizim 36. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	97
Çizim 37. Şeyh Sureti'nin şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	100
Çizim 38. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	103
Çizim 39. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	106
Çizim 40. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	108
Çizim 41. Hacı Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi.....	111
Çizim 42. Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarının çizimi	115
Çizim 43. Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	115
Çizim 44. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü.....	117
Çizim 45. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	120
Çizim 46. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kısa kenarının çizimi.....	123
Çizim 47. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler ...	123
Çizim 48. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürü.....	123
Çizim 49. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürü.....	124
Çizim 50. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürü.....	124
Çizim 51. Süleyman oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi .	126
Çizim 52. Anonim şahidenin ön yüzünün çizimi	129
Çizim 53. Anonim şahidenin arka yüzünün çizimi.....	129
Çizim 54. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	133
Çizim 55. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	136
Çizim 56. Sitte Nefise'nin şahidesinin ön ve arka yüzü	139

Çizim 57. Fatma Hatun'un sandukasının kısa kenarının çizimi	143
Çizim 58. Fatma Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan gülbezekler ..	143
Çizim 59. Fatma Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan gülbezekler ..	143
Çizim 60. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	145
Çizim 61. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının kısa kenarının çizimi	148
Çizim 62. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	148
Çizim 63. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarları çizimi	151
Çizim 64. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının üst kısmının çizimi	152
Çizim 65. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının yazı kuşağında bulunan motif .	152
Çizim 66. Hacı Muhammed'in sandukasının kısa kenarları	155
Çizim 67. Hacı Muhammed'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı	156
Çizim 68. Hacı Muhammed'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler ..	156
Çizim 69. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	158
Çizim 70. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının kısa kenarının çizimi	163
Çizim 71. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler .	163
Çizim 72. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarlarının çizimi	165
Çizim 73. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif	166
Çizim 74. Hatun Şah'ın sandukasının kısa kenarlarının çizimi	169
Çizim 75. Hatun Şah'ın sandukasının süsleme bordürü	169
Çizim 76. Hatun Şah'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif	170
Çizim 77. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının kısa kenarlarının çizimi	172
Çizim 78. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif	172
Çizim 79. Hacı Derviş'in sandukasının kısa kenarının çizimi	176
Çizim 80. Hacı Derviş'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	176
Çizim 81. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	178
Çizim 82. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının kısa kenarının çizimi	183
Çizim 83. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının gövde üst kısmındaki patfalarda bulunan gülbezekler	183
Çizim 84. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının gövde kısmındaki patfalarda bulunan gülbezekler	184
Çizim 85. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının süsleme bordürü	184
Çizim 86. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının süsleme bordürü	184

Çizim 87. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	184
Çizim 88. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	187
Çizim 89. Sungur Ağa Seyfeddin'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	190
Çizim 90. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kısa kenarı	194
Çizim 91. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	194
Çizim 92. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarının çizimi	197
Çizim 93. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşağının sonundaki motif	197
Çizim 94 .Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşağının sonundaki motif	198
Çizim 95. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşağının sonundaki motif	198
Çizim 96. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü	200
Çizim 97. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	203
Çizim 98. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	206
Çizim 99. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	209
Çizim 100. Anonim sandukanın kısa kenarının çizimi	212
Çizim 101. Anonim sandukanın süsleme panosu	212
Çizim 102. Nefise Hatun'un sandukasının kısa kenarlarının çizimi	215
Çizim 103. Nefise Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif	216
Çizim 104. Nefise Hatun'un sandukasının süsleme bordürü	216
Çizim 105. Nefise Hatun'un sandukasının süsleme bordürü	216
Çizim 106. Acc Bad Hatun'un sandukasının kısa kenarı	219
Çizim 107. Acc Bad Hatun'un sandukasının süsleme bordürü	219
Çizim 108. Acc Bad Hatun'un sandukasının yazı kuşağında bulunan motif	219
Çizim 109. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	221
Çizim 110. Kasım oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	224
Çizim 111. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının kısa kenarının çizimi	227
Çizim 112. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının süsleme bordürü	228
Çizim 113. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler	228
Çizim 114. Anonim şahidenin arka yüzünün çizimi	231
Çizim 115. Seyyid Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	234
Çizim 116. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi	237
Çizim 117. Anonim sandukanın kısa kenarının çizimi	242
Çizim 118. Anonim sandukanın gövdesini kaplayan süsleme bordürü	242

Çizim 119. Anonim sandukanın süsleme bordürü.....	243
Çizim 120. Anonim sandukanın kısa kenarının çizimi.....	245
Çizim 121. Anonim sandukanın süsleme motifinden ayrıntı	245
Çizim 122. Anonim şahidenin ön yüzünün çizimi	247
Çizim 123. Seyyid Şemseddin'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi	250
Çizim 124. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi.....	252

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Genel değerlendirme tablosu	291
--	-----

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırlandırılması

Araştırmanın konusu “Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme”dir. Konu kapsamında Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi’nde sergilenen veya depoda yer alan 69 adet mezar taşı ele alınmıştır. Konuyu bu iki müze ile sınırlandırmamızın en önemli sebebi ise Konya il merkezindeki mevcut mezarlıklardan toplanan Selçuklu ve Beylikler dönemi mezar taşlarının bu müzelerde yer almasıdır. Mevcut mezarlıklarda ise birkaç mezar taşının dışında bahsi geçen dönemlere ilişkin mezar taşıyla karşılaşmamaktadır.

Ölümün sanatsal yüzü olan mezar taşları, cesetleri toprağa gömme geleneği kadar eskiye dayanmaktadır. Orta Asya’daki ilk örneklerinden günümüze değin farklı coğrafya ve sanatsal üsluplarla değişim ve dönüşüm geçiren mezar taşları, Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminde motif dağarcığı ve tasarım programlarını aksettirdiği alanlardan biri olmuştur. Anadolu Selçuklu ve Karamanoğulları Beyliği’nin payitahtı konumundaki Konya, mimari ve el sanatlarının yanı sıra mezar taşı özelinde nadide örneklerin ortaya koyulduğu bir merkezdir. Şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar sayesinde geniş bir envanter oluşturulmuş ve mezar taşlarının farklı yönlerden araştırılması ihtiyacı baş göstermiştir. Öyle ki mezar taşları, tarihsel önemlerinin yanı sıra sanatsal değere de haizdir. Eserlerin formları, boyutları, süsleme programları, yazı özellikleri ve kullanılan teknikler bir dönemin üslubunu yansıtmaları bakımından sanat tarihi kapsamında ayrıntılı inceleme ve araştırmaları zorunlu kılmıştır.

Konya’nın günümüzde mevcut ve yok olmuş farklı mezarlıklarından toplanarak İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Tarihi Mezar Taşları Müzesi’ne getirilerek sergilenen ve depoda bulunan mezar taşlarının süslemeleri üzerine yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu iki müzede farklı form, üslup ve süslemenin tezahürü çok sayıda mezar taşı bulunmaktadır. Bunlardan tarihi ve sanatsal değeri bakımından öne çıkan bazı mezar taşları çeşitli yayınlarda ve tezlerde ele alınmıştır. Müzelerde hiçbir yayına dâhil olmamış pek çok mezar taşı bulunmaktadır.

Bu çalışmayla ele alınmayan mezar taşlarıyla beraber eserlerin süslemelerinin kapsamlı bir şekilde ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Cennet bahçelerinin tezahürü sayılabilecek süslemelerin Anadolu Selçuklu ve Beylikler devrine has özellikleri, farklılıkları, değişim ve gelişimlerini incelemek ihtiyacı yukarıda belirtildiği gibi açıktır. Bu kapsamda Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde sergilenen ve depoda tutulan toplamda 69 adet mezar taşının süsleme özelliklerinin ele alınarak incelendiği bir çalışma gerçekleştirdik. Bu araştırma, devrin sanatsal üslubunun mezar taşlarına tezahürü ve birbirinin devamı niteliğindeki iki dönemin sanatsal alanda geçirdiği gelişimi gözler önüne seren bir çalışma olma amacı da gütmektedir.

“Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme” konusu kapsamında Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi’nden 51 adet¹, Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi’nden 18 adet² olmak üzere toplamda 69 adet mezar taşını kataloğa dâhil edilmiştir.

Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi’nde toplamda 295 eser bulunmaktadır. 2021 yılı ikinci yarısında yapılan envanter ve alan araştırmasında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine tarihli³ mezar taşları toplamda 94 adet olarak belirlenmiştir. Bunlar form bakımından sanduka ve şahide olarak çeşitlilik arz etmektedir. Konunun süsleme odaklı olması nedeniyle üzerinde süsleme motifi ve unsuru bulunan mezar taşları öncelikli olarak çalışma dâhiline alınmıştır. Üzerinde süsleme unsuru bulunmayan mezar taşları ilk elemelerde kapsamdan çıkarılmıştır.⁴ Mezar taşları içinde tahribata uğrayarak üzerinde yer alması muhtemel süslemeleri

¹ Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 30, 56, 57, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 97, 98, 112,, 114, 115, 117, 118, 120, 123, 125, 126, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 145, 163, 177, 178, 179, 182, 192, 200, 201, 206, 207, 210, 211, 214, 223, 232, 271

² Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi Envanter No: 14, 71, 81, 130, 137, 167, 169, 181, 182, 185, 186, 198, 200, 209, 261-1, 262-2, 299-39, 301

³ Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine tarihli mezar taşları, envanter bilgilerinde yer alan tarihler ve tarihlendirmeler esas alınarak seçim yapılmıştır. Bu seçim, 13. yüzyıldan başlayan en erken tarihli örnekler ve 16. Yüzyıla kadar olan süreç içindeki eserleri kapsamaktadır.

⁴ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 87 (H.617-M.1220-21), 79 (H.Muharrem 636-Ağustos/Eylül 1238), 92 (H.666-M.1267/68), 121 (H.801-M.1398/99), 93 (H.862-M.1457/58), 213 (H.876-M.1471-72), 113, 138, 161, 164, 180, 212, 257 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

seçemediğimiz örnekler de çalışmaya dâhil edilmemiştir.⁵ Müzenin deposunda yer alan bir grup sanduka, açıkça görülen süsleme kuşaklarına rağmen mevcut sandukanın kırık bir parçasını ihtiva etmesi bakımından kataloğa dâhil edilememiştir.⁶ Müzede bulunan diğer bir grup sanduka, pano ve bordür özellikli ayrıca bir süslemeye sahip değilken yazı kuşakları içinde harflere ve çerçeveye iliştirilmiş birkaç motif dışında süslemesizdir. Bu sandukaların sayılarının fazla olması nedeniyle bazıları kataloğa dâhil edilerek benzer niteliktekiler kapsam dışında bırakılmıştır.⁷ Müzede bulunan şahidelerden çoğunluğu sütunçeli - zar başlıklı düzendeki örneklerdir. Bunlardan farklı örnek arz edenleri seçilmiş, benzer olanları kataloğa dâhil edilmemiştir.⁸ Müzede bulunan 1297 yılına ait bir sanduka ise Grek kitabeli olması dolayısıyla elenmiştir.⁹ İki sanduka ise süsleme unsuru bulunmasına rağmen sağlıklı değerlendirme yapılamayacak derecede tahribata uğramasından dolayı kataloğa dâhil edilmemiştir.¹⁰ Böylece müzeden çalışma bünyesine dâhil edilen mezar taşlarının sayısı 51 adettir. Bunlardan 30 adeti sanduka, 21 adeti şahidedir.

Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde taş malzemeden mamul, şahide, sanduka ve şahide parçası olmak üzere toplamda 312 eser bulunmaktadır. 2021 yılı ikinci yarısında yapılan envanter ve alan araştırmasında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine tarihli¹¹ mezar taşları toplamda 34 adet olarak belirlenmiştir. Bunların 32 adeti şahide formulu mezar taşıdır, 2 örnek ise sanduka formundadır. Konunun odak

⁵ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 82 (H.653-M.1255), 119 (H.707-M.1307/08), 91 (H.841-M.1437/38), 155, 162, 165, 166, 215 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

⁶ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 105, 106, 107, 108, 109, 110 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

⁷ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 76, 83, 180, 159, 160, 256 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

⁸ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 188, 191, 197, 198, 208, 209 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

⁹ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No: 249 (M.1297)

¹⁰ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Envanter No:139, 146 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

¹¹ Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine tarihli mezar taşları, envanter bilgilerinde yer alan tarihler ve tarihlendirmeler esas alınarak seçim yapılmıştır. Bu seçim, 13. yüzyılın sonundan başlayan en erken tarihli örnekler ve üslup özelliklerinin devam etmesi dolayısıyla 16. Yüzyıla kadar olan süreç içindeki eserleri kapsamaktadır.

noktasının süsleme olmasından ötürü bünyesinde süsleme unsuru taşıyan mezar taşları çalışma dâhiline ilk alınan eserlerdir. Bünyesinde süslemeye dair bir unsur bulunmayan mezar taşları ise çalışma sürecinde ilk elenenler olmuştur.¹² Mezar taşları içinde tahribata uğrayarak üzerinde yer alması muhtemel süslemeleri seçemediğimiz örnekler de çalışmaya dâhil edilmemiştir.¹³ Müzede bulunan şahidelerden üç adeti ise katalogdaki diğerleriyle benzer form ve süsleme özelliklerine sahip olması nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.¹⁴ Böylece müzeden çalışma bünyesine dâhil edilen mezar taşları toplam 18 adettir. Bunlardan 17 adeti şahide, 1 adeti sandukadır.

İncelenen 69 mezar taşından 15 adeti 13. yüzyıla, 17 adeti 14. yüzyıla, 1 adeti 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısına, 1 adeti 14. yüzyılın ilk çeyreği ile 15. yüzyıla, 1 adeti 14.-15. yüzyıla, 31 adeti 15. yüzyıla, 3 adeti 15. Yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir. Mezar taşları form bakımından şahide ve sanduka olmak üzere iki ana başlık oluşturmaktadır. Sanduka formuna sahip mezar taşları 31 adet, şahide formuna sahip mezar taşları 38 adettir.

Mezar kelimesi “ziyaret mekânı” anlamındaki Arapça “ziyaret” kökünden gelmektedir.¹⁵ Sözlükte *ölünün gömülü olduğu yeri belirleyen küçük dikilitaş*¹⁶ ya da *mezarların üzerlerine konulan taş*¹⁷ olarak geçmektedir. Mezar taşı denilince akla toprağa uzun dikdörtgen olacak şekilde yerleştirilmiş mezar taşları anlaşılrsa da işlev bakımından mezarı belli edecek her türlü taş, mezar taşıdır.

Mezar taşları form bakımından farklı alt başlıklara ayrılır ve isimlendirilir. Katalog dâhilinde incelenen eserler iki farklı mezar taşını ihtiva etmektedir. Bunlardan ilki sanduka olarak isimlendirilen mezar taşlarıdır. Sanduka kelimesi “kutu, sandık”

¹² Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi Envanter No: 43, 179, 208, 238, 239, 240, 242, 255, 791, 263 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

¹³ Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi Envanter No: 13, 142, 302 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

¹⁴ Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi Envanter No: 15, 164, 300 (Tarihsiz mezar taşları, boyut, form, yazı özellikleri ve envanter tarihlendirmesi ışığında Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine ait görülmüştür.)

¹⁵ Nebi Bozkurt, “Mezarlık”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.29, Ankara, 2004, ss.519-522

¹⁶ Metin Sözen, Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2010, s.206

¹⁷ Nüzhet İslimyeli, **Sanat Terimleri Ansiklopedisi**, C.2, Ankara, 1976, s.537

anlamındaki Arapça “sundük” kökünden gelmektedir.¹⁸ Sözlükte *taştan ya da kumaş kaplı tahtadan yüksekçe tabut biçiminde mezar üstü* olarak geçmektedir.¹⁹ İkinci form şahide olarak adlandırılan mezar taşlarıdır. Şahide kelimesi “şahitlik eden” anlamındaki Arapça “şahid” kökünden gelmektedir. Sözlükte *mezarların baş ve ayakucuna dikine konan, üzerinde yazı veya çiçek resmi bulunan taş* olarak geçmektedir.²⁰

Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi, H.663 (M.1264/65)²¹ yılındaki en erken tarihli vakfiyesinden hareketle bu tarihlerden önce yapıldığı bilinen mektep, mescid ve darü'l-hadis medresesinden oluşan bir manzumedir. Selçuklu vezirlerinden Sahip Ata Fahrettin Ali tarafından Kölük b. Abdullah'a yaptırılmıştır. Kapalı avlulu, tek katlı, bir eyvanlı medrese planı tipindeki yapı 1956 yılında müze olarak açılmıştır.²² Toplamda 295 eserin bulunduğu müzede, eserler arasında taş malzemeden mimari parçalar, kitabeler, mezar taşları, heykeller ve mihrapların yanı sıra ahşap malzemeden kapılar, pencere kanatları, çekmeceler, kutular, tavan göbekleri ve bunların parçaları bulunmaktadır. Eserler, Konya'nın dört bir yanından toplanmış ve getirildiği yerler envanter bilgileri ile kaydedilmiştir.

Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi, Konya'nın tarihi mezarlıklarından biri olan Üçler Mezarlığı'nın yanına inşa edilmiş müze binası ve sergi alanından oluşmaktadır. 2018 yılında resmen açılan müzede Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemine ait toplamda 312 mezar taşı ve mezar taşı parçası sergilenmektedir. Bu mezar taşlarının büyük çoğunluğu Şems-i Tebrizi Mezarlığı'ndan taşınmıştır. Şems-i Tebrizi Mezarlığı, Şems-i Tebrizi Manzumesinin yanındaki bir alanda zamanla oluşmuş ve 1944 yılına kadar defin işlemleri sürdürülmüştür. Mezarlık, 1944 yılında alınan kararla boşaltılmış, buradaki mezar taşlarının bazıları ölen kişinin yakınları tarafından başka mezarlıklara naklettirilmiş, kalanlardan sanatsal değeri bulunanlar ise Konya Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesine sergilenmek üzere nakledilmiştir.

¹⁸ Nebi Bozkurt, “Sanduka”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.36, İstanbul, 2009, ss.102-104

¹⁹ Doğan Hasol, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul, 2014, s.406

²⁰ Z. İlhan Ayverdi, **Kubbealtı Lügati**, <http://www.lugatim.com/s/%C5%9Fahide>, (08.05.2022)

²¹ İ. Hakkı Konyalı birler basamağının kesin olarak okunamadığını bildirmektedir. İ. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi**, Konya, 1964, s.813

²² a.g.e., s.1156

Müzeyle zamanla başka yerlerden getirilen mezar taşları da dâhil edilmiştir. Mezar Anıtları Müzesi'nin 2010 yılında kapatılması ile mezar taşları, Konya Etnografya Müzesi ve Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'ne nakledilmiştir. 2017 yılında Mevlana Kültür Projesi kapsamında açılması kararı alınan Tarihi Mezar Taşları Müzesi'ne, 312 eser sergilenmek üzere nakledilmiştir.²³

Konya Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi 1955 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Medrese avlusu ve odalarında 227'nin üzerinde mezar taşının sergilendiği bilinmektedir.²⁴ Mezar taşlarının nereden bulunduğu dair bir envanter kaydının hiç tutulmamış olması araştırma kapsamında inceldiğimiz 18 adet mezar taşının esas yerlerinin muallakta kalmasına sebebiyet vermiştir.

1.2. Yöntem

Araştırmamıza ilk olarak konunun seçilmesiyle başlanmıştır. Konu dâhiline alınacak olan mezar taşlarının mahiyetlerinin belirlenmesi adına İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde genel bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Böylece yüksek lisans tezi kapsamında araştırılmaya uygun görülen konuya kesinlik kazandırılmıştır. Ardından belirlenen konu ışığında kaynak taramasına geçilmiştir. Kitaplar, tezler, dergiler, makaleler, ansiklopediler gibi yayınlar elde edilmeye çalışılmış ve devamında bulunan yayınlar elden geçirilerek bir yol haritası çizilmiştir. Sonrasında kataloğa dâhil edilecek mezar taşlarını belirlemek adına ayrıntılı saha çalışması gerçekleştirilmiş, eserlerin ölçüleri alınmış ve fotoğraflanmıştır.

Saha çalışmasının tamamlanmasının ardından yazım aşamasına geçilmiştir. İlk olarak ana hat planı hazırlanmıştır. Bu ana hat planı doğrultusunda elde edilen bilgiler sunulmuştur. Mezar taşları katalog kısmında kronolojik olarak yerleştirilmiş ve bu sıraya göre katalog numarası verilmiştir. Mezar taşlarından sanduka formunda olanlarının ölçülerinde sırasıyla uzunluk, genişlik ve yükseklik ölçüleri, şahide formu olanlarda ise sırasıyla yükseklik, uzunluk ve genişlik ölçüleri verilmiştir.

²³ Devrim Kuşdoğan, "Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi", **Tarihi I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı 2018**, Aydın, 2018, ss.349-364

²⁴ Yaşar Erdemir, **Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi**, Konya, 2015, s.102

Metin kısmının yazımında klasik dipnot yöntemi tercih edilmiştir. Dipnotlar verilirken tekrarlanan kaynaklarda tez yazım kılavuzuna riayet eden kısaltmalar yapılmıştır. Mezar taşlarının fotoğrafları ve çizimleri her bir katalogun devamına yerleştirilmiştir. Metin bitiminde eserlerin değerlendirme bilgilerini içeren tabloya yer verilmiştir.

Tez çalışması dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Giriş” başlığı altında konuya dair ön bilgilerin verildiği bölümdür. Bu kısım “Konunun Tanımı, Önemi, Amacı ve Sınırlandırılması”, “Yöntem”, “Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar”, “Başlangıcından Günümüze Türklerde Mezar Taşı Tarihçesi” ve “Konya Mezar Taşları Süslemesine Genel Bakış” adı altında beş alt başlığa ayrılmıştır. “Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarından Örnekler” isimli ikinci ana başlık altında kronolojiye riayet ederek sıralanmış 69 adet mezar taşı ayrıntılarıyla incelemeye tabi tutulmuştur. Kesin bir tarihi olmayan mezar taşları form, yazı ve süslemelerinden yola çıkılarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Eserlere ait fotoğraflar ve çizimlere hususi başlıklar altında yer verilmiştir. Üçüncü ana başlık olan “Değerlendirme ve Karşılaştırma” da incelenen mezar taşları “Malzeme ve Teknik”, “Form”, “Süsleme” ve “Yazı” alt başlıklarında değerlendirilmiştir. Eserler, dönemsel benzerleri ve farklı uygulamaları ile karşılaştırılarak mezar taşlarının gelişim süreci içerisindeki yerleri Konya özelinde belirlenmeye çalışılmıştır. Mezar taşlarının süslemeleri hakkında daha ayrıntılı bilgiler verebilmek için “Süsleme” başlığı kendi içinde “Geometrik Süsleme”, “Bitkisel Süsleme”, “Figürlü Süsleme”, “Mimari Form Süsleme” ve “Nesnel Süsleme” olmak üzere beş alt başlığa daha ayrılmıştır. Burada mezar taşlarında tespit edilen motifler, tasarımları ve yerleşimleri hususunda ayrıntılı incelemeler gerçekleştirilmiş ve motiflerin ikonografik anlamları ile mezar taşlarında kullanımına dair bilgilere yer verilmiştir. Son ana başlık olan “Sonuç” bölümünde çalışmada elde edilen veriler ve değerlendirmeler ortaya koyulmuştur. Sonuç kısmının ardından “Kaynakça” ve “Tablolar” bölümleri ile çalışma nihayetlenmektedir. Kaynaklar yazar soyadlarının ilk harflerinin alfabetik sırasına göre dizilmiştir.

1.3. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Mezar taşları ile ilgili yapılan araştırmalar oldukça fazla sayıdadır ve bundan dolayı kendi içinde konu bakımından farklı kategorilere ayrılmaktadır.

Mezar taşları ile ilgili yapılmış olan araştırmalar arasında karşımıza çıkan ilk kategori, bir mezarlığı veya bir bölgeyi içine alacak şekilde sınırlandırılmış olan çalışmalardır. Bu araştırmalarda söz konusu alan içinde bulunan tüm mezar taşları çalışma kapsamına dâhil edilir.²⁵ Bu tarz araştırmalar bölgelerde bulunan mezar taşlarının tamamının envanterinin çıkarılması hususunda ayrıca önem arz etmektedir.

Bir motifin veya süsleme üslubunun sınırlandırması dâhilinde ele alınan çalışmalar diğer bir araştırma kategorisi olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶ Bir diğer kategoriye ise belirlenmiş bir zaman aralığı veya bir devre ait mezar taşlarının ele alındığı çalışmalar oluşturmaktadır.²⁷

Mezar taşlarının kitabe metinleri ve vefat eden kişinin tarihi kimliği başlı başına tarih bilimi için önem arz etmektedir. Bu hususta yalnızca söz konusu alana dikkat çeken araştırmalar bulunmaktadır.²⁸ Tarih biliminin yanı sıra edebiyat alanında

²⁵ Emrah Yazıcıoğlu, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Külliyesi Hazinesi'nde Yer Alan Mezar Taşları**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004; Kader Yer, **Trabzon Sülüklü Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004; Rıfki Melül Meriç, "Anadolu Türk Tarihi Vesikaları Akşehir Türbeleri ve Mezarları", **Türkiyat Mecmuası**, S.5, 2010, ss.141-212; Mehmet Mutlu, **Siirt Mezar Taşları**, Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006

²⁶ Naci Bakırcı **İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif Sanatlar ve Semboller**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1999; H. Örcün Barışta, 'Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk Mezar Taşlarında Bazı Takı Tasvirleri', **XIII. Türk Tarih Kongresi**, C.3, Ankara,2002, s.1309-1313

²⁷ Seyfi Başkan, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996; Cevdet Çağdaş, **Kıbrıs'ta Osmanlı Devri Mezarları; Mezar Taşları**, Ankara, 1971; Mehmet Çayırdağ, 'Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitabe ve Mezartaşları', **Tarih Dergisi**, İstanbul, 1984, ss.495-532

²⁸ Cennet Betül Budak, **Karacaahmet Mezarlığında Seyyidlere Ait Mezar Kitabeleri (19. Yüzyıl) (Metin İnceleme ve Transkripsiyon)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016; Perihan Önoğul, **Şebinkarahisar ve Çevresi Yapı ve Mezar Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2016; Sebiha Gürlevik, **Sivas Mezar Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2008

da mezar taşları önemli bir araştırma konusudur. Öyle ki mezar kitabeleri başlı başına manzum ve mensur eserleri içerebilmektedir.²⁹

Gömü geleneği, mezar anıtları ve mezar taşlarını içeren çok sayıda araştırmanın ortaya koyulmuş olması bu çalışmaların derlendiği bibliyografya eserlerinin oluşturulmasını zorunlu kılmıştır.³⁰

Mezar anıtları ve mezar taşlarının yoğun bir şekilde araştırılması ve yayınlanması sürecinin ardından, araştırmacılar tarafından dikkate alınan bir diğer husus ise gömü geleneğinin serüveni olmuştur. Eldeki veriler ışığında Orta Asya'dan Anadolu'ya, Budizm inancından İslam'a geçiş sürecinde, farklı devletler ve yöresel üsluplar etkisiyle bu geleneğin nasıl şekil değiştirdiği üzerine kapsamlı çalışmalar ortaya koyulmaya başlanmıştır.³¹

Mezar anıtları ve mezar taşlarının farklı bilim dalları ve sanat tarihi içinde hangi alanlarda ele alındığı üzerine yukarıda yapmış olduğumuz kısa girişin ardından aşağıda çalışma konumuzla doğrudan ilgili olan önemli yayınlar ve çalışmalar kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır.

Zeki Oral tarafından Anıt dergisinin sayılarında aralıklarla yayımlanan *Konya'da Tarihi Mezar Taşları*³² isimli yedi makalede Konya'nın muhtelif yerlerinden getirilmiş mezar taşları incelenmiştir. Mezar taşlarının ayrıntılı kitabe metinlerine yer verilen çalışma erken tarihli araştırmalardan olması nedeniyle önemli bir envanter konumundadır.

²⁹ Bircan Kayacan, **18. ve 19. Yüzyıl Sufileri ve Sufilerin Mezar Taşları**, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2019

³⁰ Ahmet Sacit Açıkgözoğlu, 'Mezar Taşı Çalışmaları', **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C:7, S:14, 2009, ss.297-314; Mihrican Kayalı, **Mezar Taşları Bibliyografyası**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009; Rammont-BACQUÉ, Louis-Jean, Tibet Aksel, 'Türk İslam Dünyasında Defin Gelenekleri Hakkında Uluslar Arası Bir Kaynakça Denemesi', **İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri**, C.2, Ankara, 1996, ss. 211-256

³¹ Alım Karamürsel, 'Türklerde Mezar Geleneği', **Türkler Ansiklopedisi**, C.3, Ankara, 2001, s.122-128; Halit Çal, 'Türklerde Mezar – Mezar Taşları', **Aile Yazıları**, S.8, Ankara, 2015, ss. 295-332.; Necibe Saracoğlu, **Türk Mezarlarına Dair Araştırma**, İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yeterlilik Çalışması, İstanbul, 1950; Yasin Cemal Galata, **Türklerde Kaya Resimleri ve Mezar Geleneği**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2020

³² Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.1, Konya, 1949, ss.14-23; S.2, Konya, 1949, ss.21-22; S.3, Konya, 1949, ss.22-23; S.6, Konya, 1949, ss.16-20; S.10, Konya, 1949, ss.19-23; S.14, Konya, 1950, ss.21-22; S.16, Konya, 1950, ss.15-16

Mehmet Önder tarafından kaleme alınan ve 1958 yılında yayımlanan *Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Motif Karakteri*³³ isimli makale, Konya'daki Anadolu Selçuklu ve Beylikler devri ile Osmanlı devri mezar taşlarını malzeme, form ve süsleme özelinde inceleyen bir araştırmadır. Genel özelliklerin belirli örnekler eşliğinde ele alındığı makale, bölgedeki mezar taşlarının durumunun ortaya koyulması ve dönemsel değişikliklerin belirlenmesi açısından önem arz eder. Makalenin yenilenmiş bir hali 1970 yılında *Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsleme* ismiyle tekrar yayımlanmıştır.³⁴

Orta Asya geleneğinin Anadolu uzantısı olarak gösterilebilecek figürlü mezar taşları hakkında Semavi Eyice³⁵, Şerare Yetkin³⁶ ve Beyhan Karamağaralı'nın³⁷ kaleme aldığı makalelerde, Konya ve Akşehir'den birçok mezar taşı incelemeye tabi tutulmuş, benzerleri ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Katalog içinde bulunan mezar taşlarının bu makalelerde de yer edindiği görülecektir.

Saadet Taşkın tarafından kaleme alınan ve 1971 yılında yayımlanan *Anadolu Selçuklularında Çinili Lahitler*³⁸ isimli makalede diğer Anadolu Selçuklu şehirlerinin yanı sıra Konya şehrinde de bulunan pek çok sanduka örneğini incelenmiştir. Araştırma, erken tarihli mezar taşı çalışmalarından biri olması nedeniyle ayrıca önem taşır. Makalenin mercek altına aldığı alan çini malzemedен yapılmış sandukalar ve bu sandukaların oluşturulduğu çini teknikleridir.

Mehmet Önder tarafından kaleme alınan ve 1983 yılında yayımlanan *Bir Selçuklu Şaheseri Mevlana'nın Ahşap Sandukası*³⁹ isimli makale, Hz. Mevlana'nın türbesi ile beraber yapıldığı düşünülen ahşap sandukasını konu edinmektedir. Selçuklu

³³ Mehmet Önder, "Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Motif Karakteri", *Anıt*, S.22-23, Konya, 1958, ss.3-15

³⁴ Mehmet Önder, "Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsleme", *Türk Etnografya Dergisi*, S.12, Ankara, 1970, ss.5-16

³⁵ Semavi Eyice, "Kırşehir'de H. 709 (M.1310) Tarihli Tasvirli Bir Türk Mezartaşı", *Reşit Rahmeti Arat İçin*, Ankara, 1966, s.219-220

³⁶ Şerare Yetkin, "Yeni Bulunmuş Figürlü Mezar Taşları", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi I 1969*, Ankara,1970, s.149-156

³⁷ Beyhan Karamağaralı, "Sivas ve Tokat'taki Figürlü Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi II 1970*, Ankara, 1971, s.101-102

³⁸ Saadet Taşkın, 'Anadolu Selçuklularında Çinili Lahitler', *Sanat Tarihi Yıllığı*, S.4, 1971, ss. 237-257

³⁹ Mehmet Önder, 'Bir Selçuklu Şaheseri Mevlana'nın Ahşap Sandukası' *Vakıflar Dergisi*, S.17, 1983, ss. 79-92.

ahşap sanatının ve motif dağarcığının eşsiz bir ürünü olan eser, makalede kitabeleriyle ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışma sandukanın ayrıntı fotoğraflarıyla ayrıca zenginleştirilmiştir.

Beyhan Karamağaralı tarafından kaleme alınan ve 1992 yılında basılan *Ahlat Mezar Taşları*⁴⁰ isimli kitapta Anadolu'da taş işçiliğinin nadide örneklerini oluşturan Ahlat bölgesindeki mezar taşlarının bazıları incelenmiştir. Yazarın ortaya koyduğu tipolojik ayırım, sonraki çalışmalarda öncü bir başvuru kaynağı olmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanı sıra giriş bölümünde Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Doğu Anadolu başlıkları altında, Anadolu şehirlerinde bulunan mezar taşlarına dair bir değerlendirme yer almaktadır.

Yusuf Benli tarafından kaleme alınan ve 1992 yılında yayımlanan *Akşehir'de Bulunan Süslemeli Türk Mezar Taşları* isimli yüksek lisans tezinde⁴¹ Akşehir'in muhtelif yerlerinde bulunan ve Akşehir Arkeoloji Müzesi'ne getirilen 70 adet şahide incelenmiştir. Bölgede diğer Orta Anadolu şehirlerinden farklı olarak çok sayıda figürlü mezar taşı ile karşılaşmaktadır. Öyle ki 14. ve 15. yüzyıllara ait bu şahideler, mezar taşları içinde *Akşehir üslubu* olarak ayrıca isimlendirilen bir tipolojinin kaynağını teşkil etmektedirler. Eser, bölgedeki nadir örneklerin ayrıntılı kitabe incelemeleriyle verilmiş olması ve süslemeye yoğunlaşan değerlendirme bölümüyle önemli çalışmalar arasına girmektedir.

Naciye Bayık tarafından kaleme alınan ve 1995 yılında yayımlanan *Konya ve Çevresinde Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları*⁴² isimli yüksek lisans tezinde Konya ve ilçelerinde yer alan sandukalar incelenmiştir. İncelenen bu sandukalar malzeme olarak ayrılmıştır ve çoğunluğu kümbetlerin içinde yer almaktadır. Çalışmada yer alan eserlerin ayrıntılı kitabe incelemeleri ile tarihi önemlerine ışık tutulmuştur.

⁴⁰ Beyhan Karamağaralı, *Ahlat Mezar Taşları*, Ankara, 1992

⁴¹ Yusuf Benli, *Akşehir'de Bulunan Süslemeli Mezar Taşları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1992

⁴² Naciye Bayık, *Konya ve Çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1995

Seyfi Başkan tarafından kaleme alınan ve 1996 yılında yayımlanan *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları*⁴³ isimli kitapta Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Konya Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi'nde yer alan Karamanoğulları'na ait mezar taşları incelenmiştir. Eserler, ayrıntılı kitabe incelemelerinin yanı sıra diğer örneklerle karşılaştırılarak yapıldığı değerlendirme ile sanatsal ve tarihsel alanda yerleri belirlenmiştir.

N. Gülgün Elitez tarafından kaleme alınan ve 1996 yılında yayımlanan *Türk Mezartaşlarında Bitki Motifleri* isimli⁴⁴ yüksek lisans tezi, mezar taşlarında kullanılan bitkisel motiflerini genel çerçevede ele alan bir çalışmadır. Çok geniş kapsamlı bir konuyu içermesi bakımından yüzeysel ele alınmıştır.

H. Örcün Barışta tarafından kaleme alınan ve 1999 yılında yayımlanan *İnce Minare Müzesi'ndeki 15-16. Yüzyıl Sembolik Lahitlerden Örnekler*⁴⁵ isimli makalede söz konusu müzede bulunan 11 adet sanduka bitkisel süslemeleri ön planda tutularak incelenmiştir.

Naci Bakırcı tarafından kaleme alınan ve 1999 yılında yayımlanmış *İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif San'atlar ve Semboller*⁴⁶ isimli doktora tezinde Konya, Afyon, Karaman, Niğde, Eskişehir, Ankara ve Kütahya illerinde Mevlevi tarikatına ait mezar taşları incelenmiştir. 162 adet mezar taşının süsleme özellikleri özelinde ele alındığı bu tez, tarikat bünyesinde meydana getirilmiş kültürel ve sanatsal oluşumların ortaya çıkarılması alanında ayrıca öneme haizdir.

Hacer Kara ve Şerife Danışık tarafından kaleme alınan ve 2005 yılında yayımlanan *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları*⁴⁷ isimli kitapta, Konya'nın 42 mezarlığındaki 168 adet mezar taşı incelenmiştir. İncelenen eserlerin çoğunluğu Osmanlı devrine ait olmakla birlikte erken devirlere ait örneklerle de yer verilmiştir. Kapsadığı konu dolayısıyla eser alanında öncü çalışmalardan biri olmuştur.

⁴³ Başkan, **a.g.e.**

⁴⁴ N. Gülgün Elitez, **Türk Mezartaşlarında Bitki Motifleri**, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996

⁴⁵ Barışta, "İnce Minare Müzesi'ndeki...", ss.1073-1077

⁴⁶ Bakırcı, **a.g.e.**

⁴⁷ Hacer Kara, Şerife Danışık, **Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Konya, 2005

Değerlendirme kısmında yapılmış olan tipoloji sayesinde Konya tarihi mezar taşlarının genel durumu ortaya koyulmuştur.

Halit Çal tarafından kaleme alınan ve 2015 yılında yayımlanan *Türklerde Mezar - Mezar Taşları*⁴⁸ isimli makale, mezar taşlarının gelişiminin ortaya koyulduğu ve tipolojik olarak tutarlı bir ayırımın yapıldığı çalışmalardandır. Araştırmamızda form özelindeki yaklaşımını örnek aldığımız bu çalışmayı zikretmemek eksiklik sayılırdı.

1.4. Başlangıcından Günümüze Türklerde Mezar Taşı Tarihçesi

Çeşitli topluluklarda ölen kişinin farklı inanışlar çerçevesinde farklı yollarla defnedilmesi pek çok ölü gömme âdetinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı inanış içindeki Türklerde dahi ölüyü yakmak, ağaca asmak, toprağa gömmek⁴⁹ ve parçalaması için yüksek bir yerde kartallara sunmak⁵⁰ gibi değişik uygulamalar bulunmaktadır. Cesedin toprağa gömülmesi İç Asya'da üreticiliğe geçiş evresi ile başlar ve Proto-Türk olarak adlandırılan topluluklar ise MÖ 4000/3000-2000 yıllarından itibaren bu geleneği devam ettirirler.⁵¹

Her türden dikili taşın kökeni menhirlere ve megalitlere dayanmaktadır. Mezolitik devirlerden itibaren görülen dikilitaşların sonraki devirlerde farklı çeşitleri ortaya çıkmıştır ve bunlardan İç Asya'daki örnekleri Türk-İslam mezar taşlarına kaynaklık etmektedir.⁵² Yüzyılları aşan bu tarihsel gelişim aşağıda kronolojik olarak verilmeye çalışılmıştır.

MÖ 4000-2000 yıllarından itibaren göçebe çoban toplulukları, Neolitik devrin ilk kültürlerini meydana getirerek Proto-Türk kültür ve sanatının doğuşunu teşkil etmişlerdir.⁵³ Bu topluluklar, göçer kültür ve yerleşik kültür olarak ikiye ayrılmalarına rağmen iç içe ve alışveriş içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.⁵⁴ Orta ve İç Asya'da

⁴⁸ Halit Çal, "Türklerde Mezar - Mezar Taşları", *Aile Yazıları/8*, Ankara, 2015, ss.295-332

⁴⁹ Yıldız Kocasavaş, "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.3, s.110

⁵⁰ Saracoğlu, *a.g.e.*, s.9

⁵¹ Yaşar Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar-Orta ve İç Asya'nın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme-*, İstanbul, 2016, s.67

⁵² Yaşar Çoruhlu, "Türk Mezar (Ölü) Taşlarının Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Türk İslam Dönemindeki Devamı ya da Dönüşümü Üzerine", *I. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları*, Bakü, 2019, ss.486-487

⁵³ Yaşar Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı – İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul, 2011, ss.26-29

⁵⁴ Doğan Kuban, *Batiya Göçün Sanatsal Evreleri*, İstanbul, 2009, s.45

Proto-Türkler, ilk Türk devleti olan Hunların öncesinde yaşamışlardır ve Türk kültür ve sanatının menşeyini teşkil etmektedirler.

Orta ve İç Asya'da, daha sonrasında Türklerin göç ettiği coğrafyalarda Türk defin kültürünün nişanesi sayılan kurganlar, Neolitik devrin ilk kültürlerinden itibaren oluşmaya başlamıştır. *İsakova* (MÖ 4. bin) *Serovo*, *Kitoy* (Aşağı yukarı MÖ 3. bin -2. binin başları) ve *Glazkov* (Geç Neolitik veya İlk Tunç Çağı) kültürleri bünyesinde yapılmış mezarlar, kurganların mezar odalarının menşeyini teşkil eden yapılarıdır. *İsakova* kültüründe mezarlar, dışta kurgan şeklini içermemekle beraber taşların ölünün etrafını çevirmesinden oluşan bir düzene sahiptirler. *Serovo* ve *Kitoy* kültürlerinde mezarların yüzeyde belirleyici bir işaret olmadan yalnızca cesedin kırmızı boylarla işaretlenerek defnedildiği tespit edilmiştir. *Glazkov* kültürü mezarlarında ise kurganlarda görülecek olan beraber gömme hadisesi gün yüzüne çıkmaktadır.⁵⁵

Yukarıda sözü edilen gelişim sonrasında MÖ 3. binden itibaren Afenasyova kültürü bünyesinde meydana getirilmiş ilk kurganlar, Türk defin geleneğinin başlangıcıdır. Toprak altında açılan bir çukura ceset veya cesetlerin, hayvanları, süs eşyaları, savaş eşyaları ve günlük eşyalarıyla birlikte gömüldüğü bir anlayış meydana gelmeye başlamıştır. Kurganlar yüzeyde toprak bir tümsek altında yer almaktadır ve etraflarını dairevi kuşatma duvarları çevrelemektedir. Bu duvar halkası "Afanasyevskaya halkası" olarak adlandırılmaktadır⁵⁶ ve "Taşlevha Türbeleri Kültürü" olarak bilinmektedir.⁵⁷ Bu oluşumlar, mezarı işaret etmesi bakımından mezar taşının işlevsel benzerleri olarak kabul edilebilir.

MÖ 2. bin yılının başlarından itibaren görülen Okunyeve Kültürü bünyesinde, önceki dönemlerde uygulanagelen mezar alanının etrafının taşlarla belirlenmesinin yanı sıra geyik tasviri nedeniyle *geyikli taşlar* denilen dikilitaşların varlığı özgün buluntulardandır. Eski menhirlerden gelişerek oluşmuş bu dikilitaşların, tanrıları ve ruhları tasvir ettiği ileri sürülmektedir.⁵⁸

⁵⁵ Çoruhlu, **Eski Türklerin Kutsal Mezarları...**, s.68-69

⁵⁶ **a.g.e.**, ss.69-73

⁵⁷ Ciro Lo Muzio, 'Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri', **Türkler Ansiklopedisi**, C:3, Ankara, 2002, s.208

⁵⁸ Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatı...**, s.36

MÖ 1500-1200 civarında Andronova kültürü bünyesinde kurganlar, çoğu zaman daire bazen dikdörtgen planlı bir kuşatma duvarı ile çevriliydi. Bu duvar dikine yerleştirilmiş büyük taşlardan meydana getirilmişti.⁵⁹

MÖ 1. binden itibaren Karasuk kültüründe kurganların etrafına daire şeklinde taşların dizilerek geleneğin devam ettirildiği görülmektedir.⁶⁰

MÖ 700-100 yıllarına yayılan Tagar kültüründe, özellikle Güney Sibirya buluntularında Çin etkisiyle mezarların yakınlarına büyükçe taşlar dikilmiş ve üzerilerine resimler işlenmiştir.⁶¹ Kurganların yakınına, toprağa dikine yerleştirilmiş kaba yonu taşlardan mamul dikilitaşlar, Tagar Kültürü'nün son evrelerinde gelişmiş bir hayvan üslubu ve insan tasvirleri ile bezenmiştir.⁶²

Kurganların etrafının dik yerleştirilmiş taşlarla belirlenmesi uygulaması, üzeri tasvirli dikilitaşların ortaya çıkmasıyla farklılık arz etmeye başlar. Bu gelişim, Proto-Türk toplulukların kültürleri ve gömü adetlerinin katettiği aşamayı ihtiva etmektedir. Geyikli taşların daha sonra taş heykeller şeklinde mezar alanlarında gelişimi devam etmiş ve bu uygulama Türk İslam dönemi mezar taşlarının oluşumunda menşei kabul edilmiştir.⁶³

Orta Asya'da Asya Hunları, Proto-Türk toplumlarının devrinden kalan kültür ve sanat anlayışını geliştirerek devam ettirmiştir. Kurganlar daha büyük ve gösterişli inşa edilmiş, bazıları ise piramit gibi ayrıca taş ve topraklar ile yükseltilmiştir.⁶⁴ Kimi kurganların doğuda dikilitaşlarla çevrelenmiş bir yol ile tasarlandığı örnekleri bulunmaktadır. Altaylarda Katanda ve Şibe bölgerinin⁶⁵ yanı sıra Hunlara ait en önemli kurgan buluntularından biri olan ve 1929 yılında kazılar ile gün yüzüne çıkarılmaya başlayan Pazırık Kurganları, Türk gömü geleneğinin en dikkate değer örneklerinden biri olmuştur. İrili ufaklı kırk civarında mezar alanından meydana gelen ve en erkeni MÖ 2-1. yüzyıla tarihlendirilen kurganların suni tepenin doğu tarafına doğru dikilitaşlardan bir yola sahip olduğu görülmektedir.⁶⁶ Mezar taşından ziyade

⁵⁹ Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı...*, ss.42-43

⁶⁰ Bahaeddin Ögel, *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre*, Ankara, 1984, s.31

⁶¹ a.g.e., s.41

⁶² Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı...*, ss.18-69

⁶³ Çoruhlu, "Türk Mezar (Ölü) Taşlarının...", s.488

⁶⁴ Ögel, a.g.e., s.58

⁶⁵ a.g.e., s.61

⁶⁶ Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı...*, ss.87-115

daha çok heykel olarak tanımlanabilecek bazı işlenmiş taş eserler yine kurganların yakınlarında veya üzerinde konumlandırılmış olmaları nedeniyle bir tür mezar işaretleriydi. Bu heykeller ölen kişiye duyulan saygıyı ifade etmektedir.⁶⁷

Orta Asya'da Hunların ardından 6. yüzyıldan itibaren hâkim devlet Göktürklerdir.⁶⁸ Göktürkler de bazı değişiklikler dışında Hunlarda olduğu gibi gömü geleneklerini devam ettirmişlerdir. Büyük ölçekli kurganlar Kudırge, Gök-Bulak, Issık Göl, Tuyakta bölgelerinde yer almaktadır. Hunların yapmış oldukları kurganlarda buluntular daha çok toprak altında bulunmaktadır. Göktürklerin ise en önemli eserleri toprak yüzeyinde bulunan yazıtlar, heykeller ve sunaklardır.⁶⁹ Göktürklerin gömü geleneğinde, toprağın üzerinde ölüye saygıyı temsilen ve zaman zaman anma törenlerinin yapıldığı mimari eserler (bark) ve heykellerden meydana gelen bir külliye oluşumu ortaya çıkar.⁷⁰ Hunların gömü geleneğinde bu denli külliye oluşumunun görülmemesi, Göktürlere sirayet eden Çin tesiri olarak yorumlanabilir. Kimi kurganların üzerine çift ve tek olarak insan biçiminde heykeller yerleştirilmektedir. Elleri hükümdarlık alametleri taşıyan bu heykeller, ayakta veya oturur vaziyette tasvir edilirdi.⁷¹ Ayrıca saygın kişinin ölümünden sonra yapılan törenlere dair ayrıntılı bilgilerin yer aldığı Çin kaynaklarına göre kurganların üzerine ölen kişinin ömrü boyunca öldürdüğü insan sayısı kadar heykel (balbal) dikilirdi.⁷² *Sin* olarak da adlandırılan ve kabaca insana benzer şekilde tasvir edilmiş bu heykellerin mezarlarda kullanımı farklı coğrafyalarda 14. yüzyıla kadar devam ettirilmiştir.⁷³ 13. yüzyıldan itibaren geleneğin şekil değiştirdiği ve mezarların etrafına ince uzun ahşap çubukların dikildiği örnekler de bulunmaktadır.⁷⁴

Kurganların Göktürk Devleti zamanında mezar külliyelerine dönüştüğünün en güzel örneği Orhun Anıtlarıdır. Bu külliyeler, Tonyukuk Anıtı (725, bazı

⁶⁷ Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatı...**, s. 158

⁶⁸ **a.g.e.**, s.165

⁶⁹ Ögel, **a.g.e.**, ss.130-131

⁷⁰ Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatı...**, ss.173-186

⁷¹ Oktay Belli, 'Türklerde Taş Heykel ve Balballar', **Türkler Ansiklopedisi**, C:3, Ankara, 2002, ss.1638-1641

⁷² Yıldız Kocasavaş, 'Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri', **Türkler Ansiklopedisi**, C.3, Ankara, 2002, s.107

⁷³ Karamürsel, 'Türklerde Mezar...', s.126

⁷⁴ Belli, **a.g.e.**, s.1638 '13. yüzyılda eserini yazan İranlı ozan Nizami, tahtadan yapılan balballar konusunda şu ilginç bilgileri aktarmaktadır: "...Kıpçak Bozkırlarında toprağa saplanmış tahta oklar, deniz kıyısındaki otlar kadar çoktur..."'

araştırmacılara göre 726-732), Kültigin Anıtı (732) ve Bilge Kağan Anıtı(735)'dir. Küçük değişiklikler dışında tören alanları, yerleşim olarak benzerlik göstermektedir. Mezar alanı, stilize hayvan ve insan heykelleri ile tören yolu boyunca uzanan balballarla donatılmıştır.⁷⁵ Mezar alanı üzerinde balballardan ayrıntılı işlenişle ayrılan heykeller ölen kişiyi temsil etmekte ve Hikmet Tanyu'ya göre mezar taşı niteliği taşımaktadırlar.⁷⁶

Bilge Kağan'ın veziri Tonyukuk için 725 bazı araştırmacılara göre 726-732 yılında yapılmış⁷⁷ Tonyukuk Külliyesinin kalıntıları içinde taş plakalardan yapılmış sandukalar bulunmaktadır. Bunlardan biri Tonyukuk'a aittir. Sandukanın üzerindeki taş plakada bir yazıt veya heykel konulması için oyuk açılmıştır. Bu oyuk bir sunak alanı da olabilir.⁷⁸ Ayrıca bir bark kısmı ve belirli bir hat üzerinde balbal ve heykeller tespit edilmiştir. Tonyukuk Yazıtı kaplumbağa kaidemiz olarak iki parça halinde yapılmıştır.⁷⁹

1958 yılında kazısına başlanan Kültigin Mezar Külliyesi, ağabeyi Bilge Kağan tarafından 732 yılında Kültigin için yapılmıştır. Külliye girişinden itibaren doğuya doğru uzanan hat üstünde 169 balbal tespit edilmiştir. Yapının doğudaki girişinin iki yanında koç heykelleri ve binanın içinde başka hayvan heykelleri de bulunmaktadır. Batıya doğru uzanan tören yolunda oturur ve ayakta, yekpare taştan yapılmış *taş nine* ve *taş baba* denilen heykeller yer almaktadır. Girişin batısında bulunan Kültigin Anıtı, kaplumbağa şeklindeki bir kaide üzerinde yükselen dikdörtgen formdadır. Kitabenin batı yüzünde Çince, doğu yüzünde Türkçe metin yer alır. Türkçe metnin üst kısmında dağ keçisi damgası bulunur. Kitabenin bir tarafında bitkisel bir düzenleme ve rumilerden oluşan bir süsleme yer almaktadır. Külliye bark alanında Kültigin'e ve eşine ait olduğu kabul edilen heykel ve heykel parçaları bulunmuştur.⁸⁰

2001 yılında kazısına başlanan Bilge Kağan Külliyesi 735 yılında yapılmıştır. Dikdörtgen bir alanı kaplayan külliye bark kısmına doğru balbal ve heykel

⁷⁵ Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatı...**, ss. 176

⁷⁶ Kocasavaş, **a.g.e.**, s.110

⁷⁷ Çoruhlu, "Türk Mezar (Ölü) Taşlarının...", ss.151-153

⁷⁸ Ögel, **a.g.e.**, s.197

⁷⁹ Çoruhlu, "Türk Mezar (Ölü) Taşlarının...", ss.151-153

⁸⁰ **a.g.e.**, ss.151-153

dizilerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Kaplumbağa şekilli kaide üzerindeki yazıt Göktürk alfabesi ile yazılmıştır. Kazılarda bulunan heykel parçaları restore edilerek bunlardan birinin Bilge Kağan'ı temsil ettiği ileri sürülmüştür. Külliye'nin bir bark kısmına sahip olduğu şüphesizdir.⁸¹

Bu anıt alanının altında hükümdarların ve vezirinin mezarının bulunup bulunmadığı bilinmemektedir. Bahaeddin Ögel'in bildirdiğine göre⁸² Göktürkler mezar üzerine bir ev yaparlar ve evin duvarlarını ölünün resimleriyle süslerlerdi. Orhun Yazıtlarının olduğu alanda böyle bir eve rastlanmamıştır. Burada yalnız heykeller, balballar ve bark-sunak alanı vardır. Ögel'e göre mezar alanı ve yazıtlar ayrı yerlere yerleştirilmiş olabilir. W. Radloff'a göre⁸³ Türk hükümdarlar ve prensesleri bu mezar anıtlarını mezarlardan uzak yerlere yalnız yuğ\yas törenler için inşa ettirmişlerdir. Kurganlar ise anıt alanlarından uzakta fena ruh ve düşmanların tahribinden uzakta gizlenmiş vaziyettedir.

Orhun Yazıtlarına göre, bir kişi öldüğü zaman mezarı üzerine yazılı bir taş-bengütaş dikilirdi. Bunun etrafına ölenin hayatta iken öldürdüğü düşmanları temsilen heykeller yerleştirilirdi. Mezarın üzerine uzaktan görülmesi için bir bark inşa edilir, içinde ölenin eşyaları konur ve duvarlarına hayatında yaşadığı büyük olayların resmi nakşedilirdi. Ancak bu uygulama önemli şahıslar için yapılırdı, halkın mezarları ise daha sade, tek bir kitabeyle sahip veya kitabesiz yalnız damgalı dikilitaşlar şeklindedir.⁸⁴

Göktürk çağında bölgedeki bir diğer Türk devleti Kırgızlardır. Kırgızlara ait Uybat kurganlarının üzerinde büyük taşlar dikildiği tespit edilmiştir.⁸⁵

Göktürklerin ardından 745 yılından itibaren bölgeye hâkim olan Uygurlar, Budizm'e yönelerek yerleşik yaşama geçmişler ve erken Türk mimarisinin ilk örneklerini ortaya koymuşlardır. Öyle ki kümbet mimarisi bir bakımdan Uygurların yapmış olduğu mezar anıtlarına dayanmaktadır. Kurgan anlayışı ve çadır oluşumu

⁸¹ Çoruhlu, "Türk Mezar (Ölü) Taşlarının...", s.153

⁸² Ögel, **a.g.e.**, s.131

⁸³ Saracoğlu, **a.g.e.**, s.8

⁸⁴ Saracoğlu, **a.g.e.**, s.8

⁸⁵ Ögel, **a.g.e.**, ss.210-211

birleşerek, Budist stupalarından esinlenen mezar anıtları inşa edilmiştir.⁸⁶ Budist anlayışının etkisiyle ölüleri yakma uygulaması yoğunluk kazanmıştır. Ancak Selenga Uygurları, etrafını taş duvarların kuşattığı kurganlar inşa ederek eski ölü gömme adetlerini devam ettirmişlerdir.⁸⁷

Uygur kültüründe seçkin askerler için dikilen taş heykeller, önceki geleneklerde kurganlara dikilen taş anıtların devamı niteliğindedir. Bu heykeller askerleri temsil etmesine rağmen ellerinde kılıç ve silah bulunmamaktadır. Mogon Şine Usu ve Khuskan-tal'da bulunan Uygur mezar anıtları aynı zamanda zafer anıtlarıdır. Bu dikitaşlar yüksekçe bir alan üzerinde etrafı duvarla çevrili bir plana sahiptir. Mogon Şine Usu anıtında kaplumbağa kaidesi bulunmaktadır. Uygurların Mani dinini kabul etmesinden sonra mezar anıtı dikme geleneği terkedilmiştir. Terh, Sevrey ve Karabalgasun Uygurlara ait diğer önemli anıt taşlarıdır.⁸⁸

Birbirlerinin devamı niteliğinde belirli bir sanat ve kültür ortamı inşa eden Orta Asya Türk topluluk ve devletleri çeşitli coğrafyalara göç ederek bu anlayışı da beraberlerinde taşımışlardır. Bu göç yolunun en önemli kolu batıya yapılmış olanlardır. Avrupa Hunları, Avarlar, Hazarlar, Peçenekler ve Kumanlar, Türk kültür ve sanatının devamlılığını sağlamışlardır. Bu göçerler, kültür ve sanat ortamlarının yanı sıra dini anlayış ve gömü geleneklerini de beraberlerinde taşımışlardır. Orta Asya'da türbe menşeyini oluşturan anıtlar ve kurgan alanlarına dikilen taş heykel ve balbal geleneği, Batı Türklerinin yaşadıkları bölgelerde 13. yüzyıla kadar devam etmiştir.⁸⁹ Ayrıca Ön Asya ve Anadolu'da kuracakları devletlerle bir dönemin en otoriter gücü olacak olan Oğuz Boyu, bu köklü geleneği devam ettirmişler, ölülerini yapmış oldukları kurganlara atları ve eşyaları ile gömmüşlerdir. Mezar alanının üzerine ise işaret niteliğinde heykel ve balballar yerleştirmişlerdir.

Asr-ı Saadet döneminde atalara karşı aşırı saygı ve tapınma olayının öne geçilmesi amacıyla kabir ziyaretleri yasaklanmış, Hz. Muhammed (s.a.v) yaşarken bu

⁸⁶ Çoruhlu, **Erken Devir Türk Sanatı...**, s.273

⁸⁷ Çoruhlu, **Eski Türklerin Kutsal...**, s.257

⁸⁸ Ablet Kamalov, "Göçebe Uygur Kültürü", **Türkler Ansiklopedisi**, C.4, Ankara, 2002, s.165

⁸⁹ Muzio, **a.g.e.**, s.210

yasak kaldırılmıştır.⁹⁰ İslam'ın ilk yıllarında belirli şahsa özel mezarlar, kabilelere ait mezarlıklar ve umumi mezarlıklar bulunmaktaydı. Kabile mezarlıkları, kabilenin ikamet ettiği mahalleye yakın konumlandırılmış vaziyetteydi. Umumi mezarlıklar ise şehrin dışında kalmaktaydı.⁹¹ Mezarların bulunduğu ve insanların bunları ziyaret ettiği açıkça anlaşılmaktadır. Ancak şeklen nasıl bir uygulamanın olduğu kestirilememektedir. Hz. Muhammed'in (s.a.v), mezarların toprak seviyesine indirilmesini istediği⁹² ve kabirleri kireçlemeyi, kabir taşları üzerine yazı yazmayı, kabirlere bina yapmayı yasakladığı⁹³ rivayet edilmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in vefatının ardından defnedilmesi sürecinde rivayet edilen hadislerde ise naaşın altına kadife bir örtü serilmiş ve üzeri kerpiçlerle kapatılmıştır.⁹⁴ Osman b. Ma'uz'un, Hz. Muhammed (s.a.v.) tanınması için kabrinin başına taş diktiği de aktarılmaktadır.⁹⁵

8. yüzyılın ikinci yarısında Orta Asya'dan batıya göç eden Türkler, Abbasi Devleti'nin hassa ordusu olma görevini üstlenerek Müslümanlar ile kaynaşmışlardır. Böylece köklü gelenekleri ile kesin kaidelere dayanan İslam dininin sentezinden oluşan Türk-İslam sanat üslubunun doğuşuna sebep olmuşlardır.

⁹⁰ Müslim b. Haccac, "Kitabu'l Cenaiz", **Sahihi Müslim Muhtasarı I (Çeviri A. Feyzi Kocaer)**, Konya, 2019, s.378 *Bürayde b. Husayb (r.a)'dan. Şöyle demiştir: "Rasulallah (s.a.v): Kabir ziyaretlerini size yasaklamıştım, artık kabirleri ziyaret edebilirsiniz..." buyurdu*

a.g.e., s.476 *Ebu Hureyre (r.a)'dan. Şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a.v), annesinin kabrini ziyaret etti. Kendisi ağladı, kendisinin yanında bulunanları da ağlattı. Şöyle buyurdu: "Rabb'imden onun hakkında bağışlama dilemem için izin istedim, ama bana izin vermedi. Kabrini ziyaret etmek için izin istedim, bana izin verdi. Kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü kabirlerin ziyareti ölümü hatırlatır."*

İmam Tirmizi, "Kitabu'l Cenaiz", **Sünen'üt-Tirmizi (Çeviri Mehmet Türk)**, İstanbul, 2018, s.277 *Süleyman b. Büreyde (r.a)'ın babasından, Rasulallah (s.a.v): "Size kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamış idim. Şimdi Muhammed'e annesinin kabrini ziyaret etme izni verildi. Siz de kabirleri ziyaret edin. Çünkü kabir ziyareti size ahireti hatırlatır."* buyurdular.

⁹¹ Yılmaz Can, **İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı**, Ankara, 2014, s.143

⁹² İmam Tirmizi, **a.g.e.**, s.276

Ebu Vail (r.a)'den, Ali (r.a), Eb'ul-Heyyac el-Esedi'ye: Rasulallah (s.a.v)'in beni gönderdiği bir görevle seni gönderiyorum, sakın toprak seviyesine indirilmedik bir kabir ve kırılmadık bir heykel bırakma." dedi.

⁹³ **a.g.e.**, s.276

Cabir (r.a)'den, "Rasulallah (s.a.v) kabirleri kireçlemeyi, kabir taşları üzerine yazı yazmayı, kabirler üzerine bina yapmayı ve kabirleri çiğnemeyi yasakladı." dedi.

⁹⁴ İmam Tirmizi, **a.g.e.**, s.276 *Cefer b. Muhammed'in babası, " Rasulallah (s.a.v)'in lahdini hazırlayan Ebu Talha (r.a), kabrin altına kadife bir örtü seren ise Rasulallah (s.a.v)'in azadlı kölelerden Şükran (r.a)'dır. dedi.*

İbnu Abbas (r.a), "Rasulallah (s.a.v)'in kabrine kırmızı bir kadife serildi." dedi.

Müslim b. Haccac, **a.g.e.**, s.471 *Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a), vefat ettiği hastalığı sırasında. "Kabirime lahd yapınız. Rasullallah (s.a.v)'e yapıldığı gibi üzerime kerpiçleri kapatıp diziniz."* demiştir.

⁹⁵ Bozkurt, "Mezarlık", ..., ss.519-522

Karahanlıların kuruluşunda etkin rol oynayan Karluklar'ın 9-10. yüzyıllarda Çu havzasında yarı göçebe olarak yavaş yavaş yerleşik hayata geçtikleri bilinmektedir.⁹⁶ Karluklara ait seramik buluntularında insan ve hayvan üslubunun yerini yoğun bir bitkisel süsleme almaya başlamıştır. Karahanlılar devrindeki seramik buluntularında Çin etkisiyle oldukça stilize edilmiş bitkisel süslemeler daha sonra son şeklini alacak olan Hatayi üslubunun menşeyini teşkil edecek niteliktedir.⁹⁷ Şimdiye kadar hayvan üslubunun yoğun ve ağırlıklı kullanımı yerini bitkisel süsleme unsurlarına bırakmaya başlamış gibi gözükmektedir. Bu geçiş sürecini hem Göktürk devrinde hem de Karluk ve Karahanlı devrinde iskân edilmiş Sukuluk buluntularında izlemek mümkündür.⁹⁸

Karluk yerleşim bölgelerinde olan Kızart, Koçkor ve Cuvan-Arık vadilerinde Göktürk kurganları ile Karluk kurganlarını ayırmak çok güçtür. Bazı yerleşim yerlerinde ölümler kerpiçten yapılmış bir bölme içine yerleştirilmiştir. Bu uygulama Karluklara özeldir.⁹⁹

Karahanlı şehri olan Sarıg'ta ölümlerin halen atları ve süs eşyalarıyla gömüldüğü görülmektedir.¹⁰⁰ Karahanlılar devrinde 978 tarihli Tim Arap Ata Türbesi, günümüze ulaşan en eski Türk-İslam türbesidir.¹⁰¹ Mimaride tuğla süslemenin ender örneklerinden biri olan yapının mezar taşı olup olmadığı bilinmemektedir. Karahanlı türbeleri genellikle kare gövdelidir ve ölünün gömülü olduğu bir kripta katı vardır. Gövde kısmında ise sembolik bir lahit bulunmaktadır.¹⁰²

10 ve 13. yüzyıllarda Orta Asya'nın göçebe topluluklarının İslamiyetin etkisine rağmen halen kurgan geleneği sürdürmeleri ise ayrıca dikkate değerdir.¹⁰³

Erken İslam devrinde 9. yüzyıla kadar mezar yapıları gelişmemiştir. Abbasiler devrinde Hristiyan kökenli annesi tarafından Halife Mustansır için 862 yılında İslam mimarisinin bilinen ilk türbesi Kubbetü's-Sülebiyye'yi yaptırılmıştır. İki kademeli

⁹⁶ Ögel, a.g.e., s.318

⁹⁷ a.g.e., s.311

⁹⁸ a.g.e., ss.322-323

⁹⁹ a.g.e., ss.330-331

¹⁰⁰ a.g.e., s.325

¹⁰¹ Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, İstanbul, 2015, s.32

¹⁰² Demet Karaçağ, **Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları**, Ankara, 1994, s.6

¹⁰³ Ögel, a.g.e., s.345

sekizgen gövde üzerinde kubbe örtü ve dört ana yönden giriş bölgede daha önce görülmemiş bir mimari anlayıştır. Narşahi, 9. yüzyılda Buhara’da hâkimlik yapan Ebu Hafis’in mezarının Afrasiyab’ın tümülüsü olarak bilinen bir tümülüsün yanında yer alan diğer bir tümülüs olduğunu aktarır.¹⁰⁴

10. yüzyılda İran ve Türkistan’da türbe yapımı yaygınlık kazanmış vaziyettedir. Tarihi bilinen en eski türbe 907’de inşa edilmiş İsmail Samani Türbesi’dir. Gazneliler devrinde Gurgan’da 1006 yılına tarihlenen Gunbed-i Kabus ise mezar kulesi denilen farklı bir mezar anıtı türünün ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁵

Büyük Selçuklular devrinin en erken tarihli mezar anıtları 1056 yılına tarihlendirilen Abarkuh’taki Kümbet-i Ali ve Damgan’daki Chil Duhteran yapılarıdır.¹⁰⁶ 1153-1157 yılında yapılmış olan Sultan Sencer Türbesi, kare gövde üzerinde yüksekçe karnak ve çift cidarlı bir örtüye sahiptir. İç kısmında geometrik sülemenin yanı sıra palmet ve lotusların yer aldığı kalemşilerle bezenmiştir. Türbenin içinde 1916 tarihli bir sanduka yer almaktadır.¹⁰⁷ Büyük Selçuklulara ait kümbetlerde kare gövde veya silindirik gövde olarak iki çeşit plan tipi gelişmiştir.¹⁰⁸ Üst örtü çift cidarlı kubbe veya piramidal külah şeklindedir. İran ve Turan bölgelerindeki türbeler kare, silindirik ve çokgen gövdeli olarak üç plandadır. Bodrum katlarında bir kripta ve gövde kısımlarında mihraplı bir mescit yer almaktadır.¹⁰⁹ Araştırmalarda kümbetlerin içinde mezar taşı olup olmadığına dair bilgiler yer almamaktadır. Bu belirsizlik, günümüze oldukça harap halde ulaşabilmiş kümbetlerin içinde, mezar taşlarının yok olmuş olabileceği şüphesini akla getirmektedir. Belki de o dönemde mezar taşları yalnızca açık alandaki mezarları işaret etmek için kullanılmaktaydı.

Selçukluların 11. yüzyılda kurduğu büyük imparatorluk Melikşah’tan sonra bölünerek varlığını sürdürmüştür. Bunlardan biri olan Anadolu Selçukluları, zengin

¹⁰⁴ Kuban, **a.g.e.**, s.169

¹⁰⁵ M. Oluş Arık, “Erken Devir Anadolu-Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”, **Ankara Anadolu**, S.11, Ankara, 1967, s.58

¹⁰⁶ Oktay Aslanapa, ‘İlk Müslüman Türk Devletlerinde Kültür ve Sanat’, **Türkler Ansiklopedisi**, C.6, Ankara,2002, ss.30-31

¹⁰⁷ Yaşar Çoruhlu, “Sultan Sencer Türbesi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.37, İstanbul, 2009, ss.519-521

¹⁰⁸ Kuban, **a.g.e.**, ss.170-171

¹⁰⁹ Suut Kemal Yetkin, **İslam Mimarisi**, Ankara, 1959, s.150

bir kültür ortamı içinde gelişerek ayrı bir devlet haline gelmişlerdir. Ulaşılan bu yeni topraklar beraberinde mimari ihtiyacı doğurmuştur. Bu sebeple oldukça yoğun bir inşaa faaliyetine girişilmiştir. İslam üslubunun yanı sıra coğrafi zorunluluk olarak sanatta Bizans ve Gürcü-Ermeni etkileri de görülmeye başlar. Bu kompozit üslup Orta Asya Türk Sanatı ve Osmanlı Sanatı arasında bir geçiş evresi olarak görülebilir.¹¹⁰ Beylikler ve Anadolu Selçuklu devri Büyük Selçuklu geleneğinin Anadolu'daki temsilcileridir. Zamanla yerel etkilerle kaynaşarak kendi üsluplarını meydana getirmişlerdir.

Anadolu'da mezar anıt mimarisinde Büyük Selçuklu kümbetlerinin yapımına devam edilmiştir. Farklı olarak bu kümbetlerin çoğunluğu sekizgen veya onikigen planlı olarak yapılmıştır. Daire planlı, kare ve ongen türbeler ise nadir örneklerdendir.¹¹¹ Kümbetlerin malzeme ve süsleme unsurları bölgelere göre farklılık arz etmekte ancak belirli bir üslubun etkisi altında olduklarını hissettirecek kadar da benzerlikler bulunmaktadır. Amasya'da Halifet Gazi Türbesi, Niksar'da Hacı Çıkrık Türbesi, Melik Gazi Türbesi, Kulak Türbesi, Divriği'de Sitte Melik Türbesi, Kemah'ta Sultan Melek Türbesi, Tercan'da Mama Hatun Türbesi, Konya'da II. Kılıç Arslan Türbesi 12. yüzyıla tarihli erken Anadolu türbelerindedir.¹¹²

Mezar anıt mimarisine bağlı olarak mezar taşları da bölgesel üslup çevresinde gelişmiştir. İç Anadolu'da bulunan mezar taşları ile Doğu Anadolu'nun mezar taşları malzeme, form ve süsleme bakımından farklılık arz etmektedir. Ahşap, çini ve taş malzemeden kimisi kümbetlerin içinde kimisi mezarlık alanlarda sayıları binleri aşan pek çok mezar taşı dikilmiştir. Üzerinde ayet, hadis, dua ve kimlik bilgilerinin yanı sıra geometrik, bitkisel ve figürlü bezemelerle süslenmiştir. Kimi mezar taşları Orta Asya geleneğinin canlı kanıtları olarak insan ve hayvan tasvirleri içermektedir.¹¹³ Mezar taşlarının bu denli fazla ve çeşitli olması yalnız statü sahibi kişilerin mezarlarına değil her kesimden halkın mezarları üzerine anıt niteliğinde dikilmesinden gelmektedir. Yoksa Orta Asya'nın kurganlarında olduğu gibi her mezarda bir

¹¹⁰ Celal Esat Arseven, **Türk Sanatı**, İstanbul, 1984, ss.54-57

¹¹¹ K. Yetkin, **a.g.e.**, s.200

¹¹² Kuban, **a.g.e.**, ss.321-329

¹¹³ Süheyl Ünver, 'XIV. Asırda Selçukluların Ananesine Bağlı Mezar Taşları Üzerine', **Vakıflar Dergisi**, S.12, Ankara, 1978, ss.15-26

Gönül Öney, 'Anadolu'da Selçuk Geleneğinde Kuşlu, Çift Başlı Kartallı, Şahinli Ve Aslanlı Mezar Taşları', **Vakıflar Dergisi**, S:8, Ankara, 1969, ss.283-291

hükümdar veya ricali olması gerekirdi. Öyle ki 1000’li yıllardan itibaren Erzurum’da Saltuklulara, Ahlat’ta Selçuklulara, Akkoyunlulara ve Karakoyunlulara, Akşehir’de ve Konya’da Selçuklulara ait mezarlıklar bulunmaktaydı.¹¹⁴

İslam Öncesi Türklerin uyguladığı mezar heykellerine Anadolu’da nadir de olsa rastlanmaktadır. Bunlardan biri Malatya’da Battal Gazi Horasani tekkesi mezarlığında bulunmaktadır. Kabaca tasvir edilmiş heykel, uzun kadın kaftanı giymiş ve ellerini önünde kavuşturmuş pozisyonundadır. Elbisenin göğüs kısmına güneş pigtogramı işlenmiştir.¹¹⁵ Ayrıca Erzincan çevresinde belden yukarısı tasvir edilmiş mezar taşları bulunmaktadır.¹¹⁶

Anadolu koç, koyun ve at şeklinde heykellerin dikildiği mezarlar vardır. Farklı bölgelerde görülen bu mezar taşlarının en yoğun karşılaşıldığı yer ise Doğu Anadolu’dur. Buraya hâkim olan Akkoyunlular ve Karakoyunlular tarafından yapıldığı bilinmektedir. Benzerlerine Ön Asya ve Kafkasya’da rastlanmaktadır. 12. yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan bu heykel mezar taşlarının yapımı 20. yüzyıla kadar sürmüştür. Mitolojik olarak anlam ihtiva eden bu figürler eski mezar gömü geleneklerinde farklı tezahürlerle yer almıştır.¹¹⁷ Özellikle Göktürk devri anıt mezar külliyelerinde yer alan koç, koyun, aslan ve at heykellerinin yapımı Anadolu’ya kadar sirayet etmiştir.¹¹⁸

Geleneğin devamı niteliğinde mezar taşlarında insan figürleri, göksel ve astreolojik motifler, mitolojik hayvanlar, av sahneleri yer almaktadır. Geleneğe bağlı

¹¹⁴ Saracoğlu, a.g.e., s.14

¹¹⁵ Emel Esin, “Sin Bosna Hersek’te Bogomilcilere Atfedilen XIII.-XVI Yüzyıllardan Lahitler ile Anadolu’daki XII.-XIV. Yüzyıllardan Figüratif Tasvirli Türk Mezar Taşları Arasında Bir Mukayese”, **Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu**, İstanbul, 2006, s.258

¹¹⁶ Çal, “Türklerde Mezar...”, ss.298-299

¹¹⁷ Karamağaralı, **Ahlat...**, ss.35-39 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız: Yunus Berkli, **Erzurum Ve Erzincan Çevresinde Görülen Koyun, Koç ve At Biçimli Mezar Taşları ve Sanat Tarihindeki Yeri**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2007; Timur Sili, “Bir Orta Asya Geleneği Koç-Koyun Heykel Mezartaşları”, **Bilig 1**, S.96, Türkistan, 1996, ss.60-65; Onur Güben, “Ahıska’dan Artvin’e Koç-Koyun Formlu Mezar Taşları”, **Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Baheddin Ögel Sayısı**, S.1 Bahar, 2019, ss.345-363; Mustafa Aksoy, Tunceli’de Koç-Koyun Heykelleri ve Balballar, **2023 Dergisi**, S.129 Ocak, 2012, ss.16-20; Cengiz Alyılmaz, Semra Alyılmaz, “İğdır ve Çevresindeki Koç Heykelli Mezar Taşlarının Üzerindeki Arap Harfli Yazıtlar”, **Arap Harfli Yazıtlar ve Mezar Taşları Çalıştay Bildirileri-Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Bahar, 2017, ss.305-344; Y. Cemalettin Çopuroğlu, “Kültürel Anlamların Taşınması: Koç Başlı Mezar Taşları: Elazığ Gülmez Mezarlığı Örneği”, **Geleneksel Türk Mezar Taşları I. Ulusal Sempozyumu (24-26 Mart 2017)**, Aydın, 2017, ss.569-590

¹¹⁸ Çoruhlu, ‘Türk Mezar (Ölü) Taşlarının...’, s.494

olmadan ortaya çıkan mum, kandil, şamdan, nar ve ağaç motifleri Anadolu mezar taşlarının kendine has süsleme unsurlarıdır.¹¹⁹

Anadolu Selçuklu ve Beylikler devrinde Anadolu'daki kümbet ve türbe içinde bulunan mezar taşları bölgelere has üslup ve süsleme özelliklerini bünyelerinde barındırmaktadır. Bu sebeple mezar taşı anlayışını daha iyi kavramak adına Ahlat, Erzurum, Malatya, Afyon, Sivas, Tokat ve Bursa bölgeleri özelinde kısaca değerlendirmeler yapılacaktır. Konya mezar taşlarına dair bilgilere ayrıca bir başlık altında değinilecektir.

Ahlat bölgesi ve çevresinde yer alan mezar taşları karakteristik bir üslup taşımaktadır. Selçuklu, Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletlerinin devirlerinde meydana getirilmiş 16. yüzyıla kadar olan dönemde mezar taşları genel form olarak çatma lahitler, şahidesiz prizmatik sandukalar ve şahideli mezarlar olarak üçe ayrılmaktadır. Bu genel formlar alt başlıklara ayrılarak farklı örnekleri meydana getirmektedirler. Büyük boyutlarda tasarlanmış şahideler genellikle düz olarak sonlanmaktadır. Sandukalar ise yekpare gövdeli sandukalar ve gövdeli-kapaklı sandukalar olarak iki çeşittir. Süsleme bakımından mezar taşları oldukça zengin bir repertuara sahiptir. Sülüs ve kufi yazı kuşakları kimi yerde yoğun bir bitkisel zemin süslemesine sahiptir. Kimi yerde ise geçmeli olarak süsleme yazıyla bütünleştirilmiştir. Kırık çizgi sistemlerinden ve yıldız sistemlerinden oluşan geometrik süslemeler ile girift bitkisel kıvrımlar üzerinde rumiler birbiriyle uyum içinde kullanılmıştır. Niş girintili ve mukarnas frizli örnekler mezar taşlarında taşkın bir işleniş olarak dikkati çekmektedir. Figürlü süslemenin de kullanıldığı mezar taşları adeta Orta Asya geleneğinin Anadolu'daki bölgesel yansımalarıdır. Yöresel üslubun köklü gelenek ise sentezlenmesi sonucu münhasır bir mezar taşı anlayışı ortaya çıkmıştır.¹²⁰

¹¹⁹ Esin, "Sin Bosna Hersek'te...", ss.259-262

¹²⁰ Karamağaralı, **Ahlat...**, ss.44-85 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız: Selami Bak, **Ahlat Meydan Mezarlığı Kadınlar Bölümü Mezar Taşı Envanteri**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2013; Cansu Reisoğlu, **Ahlat Meydan Mezarlığı'ndaki Hacı Miran Bin Yusuf'a Ait Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2016; Ö. Avni Yunus, **Ahlat Taht-ı Süleyman Mezarlığındaki Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2017; Mehmet Top, Ö. Avni Yunus, "Ahlat Taht-ı Süleyman

Erzurum ve çevresinde mezar taşları şahide ve sanduka olmak üzere iki formdadırlar. En eski tarihli sanduka 13. yüzyılın ikinci yarısına aittir. En eski şahide ise H. 739/M.1335 tarihli'dir. Mezar taşlarında divit, kitap, kantar, kılıç gibi motifler görülmektedir. 16. yüzyıla tarihli kimi mezar taşları Ahlat mezar taşlarına benzerlik göstermektedir.¹²¹

Malatya ve çevresindeki mezar taşlarında, düz olarak sonlanan şahide, sivri kemerli şahide ve çerçeveli sanduka olmak üzere üç farklı form yaygındır.¹²² Mezar taşlarındaki süslemeler, 12-15 yüzyıllara ait Aksaray Kırşehir ve Konya mezar taşlarına benzemektedir. Figürlü, nesneli, geometrik ve bitkisel süslemeler çeşitli tasarım ve kompozisyonlarla mezar taşlarına işlenmiştir.¹²³

Afyon bölgesindeki mezar taşları iki tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar düz dikdörtgen prizma formu ve bu formun iki ucu uzunca yapılmış şekli olarak iki çeşit arz etmektedir. Bölgedeki mezar taşları üzerinde yer alan çok çeşitli figür ve hayvan motifleri dikkati çekmektedir.¹²⁴

Sivas mezar taşları sanduka ve şahide olmak üzere iki formda görülmektedir. Şahideler ve sandukalar 14. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir. İncelikli ve yoğun bir süsleme programıyla karşılaşılan mezar taşlarından şahidelerde kuş figürünün uygulandığı bir grup dikkati çeker.¹²⁵

Tokat mezar taşları sanduka, şahideli sanduka ve şahide formlarında çeşitlilik arz etmektedir. Süsleme tarzı olarak Sivas mezar taşları ile benzerlik gösterir. Şahideler içinde kuş ve aslan figürlü mezar taşları farklılık olarak karşımıza çıkar.¹²⁶

Mezarlığındaki Usta Kitabeli Mezar Taşları”, **II. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları Sempozyumu**, Ankara, 2020, ss.48-8

¹²¹ Karamağaralı, **Ahlat...**, ss.28-29 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız: Zeki Başar, **Erzurum’da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları**, Ankara, 1973; Oktay Özgül, “Erzurum Ve Çevresinde Erken Dönem Türk İzlerine Ait Yeni Bulgular”, **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.65, 2020, ss.219-245

¹²² Karamağaralı, **Ahlat...**, s.29

¹²³ Halit Çal, “Malatya Kırklar Mezarlığı Mezar – Mezar Taşlarında Bezeme”, **Bilig**, S.94, Türkistan, 2020, ss.159-187

¹²⁴ Karamağaralı, **Ahlat...**, s.7

¹²⁵ **a.g.e.**, ss.9-10

¹²⁶ Karamağaralı, **Ahlat...**, ss.10-11 Sivas ve Tokat mezar taşları hususunda ayrıntılı bilgi için bakınız: Karamağaralı, “Sivas ve Tokat’taki..., ss.75-109

Bursa ve çevresinde 14-15. yüzyıllara tarihli mezar taşları, form bakımından şahideli mezar, sanduka ve lahit mezar olarak üçe ayrılmaktadır. Süslemede ağırlıklı olarak rumi ve palmetten oluşan tasarımlar bulunur. Bunun yanı sıra hatayiler ve geometrik motifler az sayıdadır.¹²⁷

Her bakımdan Türk-İslam devletlerinin zirvesi kabul edilen Osmanlı Devleti sanatta ve mimaride de zirveyi teşkil etmektedir. Erken devirlerde mezar anıtlarında Selçuklu sanatının etkisiyle geleneğin devam ettirildiği görülür. 15. ve 16. yüzyıllarda kendi kimliğini bulan sanat anlayışı mezar taşlarına da yansımıştır. Yoğunluklu olarak sanduka yerine sütun ve şahide tipindeki mezar taşları tercih edilmiştir. Mermer ve taş malzeme kullanımı yoğunluktadır. Mezar taşları üzerindeki süslemeler devrin sanat anlayışı yönünde eğilim göstermektedir. Erken devirde kullanılan palmet ve rumili tasarımlar klasik devirde sümbül, şakayık, karanfil, servi gibi çeşitli bitkisel motiflere dönüşmektedir. Sonraki dönemlerde, Avrupa sanatının tesiriyle natüralist üslup kendini mezar taşlarında da göstermiştir.

Osmanlı mezar taşlarının bir diğer ayırt edici özelliği şahide formlu taşların, metfun kişinin kimliğine vurgu yapar şekilde bir başlığa sahip olmasıdır. Ölen kişinin meslek grubu, mensup olduğu tarikat ve cinsiyeti bu başlıkların şekillerinden anlaşılmaktadır. Sosyal hayatta kullanılan başlık tipi devirlere göre değiştiği için bu mezar taşlarının ortalama tarihi dahi bilinmektedir. Bu başlık tipleri Yaşar Çoruhlu'ya göre Orta Asya kurganlarının üzerine dikilen insan heykellerin üsluplaşmış formlarını temsil etmektedir.¹²⁸ Asırlar önce insan tasvirli yapılmış olan mezar heykelleri Anadolu'da bu başlıklarda hayat bulmuştur.

Orta Asya steplerinden Anadolu'nun kıyılarına kadar mezar taşlarının yapmış olduğu uzun yolculuk yerini günümüzde sanatsal değeri ve üslubu bulunmayan tek düze mezar taşlarına bırakmıştır.

¹²⁷ Karaçağ, a.g.e., ss.157-176

¹²⁸ Çoruhlu, 'Türk Mezar (Ölü) Taşlarının...', s.492

1.5. Konya Mezar Taşları Süslemesine Genel Bakış

Konya, Emeviler ve Abbasiler tarafından İslam dönemini yaşamış olsa da bu pek uzun sürmemiştir.¹²⁹ Asıl Türk-İslam etkisinde kalışı Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olarak iskân edilmeye başlandığı dönemdir.¹³⁰ Konya, Anadolu Selçuklularının başkenti olmasından bu yana döneminin kültürel ve sanatsal alanda önde gelen merkezlerinden biri olmuştur. Beylikler devrinde özellikle Karamanoğulları'nın hâkimiyeti ile Selçuklu mirası yaşatılmaya çalışılmıştır. Öyle ki bu devamlılık Osmanlı'nın klasik anlayışı ile Anadolu Selçukluları arasında bir köprü görevi görmüştür.

Mezar taşları, gerek kümbet ve türbe gibi önemli şahıslara ait anıt mezarlar içinde yer alsın gerekse de mahalli mezarlıklarda bulunsun, oldukça çeşitli örneklerin verildiği bir alandır. Devlet veya ilim ricali gibi yüksek zümrenin dışında halk içinde yapılmış olmaları mezar taşlarının bu denli çeşitte olmasının öncelikli nedenidir. Böyle bir durumda Konya şehrinde dahi farklı bölgelerde farklı üslup ve formlara rastlamak hiç şaşırtıcı değildir. Çalışma bünyesinde eğilmeye çalıştığımız mezar taşlarındaki süslemeler, bu çeşitliliğin etkisini gözler önüne sermektedir. Bu nedendir ki Konya'nın merkezi başta olmak üzere bazı bölgelere ayrıca değinilecektir. Bu hususta yalnız yayınlardan elde edilen bilgiler kullanılacaktır.

Konya merkezde Z. Oral'ın bildirdiğine göre eskiden kalan 32 mezarlık vardır. Bunlardan mevcut olanları ise 7 adettir.¹³¹ İ. Hakkı Konyalı ise dönem sınırlaması olmadan günümüze değin 50 mezarlık tespit etmiştir.¹³² Hacer Kara ve Şerife Danişık ise mevcut mezarlıkları 60 adet, mevcut olmayanları ise 54 adet olarak listelemişlerdir.¹³³ Bu mezarlıklardan en eskisi Musalla Mezarlığı'dır. Mezarlık alanlarının yanı sıra Selçuklu kümbetleri ve Osmanlı türbeleri içindeki örnekleri ile Konya şehri başlı başına geniş bir mezar taşı envanterini barındırmaktadır. Bu fazlalık ise elbette ki çeşitliliği beraberinde getirmektedir.

¹²⁹ Konyalı, **a.g.e.**, ss.33-36

¹³⁰ **a.g.e.**, s.39-45

¹³¹ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.1, Konya, 1949, s.16

¹³² Konyalı, **a.g.e.**, ss.1159-1161

¹³³ Kara, Danişık, **a.g.e.**, ss.16-19

Konya’da mezar taşlarında kullanılan malzemeler çeşitlilik göstermekle birlikte çoğunlukla taş malzemenin tercih edildiği gözlemlenmektedir. Yerel bir malzeme olan Sille taşı ve Gödene taşının yanı sıra mermer de taşın çeşitleri olarak mezar taşlarında karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Konya’da, Anadolu Selçuklu Devleti’nin başkenti olması nedeniyle eşsiz çini lahitler vücuda getirilmiştir.¹³⁴ Tasavvufi açıdan önemli bir merkez olması sebebiyle ahşap sandukaların sanatkârane örneklerini de bulunmaktadır.¹³⁵ Harçla sıvanmış, alçı malzemedен yapılmış sandukalar¹³⁶ bulunsa da bunlar azınlıktadır. Taşların işlenmesinde kullanılan teknik çoğunlukla zemin oyma tekniğidir. Kazıma ve oyma teknikleri ise mezar taşlarının tamamında ya da bazı belirli yerlerinde olmak üzere az kullanım alanı görmektedir. Geç devir mezar taşlarında zemin oyma tekniklerinin üzerine ayrıca boyama tekniği ile belirginlik katıldığı örnekleri bulunmaktadır.

Konya’daki mezar taşları form bakımından sanduka, lahit, şahide, sütun şeklinde mezar taşı, kapaklı mezar taşı ve çerçeveli mezar taşı olarak ayrılmaktadır. Anadolu Selçuklu mezar taşları, çoğunlukla sanduka, lahit ve şahide formlarında yapılmışlardır. Karamanoğulları döneminde sanduka ve lahitlerin ebatları küçülmüştür ve şahide sayısının arttığı görülmektedir. Osmanlı devrinde sanduka ve şahidenin yanı sıra sütun şeklinde mezar taşlarının sıkça kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı’nın erken devirlerinde az sayıda görülen sandukaların yapımı sonraki dönemlerde tamamen terk edilmiştir. Kapaklı ve çerçeveli mezar taşları ise Osmanlı’nın geç devirlerinde görülmektedir. Genellikle şahideler ve sütunlarla beraber kullanılan kapaklı mezar taşının bir örneği Üçler Mezarlığı’nda bulunan Nafize Hanım’ın mezar taşıdır. (H.1332-M.1916)¹³⁷ Çerçeveli mezar taşının şahideli örneği ise Sille’de bulunan Molla İsmail’in mezar taşıdır. (H.1232-M.1818)¹³⁸

¹³⁴ Çini lahitlerin başlıca örnekleri II. Kılıçarslan Türbesi ve Sahip Ata Türbesi içinde yer almaktadır. Bunun dışında Anadolu Selçuklu kümbetleri içinde orijinal konularını muhafaza eden sandukalar da bulunmaktadır.

¹³⁵ Ahşap sandukaların başlıca örneği Hz. Mevlana’nın babasının kabri üzerinde yer alan sandukadır. Bunun dışında Seyyid Mahmut Hayrani’nin ahşap sandukası da sanatkârane örneklerdendir.

¹³⁶ Bayık, **a.g.e.**

¹³⁷ Kara, Danışık, **a.g.e.**, ss.174-175

¹³⁸ **a.g.e.**, ss.62-63

Mezar taşlarından bazıları ana formların sentezi ile oluşturulmuştur. Misal, Hürrem Paşa Türbesi içinde bulunan Hacı Bey'in mezar taşı (H.961-M.1553-54)¹³⁹, ve Beyşehir Bayındır Köyü'nde Muhammed isimli zata ait mezar taşı¹⁴⁰ sanduka ve şahide formlarının birleşimidir. Günümüzde Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde sergilenmekte olan Süleyman Paşa'nın mezar taşı (H.1189-M.1775)¹⁴¹, lahit ve şahide formlarının birleşimi şeklindedir. Ana formlar kendi içlerinde pek çok alt başlığa bölünerek çeşitlenmektedir. Osmanlı şahide ve sütun şeklindeki mezar taşlarında karakteristik bir özellik olarak başlıklar kullanılmıştır. Vefat eden kişinin meslek ve tarikat grubuna özgü bu başlıklar kadın ve erkek şahidelerine göre farklılık arz etmektedirler.

1989 öncesi Konya ilinin ilçesi olan Karaman'da form bakımından farklılık arz eden altıgen prizmal (Kümbet Modelli) mezar taşları bulunmaktadır. 13.-14. yüzyıllara tarihlendirilen mezar taşları görünüşleri ve formları itibari ile kümbetleri anımsatmaktadırlar.¹⁴²

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan Konya merkez ilçeleri özelinde bulunan mezar taşlarındaki süslemelerde, Anadolu Selçuklu ve Beylikler devrine ait üslup ve motif dağarcığının gelişim ve değişim şeması izlenmektedir. Geometrik, bitkisel, figürlü ve nesneli süslemeler, genel karakteristik üslubun mezar taşları ölçeğine indirilmiş halidir. Erken tarihli örneklerde görülen geometrik süsleme sonraki dönemlerde yerini bitkisel ağırlıklı süslemeye bırakmıştır. Bitkisel süslemede en yoğun kullanılan motif ise kıvrım dallar üzerinde rumi ve palmet tasarımlarıdır. Bu tasarımlar, bordür ve pano özellikli olarak mezar taşlarının muhtelif yerlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Rumi ve palmetin yanı sıra çok yapraklı çiçek, lotus, hatayi, şakayık ve hayat ağacı motiflerinin kullanıldığı örnekler de vardır. Osmanlı devrinin mezar taşlarında farklı çiçek motiflerinin kullanıldığı tasarımlar devrin kendine has özelliklerindedir.

¹³⁹ Hümeýra Türk, Hacer Kara, "Konya'daki Osmanlı Türbelerinde Mezar Taşları", **Hitit İlahiyat Dergisi**, C.20, S.2, 2021, ss.848-852

¹⁴⁰ Mustafa Çetinaslan, Hüseyin Muşmal, İbrahim Kunt, "Beyşehir Yöresinde XV.-XVI. Yüzyıla Tarihlenen Sanduka Örnekleri", **İstem**, S.11, 2013, ss.109-110

¹⁴¹ Erdemir, **Sırçalı Medrese...**, s.103

¹⁴² Yusuf Yıldırım, "Karaman'daki Altıgen Prizmal (Kümbet Modelli) Mezar Taşları", **I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı** 2018, Aydın, 2018, ss.638-664

Figürlü süslemeler yalnızca Anadolu Selçuklu döneminde görülmektedir. Ancak Ermenek'te 18.-19. yüzyıllara tarihli insan şekilli baş kısmına sahip figürlü mezar taşlarının mevcudiyeti yerel bölgelerde geleneğin sürdürüldüğünü kanıtlar niteliktedir.¹⁴³ Figürlü süslemeye sahip mezar taşlarının en nadide örnekleri Akşehir'de bulunmaktadır. Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesinde ise figürlü üç şahide, katalog dâhilinde ayrıntılarıyla incelenmiştir. 14., 15. ve 16. yüzyıl örneklerinin görüldüğü süs sütunçeli ve zar başlıklı düzendeki şahideler ise farklı bir süsleme anlayışı olarak dikkati çekmektedir.

Mezar taşlarının hem kimliği hem de süsü olan kitabeleri, Anadolu Selçuklu ve Beylikler devrinde Selçuklu sülüsü denilen yazı tarzıyla mezar taşlarında kullanılmıştır. Osmanlı mezar taşlarında ise sülüs yazısının gelişimi devam ettirilmiş ve Selçuklu sülüsünden ayrılan özellikleri ile kendi karakterini oluşturmuştur. Osmanlı'nın geç devirlerinde ise talik yazının mezar taşlarında daha fazla kullanım alanı görmektedir.

Konya mezar taşlarında ayrıca bahsedilmesi gereken grup Akşehir figürlü mezar taşlarıdır. Bir yüzü yazı kuşaklarının yer aldığı şahide iken diğer yüzünde ayakta, bağdaş kurmuş, av sahnesinde, atın üzerinde, gergef gerer vaziyette insan figürlerine rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra tepe kısımlarına kuş figürlerinin işlendiği şahide örnekleri de bulunmaktadır. 15. yüzyıla kadar yapımı devam ettirilen bu mezar taşları literatürde *Akşehir Tipi* olarak isimlendirilmektedir.¹⁴⁴ Konya'nın ilçesinde bu denli farklı bir anlayış ve motif zenginliği ile karşılaşılması, Ahlat özgü mezar taşları gibi bölgeye has bir durum olarak yorumlanabilir.

İlgın ilçesinde sanduka ve şahideli mezar taşı, kapaklı mezar taşı ve şahide formunun kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. En erken tarihli olan şahide, M.1316 yılına aittir. Merkezde yer alan mezar taşları ile benzer özellikleri bulunan şahidelerde yerel bir farklılık göze çarpmamaktadır.¹⁴⁵

¹⁴³ Karamağaralı, *Ahlat...*, s.6

¹⁴⁴ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız, Benli, *a.g.e.*, Meriç, *a.g.e.*, ss.141-212

¹⁴⁵ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız, Ali Boran ve diğerleri, *Ebedi İstinatgâh İlgın Mezar Taşları*, Konya, 2019

Hadim ilçesinde erken örneklerinin 18. yüzyıla tarihlendiği şahideler bulunmaktadır. Bunlar geç dönem örnekleri olsa da aralarından bir grup, süsleme özellikleri bakımından ayrılmaktadır. Kadın mezar taşlarına özgü olarak yapılmış ön yüzünde yazı kuşaklarının, arka yüzünde ise örgü açık ve tutam şeklinde saç motiflerinin işlendiği şahideler bulunmaktadır. Bunlar başlıklı mezar taşlarının yerel üslupta yorumlanmış neticeleridir.¹⁴⁶

Beyşehir ilçesinde yerel özelliklerin öne çıktığı farklı bir uygulama bulunmasa da Eşrefoğlu Beyliğinin merkezi olması dolayısıyla Anadolu Selçuklularının mirasının mezar taşlarında sürdürüldüğünün gözlemlenmesi açısından önem taşımaktadır. Karamanoğulları dönemi sandukalarının ölçülerinde küçülmeye gidildiği halde Beyşehir sandukalarının boyutlarının Anadolu Selçuklu ölçeğinde olması ise dikkat çeker.¹⁴⁷ Osmanlı dönemine tarihli şahide örnekleri merkezde yer alan çağdaşlarından form ve üslup olarak farklı değildir.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız, Dilek Bülbül, **Hadim Mezar Taşları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017; Dilek Bülbül, “Konya-Hadim’de Bulunan Saç Süslemeli Kadın Mezar Taşları”, **II. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları Sempozyumu**, Kayseri, 2020, ss.5-47

¹⁴⁷ Çetinaslan, Muşmal, Kunt, **a.g.e.**, s.112

¹⁴⁸ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız, Hüseyin Muşmal, İbrahim Kunt, Mustafa Çetinaslan, “Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesindeki Türbelerde Yer Alan Mezar Taşları”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.35, 2014, ss.165-215; Çetinaslan, Muşmal, Kunt, **a.g.e.**, ss.95-116

2. KONYA'DA BULUNAN ANADOLU SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ MEZAR TAŞLARINDAN ÖRNEKLER

2.1. Mahmut oğlu Alâmeddin'in Mezar Taşı

Katalog No	: 1
Fotoğraf No	: 1, 2, 3
Çizim No	: 1, 2
Envanter No	: 89
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi - Güney Öğrenci Hücreleri

Getirildiği Yer	: Babalık Gazetesi Mahallesi
Tarihi	: H.605/M.1209
Ölçü	: 86x27x21 cm

Sanduka formulu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın yüksekliği ve genişliği artmaktadır. (Fot.1, 2)

Sanduka, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövde, üst kısımda üçgen şeklinde sonlanmaktadır. Gövde kısmının uzun kenarlarında, her birinde ikişer satır olmak üzere dört yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniğiyle ve sülüs hattıyla yazılmıştır.

Sandukanın doğu cephesinin gövde üst kısmında başlayan metin, batı cephenin gövde üst kısmında devam etmektedir. Doğru cephenin gövdesinde yer alan metin batı cephenin gövde kısmında sonlanmaktadır.

انتقال می دار الغرور الى دار السرور المرحوم المغفور السعيد
الشهيد علام الدين بن محمود تغمدہ اللہ یغفر له و اسکنه فی
... خانہ فی اواسط رماضان من شہور سنہ خمسین و ستہ مائۃ
Okunamadı.

İntekâle mi dâr'ül-ğurûr ila dârü's-sürûr el-merhûm el-mağfûr es-sa'id
Eş-şehid 'Alame'd-din bin Mahmut tağmeda'l-lah yeğfer lehü ve eskene fi
... hâne fi evâsıt Ramazan min şuhûr sene hamsin ve sitte mie
Okunamadı.

Sandukanın kısa kenarlarında $\frac{1}{2}$ simetri ile düzenlenmiş palmet ve rumi motiflerinden oluşan bir süsleme yer almaktadır. (Fot.3-Çiz.2) Eserin uzun kenarlarında gövdenin üst kısmını oluşturan yazı satırında, sandukanın baş kısmına yakın şekilde gülbezek motifleri yerleştirilmiştir. (Çiz.1) Süsleme panoları zemin oyma tekniğiyle meydana getirilmiştir. Sanduka üzerinde yer alan yazı kuşakları içinde harflere ya da çerçeveye bitleştirilmiş süsleme yer almamaktadır.

Sanduka baş kısmının bir bölümü ve kaide kısmı yer yer tahribata uğramıştır. Bunun dışında eser, günümüze tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Mahmut oğlu Alâmeddin, H.605/M.1209 yılında Ramazan/Mart-Nisan ayının ortalarında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.605/M.1209 yılına tarihlenmektedir.

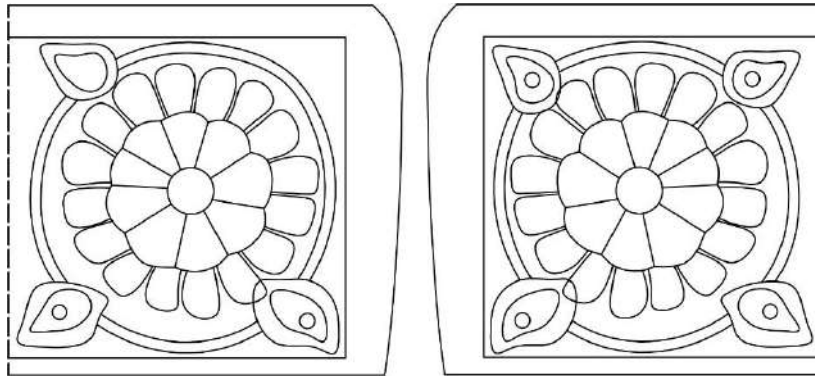
Fotoğraf 1. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının kuzeydoğudan görünüşü

Fotoğraf 2. Mahmud oğlu Aâmeddin'in sandukasının kuzeybatıdan görünüşü

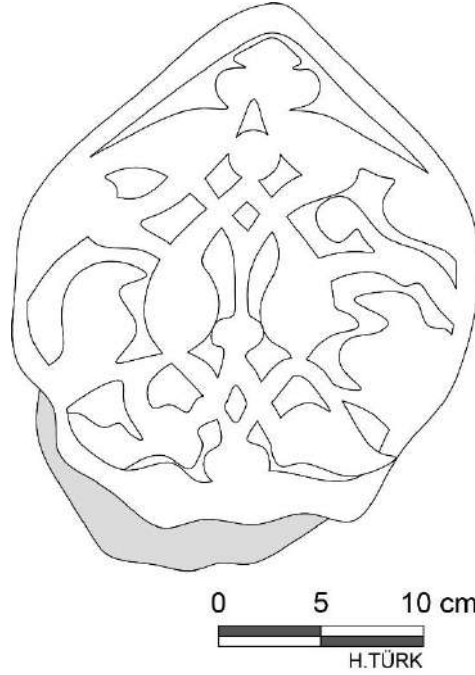

Fotoğraf 3. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının kısa kenarları

0 5 cm
H.TÜRK

Çizim 1. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan gülbezeler

Çizim 2. Mahmud oğlu Alâmeddin'in sandukasının başucundaki kısa kenarın çizimi

2.2. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 2
Fotoğraf No	: 4, 5, 6, 7
Çizim No	: 3, 4, 5
Envanter No	: 81
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Musalla Mezarlığı
Tarihi	: H.638/M.1240-41
Ölçü	: 155x54x43 cm

Sanduka formlu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey- güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Güney ucu sandukanın başucudur. (Fot.4, 5, 6)

Sanduka, kaide ve gövde kısımdan oluşmaktadır. Kaideden gövdeye iki kademe ile daralarak geçiş yapılmıştır. Gövde yüzeyi eğimli yükselerek üst kısımda

yamuk geometrik formda sonlanmaktadır. (Çiz.3) Sandukanın, kuzey uçta açıkça görülebilen iç kısmı boşluktur.

Sanduka gövdesinin eğimli yüzeyinin dört cephesi tek satırlık yazı kuşağı ile çevrelenmektedir. Kitabe metni zemin oyma tekniğiyle yapılmıştır ve sülüs hattıdır. Metin ayakucundaki kısa kenardan başlamaktadır.

هذا قبر المرحوم
الامام العالم العامل الراجي رحمة ربه نور الدين حسن بن عثمان البيلقاني ...
من الدنيا يمو الاحد
منتصف جمادى الآخيرة سنة ثمان و ثلاثين و ستمائة الموت باب وكل الناس داخله الدنيا مزرعة الآخرة

Hazâ kabr el-merhûm
El-imâm el-‘âlim el-‘âmel er-râci-i rahmet Nurettin Hasan bin Osman el-Beylekani ...
Min dÿnya yevmü’l-ehad
Müntesif Cemaziye’l-âhir sene semane ve selasine ve sittemie el-mevtü bab ve küllü’n-nas dahilü ed-dÿnya mezra’atü’l-ahiretü

Sandukanın üst kısmındaki düz alanın ayakucunda sekiz yapraklı bir çiçeğin oyulduğu suluk alanı yer almaktadır. (Fot.7-Çiz.5) Yazı kuşaklarında münferit konumda motifler bulunmaktadır. (Çiz.4)

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi, Osman oğlu Nurettin Hasan el-Beylekani¹⁴⁹, H.638/M.1240-41 yılında Cemaziye’l-ahir/Aralık-Ocak ayının ortasında Pazar günü vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle mezar taşı, H.638/M.1240-41 yılına tarihlenmektedir.

¹⁴⁹ Oral, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları” **Anıt**, S.2, 1949, ss.21-22

Fotoğraf 4. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının batı cephesi görünüşü

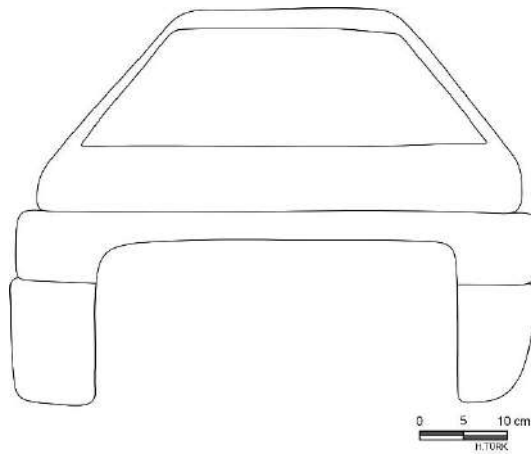
Fotoğraf 5. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının doğu cephesi görünüşü

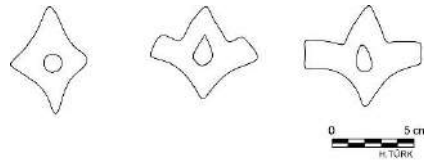
Fotoğraf 6. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının kısa kenarları

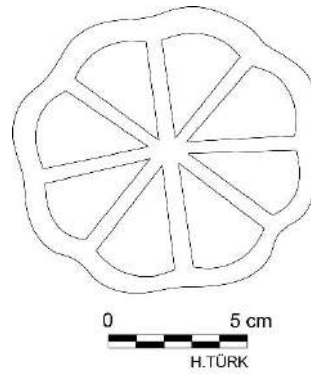
Fotoğraf 7. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının su oluğu

Çizim 3. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 4. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının yazı kuşağında bulunan motifler

Çizim 5. Nurettin Hasan el-Beylekani'nin sandukasının su oluğu

2.3. Hayreddin Ali'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 3
Fotoğraf No	: 8, 9, 10, 11
Çizim No	: 6, 7, 8
Envanter No	: 123
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde,

Getirildiği Yer	: Sarı Yakup Mezarlığı
Tarihi	: H.643/M.1245
Ölçü	: 195x46x44 cm

Sanduka formlu mezar taşı, küfeki taşından mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Doğu ucu, sandukanın başucudur. Sanduka, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdeye nazaran oldukça geniş yapılmış kaide ve gövde arasında, yükseltisi az olan bir kademe daha bulunmaktadır. Gövde kısmı basık üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.8, 9, 10)

Sandukanın uzun kenarlarında gövdenin üst kısmındaki eğimli yüzeyde birer satırlık yazı kuşağı yer almaktadır. Sanduka kitabesi zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs yazıdır. Kitabe metni, güney cephenin batı ucundan başlar ve kuzey cephenin batı ucunda sonlanır.

...خير الدين على بن ابي طاهر الخوجني رحمة
الله توفى الاحد التابع شهر رجب سنة ثلث و اربعين و ستمائه

...Hayre'd-din Ali bin ebi Tahir el-Hoçini rahmete
Allah tüveffa el-ahad et-tabi' şehr-i Recep sene selase ve erba'in ve sittemie

Sanduka gövdesinin üst kısmının batı ucundaki kısa kenarda eğimli üçgen bir alan oluşturulmuş ve bu alan 1/2 simetri ile tasarlanmış rumi ve palmet motifi ile süslenmiştir. (Fot.11-Çiz.7) Sandukanın doğu ucundaki kısa kenarında merkezde kandil ve iki kenarında şamdan motifli bir tasarım yer almaktadır. (Fot.10-Çiz.6)

Ayrıca kuzey cephede bulunan yazı kuşağında çerçeveye iliştirilmiş bir rumi motifi vardır. (Çiz.8) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sandukanın batı ucunda 5/1 bölümlük kısmı ana gövdeden tamamen ayrılarak kırılmış vaziyettedir. Ayrıca sanduka, yer yer açılmış oyuklara sahiptir.

Sandukanın sahibi Ebu-Tahir el-Hoçini oğlu Hayre'd-din Ali, H.643/M.1245 yılında Recep/Kasım-Aralık ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.643/M.1245 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 8. Hayreddin Ali'nin sandukası kuzey cephesi görünüşü

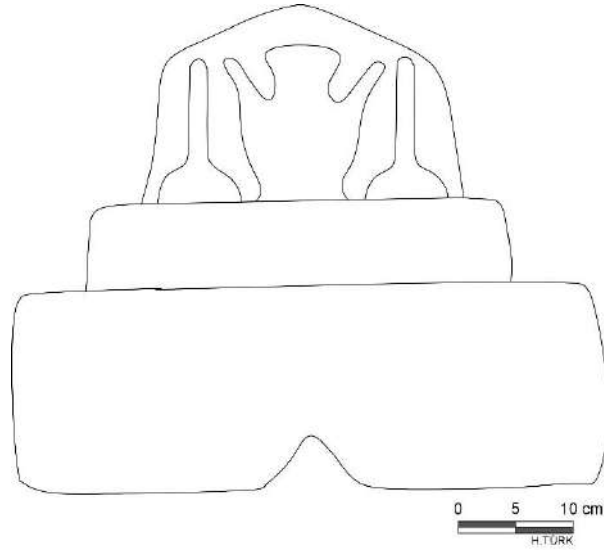
Fotoğraf 9. Hayreddin Ali'nin sandukası güney cephesi görünüşü

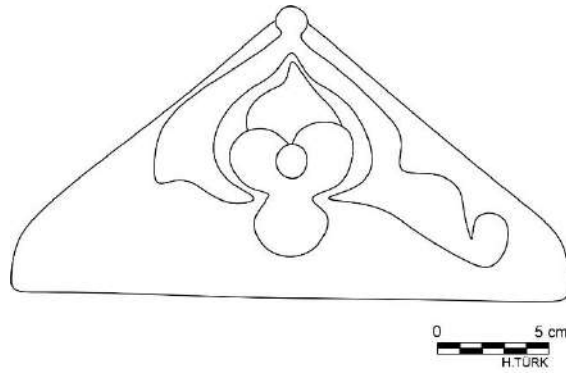
Fotoğraf 10. Hayreddin Ali'nin sandukası kısa kenarları

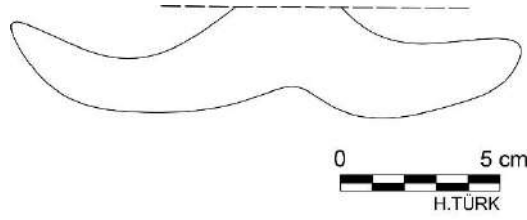
Fotoğraf 11. Hayreddin Ali'nin sandukası süslemesinden ayrıntı

Çizim 6. Hayreddin Ali'nin sandukasının ayakucundaki kısa kenarın çizimi

Çizim 7. Hayreddin Ali'nin sandukası süslemesinden ayrıntı çizimi

Çizim 8. Hayreddin Ali'nin sandukasının yazı kuşaklarının çerçevesine iliştirilmiş motif

2.4. Şehabettin Abdulkadir'in Mezar Taşı

Katalog No	: 4
Fotoğraf No	: 12
Çizim No	: 9
Envanter No	: 210
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Depoda

Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.664/M.1265
Ölçü	: 132x67x23 cm

Şahide formulu mezar taşı mermerden mamuldür ve uzun dikdörtgen biçimdedir. Ön yüzünde beş satırlık kitabesi, yazı kuşaklarına ayrılmadan yazılmıştır. Kitabe metni zemin oyma tekniğiyle ve sülüs hattıyla yazılmıştır.

يومى الامام العالم - الغفر الى الله تعالى شهاب الدين - عبد القادر بن محمود النجوانى - غفر الله
له و لجميع المسلمين فى - رابع محرم سنة اربع و ستين و ستمائه

Yevmi el-imâm el-‘âlim - el-ğafera ila'l-lahu te'âla Şehâbe'd-din - 'Abdu'l-kâdir
bin Mahmûd el-Nahcivâni - Ğafera'l-lahu lehu ve'lcem'ü'l-müslimin fi - râb'i
Muharrem sene erbe'a ve sittin ve sittemâe

Şahidenin ön yüzünde bulunan kitabe panosu kaş kemer formulu bir niş içerisinde yer almaktadır. Kaş kemerin alını içe doğru kademeli bir şekilde daralarak girinti yapmaktadır. Şahidenin iki yanında sütunçevari yükselti kaş kemerin üzengi

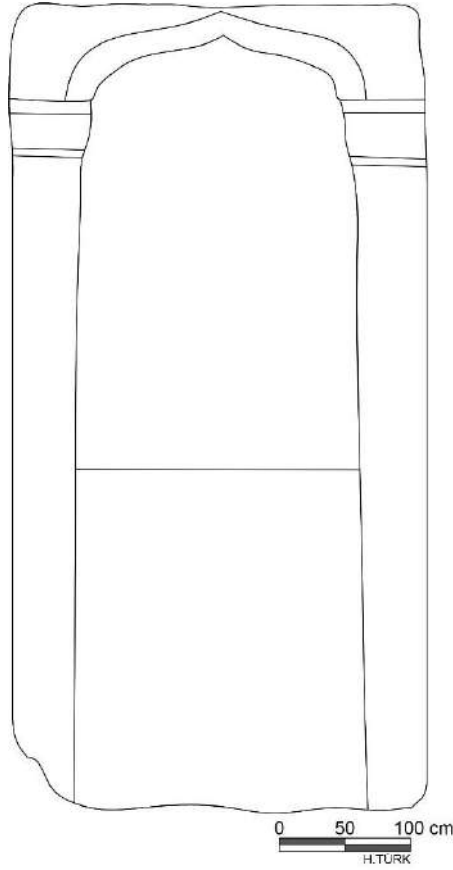
kısımında kademeli sütun başlığı olarak ayrıca belli edilmiştir. (Fot.12-Çiz.9) Kitabe metni içinde harflere iliştirilmiş motif bulunmamaktadır.

Zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında eser, günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahidenin sahibi, Mahmud Nahcivani oğlu Şehabe'd-din Abdü'l-kadir, H.664/M.1265 yılında Muharrem ayının dördünde/Ekim ayının on altısında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.664/M.1265 yılına tarihlendirilebilir.

Fotoğraf 12. Şehabeddin Abdülkadir'in şahidesinin görünüşü

Çizim 9. Şehabeddin Abdülkadir'in şahidesinin çizimi

2.5. Fatma Hatun el-Hafaza'nın Mezar Taşı

Katalog No	: 5
Fotoğraf No	: 13, 14, 15, 16
Çizim No	: 10, 11, 12
Envanter No	: 145
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde,
Getirildiği Yer	: Musalla Mezarlığı
Tarihi	: H.676/M.1277-78
Ölçü	: 132x48x25 cm

Sanduka formulu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın yükseltisi artmaktadır. Sanduka,

yüksekçe bir kaide ve gövdeden oluşur. Gövde, üst kısımda sivri kemer formu ile sonlanmaktadır. (Fot.13, 14, 15-Çiz.10)

Sandukanın yüksekçe gövdesinde iki, gövdenin üst kısmında bir yazı kuşağı uzun ve kısa kenarlarda yer almaktadır. Sanduka kitabesi zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

Gövdenin üst kısmındaki uzun kenarın baş kısmından Besmele-i Şerif ile başlayan Bakara Suresi 255. Ayet¹⁵⁰, batı cephedeki ikinci satıra kadar devam etmektedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ
لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا
وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ*...
İki satır yazı okunamadı.

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü sinetüvvela nevm
Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi'l-arz Men ze'l-lezi yeşfe'u 'indehû illa biiznih Y'alemü ma beyne eydihim ve mâ halfehüm
Ve lâ yühıdüne bişeyimmin 'ilmihı illa bimâşâe' Vesi'a kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-arz Ve la yeudühü hifzuhumâ
Ve hüve'l-'aliyyü'l-'azim *...
İki satır yazı okunamadı.

Sandukanın başucundaki kısa kenarda yer alan üç satırlık yazı panosunda sanduka sahibinin vefat ettiği tarih bilgisini içeren metin yer almaktadır.

Hüve...	هو...
Müntesif	فی منتصف

¹⁵⁰ Hayrettin Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), **Kurân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli**, Ankara, 2017, s.41

Şehr-i Şa'ban sene sitte ve seb'in ve sittemie	شهر شعبان سنة ست و سبعين و ستمائة
--	-----------------------------------

Sandukanın ayakucundaki kısa kenar, kaide, gövde ve gövdenin üst kısmını kapsayacak şekilde sanduka sahibinin bilgilerini içeren metnin yer aldığı alandır.

Haza kabr	هذا قبر
... Fatıma	... فطمة
Hatun el-hafaza	جاتون الحافظ
Binti Şemse'd-din Yahya...	بنت شمس الدين يحيى...

Sanduka kaidesi, ayakucundaki kısa kenar hariç üç cephede dolaşan bir bordürle süslenmiştir. (Fot.16-Çiz.12) Bordürde lotus ve palmet dizilerinin iki ayrı koldan ilerleyerek nöbetleşe kullanıldığı bir tasarım yer almaktadır. Zemin oyma tekniği ile yapılmış motiflerin içlerine “V” profil ile ayrıca derinlik kazandırılmıştır. Yazı panoları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi ve palmet motifleri yer almaktadır. (Çiz.11)

Sanduka gövdesinin üst kısmının doğu cephesinde iki yazı kuşağını kapsayacak şekilde büyükçe bir tahribat yer almaktadır. Bu tahribat yazıların okunmasına olanak vermemektedir. Uzun kenarın batı cephesinde kaidenin uç kısmı da dökülmüştür.

Sandukanın sahibi Şemseddin Yahya kızı Fatma Hatun el-Hafaza H.676/M.1277-78 yılında Şaban/Aralık-Ocak ayının ortalarında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.676/M.1277-78 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 13. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının doğu cephesi görünüşü

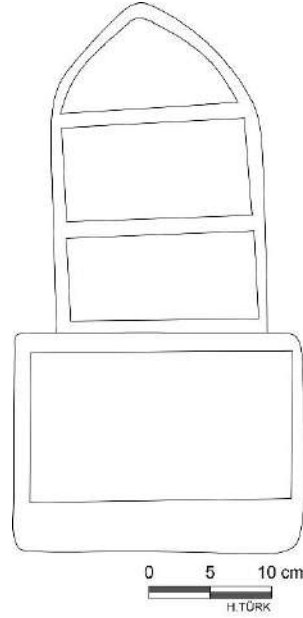
Fotoğraf 14. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının batı cephesi görünüşü

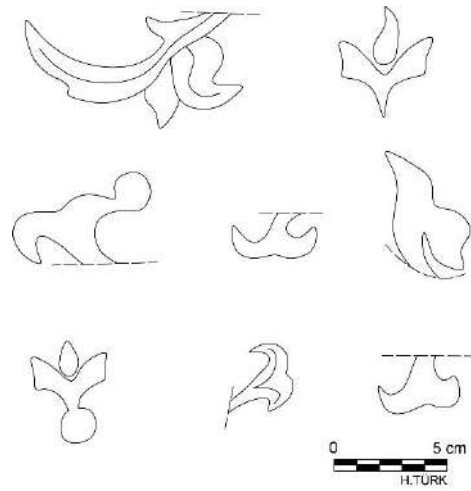
Fotoğraf 15. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının kısa kenarları

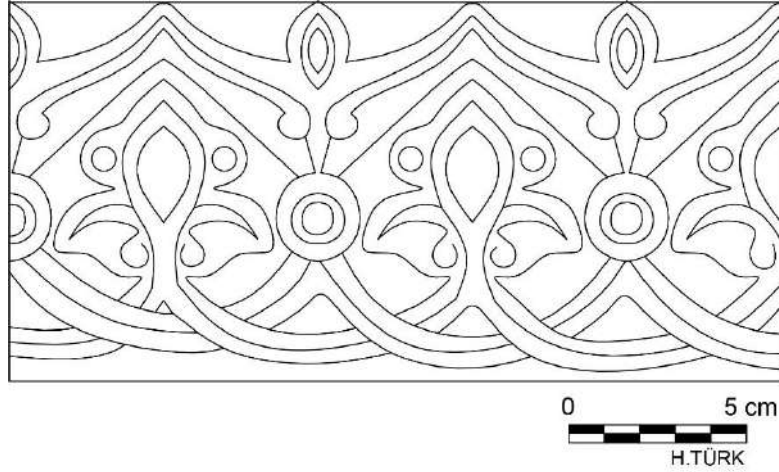
Fotoğraf 16. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı

Çizim 10. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının kısa kenarı çizimi

Çizim 11. Fatma Hatun el-Hafaza'nın Sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

Çizim 12. Fatma Hatun el-Hafaza'nın sandukasının süsleme bordürünün çizimi

2.6. Ebi Tahir oğlu Ömer'in Mezar Taşı

Katalog No	: 6
Fotoğraf No	: 17, 18, 19, 20
Çizim No	: 13, 14, 15, 16
Envanter No	: 179
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde,
Getirildiği Yer	: Müze Deposu
Tarihi	: H.679/M.1281
Ölçü	: 227x41x34 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Sanduka genişçe bir kaide, gövde ve gövdenin üst kısmı olarak üç kademedен oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formundadır. (Fot.17) Sandukanın kaidesinin her cephesinde yazı kuşağı bulunur. Gövdenin üst kısmında ise yalnız ayakucu hariç üç cephesinde yazı kuşağı vardır. Kitabe metni, zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

Sandukanın üst kısmının doğu cephesindeki uzun kenarda Besmele-i Şerif ile başlayan İhlas Suresi'nin 1-4. Ayetleri¹⁵¹ yazılıdır. Batı cephede ise hadis bulunmaktadır.¹⁵² Kuzey cephedeki kısa kenarda Lafzatu'l-lah yer alır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Gul hüva'l-lahu ehad * Allahu's-samed * Lem yelid ve lem yûled * ve lem yeküllehü küfüven ehad

قال النبي محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم البيه على المدعى و اليمين على من انكر

Gale'n-nebiyyü Muhammed rasula'l-lah salla'l-lahu 'aleyhi ve sellem el-beyyinetü 'ale'l-müdde'i ve'l-yemin 'ala min enker

Sandukanın kaide kısmında bulunan yazı kuşakları kuzey cepheden başlayarak batı cephede sonlanmaktadır. Burada sanduka sahibi ve vefat tarihi bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

واحد من الله و عزام

المرحوم السعيد الامر الزاهر العابد العادل شمس الحق الدواة الدين صلاح الاسلام و المسلمین امر الحاج والحرمين ابو المكارم عمر بن ابى طاهر بن محمد

السرور القزويني

غفر الله له و لولديه و الجمع المؤمن و المؤمنات برحمتك¹⁵³ يا راحم الرحمين فى يوم العرفه تاسع ذى الخجه تسع و سبعين و ستمائه

Vahid Mina'l-lah ve 'azam

¹⁵¹ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.604

¹⁵² İmam Tirmizi, a.g.e., ss.357-358

¹⁵³ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", Anıt, S.1, 1949, s.17

El-merhum es-se'id el-emir ez-zahir el-'abid el-'âdil şemsü'l-hakku'l-devlete ed-din salah ve'l-islam ve'l-müslimin emirü'l-hac ve'l-harameyn ebu el-mekarim Ömer bin Ebi Tahir bin Muhammed
Es-sururi el-kazvini
Ğafera Allahu lehü ve livalideyye ve'l-cem'a el-mü'min ve mü'minât birahmetin ya râhim er-râhimin fi yevmü'l-'arefe tâsi' zi'l-hicce tis'a ve seb'in ve sitemie

Sandukanın gövde üst kısmını oluşturan kademenin ayakucundaki kısa kenarda ½ simetri ile oluşturulmuş palmet ve rumi motifi bulunan tasarım yer almaktadır. Başucundaki aynı yerde ise helezonik kıvrılan dalın ucunda rumi motifi bulunmaktadır. (Fot.18-Çiz.13)

Sandukanın ikinci kademesi olan gövdede dört cephenin tamamında helezonik kıvrım dallar üzerinde rumi motiflerinden oluşan tasarıma sahip bir bordür yer alır. (Fot.20-Çiz.15)

Sandukanın gövdeden genişçe yapılmış kaidesi, kısa kenarlarının üst kısımlarında dikdörtgen bir alan oluşturmuştur. (Fot.19-Çiz.14) Bunlardan ayakucunda yer alan panoya ½ simetri ile tasarlanmış helezonik kıvrımlarda dağılan dallar üzerinde rumi motiflerinin yer aldığı bir kompozisyon işlenmiştir. Başucunda bulunan panoda ise 1/2 simetri ile oluşturulmuş helezonik kıvrılan dallar üzerinde rumi motiflerinin yer aldığı bir tasarım vardır. Motiflerin iç kısımlarına “V” profil ile ayrıca boyut kazandırılmıştır. Sanduka yazı kuşaklarının içinde çerçeveye ve harflere iliştilmiş kıvrım dallar üzerinde rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.16) Bu motifler zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, gövde üst kademesinin tepesindeki dökülmeler haricinde günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Muhammed oğlu Ebi Tahir es-Sururi el-Kazvini oğlu Ömer, H.679/M.1281 yılında Zi'l-hicce ayının dokuzunda/Nisan ayının birinde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.679/M.1281 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 17. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının güneydoğudan görünüşü

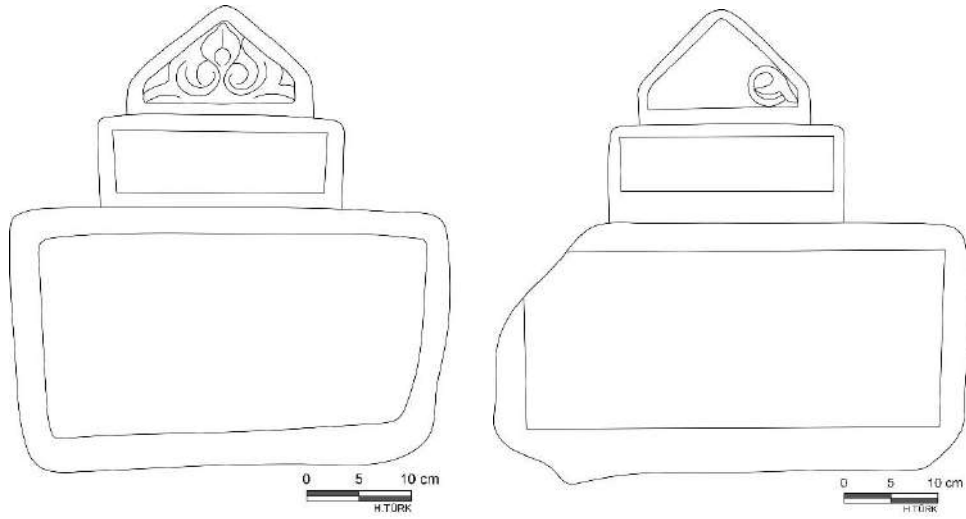
Fotoğraf 18. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının kısa kenarları

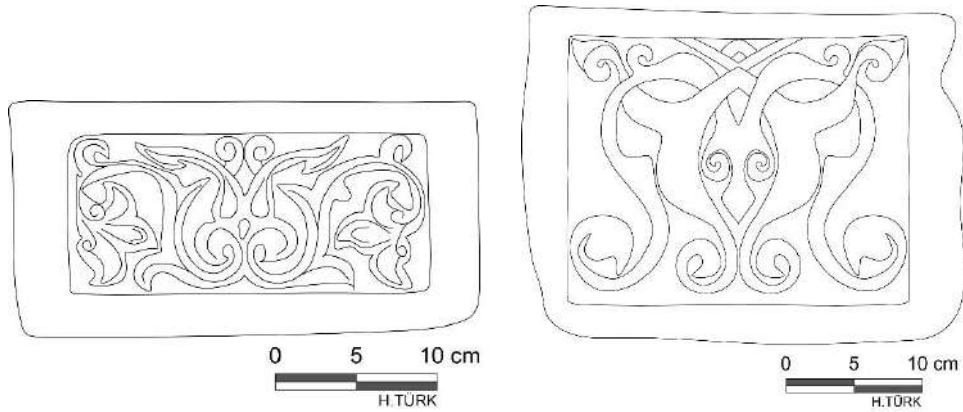
Fotoğraf 19. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının süsleme panolarından ayrıntı

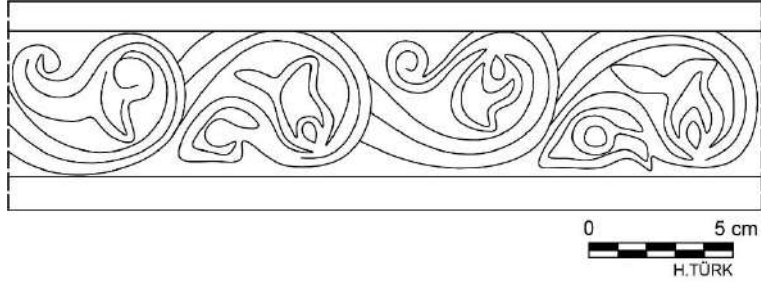
Fotoğraf 20. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı

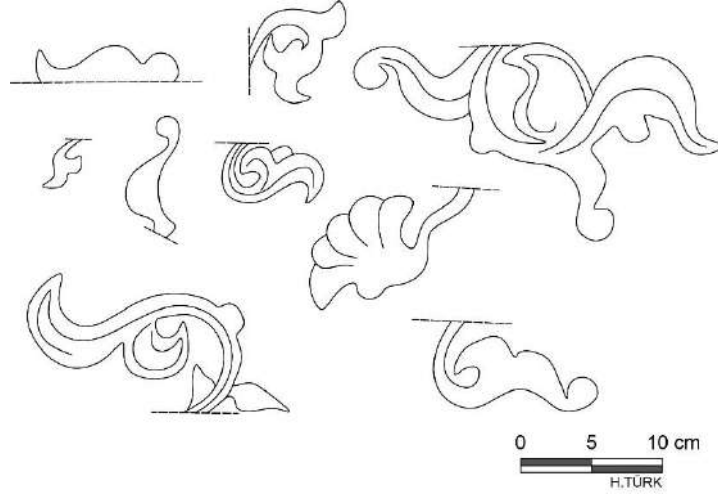
Çizim 13. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının kısa kenarlarının çizimi

Çizim 14. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının kaidesinin üst kısmı

Çizim 15. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının süsleme bordürü

Çizim 16. Ebi Tahir oğlu Ömer'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.7. Şemseddin Ömer'in Mezar Taşı

Katalog No : 7

Fotoğraf No : 21, 22, 23, 24, 25

Çizim No : 17, 18

Envanter No : 114

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde,

Getirildiği Yer : Tacü'l Vezir Türbesi'nin yanındaki

arsadan

Tarihi : H.681/M.1283

Ölçü : 179x34x44 cm

Sanduka formulu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın

başucudur. Sandukanın ayakucundan başucuna doğru yükselti ve genişlik artmaktadır. (Fot.21, 22, 23, 24)

Sanduka, kaide ve kaideden daha dar gövde ve gövdeden daha dar gövde üst kısmı olmak üzere üç kademedden oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. (Çiz.17) Sanduka kaidesinin güney ucunda kısa kenar ve uzun kenarların birleştiği nokta pahlanmış vaziyettedir. Gövde üst kısmının alınlıkları hariç sandukanın tüm yüzeyinde yazı kuşakları vardır. Bu yazı kuşakları, zemin oyma tekniği oluşturulmuş sülüs hattıdır.

Sanduka üzerinde yer alan metin gövde üst kısmında doğu cephedeki uzun kenardan başlar ve batı cephedeki üst kısımda devam eder. Burada sanduka sahibinin kimlik ve vefat tarihi bilgilerini içeren metin yer alır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سُبْحَانَ مَشْتَتِ الْعِبَادِ فِي الْبِلَادِ وَ قَاسِمِ الْأَزْرَاقِ فِي الْإِفَاقِ هَذَا تَرْبَةُ الْعَبْدِ الْغَرِيبِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَمِيرِ
شَاهِ الْأَمِيرِ الْكَبِيرِ شَمْسِ الدِّينِ عَمْرِ بْنِ أَبِي طَاهِرِ السُّرُورِيِّ الْقَزْوِينِيِّ تُوُفِيَ فِي ثَمَانِ عَشْرِينَ شَوَّالِ سَنَةِ أَحَدٍ وَ ثَمَانِينَ وَ سِتْمِائِهِ

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim subhane müşettet el-'ibâd fi el-bilâd ve gâsîmü'l-ezrâk fi el-ifâg haza türbe el-'abd el-ğarib 'Abdü'l-Melik Emir
Şah el-emir el-kebir Şemse'd-din Ömer bin ebi Tâhir es-Sururi el-Kazvini teveffâ fi samîn 'ışrîn Şevval sene ehad ve semanin ve sittemie

Sandukanın gövde ve kaide kısımlarında kısa ve uzun kenarlarında yer alan metinde vefat eden kişinin ahvalini ve hal tercümesini ayrıca kabrinin bozulmamasına dair isteğinin yer aldığı metni içermektedir.¹⁵⁴

Sandukanın, ayrı bir pano içinde süslemesi bulunmamaktadır. Ancak yazı kuşakları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi ve palmet

¹⁵⁴ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.1, 1949, ss.18-19

motifleri ile bezenmiştir. (Fot.25-Çiz.18) Bunlar zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sanduka başucuna yakın olarak tamamının 3/1'lik kısmı kadar olan yerden kırılmıştır. Ayrıca kaidenin kuzeydoğu ucunda 100 cm kadar bir alanda kopma meydana gelmiştir.

Sandukanın sahibi, Ebu-Tahir es-Sururi el-Kazvini oğlu Şemse'-din Ömer H.681/M.1283 yılında Şevval ayının yirmi sekizinde/Ocak ayının yirmi dokuzunda vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.681/M.1283 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 21. Şemseddin Ömer'in sandukasının güneybatıdan görünüşü

Fotoğraf 22. Şemseddin Ömer'in sandukasının doğu cephesi görünüşü

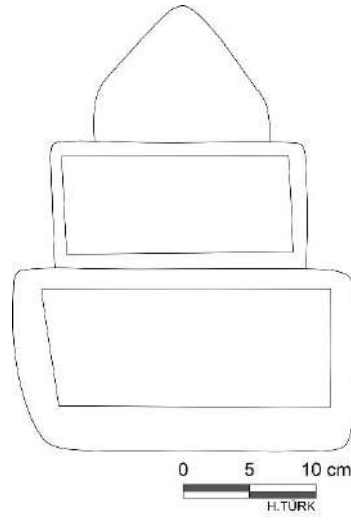
Fotoğraf 23. Şemseddin Ömer'in sandukasının batı cephesi görünüşü

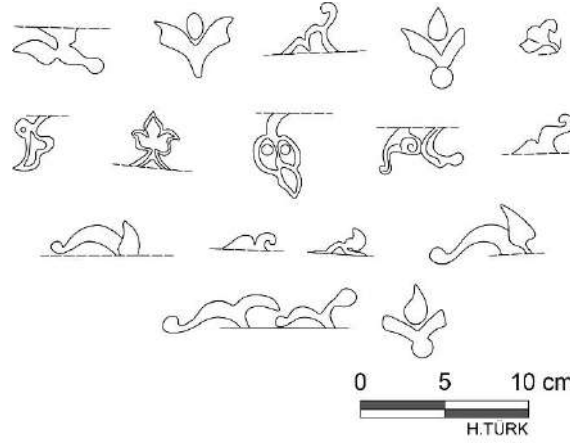
Fotoğraf 24. Şemseddin Ömer'in sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 25. Şemseddin Ömer'in sandukasının süslemesinden ayrıntı

Çizim 17. Şemseddin Ömer'in sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 18. Şemseddin Ömer'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.8. Yakut Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No : 8

Fotoğraf No : 26, 27, 28, 29

Çizim No : 19, 20

Envanter No : 115

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Kuzeybatı Dershane Odasında,

Getirildiği Yer : Tacü'l Vezir Türbesi karşısındaki
arsadan

Tarihi : H.683/M.1284

Ölçü

: 174x54x36 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Ayakucu, baş kısmına doğru yükselerek devam etmektedir. Sanduka, kaide, kaideden daha dar gövde ve gövdeden daha dar üst kısım olarak üç kademedden oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.26, 27, 28-Çiz.19) Sanduka gövdesinin üst kısmının kısa kenarları hariç sandukanın tüm cepheleri zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattı yazı kuşaklarına sahiptir.

Sanduka metni, gövde üst kısmının kuzey cephedeki batı ucundan başlar, güney cephedeki uzun kenardan devam eder. Burada Bismele-i Şerif ile başlayan İhlas Suresi'nin 1-4. Ayetleri¹⁵⁵ devamında Maide Suresi'nin 118. Ayeti¹⁵⁶ gelmektedir. Kuzey cephedeki ikinci satırda sanduka sahibinin bilgileri içeren metin, doğu cephedeki kısa kenarda yer alan vefat tarihi bilgilerini içeren metin ile sonlanmaktadır. Güney cephenin orta satırından başlayan metin, batıdaki kısa kenar ve kuzey cephede kaide üzerinde yer alan satırlarla son bulur. Bu kısımda dua ve niyaz ifadeleri geçmektedir.¹⁵⁷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ * إِنَّ
تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدَاكَ وَإِنْ تَعْفُرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * هذا التريه المعصومه المرحومه
ياقوت حاتون بنت الامير الكبير شمس الدين عمر السرورى القزوينى انتقل فى لياة الجمعه خامس شوال سنه ثلاث
و ثمانين و ستما نه

Bismi'l-lahir'-rahmani'r-rahim Gul hüv'a-llahu ehad*Allahü's-samed*Lem yelid ve lem yüled *Ve lem yeküllehü küfüven ehad* İn
Tü'azzibhüm feinnehüm 'ibadük ve in teğfirlehüm feinneke ente'l-'azizü'l-hakim* haze't-türbe el-ma'sume el-merhume

¹⁵⁵ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), **a.g.e.**, s.604

¹⁵⁶ **a.g.e.**, s.126

¹⁵⁷ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.1, 1949, ss.20-21

Yakut Hatun binti el-emir el-kebir Şemse'd-din Ömer es-Sururi el-Kazvini integale fi leyl-i Cum'a hamis Şevval sene selase

Ve semanin ve sittemiye

Sanduka, kendi başına süsleme alanlarından ziyade yazı satırlarında yer alan münferit, harfe ve çerçeveye ilâştirilmiş rumi ve palmet motifleri ile bezelidir. Bu motifler zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Fot.29-Çiz.20)

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Şemseddin Ömer es-Sururi el-Kazvini kızı Yakut Hatun, H.683/M.1284 yılında Şevval ayının beşinde/Aralık ayının on beşinde Cuma gecesini vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.683/M.1284 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 26. Yakut Hatun sandukasının güney cephesi görünüşü

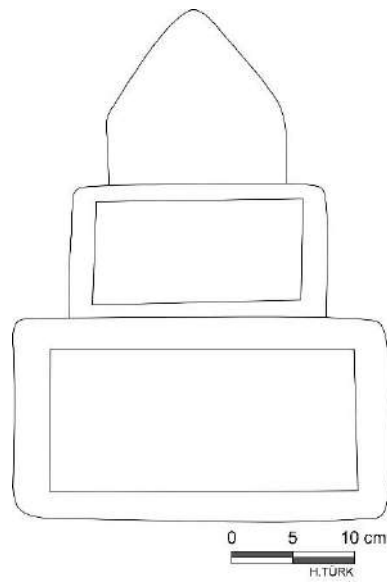
Fotoğraf 27. Yakut Hatun sandukasının kuzey cephesi görünüşü

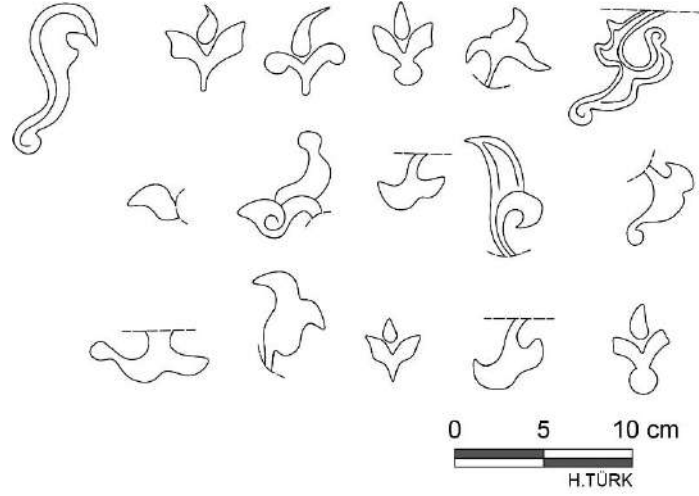
Fotoğraf 28. Yakut Hatun sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 29. Yakut Hatun sandukasının süslemelerinden ayrıntı

Çizim 19. Yakut Hatun sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 20. Yakut Hatun sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.9. Cemaleddin Muhammed'in Mezar Taşı

Katalog No	: 9
Fotoğraf No	: 30
Çizim No	: 21
Envanter No	: 223
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Deposunda
Getirildiği Yer	: Üçler Mezarlığı
Tarihi	: H.686/M.1287
Ölçü	: 45x32x5 cm

Şahide formu mezar taşı, mermerden mamuldür. Düz kenarlıdır ve üst kısmı sivri kemer formunda sonlanmaktadır. Şahidenin ön yüzünde altı satırlık yazı kuşağı bulunmaktadır. (Fot.30) Arka yüzü boştur. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

Allahu'l-baki	الله للباقي
Haze'l-kabr es-se'id eş-şehid es-salih	هذا القبر السعيد للشهيد الصالح
Ez-zahid er-raci ila rahmete ...Cemal	الزاهد الراجي الى رحمة...جمال

Ed-din Muhammed tağmeda'l-lahu mağfur...	الدين محمد تغمد الله مغفور...
Teveffî fi tarih rebi'u'l-ahir sitte	توفى فى تاريخ ربعالآخر ستة
Ve semanin ve sittemie ğafera'l-lah...	و ثمانين و ستمائه غفر الله...

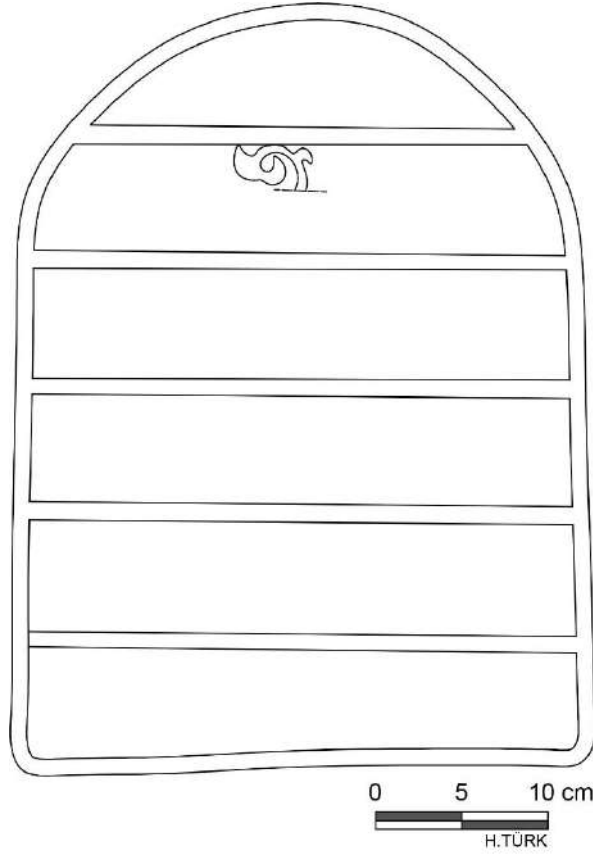
Şahide üzerinde pano özelliği gösteren bir süsleme bulunmamaktadır. Yalnızca ikinci yazı kuşağında harfe iliştirilmiş bir rumi motifi vardır. (Çiz.21)

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahidenin sahibi Cemale'd-din Muhammed, H.686-M.1287 yılının Rebi'u'l-ahir/Mayıs-Haziran ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.686-M.1287 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 30. Cemaledin Muhammed'in şahidesinin ön yüzü

Çizim 21. Cemaleddin Muhammed'in şahidesinin çizimi

2.10. Kerra Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No	: 10
Fotoğraf No	: 31
Çizim No	: 22
Envanter No	: 112
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Depoda,
Getirildiği Yer	: Konya Mevlana Dergahı
Tarihi	: H.687/M.1288
Ölçü	: 70x32x5 cm

Şahide formulu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Üst kısımda bir içbükey dandan ve bir dışbükey dandanın ardından şahide alt kısmının ölçülerinde düz olarak devam etmekte ve sivri

kemer formunda sonlanmaktadır. En üstünde palmet formunda bir kısım bulunur. (Fot.31)

Şahidenin ön yüzünde üç, arka yüzünde dört satır yazı panosu yer almaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır.

Kerra Hatun binti	كرا خاتن بنت
Fahre'd-din Ali	فخر الدين على
Rahmeteha Allah-u te'ala	رحمتها الله تعالى

Şahidenin arka yüzü vefat tarihi bilgilerinin olduğu metni içermektedir.

Fi ...m (yevm)	فى ...م (يوم) ¹⁵⁸
El-Cum'a...	الجمعه ...
Rebi'u'l-evvel sene	ربيع الاول سنه
Seb'a ve semanin ve sittemie	سبع و ثمانين و ستمائه

Şahidenin ön yüzündeki alınlık kısmında ½ simetri ile oluşturulmuş ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifi bulunmaktadır. Şahidenin arka yüzündeki bu bölüm tahrip olmuştur ancak kalan izlerden bu kısımda yazı olduğu bellidir. Şahidenin kitabe kuşakları içinde harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.22) Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında şahide, günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

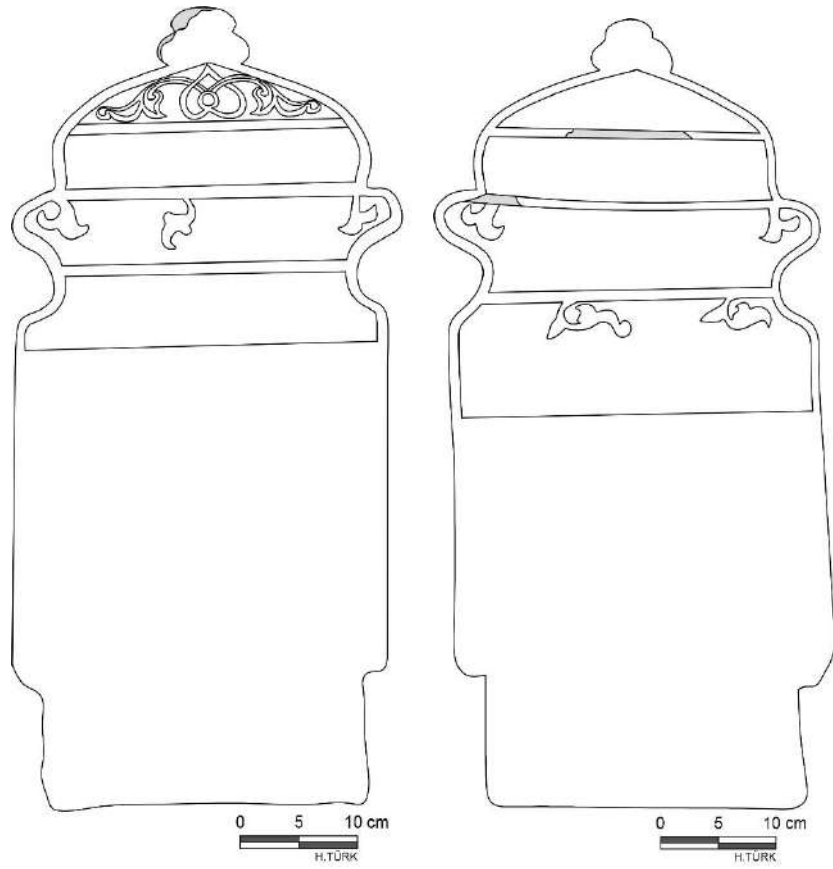
Şahidenin sahibi Fahre'd-din Ali kızı Kerra Hatun¹⁵⁹, H.687/M.1288 yılı, Rebi'u'l-evvel/Ocak-Şubat ayının Cuma gününde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.687/M.1288 yılına tarihlendirilebilir.

¹⁵⁸ Muzaffer Tunç, "Konya İnce Minare Müzesi'nde Bulunan Kitabeli Şahide Örnekleri", **Müze**, S.10-11, Konya, 1996, s.35

¹⁵⁹ Konyalı, **a.g.e.**, s.1058, Konyalı "Güra Hatun" şeklinde okumuştur.

Fotoğraf 31. Kerra Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 22. Kerra Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzü çizimi

2.11. Hoca Anber'in Mezar Taşı

Katalog No	: 11
Fotoğraf No	: 32, 33, 34, 35
Çizim No	: 23, 24, 25
Envanter No	: 77
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde,

Getirildiği Yer	: Musalla Mezarlığı
Tarihi	: H.695/M.1296
Ölçü	: 187x34x29 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Eser, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövde kısmı basık üçgen formunda son bulmaktadır. (Fot.32, 33, 34-Çiz.23) Sandukanın üzerinde yer alan sülüs yazı kuşakları ve süslemeleri, zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sandukanın uzun kenarlarında gövde ve üst kısmında olmak üzere iki satır yazı kuşağı bulunur. Bakara Suresi'nin 255. Ayeti¹⁶⁰, gövdenin üst bölümünde doğu cephenin başucuna yakın kısmında başlar ve batı cephenin aynı yerinde devam eder. Buradan doğu cephenin ikinci satırında sonlanan ayet Bakara Suresi'nin 256 ayeti¹⁶¹ ile devam eder ve ardından batı cephenin ikinci satırında sonlanır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ * لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ

¹⁶⁰ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.41

¹⁶¹ a.g.e., s.41

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi'l-arz Men ze
El-lezi yeşfe'u 'indehü illa biiznih Y'alemü ma beyne eydihim ve mâ halfehüm Ve lâ yühdüne bişeyimmin 'ilmihi illa bimâşâe' Vesi'a kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-arz
Ve la yeudühü hizuhumâ ve hüve'l-'aliyyü'l-'azim * Lâ ikrâhe fi'd-din gad tebeyene'r-rüşdü mine'l-ğayi femen yekfür bittâğûti ve yü'min bi'l-lahi fegâdistemseke
Bil'urveti'l-vüsğâ lenfisâme lehâ va'l-lahü semi'un 'alim...

Başucunda bulunan kısa kenarında kaidede bir, gövdede iki, gövdenin üst kısmında bir olmak üzere toplamda dört satır yazı panosu yer almaktadır. Burada sanduka sahibinin bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

Haza kabr	هذا قبر
El-'abd el-mağfur	العبد المغفور
El-muhtaç ila rahmeta'l-lahu	امحتاج الى رحمة الله
Te'ala Hoca 'Anber bin 'Abdu'l-lah	تعالى خواجه انبر بن عبد الله ¹⁶²

Ayakucunda bulunan kısa kenarında gövdede iki, gövdenin üst kısmında bir olmak üzere toplamda üç satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Burada vefat tarihi bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

Fi tarih	فى تاريخ
Müntesif şehr-i Recep	منتصف شهر رجب
Sene hamse ve tis'in ve sittemie	سنه خمس و تسعين و ستمائة

Sandukanın kuzey cephesi hariç kaide kısmını ince bir bordür dolaşmaktadır. (Fot.35-Çiz.25) Kıvrım dalların üzerine yerleştirilmiş rumilerle oluşturulmuş

¹⁶² Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.10, Konya, 1949, ss.22-23

kompozisyon tek şerit üzerinde ilerlemektedir. Ayrıca yazı kuşaklarında harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.24) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Abdullah oğlu Hoca Anber, H.695/M.1296 yılında Recep/Mayıs-Haziran ayının ortasında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka H.695/M.1296 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 32. Hoca Anber'in sandukasının güneydoğudan görünüşü

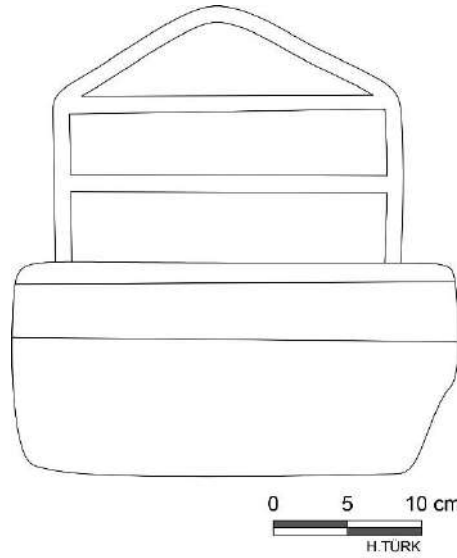
Fotoğraf 33. Hoca Anber'in sandukasının kuzeybatıdan görünüşü

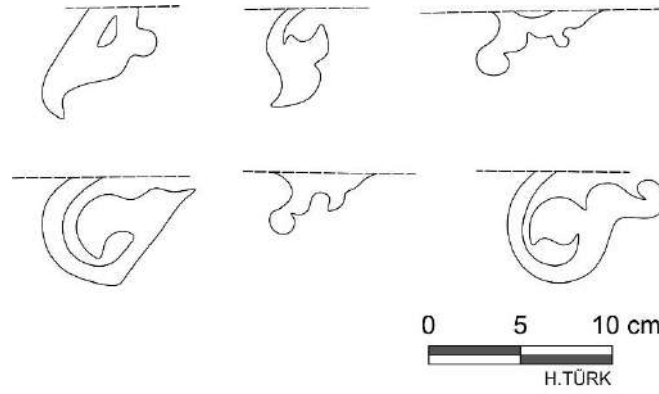
Fotoğraf 34. Hoca Anber'in sandukasının kısa kenarları

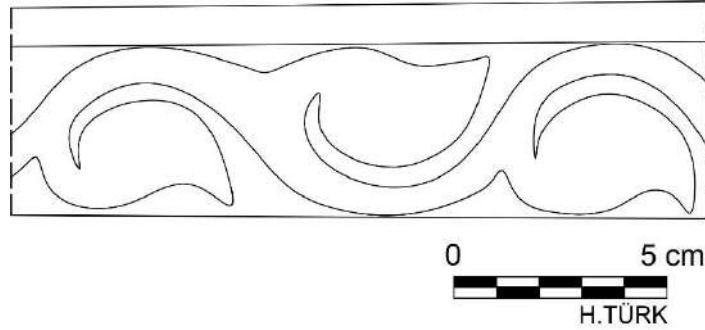
Fotoğraf 35. Hoca Anber'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı

Çizim 23. Hoca Anber'in sandukasının kısa kenarı çizimi

Çizim 24. Hoca Anber'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

Çizim 25. Hoca Anber'in sandukasının süsleme bordürü

2.12. Kakü Bey'in Mezar Taşı

Katalog No	: 12
Fotoğraf No	: 36, 37, 38, 39, 40
Çizim No	: 26, 27
Envanter No	: 125
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde,
Getirildiği Yer	: Şeyh Vefa Türbesi
Tarihi	: H.6??/M.12?? (13. yüzyıl)
Ölçü	: 185x53x51 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Eser, kaide ve üç kademeli gövde kısmından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı yamuk geometrik formda

sonlanmaktadır. (Fot.36, 37, 38, 39-Çiz.26) Sandukanın üç kademeli gövdesinin tüm cepheleri yazı kuşağı olarak tasarlanmıştır. Gövdenin düz biten üst kısmı da yazı panosudur. Burada Kelime-i Tevhid yazılmıştır.

Sandukanın doğu cephesinin yazı kuşağında Al-i İmran Suresi'nin 18. Ayeti,¹⁶³ hemen altında Al-i İmran Suresi'nin 26. Ayeti¹⁶⁴ yazılmıştır. Devamında dua metni gelmektedir.¹⁶⁵

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ*
اللهم اغفر لصاحب هذا القبر و ارزقه نعيم الجنة من كل مسلم و مسلمة برحمتك يا رحم الراحمين ¹⁶⁶

Şehida'l-lahu innehü lâ ilâhe illâ hüve ve'l-melâiketü ve ülû'l-'ilmi gâimen bilgısti lâ ilâhe illâ hüve'l-'azizü'l-hakim
Guli'l-lâhümme mâlike'l-mülki tü'ti'l-mülke men teşâü ve tenzi'ü'l-mülke mimmen teşâü ve tü'izzü men teşâü ve tüzillü men teşâü biyedike'l-hayrü inneke 'alâ külli şeyin kadir*
Allahümme iğfer lisahibi haze'l-gabru ve irzegli na'imü'l-cennete min külli müslimün ve müslimetün birahmetike ya rahimü'r-rahimin

Sandukanın batı cephesindeki uzun kenarda vefat eden kişinin kimliği unvanları ve vefat tarihini içeren metin yer almaktadır. Vefat yılı kasti tahribata uğramıştır.

هذا القبر الامير الاسفهلار الاجل الكبير المويد المنصور المظفر المجاهد المرابط جلال الدولة و ...
عز السلام و المسلمين شرف الدولة ضرغام الملة صمصام الامير عضد الملوك و السلاطين

¹⁶³ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.51

¹⁶⁴ a.g.e., s.52

¹⁶⁵ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", Anıt, S.16, 1950, ss.15-16

¹⁶⁶ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", Anıt, S.16, 1950, s.16

...قتلغ همايون خاص اصيل كا كو بك بن امير سنغر المحتاج الى رحمة الله تعالى في شهر رجب
...ستمانه

Haze'l-kabr el-emirü'l-esfehsalar el-ecel el-kebir el-mûyid el-mensûr el-muzaffer
el-mücâhid el-murâbid celâl ed-devlete ve ...

'Azze'l-islâm ve'l-müslimin şerefü'd-devle zırğâm-ı millet samsâmü'l-emir
'izzeddü'l-mülûk ve's-selâtin

Kutluğ hümâyun has asıl Kakü Bey bin Emir Sungur el-muhtâç ila rahmeta'l-lahu
te'ala fi şehr-i recep ... sittemae

Kısa kenarlarda tek panoya sığan dualar yer almaktadır.¹⁶⁷ Güney cephenin kısa kenarındaki kaide panosunda hattat ismi geçmektedir.

Ketebe Keval bin 'Abdu'l-'aziz el-Kadı كتب كوال بن عبد العزيز القاضي

Sandukanın düz biten son kademesi üzerinde Kelime-i Tevhid'in yazılı olduğu panonun hemen yanına oyma tekniği ile mihrap motifi yapılmıştır. (Fot.40-Çiz.27) Kitabe kuşakları içinde harflere ya da çerçeveye iliştilmiş motif bulunmamaktadır.

Sanduka, güney uca yakın yerden tamamının 3/1'i ölçüsünde eğimli olarak kırılmıştır.

Sandukanın sahibi Emir Sungur oğlu Kakü Bey, H.6??/M.12?? yılında vefat etmiştir. Sandukanın usta sanatçısı Kadı Abdü'l-aziz oğlu Keval'dir. Önder bu sandukanın Selçuklu Vezirlerinden Kakü Bey'e ait olduğunu bildirmektedir.¹⁶⁸ M. Z. Oral, sandukanın Ilgın'da Şeyh Vefa Türbesi'nde olduğunu, türbe yıkılınca çarşı camiinin avlusuna oradan da Konya Müzesi'ne aktarıldığını kaydetmiştir.¹⁶⁹ Kitabesinde yer alan tarih bilgisini içeren metin kasti olarak tahrip edilmiştir. Yalnızca yüzler basamağındaki H.6??/M.12?? ibaresi okunabilmektedir. Bu nedenle sanduka 13. yüzyıla tarihlenmektedir.

¹⁶⁷ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.16, 1950, ss.15-16

¹⁶⁸ Önder, "Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Motif...", s.6

¹⁶⁹ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.16, 1950, ss.15-16

Fotoğraf 36. Kakü Bey'in sandukasının güneydoğudan görünüşü

Fotoğraf 37. Kakü Bey'in sandukasının batı cephesi görünüşü

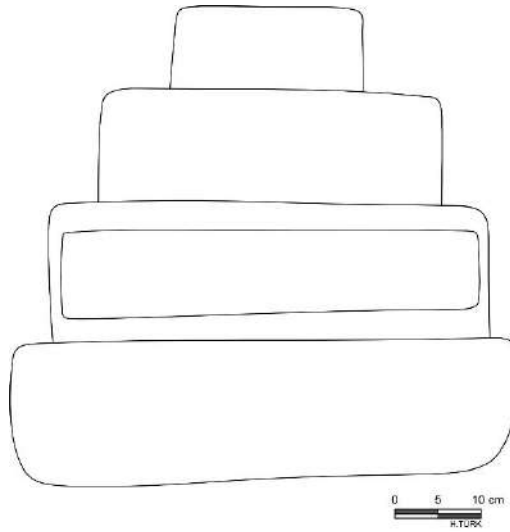
Fotoğraf 38. Kakü Bey'in sandukasının doğu cephesi görünüşü

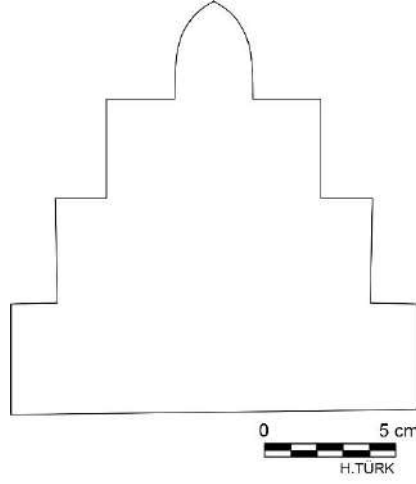
Fotoğraf 39. Kakü Bey'in sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 40. Kakü Bey'in sandukasının süsleme detayı

Çizim 26. Kakü Bey'in sandukasının kısa kenarı çizimi

Çizim 27. Kakü Bey'in sandukasının süsleme detayı çizimi

2.13. Hacı Ali'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 13
Fotoğraf No	: 41, 42
Çizim No	: 28
Envanter No	: 261-1
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.699 /M.1300
Ölçü	: 81x32x8 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır ve tepede kaş kemer formunda sonlanmaktadır. Şahidenin ön yüzünde dört, arka yüzünde beş satır yazı panosu bulunmaktadır. (Fot.41, 42) Kitabe metni zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır. Ön yüzündeki metin Allah'ın (c.c.) isimlerinden seçilmiş kelimeleri içermektedir.

El-mân'i ed-dâr	المانع الضار
En-nâf'i en-nûr	النافع النور
El-hâdi el-bed'i	الهادى البديع

El-bâki el-vâris er-reşid es-sûr	الباقي الوارث الرشيد الصور
----------------------------------	----------------------------

Şahidenin arka yüzündeki beş satırlık yazı panosunda şahide sahibi ve vefat tarihi bilgilerini içeren metin yer almaktadır. Son yazı kuşağında yazı satırına sığmayan vefat yılı, şahidenin kalınlık veren kısa kenarına aşağıdan yukarı olacak şekilde ayrı bir panoya yazılmıştır.

Haze'l-kabr el-merhum	هذا القبر المرحوم
Eş-şehid es-sa'id Hacı Ali	الشهيد السعيد حاجي علي
Bin Cemale'd-din Muhammed bin Hacı Ali	بن جمال الدين محمد بن حاجي علي
Eş-şehristani el-ma'ruf bi emre bin 'Abdu'l-lah	الشهرستاني المعروف بامرہ بن عبد الله
El-İsfehani fi tarih isneyn 'ışrin min Zi'l-ka'de	الاصفهانى فى تاريخ اثنين عشرين من ذى القعدة

Sene tıs'a ve tıs'in ve sitemae	سنه تسع و تسعين و ستمائيه
---------------------------------	---------------------------

Şahidenin her iki yüzünün üst kısmındaki dendanlar helezonik kıvrılmış motiflere dönüştürülmüş haldedir. Yazı panolarının bütünü mihrap şeklinde bir alan içinde yer alır. Şahidenin her iki yüzünde kaş kemer formunda sonlanan üst kısımda ½ simetri ile oluşturulmuş palmet ve kıvrım dallar üzerinde rumilerle bir tasarım bulunur. Her iki yüzdeki süsleme tasarım açısından aynıdır ancak özelde farklılaşan unsurlar ile iki ayrı süslemeyi oluşturmaktadır. Şahidenin arka yüzünde üçüncü ve dördüncü yazı panoları arasında çerçeve çizgilerinden kalın olan bir bordür bulunmaktadır. Bu bordür kıvrım dallar üzerinde yer alan rumilerle oluşturulmuştur. Şahidenin yazı panoları içinde yer yer harflere ya da çerçeveye iliştirilmiş yer yer de zemin süslemesi olacak şekilde harflerin altından geçen kıvrım dallar üzerinde rumi motifleri bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniğiyle yapılmıştır. (Çiz.28)

Şahidenin arka yüzünün büyük bir kısmı kırmızı bir boya ile boyanmış vaziyettedir. Bunun dışında eser, günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahidenin sahibi Abdu'l-lah oğlu Hacı 'Ali oğlu Cemale'd-din Muhammed oğlu Hacı 'Ali, H.699/M.1300 yılında Zi'l-ka'de ayının yirmi ikisinde/Ağustos ayının dokuzunda vefat etmiştir.

Şahidenin, M. Zeki Oral'ın Anıt dergisinde yayınladığı bir makalesinde bahsi geçmiştir.¹⁷⁰ Oral, şahidenin Musalla Mezarlığı içinde yıkılmış olan ancak izleri ve mezar taşları mevcut Şeyh Evhadü'd-din Türbesi'nin içinde yer aldığını bildirmektedir. Ayrıca incelemiş olduğumuz şahidenin baş taşı olduğunu ve bir de ayak taşı olduğundan bahsetmektedir. Bu ayak taşının kitabelerinde Ayet-i Kerime ve Esmâü'l-Hüsna'dan ibareler geçtiğini kaydetmiştir. Müzede birbirini süsleme ve form bakımından tamamlayan başka bir şahide bulunmamaktadır. Şahidenin ayak taşı olduğunu düşündüğümüz parçası Önder'in Anıt dergisinde yayınladığı makalesinde yalnızca fotoğraf olarak yer almaktadır.¹⁷¹ Konya Müzesi'nde 730 envanter numarasıyla kayıtlı olduğu dışında bilgiye rastlanılmamıştır. Söz konusu fotoğrafta ayak taşının beş satırlık yazı kuşağına ayrılmış yüzü yer alır. İlginçtir ki şahidenin baş taşı aynı makalede -Konya'da Selçuklu devri mezarından Hacı Aliye ait mezar taşı (Musalla Mezarlığında)- notuyla başka bir sayfada bulunmaktadır.¹⁷² Araştırmamız bünyesinde incelediğimiz İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde de böyle bir şahideye rastlamadık. Form ve süsleme bakımından benzer nitelikteki ayak şahidesinin akıbeti böylece muallakta kalmıştır.

Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle baş şahidesi, H.699/M.1300 yılına tarihlenmektedir.

¹⁷⁰ Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", **Anıt**, S.3, 1949, ss.22-23

¹⁷¹ Önder, "Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Motif...", s.10

¹⁷² **a.g.e.**, s.9

Fotoğraf 41. Hacı Ali'nin şahidesinin ön yüzü

Fotoğraf 42. Hacı Ali'nin şahidesinin arka yüzü

Çizim 28. Hacı Ali'nin şahidesinin ön ve arka yüzü çizimi

2.14. Anonim Mezar Taşı

Katalog No : 14

Fotoğraf No : 43, 44, 45, 46

Çizim No : 29, 30, 31

Envanter No : 178

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Müze Bahçesinde,

Getirildiği Yer : Müze Deposu

Tarihi : 13. yüzyıl

Ölçü : 151x34x28 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Güney ucu sandukanın başucudur. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövde kısmı üçgen formludur. (Fot.43, 44, 45)

Sandukanın kaide ve gövdesinin her cephesinde yazı kuşakları bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş sülüs hattıdır.

Yazılar okunamadı.

Sandukanın başucundaki kısa kenarda kaidede $\frac{1}{2}$ simetri ile tasarlanmış kıvrım dallar üzerinde rumi motiflerinin yer aldığı bir süsleme işlenmiştir. Burada muhtemelen sonradan açılmış olduğu motiflerin üzerinden geçmesinden anlaşılan bir delik yer almaktadır. Hemen üstündeki gövde kısmında $\frac{1}{2}$ simetri ile tasarlanmış palmet ve rumilerin oluşturduğu bir süsleme yer almaktadır. Her iki panoda yer alan motiflere “V” profil ile ayrıca boyut kazandırılmıştır. Aynı yerin ayakucunda ise helezonik kıvrılan dalın uzunda rumi motiflerinin yer aldığı süslemeler bulunmaktadır. (Fot.45-Çiz.29)

Sandukanın uzun kenarlarından kaide bölümünde doğudaki yazı kuşağı palmet ve ruminin birleşiminde oluşan bir rozet motifi ile üçe bölünmüştür. Batıdaki yazı kuşağı ise aynı motifle ikiye bölünmüştür. (Fot.46-Çiz.31) Gövde üzerinde yer alan yazı kuşaklarının zemininde yer yer helezonik kıvrım dallar üzerinde rumi motifleri işlenmiştir. Yazı kuşakları içinde harfe iliştirilmiş rumi motifi ve münferit konumda palmet motifi bulunmaktadır. (Fot.46-Çiz.30, 31)

Sandukanın ayakucundan bir parça kırılmış ve restore edilmiştir. Batı cephe kaide kısmının ortası yazı kuşağı okunamayacak şekilde kırılmıştır. Sandukanın yer yer dökülmeler ile ağır tahribata uğradığı gözlemlenmektedir.

Sanduka kitabesinde herhangi bir isim ve tarih bilgisi okunamamıştır. Sandukanın büyük boyutlu olması ve yazı zeminin helezonik kıvrılan rumilerle bezenmiş olmasının yanı sıra kuzey uçtaki kısa kenarda Anadolu Selçuklu döneminde

mimaride zengin örnekleriyle karşılaşılan rumilere benzer¹⁷³ stilde bezenmiş olması eserin Selçuklu dönemine yapılmış olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Ayrıca katalog içinde yer alan 3 numaralı sanduka (H.643-1245) ve üzerinde süsleme bulunmaması nedeniyle kataloga dahil etmediğimiz İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi 87 envanter numaralı sanduka (H.617/1220-21) ile benzer formda yapılmış olması (özellikle üç sanduka da gövde üst kısımları basık üçgen formundadır) nedeniyle sanduka, tarafımızdan 13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Fotoğraf 43. Anonim sandukanın doğu cephesi görünüşü

Fotoğraf 44. Anonim sandukanın batı cephesi görünüşü

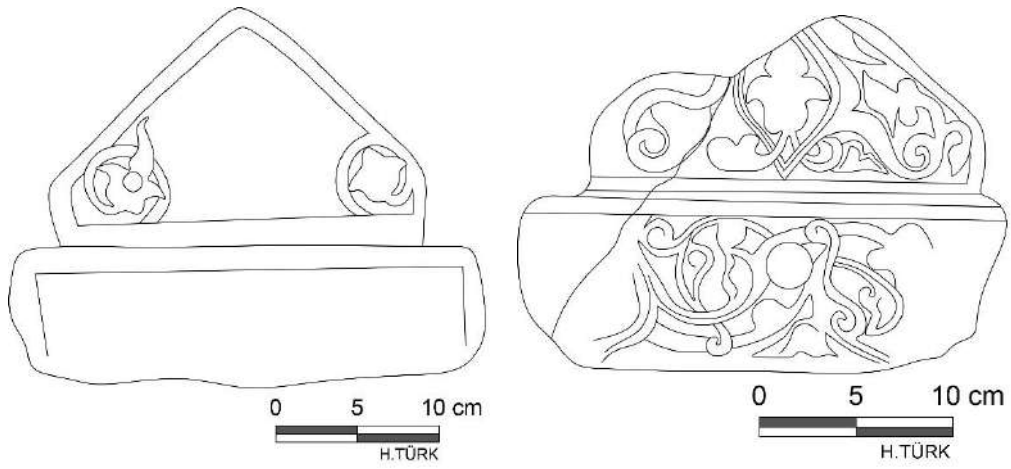

Fotoğraf 45. Anonim sandukanın kısa kenarları

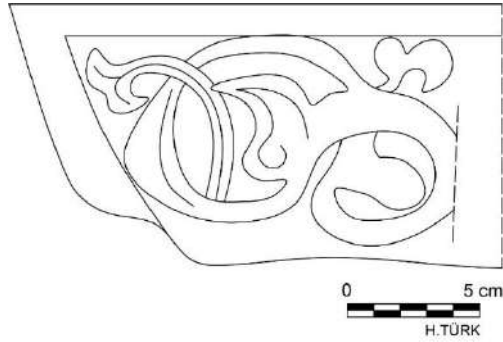
¹⁷³ Zekeriya Şimşir, **Konya'daki Selçuklu Mimarisinde Rumi Motifi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2002

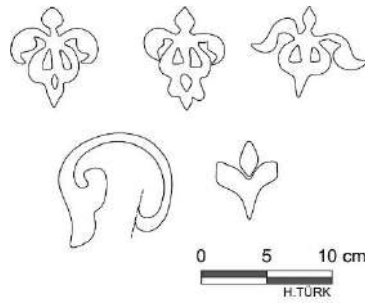
Fotoğraf 46. Anonim sandukanın süslemelerinden ayrıntı

Çizim 29. Anonim sandukanın kısa kenarları

Çizim 30. Anonim sandukanın yazı kuşağının bitiminden ayrıntı

Çizim 31. Anonim sandukanın yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.15. Ahi Ahmet Şah'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 15
Fotoğraf No	: 47
Çizim No	:32
Envanter No	: 30
Sergilendiği Yer	:İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Medrese Eyvanında

Getirildiği Yer	: Konya Rum Kilisesi
Tarihi	: 13. yüzyıl
Ölçü	: 57x47x11 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım günümüze sağlam ulaşırken şahidenin tepe ve yan kısmı kırılmıştır. (Fot.47-Çiz.32) Ön yüzünde okunamayacak ölçüde kasti tahribata uğrayan üç satırlık yazı kuşağı bulunmaktadır.¹⁷⁴ Kazınmasından dolayı yapım tekniğinin zemin oyma olduğu söylenebilir.

Arka yüzünde zemin oyma tekniği ile kabartılmış iki figürlü bir kompozisyon yer almaktadır. Figürlerden büyük tasvir edileni rahle-tabure üzerine oturmuş sarıklı ve kaftanlıdır. Ayak bileklerine kadar uzun olan cüppesi, belinde kuşağı ile tasvir edilmiştir. Sakallı ve bıyıklı yüzü tahrip olmuştur. Göğüs hizasındaki sağ eline eldiven giymiştir ve bir avcı kuş (doğan)¹⁷⁵ (şahin)¹⁷⁶ tutmaktadır. Sol elini karşısında resmedilmiş figürün yüzüne uzatmıştır ve çenesini kavrar vaziyettedir. Küçük resmedilmiş olan figür ayaktadır. Sol eli kendi kuşağında sağ eli ise büyük figürün kuşağına uzanmıştır. Ayak bileklerine kadar uzanan kaftan ile Orta Asya başlıklarını andıran bir başlık giymektedir.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Karamağaralı, "Sivas ve Tokat'taki Figürlü Mezar...", s.93 Şahidenin arka yüzü, çalışmada 48 numaralı resim olarak yer etmektedir.

¹⁷⁵ Eyice, **a.g.e.**, ss.219-22

¹⁷⁶ Karamağaralı, **Ahlat...**, s.3

¹⁷⁷ Eyice, **a.g.e.**, ss.219-220

Bu şahideden ilk bahseden G. Mendel olmuştur.¹⁷⁸ Mendel, ikinci bahsinde mezar taşının Ahmet Şah adlı bir sultana ait olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁹ Karamağaralı, silinmiş ön yüzünde “Ahmet Şa” kelimelerinin okunduğunu teyit eder. Daha sonra şahide, T. Talbot Rice’ın makalesinde görsel olarak konu olmuştur.¹⁸⁰ Ancak Rice, şahideyi Konya Kalesi’nin bir parçası olarak yorumlamıştır.¹⁸¹ Şahide aslında Konya Rum Kilisesi’nde bulunarak müzeye alınmıştır.¹⁸² Eyice, şahideye yer alan kişilerden büyük olanının ya bir Selçuklu sultanı ya da devrin büyük sofilerinden olabileceği ve karşısında daha küçük tasvir edilenin ölen kişi olarak Selçuklu ileri gelenlerinden biri olabileceği yorumunu yapmıştır.¹⁸³ Karamağaralı ise büyük tasvir edilen figürün elinde şahin tutan şahsın Hacı Bektaşî Veli’nin şahin donuna girerek seyahat etmesi sebebiyle onu temsil ettiği şeklinde yorumlamıştır. Karşısındaki küçük figürün ise elinde kılıç bulunmadan onun öğrencisi ya da hamisi olduğu ve Eflaki’den aktararak¹⁸⁴ “Sultanü’l-Feta (Gençlerin Sultanı)” Ahi Ahmet Şah olduğu sonucuna ulaşmıştır.¹⁸⁵

Meşhur Cimri hadisesinde (H.677/M.1279) yeni sultan Alaeddin Siyavuş’a biat eden Ahilerin lideri Ahi Ahmed Şah, tarih sahnesinde 1291 yılında Moğol prensi Geyhatu’yu ikna ederek Konya’yı almaktan vazgeçirdiği olayla bilinir.¹⁸⁶ Ahi Ahmet Şah, 17 Şevval 697/29 Temmuz 1298’de öldürülmüştür.¹⁸⁷

Bilgiler ışığında sanat ve tarihi değeri yüksek şahide, Selçuklu dönemi ileri gelenlerinden ve Ahilerin lideri olan Ahmet Şah’ın 13. yüzyıla tarihlenen şahidesidir.

¹⁷⁸ G. Mendel “Les Monuments Seldjoukides En Asie Mineure” **Revue De l’Art Ancien et Modern**, S. XXIII, Paris, 1908 s.11; Karamağaralı, **Ahlat...**, s.3

¹⁷⁹ G.Mendel, “Anadoluda Selçuk Abideleri”, **Yeni Mecmua**, S.19, 1917, s.372; Serkan Pekköz, **Ahlik Müessesine Ait Menkul Eşyalar**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021, s.69

¹⁸⁰ T. Talbot Rice, **The Seljuks in Asia Minör**, London, 1961, s.266

¹⁸¹ Eyice, **a.g.e.**, s.219

¹⁸² M. Yusuf Akyurt, **Resimli Muhtasar Konya Müzesi Rehberi**, İstanbul 1930 s.85

¹⁸³ Eyice, **a.g.e.**, s.219

¹⁸⁴ A.Eflaki, **Ariflerin Menkubeleri**, (Çeviri T. Yazıcı), C.2, Ankara, 1954 ss.38-41; Eyice, **a.g.e.**, s.219 Eflakiden aktararak, Moğol şehzadesi Keyhatu’nun hürmet gösterdiği Selçuklu ileri geleni olduğunu bildirir.

¹⁸⁵ Karamağaralı, “Sivas ve Tokat’taki..., ss.101-102

¹⁸⁶ Pekköz, **a.g.e.**, ss.69-70

¹⁸⁷ Karamağaralı, “Sivas ve Tokat’taki..., ss.101-102

Fotoğraf 47. Ahi Ahmet Şah'ın şahidesinin arka yüzü

Çizim 32. Ahi Ahmet Şah'ın şahidesinin arka yüzünün çizimi

2.16. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 16
Fotoğraf No	: 48
Çizim No	: 33
Envanter No	: 200
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.700/M.1301
Ölçü	: 56x37x8 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Bir içbükey dandan ve bir dışbükey dandanın ardından şahidenin tepe kısmı sivri kemer formunda son bulmaktadır. (Fot.48)

Şahidenin ön yüzünde iki, arka yüzünde üç satır yazı panosu yer almaktadır. Sülüs hatlı kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

El-mevtü	الموت
Tüheffa el-Mü'min	تحفا المؤمن

Şahidenin arka yüzü vefat tarihi bilgilerini içeren metnin yer aldığı kısımdır.

Yevm-ü isneyn	يوم الثنين
Et-tas'i 'işrin	التاسع عشرين
Min Zi'l-hicce sene seb'amie	من ذى الحجة سنة سبعاً

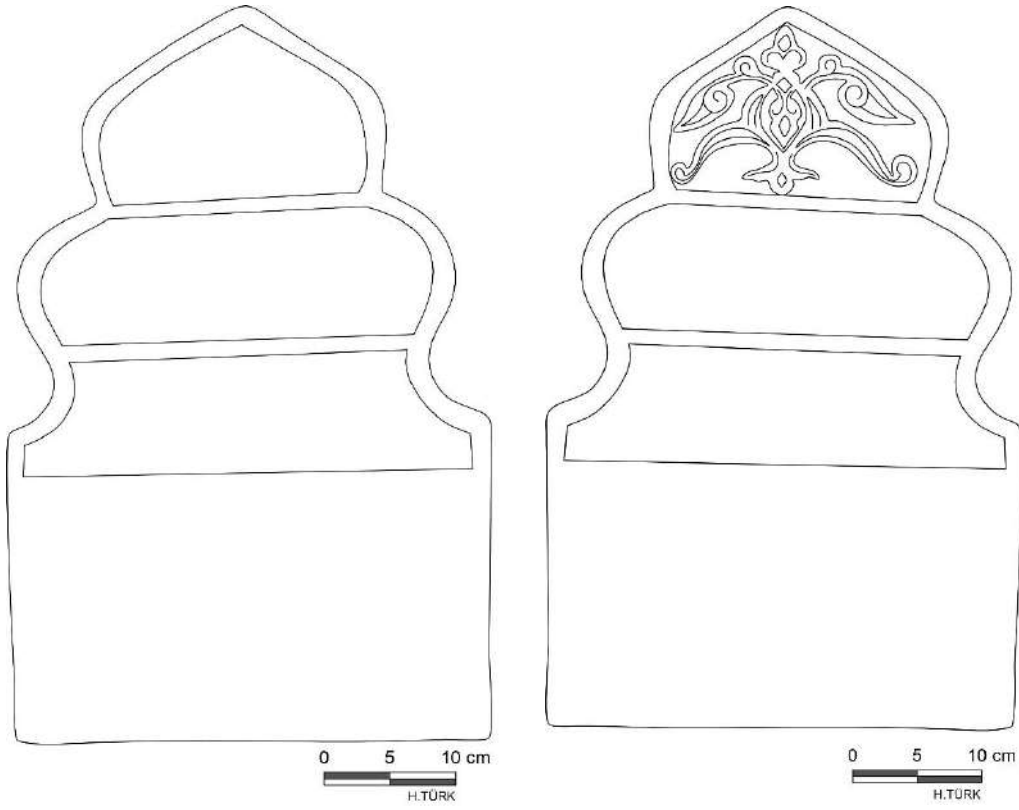
Şahidenin ön yüzünün tepe kısmındaki panoya ½ simetri ile düzenlenmiş palmet, rumi ve lotus motiflerinden oluşan bir tasarım yerleştirilmiştir. Yazı panolarının içinde harfe ya da çerçeveye iliştirilmiş herhangi bir motif yer almamaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile oluşturulmuştur. (Çiz.33)

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.700/M.1301 yılında Zi'l-hicce ayının yirmi dokuzunda/Eylül ayının dördünde Pazartesi günü vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.700/M.1301 yılına tarihlendirilebilir.

Fotoğraf 48. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 33. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü çizimi

2.17. Şeyh Mahmud'un Mezar Taşı

Katalog No	: 17
Fotoğraf No	: 49
Çizim No	: 34
Envanter No	: 207
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi- Depoda
Getirildiği Yer	: Tacü'l-Vezir Türbesi
Tarihi	: H.703/M.1304
Ölçü	: 56x26x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Kaide, düz kenarlı alt kısım ve içe doğru daralarak kaş kemer formunda sonlanan üst kısımdan oluşmaktadır. Şahidenin ön yüzünde dikdörtgen bir alan içine kitabe metni satırlara ayrılmadan yazılmıştır. (Fot.49) Zemin oyma tekniği ile yapılmış metin sülüs hattıdır.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا - المرحوم المغفور شيخ صورتي - ابن محمود ابن تاج وزيرى جد
- تغمد الله يعفر له فى - عشرين رمضان سنة ثلث و سبعمائه

İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ - el-merhûm el-mağfûr Şeyh sureti - ibn-i
Mahmud ibni taç veziri cedde - tağmeda'l-lahu yağfera lehü fi - 'ışrin Ramazan
sene selase ve seb'amae

Şahidenin kaş kemer formlu üst kısmı ile yazı panosu arasında kalan alanda ½ simetri ile tasarlanmış rumilerin oluşturduğu bir kompozisyon yer almaktadır. Süsleme alanın tamamını kaplayarak rozet özelliği göstermektedir. (Çiz.34)

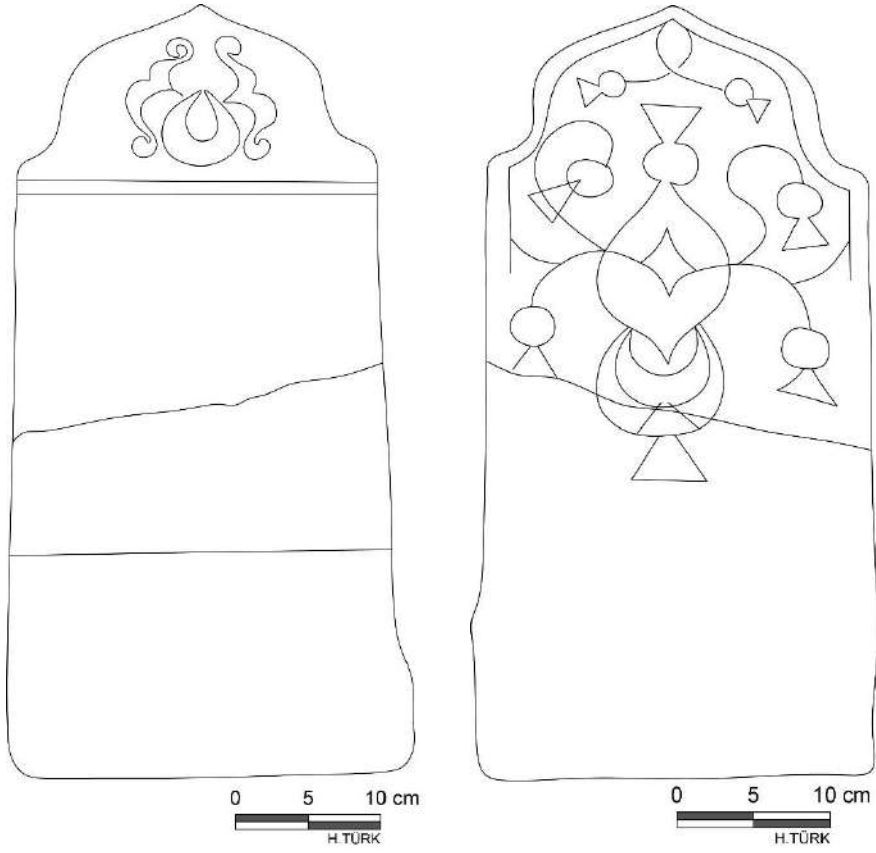
Şahidenin arka yüzeyinde kazıma tekniği ile yapılmış, ½ simetri ile tasarlanmış merkezde kandil ve bu kandilden çıkan dallar üzerinde yer alan motiflerden meydana gelmiş bir kompozisyon bulunmaktadır. (Çiz.34) Bu motifler küpeli çiçeğinin stilize biçimi gibidir. Bu süsleme üst kısımda yarıya kadar kazıma çerçeve içindedir.

Şahide, yazı panosunun yarısından hafif eğimli bir şekilde kırılmış ve restore edilmiştir.

Şahidenin sahibi Şeyh Mahmud, H.703/M.1304 yılında Ramazan ayının yirmisinde/Nisan ayının on üçünde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.703/M.1304 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 49. Şeyh Mahmud'un şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 34. Şeyh Mahmud'un şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.18. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 18
Fotoğraf No	: 50
Çizim No	:35
Envanter No	:57
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Güneybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer	: Konya Sedirler Mahallesi
Tarihi	: H.714/M.1315
Ölçü	: 130x79x19 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Dikdörtgen formludur ve üst kısmı basık sivri kemer formunda sonlanmaktadır. Ön yüzünde yoğun bir süsleme ile karşılaşılan şahidenin arka yüzü boş bırakılmıştır. Şahidenin yanlarını ve üst kısmını geniş bir yazı kuşağı çevrelemektedir. Burada hadis metni yer alır. Şahidenin hemen altındaki küçük yazı kuşağında ise vefat tarihi bilgilerini içeren metin bulunmaktadır. (Fot.50) Sülüs hatlı metin zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

...fi evasid Zi'l-hicce sene erbe'a aşr ve seb'amie	...فی او اصط ذی الحجہ سنہ اربع عشر و سبعمائہ
---	--

Şahidenin ortasında sivri kemer formunda bir niş yer almaktadır. Niş, mukarnaslı bir kavsaraya sahiptir. Sivri kemer ile mukarnas arasında kalan kısımda lotus ve palmet motiflerinin münavebeli kullanıldığı bir bordür bulunmaktadır. Sivri kemer aynalığındaki üçgen alanlara ½ simetri ile düzenlenmiş palmet ve kıvrım dallar üzerinde rumi motifinden oluşan süsleme panosu yerleştirilmiştir.

Sivri kemerin kilit taşı üzerinde üçgen bir pano bulunmaktadır. Burada ½ simetri ile oluşturulmuş kıvrım dallar üzerinde rumi motifinden oluşan bir süsleme yer almaktadır.

Sivri t kemer içinde bulunan mukarnaslı niş içinde tepedeki palmet motifinden iki zencirek ile aşağı sarkan kandil her iki yanında kaide üzerinde yükselen şamdanlar

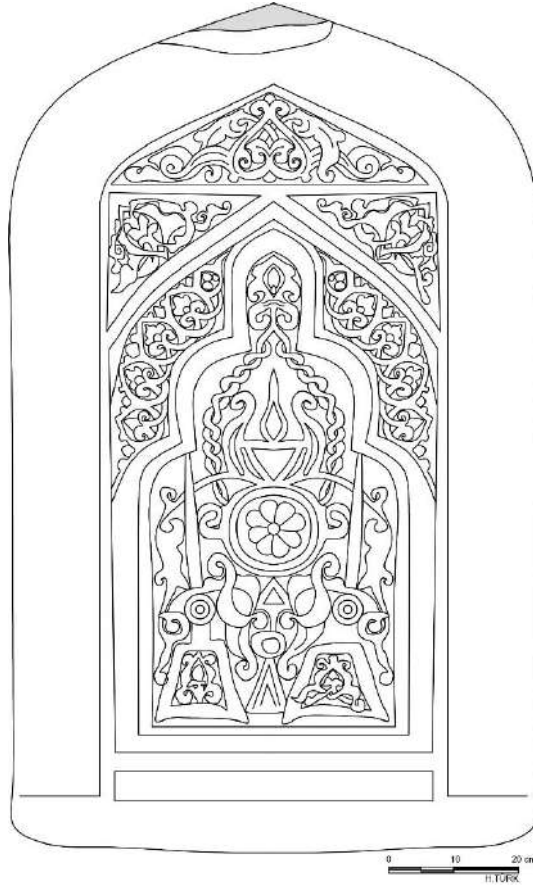
yer alır. Şamdanların hemen yanlarında çerçeve sınırlaması olmadan kıvrım dallar üzerinde rumi motifleri işlenmiştir. Kandil motifinin merkezinde sekiz yapraklı çiçekler yer almaktadır. Şamdan kaidelerinde ise $\frac{1}{2}$ simetri ile oluşturulmuş rumi motifleri bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Çiz.35) Şahidenin yazı panoları içinde harflere ya da çerçeveye iliştilmiş motif yer almamaktadır.

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahidenin sahibinin kim olduğu bilinmemektedir. Bu kişi, H.714/M.1315 yılında Zi'l-hicce/Mart-Nisan ayının ortalarında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.714/M.1315 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 50. Anonim şahidenin ön yüzü

Çizim 35. Anonim şahidenin ön yüzünün çizimi

2.19. Anonim Mezar Taşı

Katalog No : 19

Fotoğraf No : 51

Çizim No : 36

Envanter No : 206

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Müze Bahçesinde

Getirildiği Yer : Tacü'l-Vezir Türbesinden

Tarihi : H.732/M.1332

Ölçü : 50x34x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Günümüze ulaşan kısmı kenarları düz olan alt kısmıdır. Kalan bölümünden hareketle şahide, iki yanında sarmal şeritlerle bezenmiş zar başlıklı sütunçelere sahiptir.

Şahidenin ön yüzünde tam olan üç satır yazı panosu yer alır. Bu yazı panolarının üzerinde şahidenin eğimli şekilde kırılması sebebiyle izleri takip edilebilen ancak okumaya elverişli olmayan bir yazı panosu daha bulunmaktadır. (Fot.51) Kitabe metni, zemin oyma tekniğiyle ve sülüs hattıyla yazılmıştır.

Bin Muhammed et-tac-ı veziri tağmeda'l-lah	بن محمد التاج وزیری تغمد الله
Yağfiru lehü fi eş-şuhur-u ... Cemâzie'l-ahir	يغفر له في الشهور... جمادى الآخر
Sene semân ve selasin ve seb'amie	سنة ثمان و ثلاثين و سبعمائه

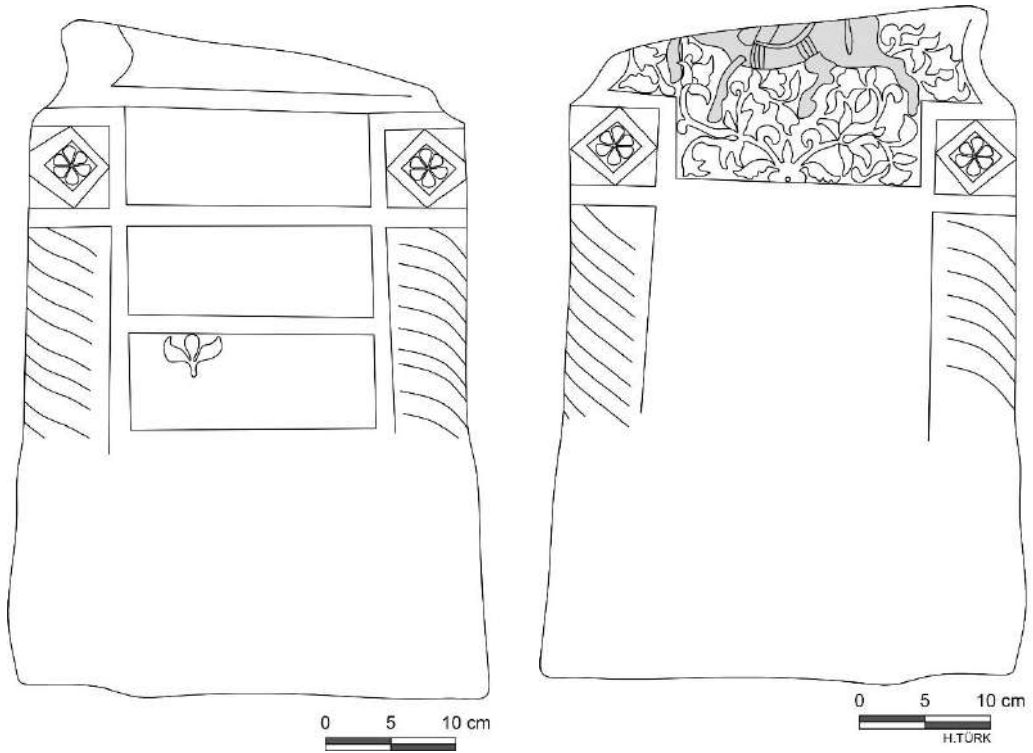
Şahidenin arka yüzünde, zar başlıklardan başlayan ve tahmini olarak üstteki dendanlı olan kısmın tamamını kaplayan bir pano alanı bulunmaktadır. Panonun zemini $\frac{1}{2}$ simetri ile düzenlenmiş kıvrım dallar üzerinde palmet rumi ve lotus motiflerinin yer aldığı bir tasarıma sahiptir. Kırılan bölüme yakın kısmında muhtemelen üzerinde figür olan bir atın alt kısmı seçilmektedir. Ön yüzündeki sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçe uygulaması her iki cephede de yer almaktadır. Zar başlıkların içleri altı yapraklı çiçek motifleriyle ayrıca bezenmiştir. Yazı kuşakları arasında münferit konumda palmet motifi bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır. (Çiz.36)

Şahide, dendanlı üst kısmı kırılarak yarım bir şekilde günümüze ulaşmıştır.

Şahide sahibinin yalnızca babasının adının Muhammed olduğu anlaşılmaktadır. Bu kişi, H.732/M.1332 yılında Cemazie'l-ahir/Şubat-Mart ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.732/M.1332 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 51. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 36. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.20. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 20
Fotoğraf No	: 52
Çizim No	: 37
Envanter No	: 56
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Kuzeybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer	: Konya Tacü'l-Vezir Türbesi
Tarihi	: H.743-M.1342-43
Ölçü	: 83x35x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın iki yanında sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeler yer almaktadır. Üst kısımda içbükey dendanın ardından iki dışbükey dendan gelmekte ve basık sivri kemer formunda tepede yer alan palmet formuyla birleşmektedir. (Fot.52) Bütüncül ele alındığında şahide dilimli kemer formunda sonlanmaktadır.

Şahidenin ön yüzünde dört, arka yüzünde iki satır yazı panosu bulunmaktadır. Zemin oyma tekniğiyle meydana getirilen sülüs hatlı metinde Farsça şiir yazılmıştır.

Hodâ dârem çigam dârem Hodâ yâ	خدا دارم چه غم دارم خدایا
Gerâ dârem torâ dârem Hodâ yâ	گرا دارم ترا دارم خدایا
Be nâim çün be nâim çün be hâni	بناتم چون بناتم چون بخوانی
Ümid-i bendegân behişt? Hodâ yâ	امید بندگان بیشت؟ خدایا

Zenân-ı ruh çün meh vücuti billûr	زنان رخ چون مه وجوتی بلور
Seng ki yadigâr ber ser gûr	سنگ کی یادگار بر سر گور

Şahidenin alt kısmının iki yanında sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Zar başlıkların yüzeyine altı yapraklı çiçek motifleri yerleştirilmiştir.

Şahidenin yazı panoları ve tepe kısmı arasında kalan alana ½ simetri ile tasarlanmış palmet ve rumi motiflerinin yer aldığı bir süsleme işlenmiştir. Bu süsleme her iki cephede de aynıdır. Şahidenin ön yüzünde yazı panolarının altında ayrı bir panoya ½ simetri ile oluşturulmuş merkezde hatayi ve iki yanda helezonik kıvrılan dalların ortasında hatayi motifleriyle oluşturulmuş bir süsleme yer almaktadır. Diğer cephenin aynı yerinde merkezde hatayi iki yanda lotus motiflerinin kullanıldığı bir tasarım bulunmaktadır.

Şahidenin üstünde bulunan palmet formuna kazıma tekniği ile boyut kazandırılmıştır. Yazı panoları içinde harflere ve çerçeveye iliştirilmiş çok sayıda rumi ve palmet motifi bulunmaktadır. (Çiz.37)

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim ve tarih bilgisi yer almamaktadır. Ancak eser önceki araştırmalarda 13. yüzyıla¹⁸⁸ ve 14. yüzyıla¹⁸⁹ tarihlendirilmiştir. Şahide hakkında İ. H. Konyalı, bir cümleyle bahsederken sahibinin Tacü'l-Vezir'in torunu Şeyh Sureti olduğu ve H.743-M.1342-43 yılında vefat ettiği bilgisini aktarmaktadır.¹⁹⁰ Bu bilgidен hareketle şahide, H.743-M.1342-43 yılına tarihlenmektedir.

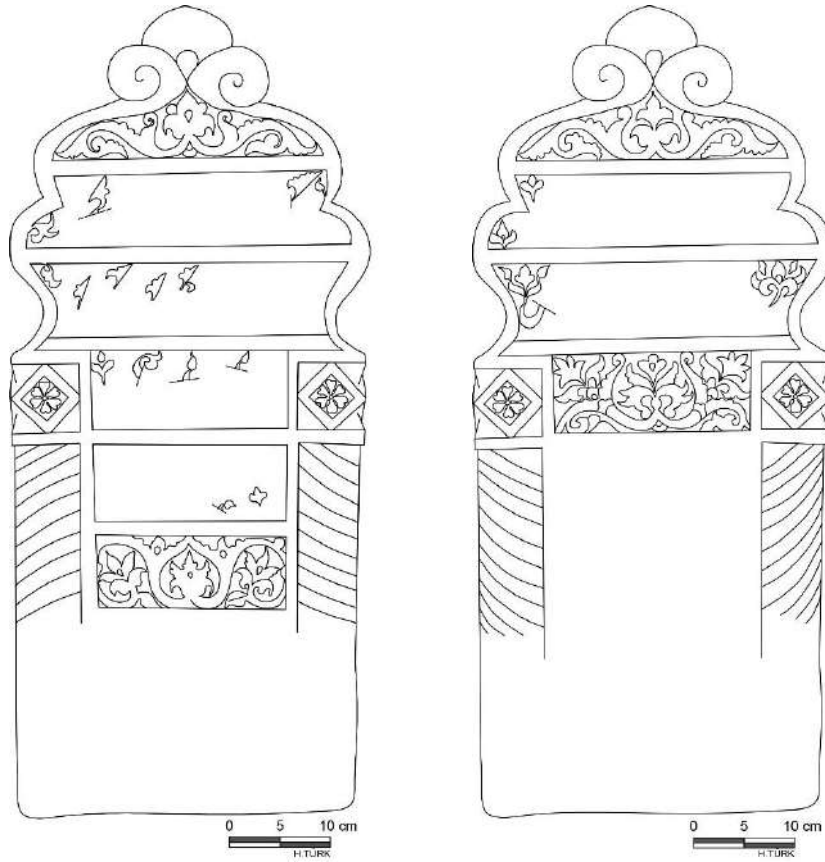
¹⁸⁸ Tunç, a.g.e., s.34

¹⁸⁹ Yaşar Erdemir, **İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi**, Konya, 2009, ss.134-135

¹⁹⁰ Konyalı, a.g.e., s.1158

Fotoğraf 52. Şeyh Sureti'nin şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 37. Şeyh Sureti'nin şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.21. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 21
Fotoğraf No	: 53
Çizim No	: 38
Envanter No	: 133
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Deposunda

Getirildiği Yer	: Konya Mevlana Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: H.750/M.1349
Ölçü	: 68x30x10 cm

Şahide formlu mezar taşı mermer mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Bir içbükey dendan ve bir dışbükey dendanın ardından şahide sivri kemer formunda birleşmekte ve tepede palmet formunda son bulmaktadır. Şahidenin düz kenarlı alt kısmında, iki yanda sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeler bulunmaktadır. (Fot.53)

Şahidenin ön yüzünde iki, arka yüzünde üç satır yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

İntegale min darü'l-fenâ	انتقال من دار الفنا
İla darü'l-bekâ	الى دار البقا

Şahidenin arka yüzünde tarih bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

Fi yevm	فى يوم
Es-sebt-ü salis cemazie'l-ahir	السبت ثالث جمادى الاخره
Sene hamse ve seb'amie	سنة خمسين وسبعمائه

Şahidenin, arka ve ön yüzünde sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçe düzeni aynıdır. Zar başlıklar ayrıca altı yapraklı çiçek motifi ile bezenmiştir. Zar başlıkların

hemen altında mukarnas benzeri bir süsleme yer almaktadır. Şahidenin palmet formundaki tepe kısmının içinde ayrıca palmet motifi bulunmaktadır. Bu motif, ön yüzde, arka yüzün ilkyazı satırı yerini işgal edecek büyüklükte ve rumi uzantılarla zenginleştirilmiştir.

Şahidenin ön yüzündeki yazı panolarının altında dikdörtgen bir panoya ½ simetri ile düzenlenmiş kıvrım dallar üzerinde rumi, ortabağ ve sencide rumi ile oluşturulmuş bir kompozisyon yerleştirilmiştir. Arka yüzde bu alanda yazı satırı bulunmaktadır. Her iki yüzdeki son yazı panolarının hemen altındaki alanın üst kısmına iki köşebent yerleştirilmiştir. Bu köşebentler ön yüzde üç bölüme ayrılmış ve her bölüme şahidenin geneline hâkim olan oyulmuş noktalardan üçer adet yerleştirilmiştir. Arka yüzde yer alan köşebentlere ½ simetri ile düzenlenmiş merkezde palmet ve iki yanda rumiden oluşan bir tasarım işlenmiştir.

Şahidenin yazı panoları içinde çerçeveye ve harflere iliştirilmiş rumiler yer almaktadır. Şahidenin genelinde kimi yerde simetrik ve düzenli kimi yerde geliş güzel yerleştirilmiş nokta olarak nitelendirilebilecek oyma tekniğiyle oluşturulmuş küçük daireler bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma ve oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Çiz.38)

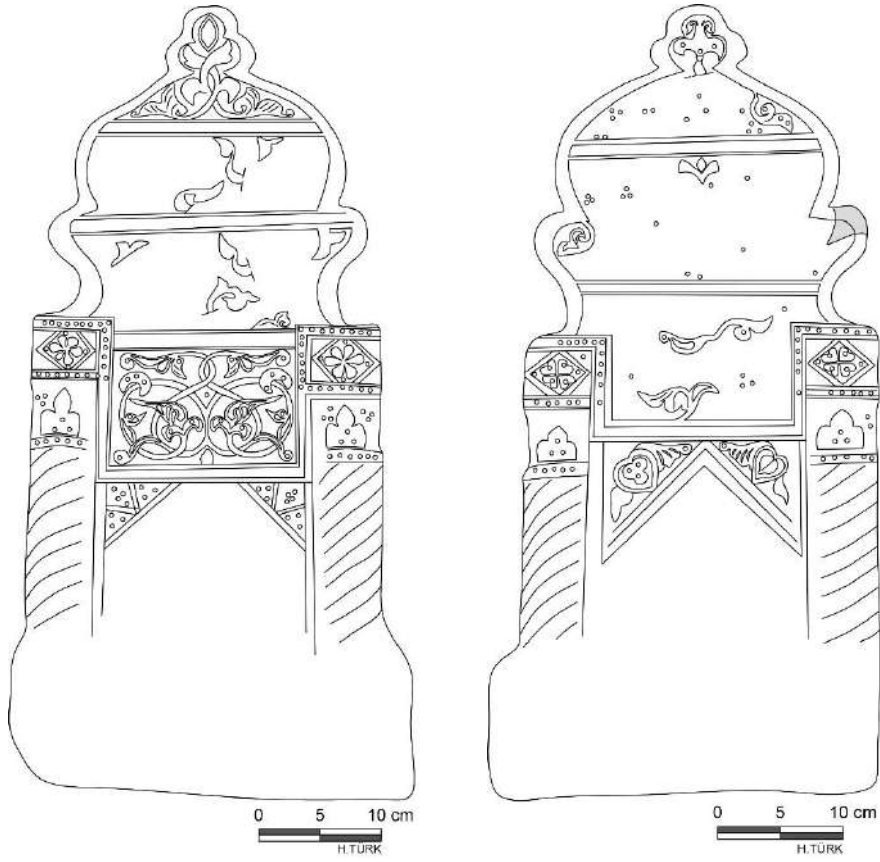
Şahide, üst kısmın dendanları arasından karşısında bulunan zar başlığa kadar eğimli olarak kırılmış ve restore edilmiştir.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.750/M.1349 yılında Cemazie'l-ahir ayının üçünde/Ağustos ayının on dokuzunda Cumartesi¹⁹¹ günü vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.750/M.1349 yılına tarihlenmektedir.

¹⁹¹ Bu tarih, Çarşamba gününe denk gelmektedir.

Fotoğraf 53. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 38. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.22. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 22
Fotoğraf No	: 54
Çizim No	: 39
Envanter No	: 214
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde

Getirildiği Yer	: Pir Esat Zaviyesi Karşısında
Tarihi	: H.750/M.1350
Ölçü	: 85x43x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın iki kenarında sarmal şeritli, zar başlıklı sütunçeler yer alır. Şahidenin üst kısmı bükey bir hatla kırılmıştır. (Fot.54)

Şahidenin ön yüzünde iki, arka yüzünde dört satır yazı panosu vardır. Kitabe zemin oyma tekniğiyle sülüs hattı olarak yazılmıştır.

Ve integale min dar-ü	و انتقل من دار
El-fena ila dar-ü'l-beka	الفنا الى دار البقا

Şahidenin arka yüzü tarih bilgilerinin yer aldığı metni içeren kısımdır.

Fi yevmü'l-ehad es-sâb'i	فى يوم الاحد السابع
Min zi'l-ka'de	من ذى القعدة
Li sene hamsin	لسنة خمسين
Ve seb'amie hicriyye	و سبعمائة هجرى

Şahidenin sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçesinin yanı sıra üst kısmında kırılmış olmasına rağmen izleri takip edilen bir süsleme bulunmaktadır. Bu süsleme her iki cephede aynıdır ve muhtemelen simetriktir. Şahidenin süsleme unsurları zemin

oyma tekniği ile oluşturulmuştur. Yazı panoları içinde harflere ya da çerçeveye iliştilmiş herhangi bir motif bulunmamaktadır. (Çiz.39)

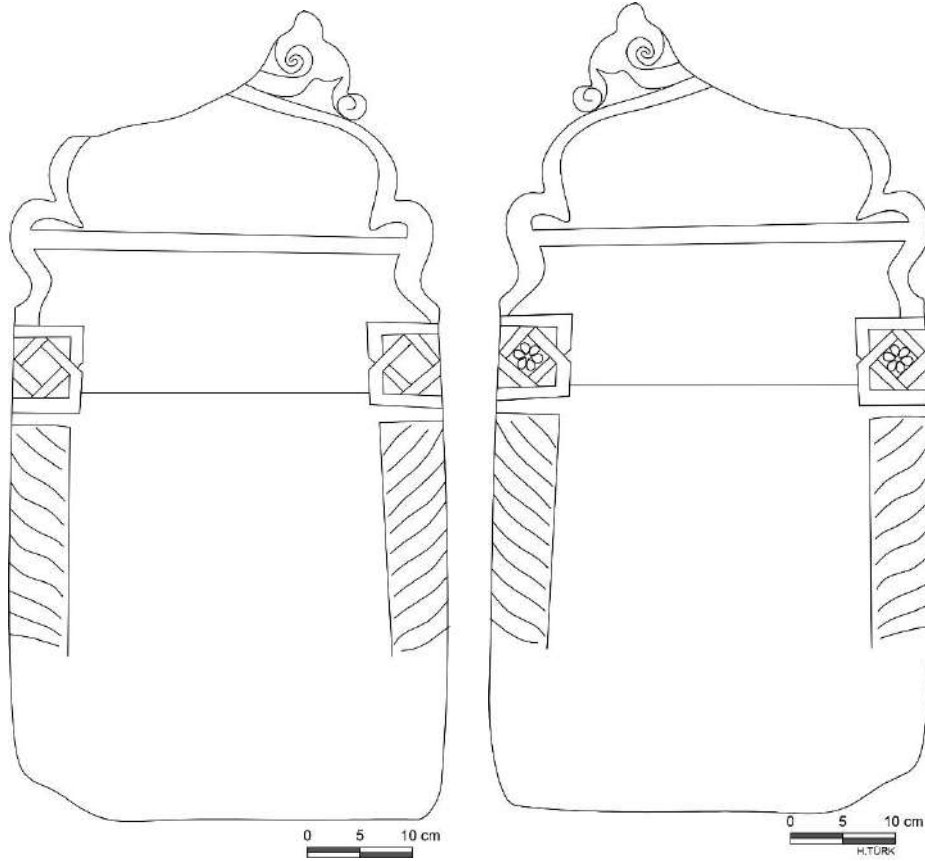
Şahide, üst kısmından iç bükey hat halinde kırılmış vaziyettedir.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.750/M.1350 yılında Zi'l-ka'de ayının yedisinde/Ocak ayının on yedisinde Pazartesi¹⁹² günü vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.750/M.1350 yılına tarihlendirilebilir.

Fotoğraf 54. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

¹⁹² Bu tarih, Pazar gününe denk gelmektedir.

Çizim 39. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.23.

Katalog No	: 23
Fotoğraf No	: 55
Çizim No	: 40
Envanter No	: 299-39
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.756-M.1355
Ölçü	: 54x27x7

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın her iki kenarı sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeler ile sınırlandırılmıştır. Üst kısımda bir içbükey dendan ve bir dışbükey dendanın devamında şahidenin üst kısmı kırılmış vaziyettedir. (Fot.55)

Şahidenin yalnız ön yüzünde üç satır yazı panosu vardır. En üstteki pano şahidenin kırılması dolayısıyla okunamamaktadır. Zemin oyma tekniğiyle yazılmış metin sülüs hattıdır.

Cemazie'l-evve-	جمادى الاو
-l sene sitte ve hamsin ve seb'amae	ل سنة ست و حمسين و سبعمائنه

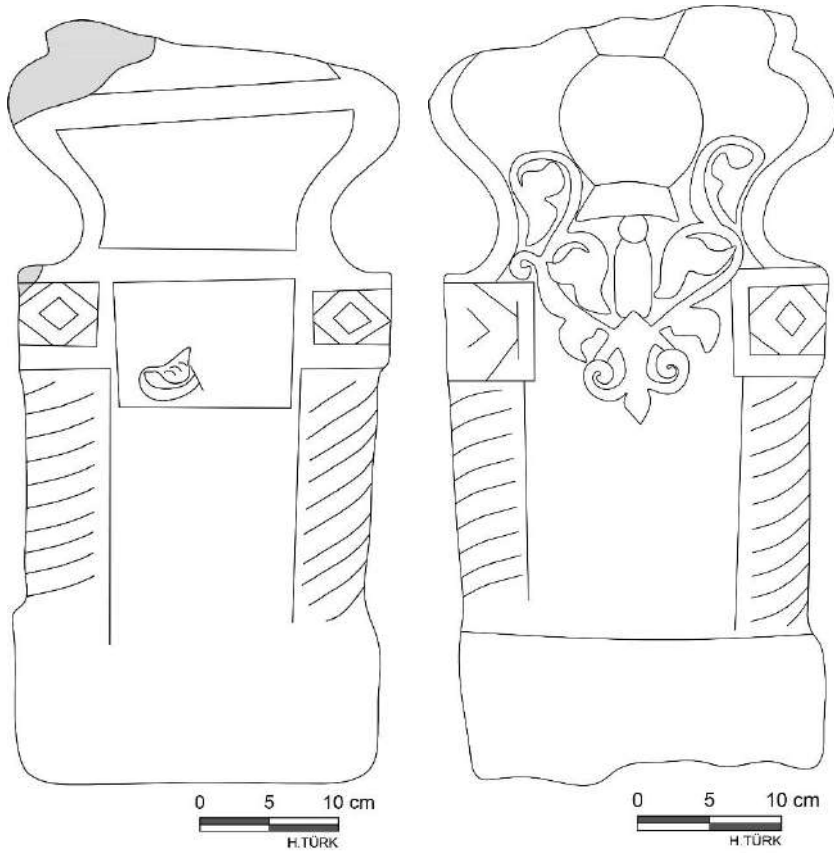
Şahidenin her iki yanında bulunan sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri ön yüzdeki tek süslemedir. Ayrıca yazı kuşakları içinde harfe iliştilmiş rumi motifi bulunmaktadır. Şahidenin arka yüzünde zar başlığın hizasından yukarı olacak şekilde alanı kaplayan bir süslemesi bulunmaktadır. Merkezde yüksek kabartma olarak uzanan kandil benzeri bir motif bulunmaktadır. Merkezdeki bu motifin etrafını ½ simetri ile oluşturulmuş kıvrım dallar üzerinde rumi motifli bir tasarım çevrelemektedir. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır. (Çiz.40)

Şahide, dandanlı üst kısmının büyük çoğunluğu kırılarak günümüze ulaşabilmiştir.

Şahide kitabesinde okunabilen alanda herhangi bir isimle karşılaşılmamıştır. Bu kişi, H.756-M.1355 yılının Cemazie'l-evvel/Mayıs-Haziran ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.756-M.1355 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 55. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 40. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

2.24. Hacı Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No	: 24
Fotoğraf No	: 56
Çizim No	: 41
Envanter No	: 192
Sergilendiği Yer	:İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Deposunda
Getirildiği Yer	: Atatürk Müzesi Bodrumu
Tarihi	:H.758/M.1356-57
Ölçü	: 60x21x8 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın iki kenarı her iki cephede üçgen şeklinde dışa taşırılmış ve sütunçe benzeri bir görünüm kazandırılmıştır. Üst kısım, bir içbükey dendan ve iki dışbükey dendanın ardından tepede palmet formuyla sonlanmaktadır. (Fot.56)

Şahidenin ön yüzünde üç, arka yüzünde iki satır yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniğiyle yazılmış sülüs hattıdır. Ön yüzde şahide sahibinin bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

Haza türbe el-merhume	هذا تربه المرحومه
Es-sa'ide eş-şehide	السعيده الشهيده
Hacı Hatun	حاجى خاتون

Şahidenin arka yüzü vefat tarihi bilgilerinin yer aldığı metni içermektedir.

Fi't-tarih sene	فى التاريخ سنه
Seman ve hamsin ve seb'amie	ثمان و خمسين و سبعمائنه

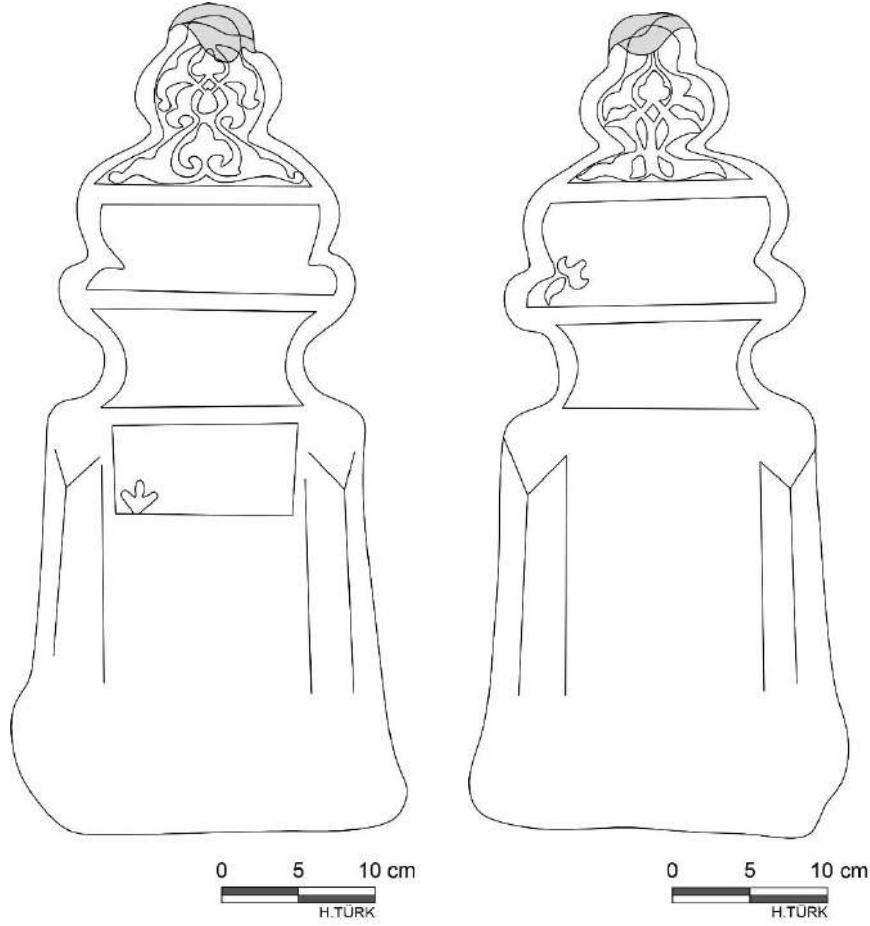
Şahidenin ön yüzünde tepelik formlu üst bölümünde ½ simetri ile oluşturulmuş palmet ve kıvrım dallar üzerinde rumi motifli bir tasarım yer almaktadır. Arka yüzdeki aynı alanda benzer tasarımın daha basit bir hali işlenmiştir. Şahidenin yazı panoları içinde çerçeveye iliştirilmiş palmet ve sencide rumi motifleri yer almaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniğiyle yapılmıştır. (Çiz.41)

Şahide, üst kısmındaki palmet formunun kırılarak bozulmuş olması dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahidenin sahibi Hacı Hatun, H.758/M.1356-57 yılında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.758/M.1356-57 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 56. Hacı Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 41. Hacı Hatun'un şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.25. Abdulvahhab'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 25
Fotoğraf No	: 57, 58, 59, 60, 61
Çizim No	: 42, 43
Envanter No	: 80
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Musalla Mezarlığı
Tarihi	: H.795/M.1392-93
Ölçü	: 172x26x40 cm

Sanduka formulu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu, sandukanın

başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişliği ve yükseltisi artmaktadır. Sanduka kaidesizdir ve yalnızca gövde kısmından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.57, 58, 59, 60-Çiz.42)

Gövdede bir adet, gövdenin üst kısmında bir adet olmak üzere uzun cephelerde ikişer yazı kuşağı vardır. Kitabe metni zemin oyma tekniğiyle yazılmış sülüs hattıdır. Gövdenin üst kısmında başucuna yakın uzun kenardan başlayan Bakara Suresi'nin 255. Ayeti, güney cephedeki aynı konumda devam ettirilmiştir.

<p>اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ...</p>

<p>Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi'l-arz Men ze'l-lezi yeşfe'u 'indehû illa biiznih Y'alemü ma beyne eydihim ve mâ halfehüm</p>
<p>Ve lâ yühüdüne bişeyimmin 'ilmihi illa bimâşâe' Vesi'a kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-arz Ve la yeudühü hifzuhumâ ve hüve'l-'aliyyü'l-'azim...</p>

Sandukanın gövde kısmı her iki uzun kenarda da dörder paftaya ayrılmıştır. Bu paftalarda ne tür bir metin yazıldığı tespit edilememiştir. Güney cephedeki üçüncü paftada tarih bilgisini içeren metin yer almaktadır.

... hamse ve tis'in ve seb'amie	... خمس و تسعين و سبعمائنه
---------------------------------	----------------------------

Ayakucundaki kısa kenarı boş bırakılan sandukanın başucundaki kısa kenarda iki satır halinde sandukanın kimin için yapıldığı bilgisini içeren metin yer almaktadır.

Haze'l-mevt	هذا الموت
'Abdu'l-vahhab bin 'Abdu'r-rahim	عبد الوهاب بن عبد الرحيم

Sandukanın pano özelliği gösteren bir süslemesi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra yazı kuşakları içinde harflere ve çerçeveye iliştirilmiş çok sayıda kıvrım dallar üzerinde rumilerle bezenmiştir. (Fot.61-Çiz.43) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sanduka, gövde üst kısmının tepesinde gerçekleşmiş kırılmalar haricinde günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Abdu'r-rahim oğlu Abdu'l-vahhab, H.795/M.1392-93 yılında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.795/M.1392-93 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 57. Abdulvahhab'ın sandukasının kuzeybatıdan görünüşü

Fotoğraf 58. Abdulvahhab'ın sandukasının kuzey cephesi görünüşü

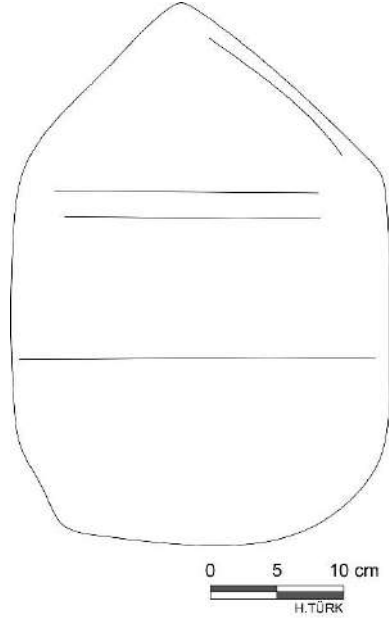
Fotoğraf 59. Abdulvahhab'ın sandukasının güney cephesi görünüşü

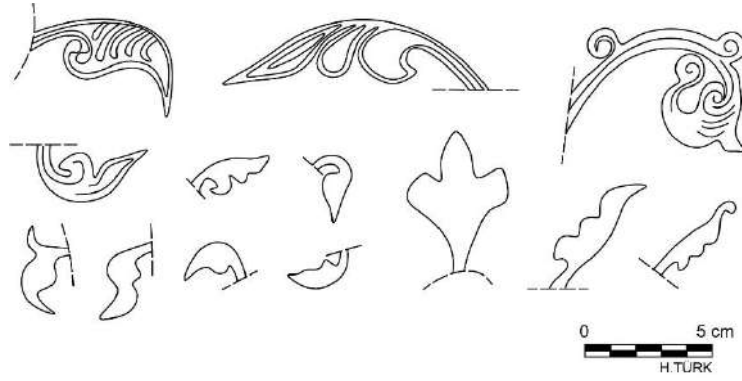
Fotoğraf 60. Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 61. Abdulvahhab'ın sandukasının süslemelerinden ayrıntı

Çizim 42. Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 43. Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.26. Anonim Mezar Taşı

Katalog No : 26

Fotoğraf No : 62

Çizim No : 44

Envanter No : 126

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Kuzeybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer : Konya Üçler Mezarlığı

Tarihi : H.795/M.1393

Ölçü : 87x34x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Düz kenarlı alt kısmının iki yanında sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeler yer almaktadır. Üst kısım, bir içbükey dandan ve iki dışbükey dandanın ardından sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.62)

Şahidenin ön ve arkasında üçer satır olacak şekilde yazı panoları bulunmaktadır. Ön yüzündeki Farsça bir metin yer almaktadır. Zemin oyma tekniğiyle yazılmış metin, sülüs hattıdır.

Dünya emr-i menzil	دنیا امری منزل
Dar-ı karar nisbet berger	دار قرار نسبت برگر
...o payidar nist	...او پایدارنست

Şahidenin arka yüzü tarih bilgilerini içeren metnin yer aldığı kısımdır.

Fi evail min şehri	فی اوال من شهر
Ramazan-ı Mübarek	رمضان المبارک
Sene hamse ve tis'in ve seb'amae	سنه خمس و تسعین و سبعمائنه

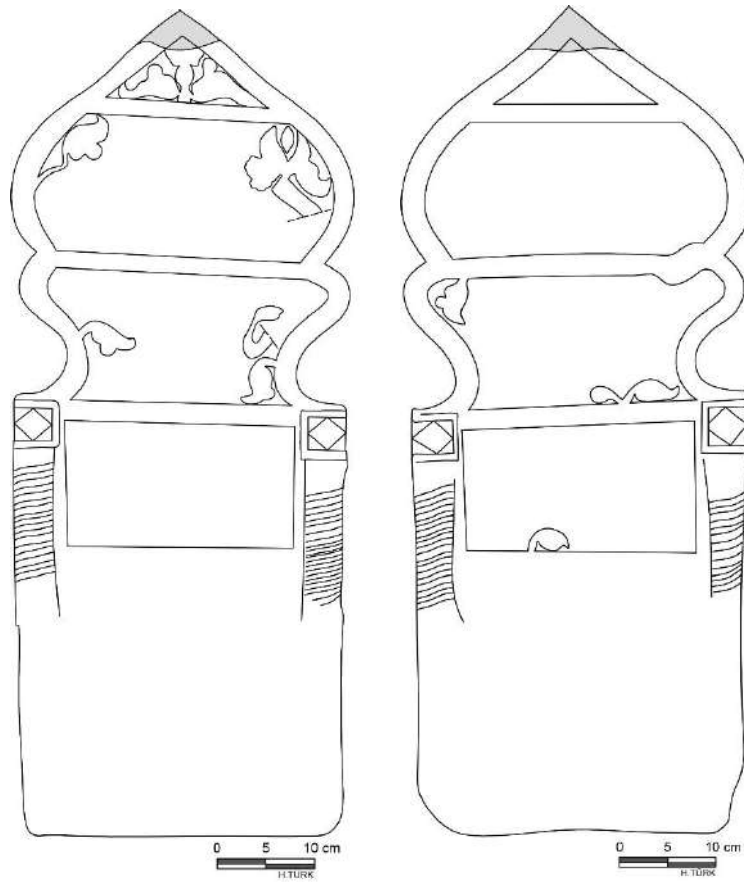
Şahidenin formu ve zar başlıklı sütunçelerinin yanı sıra tepe kısmının ön yüzündeki üçgen alan, ½ simetri ile tasarlanmış palmet motifi ile ayrıca süslenmiştir. Yazı panolarının içinde harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumiler bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Çiz.44)

Şahide, tepe kısmının kırılmış olması dışında günümüze sağlam ve tek parça ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.795/M.1393 yılında Ramazan/Temmuz-Ağustos ayının ilk günlerinde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.795/M.1393 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 62. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 44. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

2.27. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 27
Fotoğraf No	: 63
Çizim No	: 45
Envanter No	: 137
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.798/M.1396
Ölçü	: 94x41x5 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Düz kenarlı alt kısım iki cephede yanlarda sarmal şeritli, zar başlıklı sütunçelerle sınırlandırılmıştır. Üst kısımda bir içbükey ve bir dışbükey dandanın ardından şahidenin tepe noktası basık sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.63)

Şahidenin ön ve arka yüzünde dörder satırlık yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

El-mevt-ü ya kall (?)el-hayr	الموت يا قل (؟) الخير
İnne'l-makber el-'amel ve sandûk	ان المقبر العمل و صندوق
Esbar 'ala ahvaliha	اصبر على احوالها
La mevtü'l-ala bi'l-ecel	لا موت الا با لاجل

Şahidenin arka yüzü tarih bilgilerini içeren metnin yer aldığı kısımdır.

İlk iki satır okunamadı.	İlk iki satır okunamadı.
Fi evail Zi'l-hicce sene	فى اوائل ذى الحجة سنة
Semân ve tis'in ve seb'amie	ثمان و تسعين و سبعمائنه

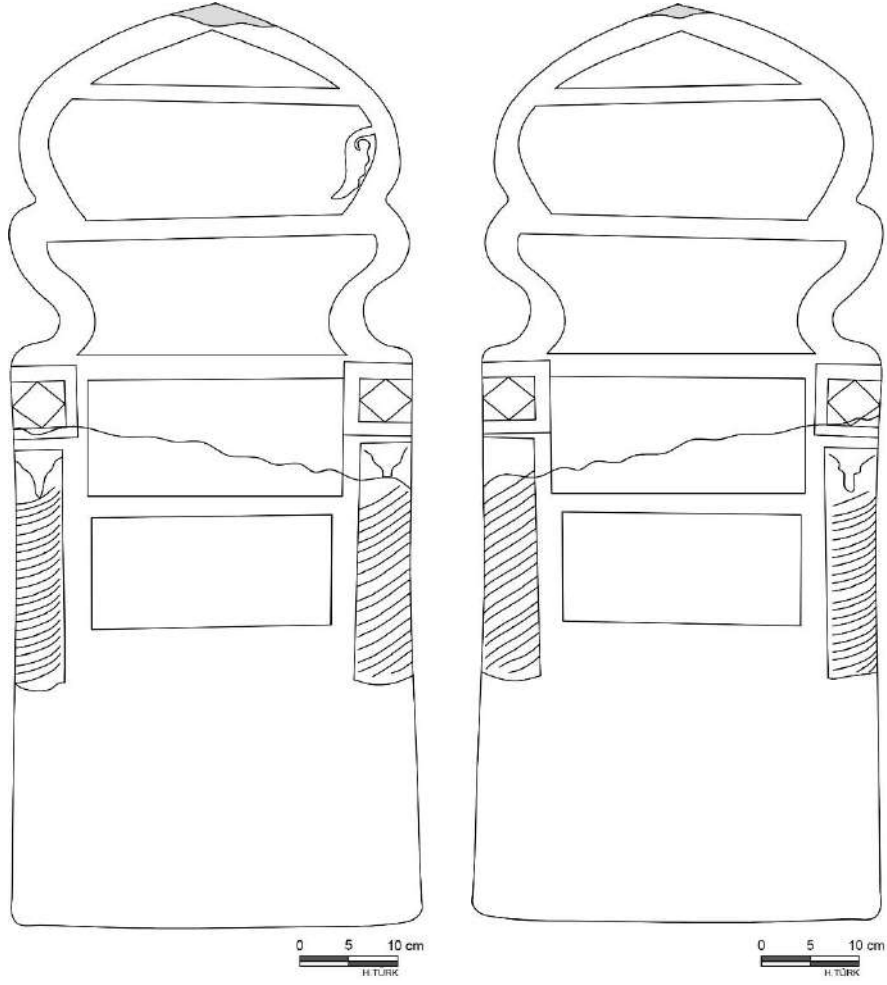
Şahidenin sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçelerinin dışında pano özellikli bir süslemesi bulunmamaktadır. Şahidenin yazı kuşakları içinde çerçeveye iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.45) Şahidede yer alan süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Şahide, bir zar başlıktan karşısındaki sütunçe hizasına doğru eğimli bir şekilde kırılmış ve restore edilmiştir.

Şahide kitabesinde okunabilen alanda herhangi bir isimle karşılaşılmamıştır. Bu kişi, H.798/M.1396 yılında Zi'l-hicce/Eylül-Ekim ayının ilk günlerinde vefat etmiştir. Kitabesinin üzerinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.798/M.1396 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 63. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 45. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.28. Nasuh oğlu Ğut'un Mezar Taşı

Katalog No : 28

Fotoğraf No : 64, 65, 66, 67, 68

Çizim No : 46, 47, 48, 49, 50

Envanter No : 117

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Medrese Avlusunda

Getirildiği Yer : Sadrettin Konevi Türbesi Avlusu

Tarihi : H.801-M.1398

Ölçü : 136x28x25 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Sanduka kaide ve gövdeden oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı basık yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.64, 65, 66, 67-Çiz.46)

Sanduka gövdesinin üst kısmına iki uzun kenara birer yazı kuşağı yerleştirilmiştir. Sandukanın kısa kenarları boş bırakılmıştır. Zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş kitabe metni sülüs hattıdır.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغفور السعيد الشهيد
غوط؟ ابن ناصح في شهر صفر سنة احد و ثمانمائه

İntegale min dâr-ü'l-fenâ ila dârü'l-bekâ el-merhum el-mağfur es-sa'id eş-şehid
Ĝut? ibni Nasuh fî şehr-i Safer sene ehad ve semânemie

Sandukanın kaide kısmı, yalnızca uzun kenarlarda yuvarlak çizgiden oluşan zencirek motifinin yer aldığı bir bordürle bezenmiştir. (Fot.68-Çiz.49) Kuzey cephedeki uzun kenarda kaidenin hemen üzerinde tek şerit olarak ilerleyen deniz dalgası benzeri bir motifin işlendiği ayrıca bir bordür vardır. (Çiz.48) Bu bordürün yapımında oyma tekniği kullanılmıştır. Güney cephedeki aynı yerde ise palmet ve lotus motiflerinin yan yana sıralanmasıyla oluşturulmuş bir bordür bulunmaktadır. (Çiz.50) Sanduka yazı kuşakları ise münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi motifleriyle ayrıca süslenmiştir. (Çiz.47) Sandukanın yazı çerçevesi düz olmanın yanı sıra yer yer harflere uyumlu şekilde içe doğru meyil yaptığı görülmektedir. Şahidenin süsleme unsurları kuzey cephedeki uzun kenarda kaidenin üzerinde yer alan bordür hariç zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Nasuh oğlu Ĝut?, H.801/M.1398 yılının Safer/Ekim-Kasım ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.801/M.1398 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 64. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kuzeybatıdan görünüşü

Fotoğraf 65. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının güney cephesi görünüşü

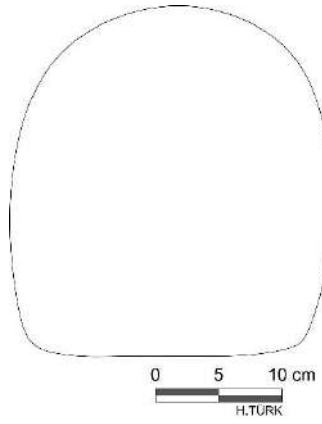
Fotoğraf 66. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kuzey cephesi görünüşü

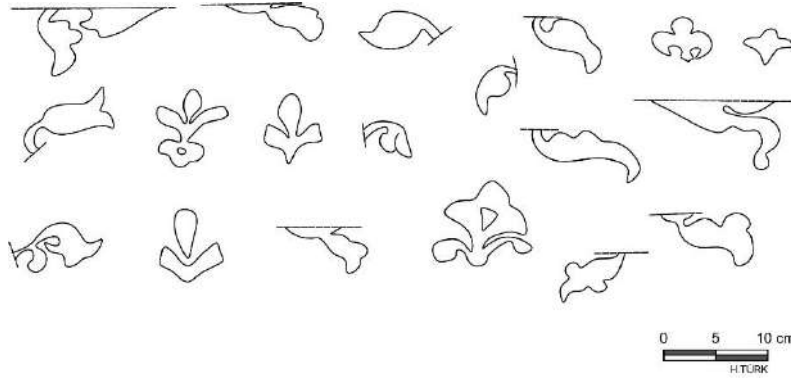
Fotoğraf 67. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kısa kenarları

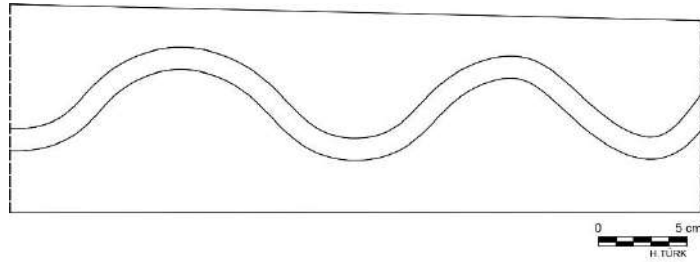
Fotoğraf 68. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürlerinden ayrıntı

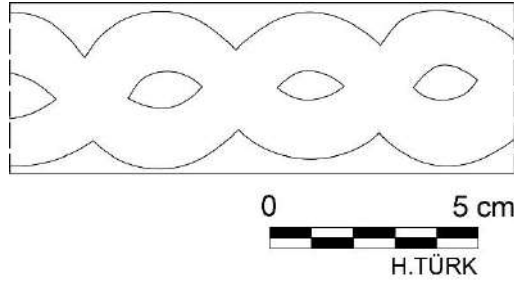
Çizim 46. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının kısa kenarının çizimi

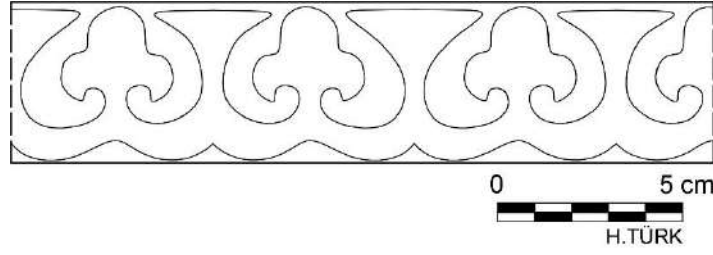
Çizim 47. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

Çizim 48. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürü

Çizim 49. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürü

Çizim 50. Nasuh oğlu Ğut'un sandukasının süsleme bordürü

2.29. Süleyman oğlu Muhammed'in Mezar Taşı

Katalog No	: 29
Fotoğraf No	: 69
Çizim No	: 51
Envanter No	: 131
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi- Müze Deposında
Getirildiği Yer	: Konya Mevlevi Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: M.14. yüzyıl
Ölçü	: 54x22x6 cm

Şahide formulu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Üst kısımda bir içbükey dendan ve bir dışbükey dendanın ardından sivri kemer formunda yükselen şahide, üstte palmet olduğu tahmin edilen formda sonlanmaktadır. Şahidenin tepe noktasının bir kısmı kırılmış vaziyettedir. (Fot.69)

Şahidenin ön ve arka yüzünde ikişer yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

Hazihi kabr el-merhum	هذه قبر المرحوم
Es-se'id	السعيد

Muhammed bin Süleyman	محمد بن سليمان
Taba'l-lahu serah	طاب الله ثراه

Şahidenin her iki cephesinde yazı panoları ve tepe noktası arasında kalan alana ½ simetri ile oluşturulmuş palmet ve ruminin kullanıldığı bir tasarım işlenmiştir. Ön yüzün yazı kuşakları arasında bir süsleme bordürü yer alır. Bu bordürde kıvrım dallar üzerinde rumiler bulunmaktadır.

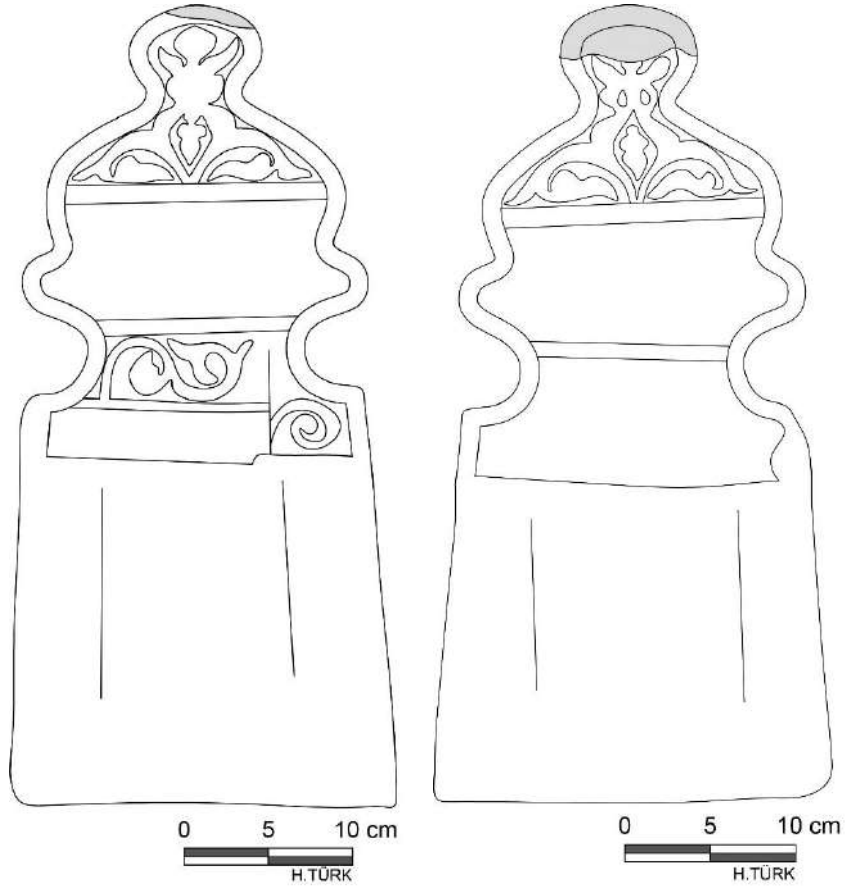
Şahidenin düz kenarlı alt kısmı sütunçe görüntüsü vermek için oyulmuştur. Yazı panoları içinde harflere ya da çerçeveye iliştirilmiş motif bulunmamaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Çiz.51)

Şahide tepe kısmının kırılması dışında günümüze sağlam ulaşmıştır.

Şahide sahibi Süleyman oğlu Muhammed'in, kitabe metninde herhangi bir tarih geçmediğinden ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Şahide katalog içinde incelenen 21 katalog numaralı (H.750-M.1349) ve 24 katalog numaralı (H.758-M.1356/57) şahidelerle form ve süsleme bakımından benzetilmektedir. Bu nedenle şahide 14. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Fotoğraf 69. Süleyman oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 51. Süleyman oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.30. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 30
Fotoğraf No	: 70
Çizim No	: 52, 53
Envanter No	: 132
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Medrese Avlusunda

Getirildiği Yer	: Konya Mevlevi Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: M.14. yüzyıl
Ölçü	: 26x26x6 cm

Eser, şahide formlu mezar taşının günümüze ulaşmış dendanlı üst kısmından bir bölümüdür. Mermerden mamuldür. Şahidenin kalan izlerden palmet formla son bulunduğu anlaşılmaktadır. Ön yüzünde yazı panolarından iki satır yarım olarak ulaşmıştır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır. (Fot.70)

Vefat el-merhum es-se'id eş-şehit...	وفات المرحوم السعيد الشهيد ...
--------------------------------------	--------------------------------

Şahidenin ön yüzünde yazı panoları ile tepe kısmı arasında kalan alana ½ simetri ile oluşturulmuş lotus ve rumi motiflerinin yer aldığı bir tasarım bulunmaktadır. Şahidenin palmet formlu bitişi iç kısımlarda ayrıca boyutlandırılmıştır. Yazı kuşakları içinde münferit konumda palmet ve rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.52)

Şahidenin arka yüzünde muhtemelen dendanlı alanı kapsayacak genişlikte figürlü bir süsleme yer almaktadır. (Çiz.53) Kıvrım dallar üzerinde yer alan rumi, narçiçeği¹⁹³ ve şakayık¹⁹⁴ motifleri zemini kaplamaktadır. Ön kısımda at üzerinde bir süvari resmedilmiştir. Kılıç taşıyan bu figür, bir eliyle atın dizginlerinden tutarken diğer eliyle bir avcı kuşu -doğan¹⁹⁵-tutmaktadır.

¹⁹³ Eyice, a.g.e., s.218

¹⁹⁴ Yetkin, a.g.e., s.154

¹⁹⁵ Eyice, a.g.e., s.218

Eser, sanat değeri yüksek bir şahidenin günümüze ulaşmış az bir kısmıdır.

Şahide üzerinde okunabilen kitabe metninde herhangi bir isim ve tarihle karşılaşılmamıştır. Şahide parçası incelenen 20 katalog numaralı (H.743-M.1342-43) şahidenin üst kısmında bulunan süsleme programıyla aynıdır. Figürlü şahideler arasında oldukça meşhur Akşehir mezar taşları içinde çoğunluğu 14. yüzyıla tarihlenen kimi bağdaş kurmuş oturur pozisyonda kimi ise örnekteki gibi avcı süvarinin betimlendiği çok sayıda örnek bulunmaktadır.¹⁹⁶ Öyle ki incelediğimiz şahide parçası, Semavi Eyice'nin *Akşehir Tipi Figürlü Mezar Taşları*¹⁹⁷ dediği, bir yüzünde kitabe ve diğer yüzünde figür bulunan tipolojiye uymaktadır. Beyhan Karamağaralı¹⁹⁸ ön yüzde görülen yazı kuşakları içindeki motiflerin 14. yüzyıldan itibaren görülmeye başladığını bildirmektedir. Ayrıca figürlü mezar taşlarından tarihi bilinenlerin 13. yüzyılın sonlarından öncesine ait olmadığı ve çoğunluğunun 14. yüzyıla tarihlendiğine dikkat çekmektedir.¹⁹⁹ Şerare Yetkin²⁰⁰ arka yüzde zemininde yer alan şakayık çiçeğinin 14. yüzyıl eserlerinde sıkça kullanılan bir motif olduğunu bildirmektedir.

Eldeki bu bilgilerle şahide parçası tarafımızdan 14. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Fotoğraf 70. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

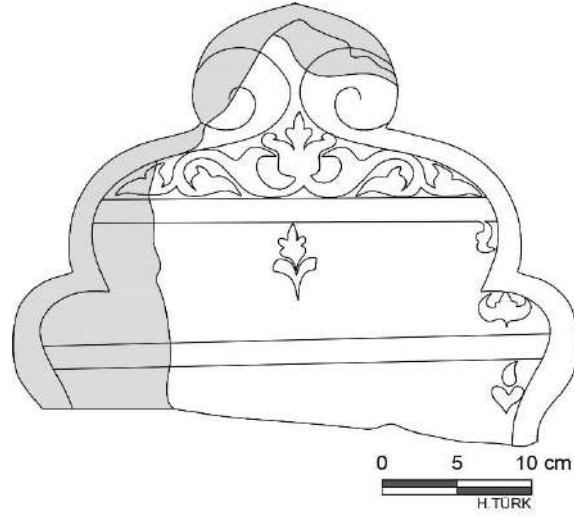
¹⁹⁶ Benli, **a.g.e.**, ss.26-116

¹⁹⁷ Eyice, **a.g.e.**, s.210

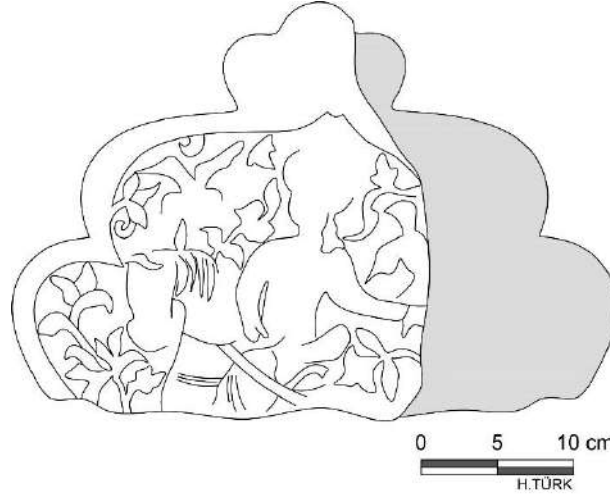
¹⁹⁸ Karamağaralı, **Ahlat...**, s.3

¹⁹⁹ Karamağaralı, **Ahlat...**, s.8

²⁰⁰ Yetkin, **a.g.e.**, s.154

Çizim 52. Anonim şahidenin ön yüzünün çizimi

Çizim 53. Anonim şahidenin arka yüzünün çizimi

2.31. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 31
Fotoğraf No	: 71
Çizim No	: 54
Envanter No	: 134
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- Müze Deposında

Getirildiği Yer	: Mevlana Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: 14. yüzyıl
Ölçü	: 57x34x9 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın her iki yanında sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeler yer almaktadır. Üst kısımda bir içbükey dendanın ardından bir dışbükey dendan gelmekte ve şahide sivri kemer formunda yükselerek tepe noktasında palmet formuyla birleşmektedir. (Fot.71)

Şahidenin ön ve arka yüzünde ortaya konumlandırılmış mihrapvari bir alan çevresinde kitabe metni çevrenmektedir. Mihrapvari alanın iç kısmında da metin devam ettirilmektedir. Tüm metin Bakara Suresi'nin 255. Ayetinin²⁰¹ bir kısmını içermektedir. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي
يَشْفَعُ عِنْدَهُ
إِلَّا بِإِذْنِهِ
يَعْلَمُ مَا بَيْنَ

Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi'l-arz Men ze'l-lezi
Yeşfe'u 'indehû
İlla biiznih
Y'alemü mâ beyne

كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

²⁰¹ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.41

صدق
الله
العظيم

kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-arz Ve la yeudühü hizuhumâ ve hüve'l-'aliyyü'l-'azim
Sadaga
Allah
El-'azim

Şahide alt kısmının her iki yanında sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Zar başlıkların yüzeyleri altı yapraklı çiçek motifleriyle bezenmiştir.

Şahidenin ön ve arka yüzünde palmet formlu tepe kısmında ½ simetri ile oluşturulmuş ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumilerin yer aldığı bir tasarım bulunmaktadır. Şahidenin ön yüzünde yazıyı içeren alanın altında köşebent işlevinde üçgen panolar meydana getirilmiş ve içlerine kıvrım dallar üzerinde palmet ve rumilerin yer aldığı bir kompozisyon işlenmiştir.

Şahidenin merkezinde yer alan ve kitabenin etrafını dolaştığı dendanlı mihrapvari çerçeve de süsleme unsurlarından biridir. Şahidenin arka yüzünde merkezde yer alan yazı panosu alanında harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır. (Çiz.54)

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim ve vefat tarihi geçmemektedir. Daha önceki araştırmalarda şahide 13. yüzyıla tarihlendirilmiştir.²⁰² Şahidenin kitabe düzenine benzeyen bir şahideye Yaşar Erdemir'in kitabında rastladık.²⁰³ Bu şahidede yer alan kitabe metninde tarih bilgisi bulunmamakla beraber yalnızca hadis metnine yer verilmiştir. Süsleme sütunçeli ve zar başlıklı düzendeki şahidelere 16. yüzyılın başından itibaren rastlandığı²⁰⁴ belirtilse de katalog içerisinde incelenen bu düzendeki şahideler 14.-15. yüzyıla tarihlenmektedir.²⁰⁵ Kitabeyi oluşturan harflerin zülfelerinin yuvarlak hatlı yapılmış olması Selçuklu sülüsüne has olan bir durumdur. Daha sonraki dönemlerde bu zülfelerin daha keskin hatlarla nakşedilmesi geleneği ortaya çıkmıştır. Yukarıdaki bilgilerden hareketle şahide tarafımızdan 14. yüzyıla tarihlenmektedir.

²⁰² Tunç, **a.g.e.**, s.36

²⁰³ Erdemir, **Sırçalı...**, s.109

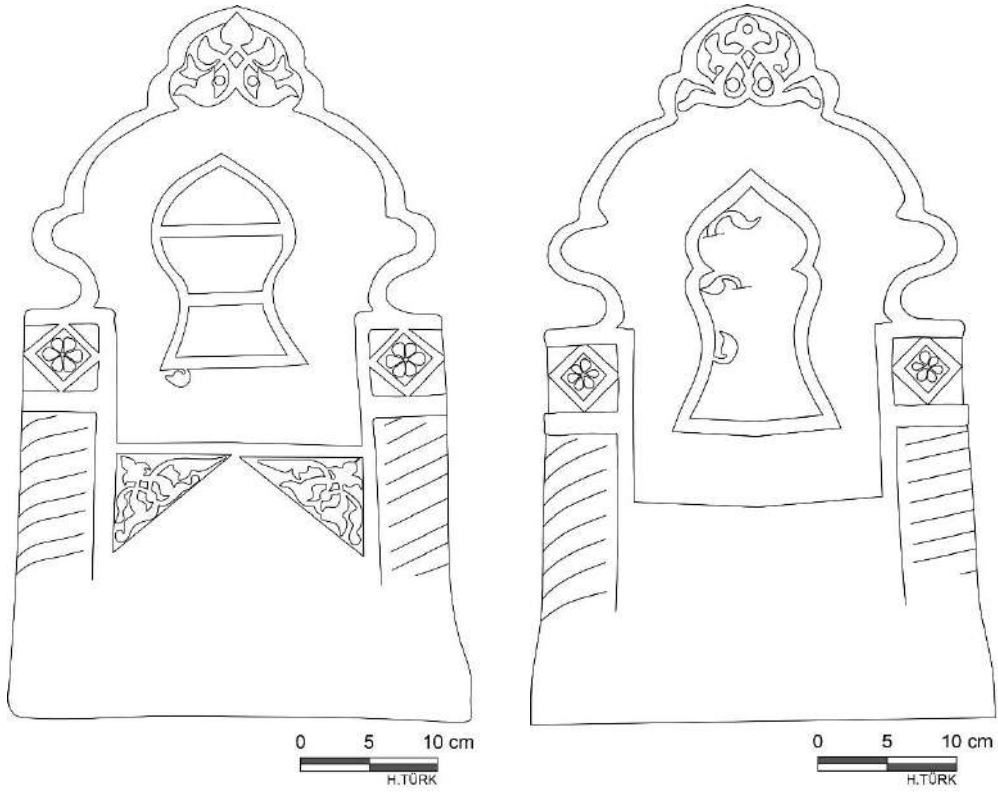
²⁰⁴ Karamağaralı, **Ahlat...**, s.2

²⁰⁵ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Katalog No: 19 (H.732/M.1331-32), 20 (H.743/M.1342-43), 21 (H.750/M.1349-50), 22 (H.750/M.1349-50), 26 (H.795/M.1392-93), 33 (14. yüzyılın ikinci yarısı-15.yüzyılın il yarısı), 48 (H.829/M.1425-26), 62 (15. yüzyıl)

Tarihi Mezar Taşları Müzesi Katalog No: 23 (H.756/M.1355-56), 33 (H.798/M.1395-96) 51 (H.835/M.1431-32), 53 (H.841/M.1437-38)

Fotoğraf 71. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 54. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.32. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 32
Fotoğraf No	: 72
Çizim No	: 55
Envanter No	: 301
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: M. 14. yüzyıl
Ölçü	: 59x25x8 cm

Şahide formlu mezar taşı Gödene taşından mamuldür. Kaide ve üç kademeye bölünmüş üst kısımdan oluşmaktadır. Kaidenin üzerindeki ilk kademe kenarları yuvarlatılmış ve sütunçe görünümü verilmiştir. İkinci kademe dendanlıdır. Üçüncü kademe ise basık sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.72)

Şahidenin ön yüzünde üçgen formlu bir niş açılmıştır ve içinde üç sıra yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

Hazihi	هذه
El-makber el- merhume	المقبر المرحومه
Hın hevace ...	خين حواجه

Şahidenin arka yüzünde dendanlı kısımdan yukarı doğru konumlanan alan zemin oyma tekniği ile yapılmış hatayi motifi işlenmiştir. Yazı panoları içinde harflere ya da çerçeveye iliştilmiş motif bulunmamaktadır. (Çiz.55)

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide kitabesinde okunabilen alanda herhangi bir isimle ve tarih bilgisiyle karşılaşılmamıştır. Arka yüzünde bulunan hatayi motifi bölgedeki sandukalarda 14.

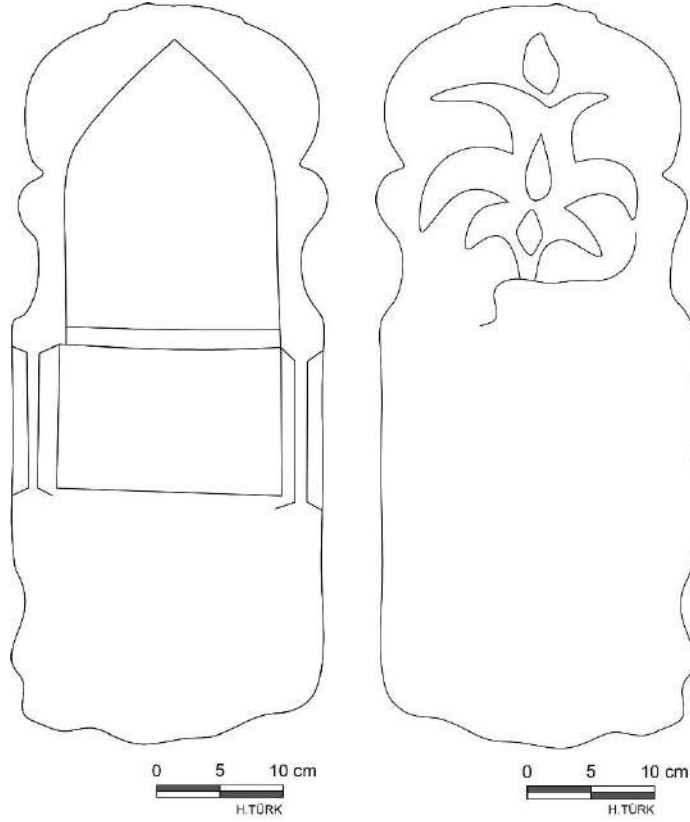
yüzyıldan sonra görülmeye başlanmıştır.²⁰⁶ Benzer görünümdeki hatayi motifine Hoca Fakih Zaviyesi haziresinde bulunan H.732/M.1331-32 tarihli şahidenin arka yüzünde rastladık. Hatayi motifi, sarmal sütunçeli ve zar başlıklı düzendeki şahidenin kandil motifinin içinde yer almaktadır.²⁰⁷ Ön yüzündeki kitabe metninde harflerin zülfelerinin yuvarlak hatlı yapılmış olması Selçuklu sülüsüne has bir uygulamadır. Bu bilgilerden hareketle şahide tarafımızdan 14. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Fotoğraf 72. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

²⁰⁶ Karamağaralı, *Ahlat...*, s.2

²⁰⁷ Mustafa Yıldırım, “Konya Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi Çevresinde Oluşan Yapı Topluluğu”, *Marife*, S.2, 2007, s.217

Çizim 55. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.33. Sitte Nefise'nin Mezar Taşı

Katalog No : 33

Fotoğraf No : 73

Çizim No : 56

Envanter No : 137

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi- kuzeybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer : Konya Mevlevi Dergahı Mezarlığı

Tarihi : M.14. yüzyıl ikinci yarısı-15. yüzyılın

ilk yarısı

Ölçü : 102x35x7 cm

Şahide formu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın her iki kenarında zikzak şeritli ve zar

başlık ve kaideli sütunçeleri bulunmaktadır. Üst kısımda bir içbükey dendanın ardından üç dışbükey dendan gelmekte ve rumi-palmet tasarım formunda sonlanmaktadır. (Fot.73)

Şahidenin her iki yüzünde dörder satırlık yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

Matet es-set er-refi'a	ماتت الست الرفيعة
El-merhume el-mağfure	المرحومة المغفوره
Es-se'ide eş-şehide	السعيده الشهيده
El-hasene es-seniyye	الحسنه السنيه

Şahidenin arka yüzü sahip bilgilerini içeren metin ile devam etmektedir.

Mülkü'l-melakât ...	ملك الملكات ...
El-'ali ve's-se'âdet	العلي و للسعادت
Sitte Nefise binti	ست نفيسه بنت
Südün Ağa?	سدون اغا

Şahidenin düz kenarlı alt kısmında zikzak şeritli ve zar başlık ve kaideli sütunçeleri bulunmaktadır. Sütunçe yüzeyi çokgendir. Zar başlıkların yüzeylerine sekiz yapraklı çiçekler işlenmiştir.

Şahidenin ön yüzünde yazı panoları ve üst kısmı arasındaki alanda $\frac{1}{2}$ simetri ile oluşturulmuş lotus ve rumi motifli bir tasarım bulunmaktadır. Arka cephedeki aynı yerde tasarım olarak aynı olan daha basit bir süsleme yerleştirilmiştir. Yazı panolarının bitiminde ters çevrilmiş üçgen alanda birbirinin aynı $\frac{1}{2}$ simetrik tasarlanmış kıvrım dallar üzerinde rumilerden oluşan bir süsleme bulunmaktadır. Yazı panolarının alt ve üstündeki bu süslemelerin motifleri "V" profille ayrıca boyut kazandırılmıştır.

Şahidenin yazı panolarını oluşturan çerçeve çizgileri üç farklı kompozisyona sahip bordürlerdir. Bunlar yuvarlak ve kırık çizgiden oluşan zencirekler ve "S"

kıvrımlarının yan yana dizilmesiyle oluşturulmuş bordürlerdir. Yazı panoları içinde çerçeveye iliştirilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Çiz.56)

Şahidenin üst kısmından bir bölümü kırılmıştır. Bunun dışında günümüze sağlam ulaşmıştır.

Şahide sahibi Südün Ağa kızı Sitte Nefise, kitabe metninde herhangi bir tarih geçmediğinden ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Şahide daha önceki araştırmalarda 14. yüzyıl²⁰⁸ ve 14. yüzyılın ilk yarısına²⁰⁹ tarihlendirilmiştir. Şahide İ. Hakkı Konyalı'nın bildirdiğine göre Konya'da çeşmeler yaptıran Südün Ağa'nın kızıdır.²¹⁰ Şahidenin yazı karakteri ve müzede sergilenen 48 katalog numaralı şahide (H.829-M.1426) ile süsleme programı bakımından benzemesi dolayısıyla tarafımızdan 14. yüzyılın ikinci yarısı ve 15. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir.

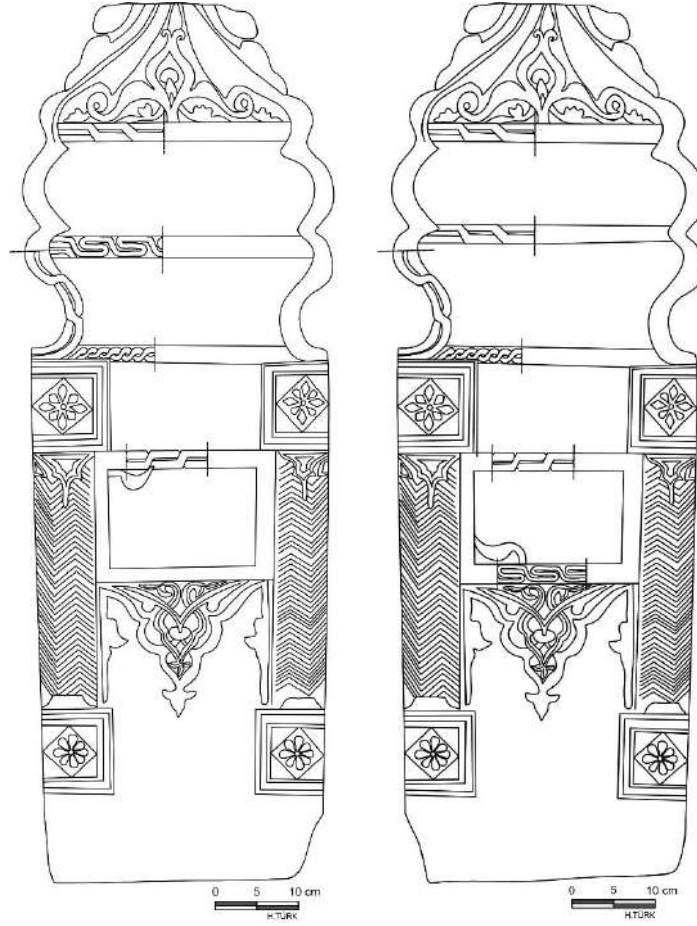

Fotoğraf 73. Sitte Nefise'nin şahidesinin ön ve arka yüzü

²⁰⁸ Erdemir, **İnce Minare...**, ss.144-145

²⁰⁹ Başkan, **a.g.e.**, s.50

²¹⁰ Konyalı, **a.g.e.**, s.1158

Çizim 56. Sitte Nefise'nin şahidesinin ön ve arka yüzü

2.34. Fatma Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No : 34

Fotoğraf No : 74, 75, 76

Çizim No : 57, 58, 59

Envanter No : 88

Sergilendiği Yer : İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Güneybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer : Sadreddin Konevi Mezarlığı

Tarihi : H.?75(775?/875?)-M.1374/1471 –

14. yüzyıl son çeyreği- 15.yüzyıl

Ölçü : 103x25x18 cm

Sanduka formlu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu yerleştirilmiştir. Güneydoğu ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişliği ve yükseltisi artmaktadır. Sanduka, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.74, 75-Çiz.57)

Sandukanın uzun kenarlarında gövde ve gövdenin üst kısmını kapsayacak şekilde ikişer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

Güneybatı cephenin başucundan başlayan Ali İmran Suresi'nin 18. Ayeti²¹¹ diğer cephenin üst yazı satırında devam ettirilmiş ve Al-i İmran Suresi'nin 19. Ayetinin²¹² bir kısmı ile yazı satırı tamamlanmıştır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ * قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ *
--

Bismi'l-lahi'r-rahmâni'r-rahim Şehida'l-lâhü innehü lâ ilâhe illâ hüve ve'l-melâiketü ve ûlû'l-'ilmi gâimen bi'l-gıst lâ ilâhe
İllâ hüve'l-'azizü'l-hakim * Gâlû innâ Lillahi ve innâ ileyhi râci'ün *

Güneybatı cephedeki ikinci yazı satırında yer alan metin okunamamıştır. Kuzeydoğu cephenin ikinci satırında özlü bir söz yer almaktadır.

Okunamadı.
لو كانت الدنيا تدوم لواحد - لكان رسول الله فيها مخلدا ²¹³

Okunamadı.
Lev kânet ed-dünyâ tedûm livâhid - likâne Rasûla'l-lah fihâ mühelledâ

²¹¹ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.51

²¹² a.g.e., s.51

²¹³ Dünya, bir insan için varlığını sürdürecektir olsaydı Rasulallah orada ebedi olarak kalırdı. (Çeviri Fatma Türk)

Sandukanın başucundaki kısa kenarında sanduka sahibinin bilgilerini içeren metin iki satıra ayrılmıştır.

Merhume mağfure	مرحومه مغفوره
Fatıma Hatun binti Ebû Eyüb tâba'l-lahu serahâ	فاطمه خاتون بنت ابو ايوب طاب الله تراها

Sandukanın ayakucundaki kısa kenarında sanduka sahibinin vefat tarihi bilgilerini içeren metin satıra ayrılmadan yazılmıştır.

Fi müntesif Şa'ban sene hamse ve seb'in...	فی منتصف شعبان سنه خمس و سبعين ...
--	------------------------------------

Sandukanın pano özelliği gösteren bir süslemesi yoktur. Ancak sanduka gövdesinde bulunan yazı kuşaklarını ikişer paftaya bölen çerçeve, kısa kenarlarda dendanlıdır ve ortalarında dendanlı eşkenar dörtgen alan içinde altı yapraklı gülbezek motifi bulunmaktadır. (Fot.76-Çiz.58, 59) Yazı kuşaklarının başlangıç ve bitişlerine, merkezdeki tasarımın yarısı olacak şekilde yerleştirilmiştir. Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. Sandukanın yazı kuşakları içinde harflere ya da çerçeveye iliştirilmiş herhangi bir motif bulunmamaktadır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Ebu Eyüp kızı Fatıma Hatun, kitabesinde yer alan tarih bilgisinde yüzler basamağının okunamayacak şekilde tahrip olmasından dolayı H.775 yılında Şa'ban ayının ortalarında vefat etmiştir. Sanduka tarihinin, yazı karakterinden ve süsleme unsurlarından yola çıkılarak yüzler basamağının H.775 veya H.875

olduğunu düşünmekteyiz. (H.775(775?/875?)-M.1374/1471) Bu doğrultuda sanduka tarafımızdan 14. yüzyılın son çeyreği ile 15. yüzyıla tarihlenmektedir.

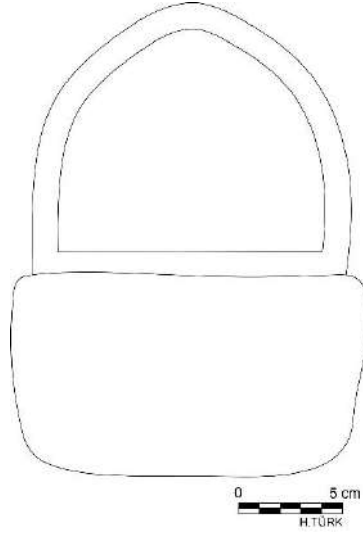
Fotoğraf 74. Fatma Hatun'un sandukasının güneybatı cephesi

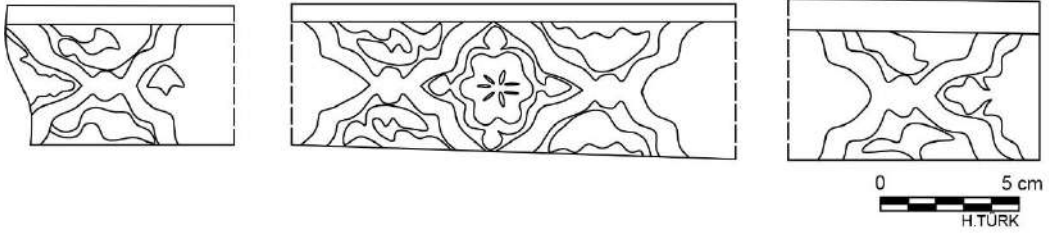
Fotoğraf 75. Fatma Hatun'un sandukasının kısa kenarları

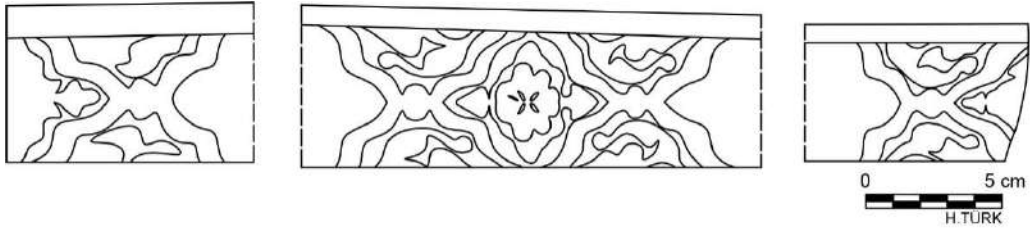
Fotoğraf 76. Fatma Hatun'un sandukasının süslemesinden ayrıntı

Çizim 57. Fatma Hatun'un sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 58. Fatma Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan gülbezekler

Çizim 59. Fatma Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan gülbezekler

2.35. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 35
Fotoğraf No	: 77
Çizim No	: 60
Envanter No	: 209
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: 14.-15. yüzyıl

Ölçü : 67x30x8 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamüldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın her iki yanında sarmal şeritli zar başlıklı sütunçeler bulunmaktadır. Üst kısımda bir içbükey dendan ve bir dışbükey dendanın ardından sivri kemer formunda yükselen gövde kalan izlerden hareketle ayrı bir palmet formu ile son bulmaktadır. (Fot.77)

Şahide üzerinde herhangi bir kitabe metni bulunmamaktadır.

Şahidenin sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri ile formunun dışında herhangi bir süslemesi de bulunmamaktadır. (Çiz.60) Şahide yapım aşamasında yarım bırakılmış olabilir. Ancak bu haliyle süslemeleri dışında kitabesiz olan sandukaları hatırlatmaktadır. Bu sandukalardan ikisini (Kat.No.64, 65, 66) katalog bünyesinde incelemelerini yapmış, form ve süsleme özellikleri nedeniyle 15. yüzyıla tarihlendirmiştik. Şahidenin iki yanında bulunan sütunçeleri ve dendanlı formu tarihlendirme hususunda tek dayanak noktasıdır. Bu gibi kitabesiz şahidelere Ermenek'te²¹⁴ ve Akşehir'de²¹⁵ rastlanılmaktadır. Katalog içerisinde incelenen süsleme sütunçeli ve zar başlıklı düzendeki şahideler 14.-15. yüzyıla tarihlenmektedir.²¹⁶ Yazı karakteri ve süsleme motifi unsurlarının bulunmaması ve yalnızca form bakımından değerlendirilebilir olması nedeniyle şahide tarafımızdan 14.-15. Yüzyıl olarak geniş bir aralığa tarihlendirilmektedir.

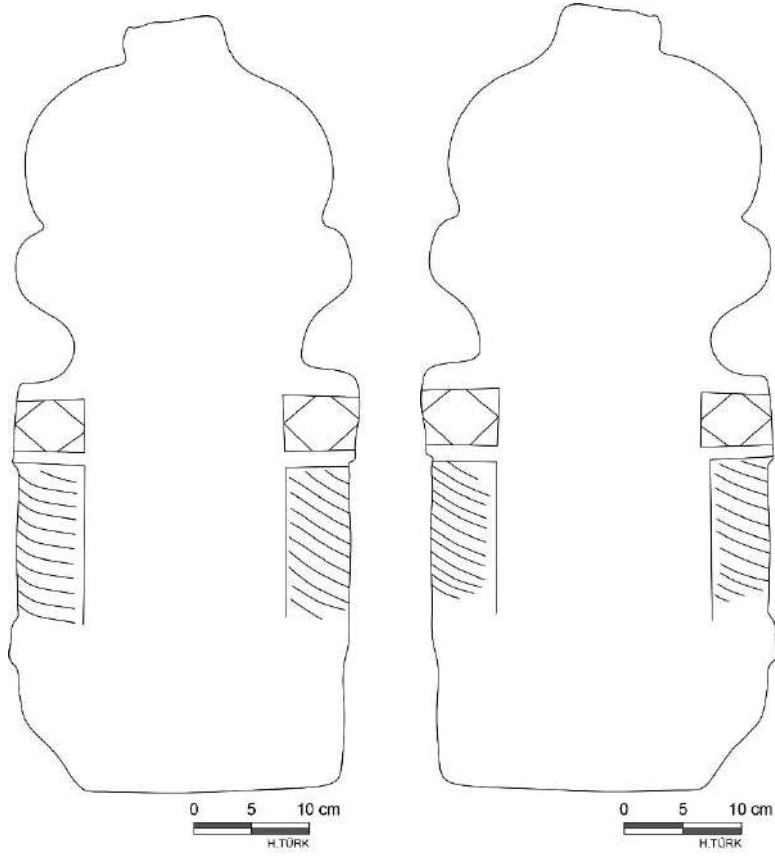
²¹⁴ Remzi Duran, Ali Baş, "Geçmişten Günümüze Ermenek'te Türk Dönemi Mezar Taşı Uygulamaları", **Ermenek Araştırmaları I**, Konya, 2018, ss.91-92

²¹⁵ Sevcan Karapıçak, **Akşehir Taş Eserler Müzesi'ndeki Beylikler ve Osmanlı Dönemi Mezar Taşları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s.12

²¹⁶ İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi Katalog No: 19 (H.732/M.1331-32), 20 (H.743/M.1342-43), 21 (H.750/M.1349-50), 22 (H.750/M.1349-50), 26 (H.795/M.1392-93), 33 (14. yüzyılın ikinci yarısı-15.yüzyılın ilkyarısı), 48 (H.829/M.1425-26),62/176-177 (15. yüzyıl) Tarihi Mezar Taşları Müzesi Katalog No: 23 (H.756/M.1355-56), 33 (H.798/M.1395-96) 51 (H.835/M.1431-32), 53 (H.841/M.1437-38)

Fotoğraf 77. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 60. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.36. Şah Paşa kızı Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No	: 36
Fotoğraf No	: 78, 79, 80
Çizim No	: 61, 62
Envanter No	: 73
Sergilendiği Yer	:İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde

Getirildiği Yer	: Sadreddin Konevi Civarından
Tarihi	: H.814/M.1411
Ölçü	: 196x42x28 cm

Sanduka formulu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Sanduka kaide ve gövdeden oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.78, 79-Çiz.61)

Gövdede bir ve gövdenin üst kısmında bir olmak üzere uzun kenarlarda ikişer yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır. Gövde üst kısmındaki yazı kuşağı başucundan başlayarak karşı cephedeki üst kısımda devam etmektedir.

توفت من دار الغرور الى دار السرور المرحومه المغفوره السعيده الشهيده شاه پاشا بنت ختون ...

... من شهر جمادى الاولى سنة اربع عشر و ثمانمائه غفر الله لهم و لوالدهم

Tüveffat min darü'l-ğurur ila darü'l-surur el-merhume el-mağfure es-se'ide eş-şehide Şah Paşa binti Hatun ...

...min şeh-i cemazie'l-evveli sene erbe'a aşr ve semanemie ğafera'l-lahu lehüm ve livadehüm

Sandukanın gövdesinde bulunan yazı kuşağı doğu cepheden batıdaki aynı yere kadar devam ettirilmektedir. Sandukanın iki kısa kenarı boş bırakılmıştır.

دنیا سرى من دار قرار ... الدنيا دار فنائى
الموت... الصبر على احوال لا موت الابلالجل

Dünya-ı seray min darü'l-karar... ed-dünya darü'l-fenai
El-mevt ... es-sabr ala ehvale la mevt ila bi'l-ecel

Sandukanın pano özelliği gösteren bir süslemesi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra münferit konumda ve çerçeveye iliştirilmiş palmet motifleri ile bezenmiştir. (Fot.80-Çiz.62)

Sandukanın başucundaki üst bölümünde az bir bölüm, ayakucunda ise yazıların okunamayacağı derecede büyük bir tahribat yaşanmıştır. Bunun dışında sanduka günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Şah Paşa Kızı Hatun, H.814/M.1411 yılının Cemazie'l-evvel/Ağustos-Eylül ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka H.814/M.1411 yılına tarihlenmektedir.

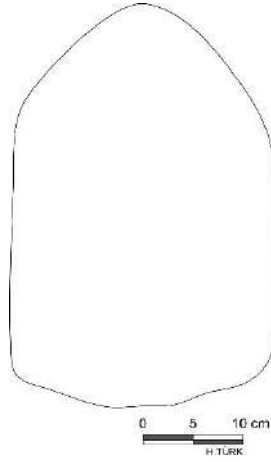
Fotoğraf 78. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının güneydoğudan görünüşü

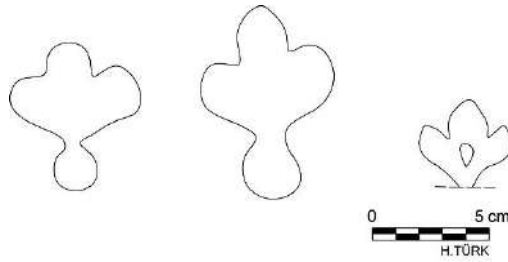
Fotoğraf 79. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 80. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı

Çizim 61. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 62. Şah Paşa kızı Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.37. Muhammed oğlu Hızır'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 37
Fotoğraf No	: 81, 82, 83, 84, 85
Çizim No	: 63, 64, 65
Envanter No	: 262-2
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.814/M.1411
Ölçü	: 74x21x16 cm

Sanduka formlu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Doğu ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişliği ve yüksekliği artmaktadır. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı basık yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.81, 82, 83, 84)

Sandukanın uzun kenarlarının gövde kısmında birer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم
حضر بن محمد فى تاريخ شهر جمادى الاخير سنة اربع عشر و ثمانمائه

İntegale min darü'l-fena ila darü'l-beka el-merhum
Hızır bin Muhammed fî tarih şehri cemazie'l-ahir sene erbe'a ve 'aşr ve semanemae

Sandukanın kısa kenarlarında zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş birbirinin aynısı olan pano süsleme yer almaktadır. Bu süsleme ½ simetri ile tasarlanmış kıvrım dallar üzerinde rumilerden meydana gelmektedir. (Fot.84-Çiz.63) Sandukanın ayakucuna yakın kısmında yazı panosunun son bölümüne palmetvari bir motif yerleştirilmiştir. (Çiz.65)

Sandukanın üst kısmındaki alana sırayla oyma tekniği ve zemin oyma tekniği ile yapılmış çiçek ve damla motifli bir tasarım yerleştirilmiştir. (Fot.85-Çiz.64)

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Muhammed oğlu Hızır, H.814/M.1411 yılının Cemazie'l-ahir/Eylül-Ekim ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.814/M.1411 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 81. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kuzeybatıdan görünüşü

Fotoğraf 82. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kuzey cephesinden görünüşü

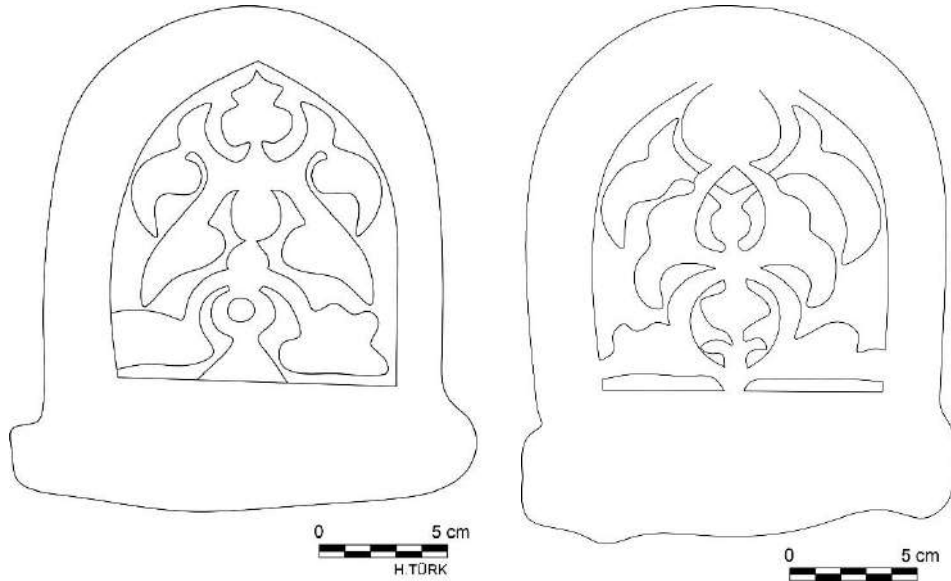
Fotoğraf 83. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının güney cephesinden görünüşü

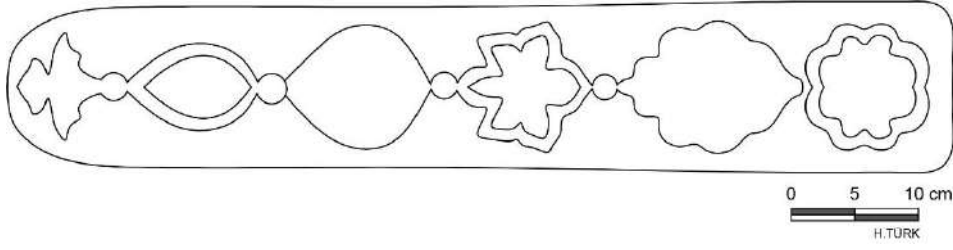
Fotoğraf 84. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarları

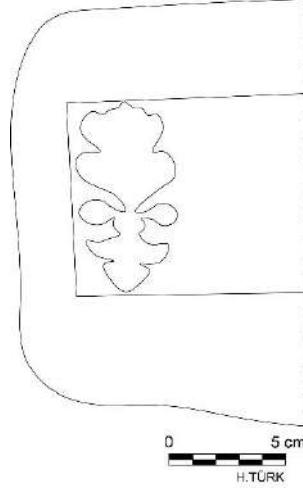
Fotoğraf 85. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının üst cephesinden görünüşü

Çizim 63. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarları çizimi

Çizim 64. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının üst kısmının çizimi

Çizim 65. Muhammed oğlu Hızır'ın sandukasının yazı kuşağında bulunan motif

2.38. Hacı Muhammed'in Mezar Taşı

Katalog No	: 38
Fotoğraf No	: 86, 87, 88, 89, 90
Çizim No	: 66, 67, 68
Envanter No	: 118
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-İnce Minareli Medrese Avlusunda

Getirildiği Yer	: Mevlana Türbesi Bahçesi
Tarihi	: H.814/M.1411
Ölçü	: 92x23x23 cm

Sanduka formulu mezar taşı, mermerden mamüldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Başucundaki kaide

gövdeden yaklaşık olarak 10 cm uzun tutulmuştur. Gövdenin üst kısmı basık yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.86, 87, 88, 89)

Sandukanın uzun kenarlarında gövde üst kısmına gelecek şekilde birer sıra yazı kuşağı yerleştirilmiştir. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş sülüs hattıdır.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغفور السعيد الشهيد
حاجى محمد بن حافظ فى تاريخ من شهر جمادى الاخر سنه اربع و عشر و ثمانمائه

İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ el-merhûm el-mağfûr es-se'id eş-şehit
Hacı Muhammed bin Hafız fî tarih min şehr-i Cemazie'l-ahir sene erbe'a ve 'aşr ve semânemie

Sandukanın yazı kuşaklarının hemen altında gövde kısmını kapsayacak şekilde bir bordür bulunmaktadır. (Fot.90-Çiz.67) Tasarım olarak palmet ve lotus motiflerinin yan yana sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Başucundaki kısa kenarda ½ simetri ile tasarlanmış palmet ve rumi motifli bir kompozisyon bulunmaktadır. Ayakucundaki kısa kenarda merkezde palmet ve iki yanda kuzeye dönmüş hatayi motifli bir tasarım yer almaktadır. (Fot.89-Çiz.66) Burada yapımından kaldığı motiflerin yerleşimine uyması nedeniyle anlaşılan bir delik yer almaktadır. Sandukanın yazı kuşakları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi ve palmet motifleri bulunmaktadır. (Çiz. 68) Ayrıca yazı kuşağının düz çerçevesi yer yer harflerin şekline göre içe doğru meyil yapmış vaziyettedir. Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, kaide kısmındaki kırılmalar haricinde günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Hafız oğlu Hacı Muhammed, H.814/M.1411 yılının Cemazie'l-ahir/Eylül-Ekim ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka H.814/M.1411 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 86. Hacı Muhammed'in sandukasının kuzeybatıdan görünüşü

Fotoğraf 87. Hacı Muhammed'in sandukasının kuzey cepheden görünüşü

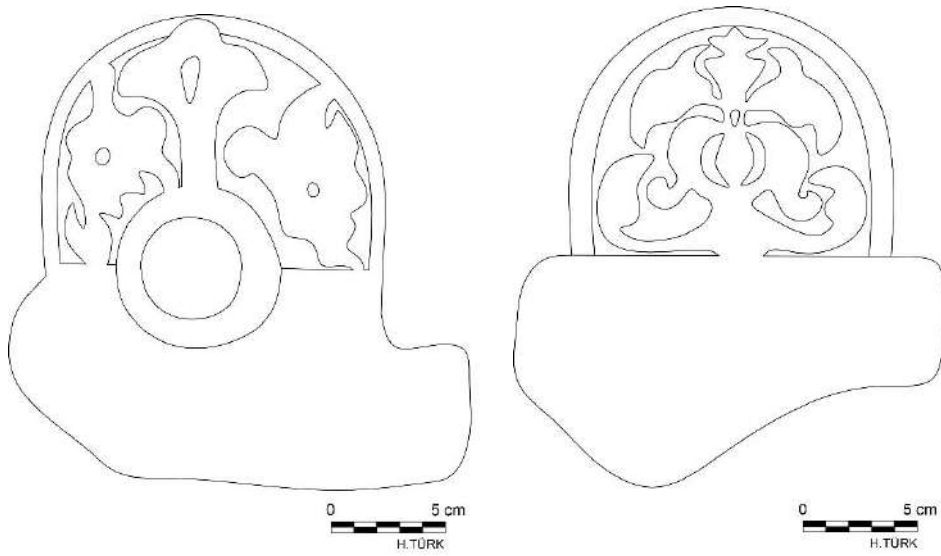
Fotoğraf 88. Hacı Muhammed'in sandukasının güney cepheden görünüşü

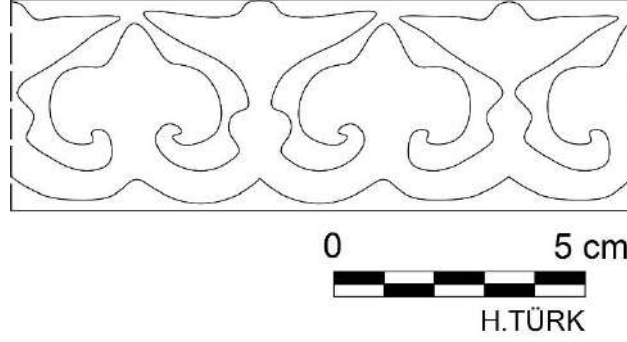
Fotoğraf 89. Hacı Muhammed'in sandukasının kısa kenarları

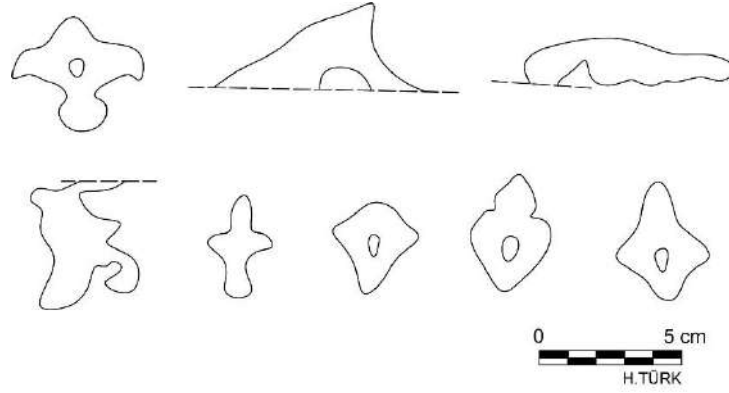
Fotoğraf 90. Hacı Muhammed'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı

Çizim 66. Hacı Muhammed'in sandukasının kısa kenarları

Çizim 67. Hacı Muhammed'in sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı

Çizim 68. Hacı Muhammed'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.39. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 39
Fotoğraf No	: 91
Çizim No	: 69
Envanter No	: 185
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.814/M.1411
Ölçü	: 72x28x9 cm

Şahide formulu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Üst kısımda bir içbükey dendan ve dört dışbükey

dendanın ardından sivri kemer form almakta ve palmet şekilli kısım ile şahide nihayetlenmektedir. (Fot.91)

Her iki yüzünde ikişer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş sülüs hattıdır.

Fi şehir-i	فی شهر
Cemazie'l-ahir	جمادى الاخر

Sandukanın arka yüzünde vefat tarihi bilgisini içeren metin devam etmektedir.

Sene erbe'a aşr	سنة اربع عشر
Ve semânemie	و ثمانمائه

Şahidenin her iki yüzünde aynı olacak şekilde tepesine palmet motifi yerleştirilmiştir. (Çiz.69) Yazı kuşağı içinde harflere ya da çerçeveye iliştirilmiş herhangi bir süsleme bulunmamaktadır.

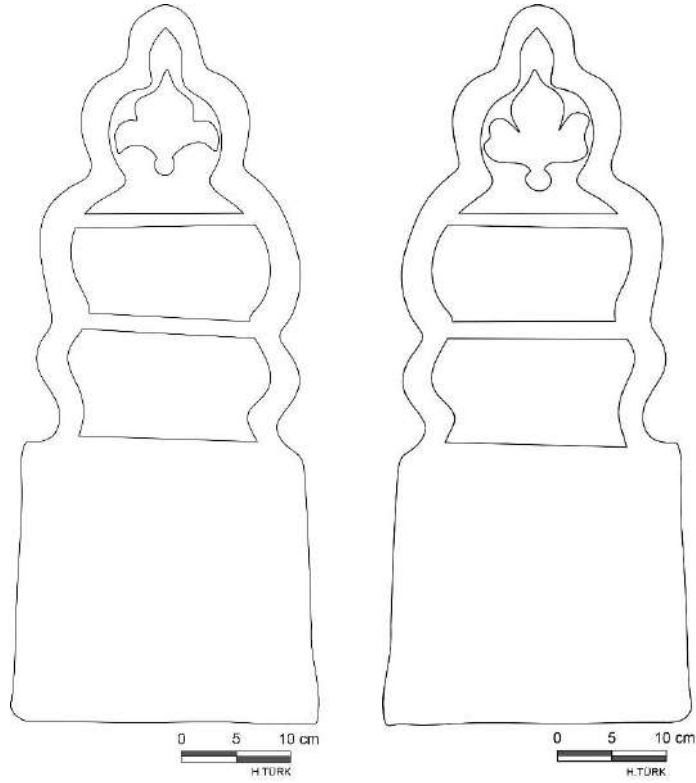
Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.814/M.1411 yılının Cemazie'l-ahir/Eylül-Ekim ayında vefat etmiştir. İncelediğimiz şahide kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle, H.814/M.1411 yılına tarihlenmektedir. Eserin form ve süsleme bakımından oldukça benzer bir örneğine Konya Dere Âşıklar Mezarlığı'nda karşılaşılmıştır. Mezarlıktaki ayak ve baş şahidesi H.818/M.1415 yılına tarihlenmektedir.²¹⁷

²¹⁷ Hacer Kara, "Dere Mezarlıkları Dere'nin Tarihi Mezarlıkları", **Konya Ansiklopedisi**, C.3, Konya, 2012, s.58 Ayal şahidesinin görseli için, Kara, Danışık, **a.g.e.**, s.199

Fotoğraf 91. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 69. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.40. Velid oğlu Kasım'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 40
Fotoğraf No	: 92, 93, 94, 95, 96
Çizim No	: 70, 71
Envanter No	: 86
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde

Getirildiği Yer	: Sadreddin Konevi Mezarlığı
Tarihi	: H.815/M.1412
Ölçü	: 195x44x33 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Kaide ile gövde arasında iç bükey bir bordürle eğimli bir geçiş sağlanmıştır. Gövdenin üst kısmı sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.92, 93, 94, 95-Çiz.70)

Sandukanın uzun kenarlarına gövde ve gövde üst kısmında olacak şekilde iki satır yazı kuşağı yerleştirilmiştir. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır. Yazı kuşakları her satırda iki paftaya ayrılmıştır. Sandukanın doğu cephesindeki ilk paftada Besmele-i Şerifle başlayan Bakara Suresi'nin 255. Ayeti²¹⁸, batı cephenin ilk satırının ilk paftasında devam etmektedir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti
Vemâ fi'l-arz Men ze'l-lezi yeşfe'u 'indehû illa biiznih Y'alemü ma beyne eydihim ve mâ halfehüm Ve lâ yühidûne bişey'i

²¹⁸ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.41

Bakara Suresi'nin 255. Ayeti, doğu cephenin ikinci satırındaki ilk paftada devam ederek burada sonlanmaktadır. Batı cephenin ikinci satırındaki ilk paftada Al-i İmran Suresi'nin 18. Ayeti²¹⁹ yazılmıştır.

مَنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Bişeyimmin 'ilmihi illa bimâşâe' Vesi'a kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-arz Ve la yeudühü hifzuhumâ ve hüve'l-'aliyyü'l-'azim
Şehida'l-lah innehü lâ ilâhe illa hüve ve'l-melâiketü ve ulü'l-'ilmi gâimen bi'lgısdı lâ ilâhe illa hüve'l-'azizü'l-hakim

Sandukanın güneye yakın paftalarında Farsça bir beyit olduğunu tahmin ettiğimiz bir metin yer almaktadır. Düzen bakımından kuzeye yakın paftalarla aynı şekilde yerleştirilmiştir. Bunlardan gövdenin üst kısmındakiler okunamamış gövde kısmındakiler ise yer yer çözümlenebilmiştir.

... و الباقيات الصالحات
نام نیکو گر بماند ... ز آدمی به که ماند ... صد سرای زرنگار ای آدمی

... Ve'l-bâkiyât es-sâlihât
Nâm nikûger bemâned ... zi âdemi be ki mâned ... sed serâyi zirengâr ey âdemi

Sandukanın başucunda yer alan kısa kenarında sanduka sahibinin isim bilgilerinin yer aldığı metni içeren yazı kuşakları üç satır oluşturularak yazılmıştır.

Haza...	هذا....
---------	---------

²¹⁹ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.51

Es- sa'id eş-şehit...	السعيد الشهيد ...
İla'l-lah ... Kasım bin Velid	إلى الله... قاسم بن ولد

Sandukanın ayakucunda yer alan kısa kenarında sanduka sahibinin vefat ettiği tarih bilgilerinin yer aldığı metni içeren yazı kuşakları üç satır oluşturularak yazılmıştır.

Merhum	مرحوم
Dârü'l-fenâ ila dârü'l-bekâ fi hâmis	دار الفنا الى دار البقا في خامس
'aşr Cemazie'l-evvel sene hamse ve 'aşr ve semânemie	عشر جمادى الاول سنة خمس عشر و ثمانمئة

Sandukanın pano özelliği gösteren bir süslemesi bulunmamaktadır. Bunun dışında yazı paftalarını oluşturan çerçeveler dilimli olarak yapılmıştır. (Fot.96) Ayrıca yazı kuşakları içinde harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.71) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sandukanın üst kısmında 20-25 cm kadar bir alan dökülmüş vaziyettedir. Bunun dışında sanduka günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Velid oğlu Kasım, H.815/M.1412 yılının Cemazie'l-evvel ayının on beşinde/Ağustos ayının yirmi üçünde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.815/M.1412 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 92. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının güneydoğudan görünüşü

Fotoğraf 93. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının batı cepheden görünüşü

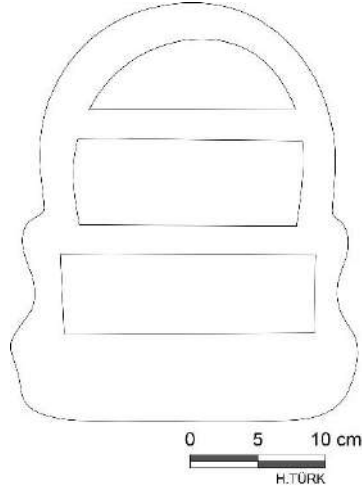
Fotoğraf 94. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının doğu cepheden görünüşü

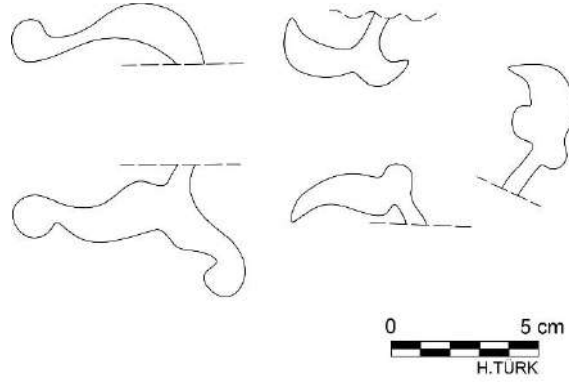
Fotoğraf 95. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 96. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının süslemesinden ayrıntı

Çizim 70. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 71. Velid oğlu Kasım'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.41. İlyas oğlu Hızır'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 41
Fotoğraf No	: 97, 98, 99
Çizim No	: 72, 73
Envanter No	: 84
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Kuzeybatı Dershane Odasında,
Getirildiği Yer	: Musalla Mezarlığı
Tarihi	: H.818/M.1415
Ölçü	: 111x23x28 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermer malzemedен mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Genişçe kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövde üst kısmında sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.97, 98, 99)

Sandukanın uzun kenarlarında gövde ve üst kısmını kapsayacak şekilde birer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغفور السعيد الشهيد
خضر ابن الیاس طاب سراها فی تاریخ شهر جمادی الاخر سنة ثمان و عشر و ثمانمائه

İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ el-merhûm el-mağfûr es-se'id eş-şehit
Hızır ibni İlyas tâbe seraha fî tarih şehr-i Cemâzie'l-ahir sene semân ve 'aşr ve semânemie

Sandukanın kısa kenarlarında palmet motifleri bulunmaktadır. (Çiz.72) Bunlar küçük farklarla birbirinden ayrılan benzer süslemelerdir. Ayrıca yazı kuşakları içinde çerçeveye iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.73) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniğiy yapılmıştır.

şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi, İlyas oğlu Hızır, H.818/M.1415 yılının Cemazie'l-ahir/Ağustos-Eylül ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka H.818/M.1415 yılına tarihlenmektedir.

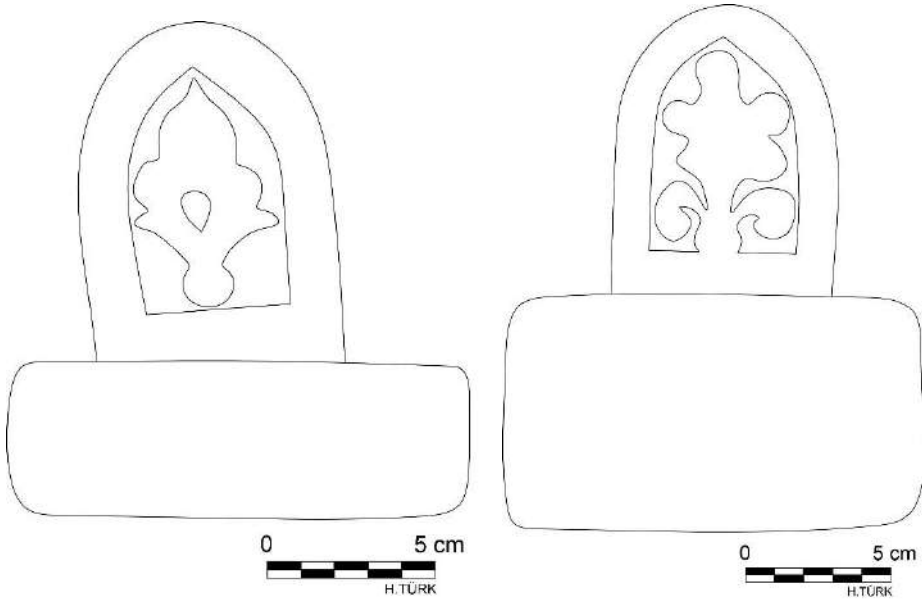
Fotoğraf 97. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının güney cephesinden görünüşü

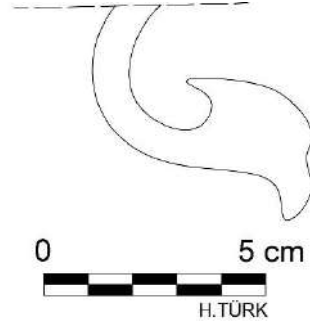
Fotoğraf 98. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının kuzey cephesinden görünüşü

Fotoğraf 99. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarları

Çizim 72. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının kısa kenarlarının çizimi

Çizim 73. İlyas oğlu Hızır'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif

2.42. Hatun Şah'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 42
Fotoğraf No	: 100, 101, 102, 103
Çizim No	: 74, 75, 76
Envanter No	: 74
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Alaeddin Tepesi
Tarihi	: H.820/M.1417
Ölçü	: 96x32x24 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultuda yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişlik ve yüksekliği artmaktadır. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. Başucuna denk gelen kaide bölümüne aşağı doğru genişleyen eğimli bir şekil verilmiştir. (Fot.100, 101, 102)

Sandukanın uzun kenarlarında, gövde üst kısmında olacak şekilde birer satır ve gövde kısmında birer olmak üzere ikişer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ el-merhûm el-mağfûr	انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغفور
---	---

Es-se'ıd eş-şehit Hatun Şah binti İsa Bey	السعيد الشهيد خاتون شاه بنت عيسى بك
---	-------------------------------------

Kitabe metni, kuzey cephedeki gövde satırından devam etmekte ve güney cephedeki gövde satırında sonlanmaktadır.

Okunamadı.	Okunamadı.
Fi'tarih min şehr-i evail Ramazan sene 'ışrin ve senamemie	فی لتارخ من شهر اوائل رمضان سنه عشرین و ثمانمائہ

Sandukanın kaide bölümünün dört cephesi de yan yana sıralanmış palmet ve lotus motiflerinden oluşan bir bordürle bezenmiştir. (Fot.103-Çiz.75) Bunlardan ayakucunda bulunan alandaki motiflerin büyük çoğunluğu yok olmuştur.

Sandukanın her iki kısa kenarında ½ simetri ile düzenlenmiş ortabağ ve palmetlerden uzanan kıvrım dallar üzerinde rumi motiflerinin bulunduğu bir tasarımla süslenmiştir. (Çiz.74) Sandukanın yazı kuşakları içinde harflere iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.76) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sanduka kaide kısmındaki aşınmalar dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi İsa Bey kızı Hatun Şah, H.820/M.1417 yılında Ramazan/Ekim-Kasım ayının ilk günlerinde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.820/M.1417 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 100. Hatun Şah'ın sandukasının güneybatıdan görünüşü

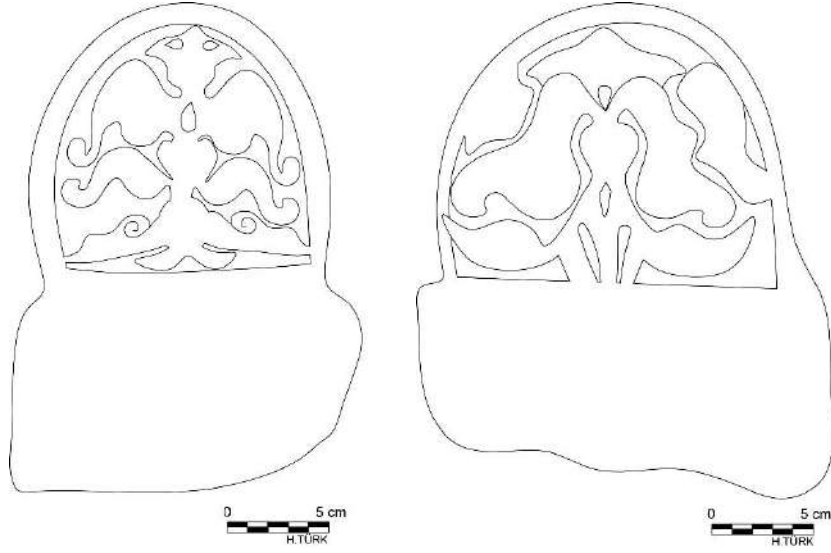
Fotoğraf 101. Hatun Şah'ın sandukasının kuzey cepheden görünüşü

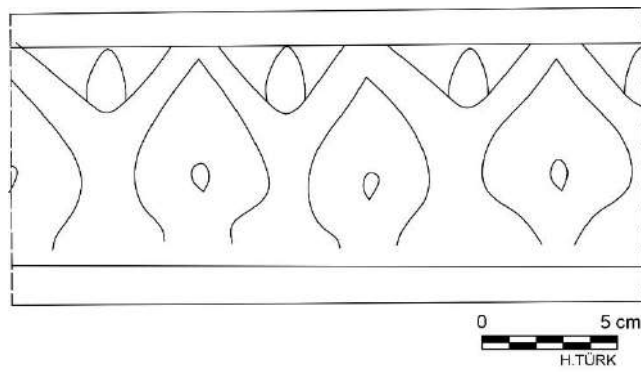
Fotoğraf 102. Hatun Şah'ın sandukasının kısa kenarları

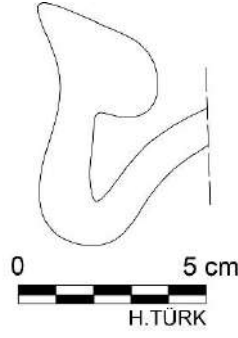
Fotoğraf 103. Hatun Şah'ın sandukasının süsleme bordüründen ayrıntı

Çizim 74. Hatun Şah'ın sandukasının kısa kenarlarının çizimi

Çizim 75. Hatun Şah'ın sandukasının süsleme bordürü

Çizim 76. Hatun Şah'ın sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif

2.43. Muhammed oğlu Ali'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 43
Fotoğraf No	: 104, 105
Çizim No	: 77, 78
Envanter No	: 182
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Müze Deposu
Tarihi	: H.821/M.1418-19
Ölçü	: 78x39x24 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermer malzemeden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sanduka genişliği ve yükseltisi artmaktadır. Sanduka, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.104, 105)

Sandukanın uzun kenarlarında, gövde ve gövdenin üst kısmını oluşturan bölümünde ikişer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

İntegale min...el-mağruf...	انتقل من ... المغروف ...
İrtegalı Ali bin Muhammet el-merhum emir el-ma'rur	ارتقالی علی بن محمد المرحوم امیر المعرور ...

Sandukanın güney cephedeki uzun kenarında bulunan yazı kuşakları vefat tarihi bilgisinin yer aldığı metni içermektedir.

Okunamadı.	Okunamadı.
...sene ihda ve 'ışrin ve semanemie	... سنه احدى وعشرين و ثمانئه

Sandukanın başucundaki kısa kenarda ½ simetri ile oluşturulmuş dendanlı palmet motifi ve rumilerin yer aldığı bir pano süslemesi bulunur. Ayakucundaki kısa kenarda ise dendanlı palmet motifi tek başına yer almaktadır. (Fot.105-Çiz.77) Sandukanın yazı kuşakları içinde çerçeveye iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.78) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

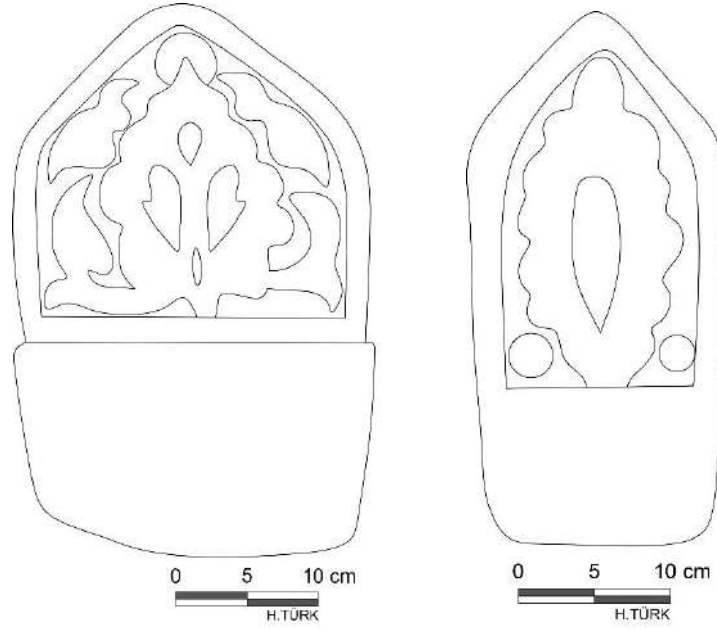
Sandukanın sahibi Muhammed oğlu Ali, H.821/M.1418-19 yılında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.821/M.1418-19 yılına tarihlenmektedir.

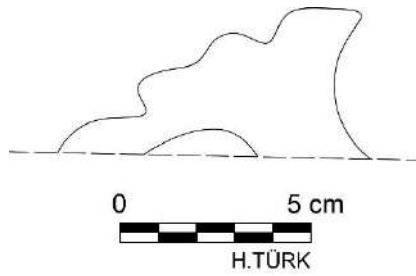
Fotoğraf 104. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının kuzey cepheden görünüşü

Fotoğraf 105. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının kısa kenarları

Çizim 77. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının kısa kenarlarının çizimi

Çizim 78. Muhammed oğlu Ali'nin sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif

2.44. Hacı Derviş'in Mezar Taşı

Katalog No	: 44
Fotoğraf No	: 106, 107, 108, 109
Çizim No	: 79, 80
Envanter No	: 75
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Alaeddin Tepesi
Tarihi	: H.822/M.1419-20
Ölçü	: 167x53x29 cm

Sanduka formu mezar taşı mermer malzemeden mamüldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Doğu ucu sandukanın başucudur. Sanduka gövdeden oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. Sandukanın kısa kenarları boş bırakılmıştır. (Fot.106, 107, 108-Çiz.79)

Sandukanın uzun kenarları her cephede ikişer yazı kuşağına sahiptir. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır. Uzun kenarın başucuna yakın kısmından başlayan Bakara Suresi'nin 255. Ayeti²²⁰ diğer cephede devam ettirilmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ

إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ
te'huzühü sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi'l-arz Men ze'l-lezi
yeşfe'u 'indehû

²²⁰ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.41

İlla biiznih Y‘alemü ma beyne eydihim ve mâ halfehüm Ve lâ yühıdüne bişeyimmin
‘ilmihi illa bimâşâe’ Vesi’a kürsiyyühü’s-semâvâti ve’l-arz Ve la yeudühü
hifzuhumâ ve hüve’l-‘aliyyü’l-‘azim

Sandukanın kuzey cephesinden başlayan sahip bilgilerini içeren metin güney cephedeki tarih bilgilerini içeren metin ile devam ettirilmektedir.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغفور السعيد الشهيد حجي درويش بن علي
في التاريخ من شهر اواخر ذي الحجة سنة اثني عشرين وثمانائه

İntegale min darü’l-fenâ ila darü’l-bekâ el-merhûm el-mağfûr es-se’ıd eş-şehit Hacı
Derviş bin Ali
Fi’t-tarih min şehr-i evahir Zi’l-hicce sene isna ‘ışrin ve semanemie

Sandukanın pano özelliği gösteren süslemesi bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra yazı kuşakları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi motifleri yer almaktadır. (Fot.109-Çiz.80) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Ali oğlu Hacı Derviş, H.822/M.1419-20 yılında Zi’l-hicce/Aralık-Ocak ayının son günlerinde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.822/M.1419-20 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 106. Hacı Derviş'in sandukasının kuzey cepheden görünüşü

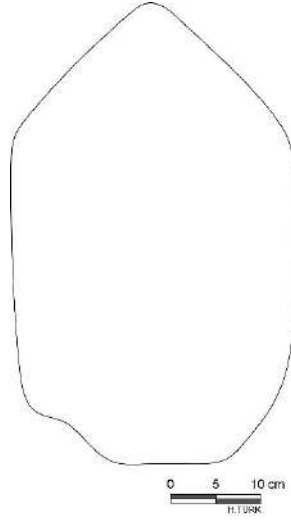
Fotoğraf 107. Hacı Derviş'in sandukasının güney cepheden görünüşü

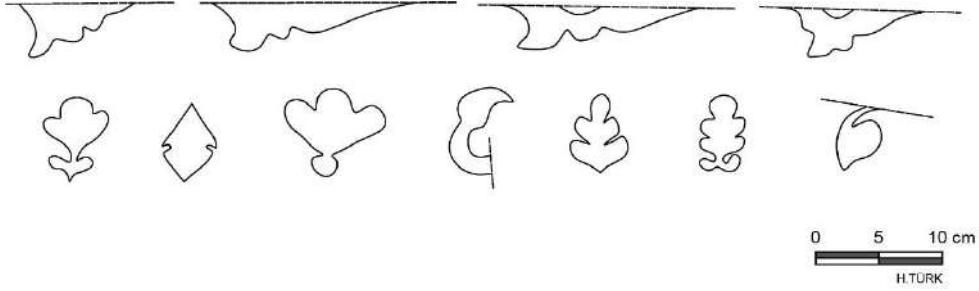
Fotoğraf 108. Hacı Derviş'in sandukasının kısa kenarları

Fotoğraf 109. Hacı Derviş'in sandukasının süsleme motifinden ayrıntı

Çizim 79. Hacı Derviş'in sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 80. Hacı Derviş'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.45. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 45
Fotoğraf No	: 110
Çizim No	: 81
Envanter No	: 81
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.823/M.1420
Ölçü	: 56x32x5 cm

Şahide formlu mezar taşı mermer malzemeden mamuldür. Düz kenarlı alt bölüm ve dendanlı üst bölümden oluşmaktadır. Şahidenin tepe kısmı sivri kemer

formundadır. Her iki yüzünde ikişer yazı panosu bulunmaktadır. (Fot.110) Kitabe metni zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş sülüs hattıdır.

Fi't-tarih	فى التاريخ
Min şehr-i Ramazan	من شهر رمضان

Şahidenin arka yüzünde vefat tarihi bilgisini içeren metin devam ettirilmektedir.

Sene selase ve 'ısr-	سنة ثلاث و عشر
-in ve semânemie	بين و ثمانمائه

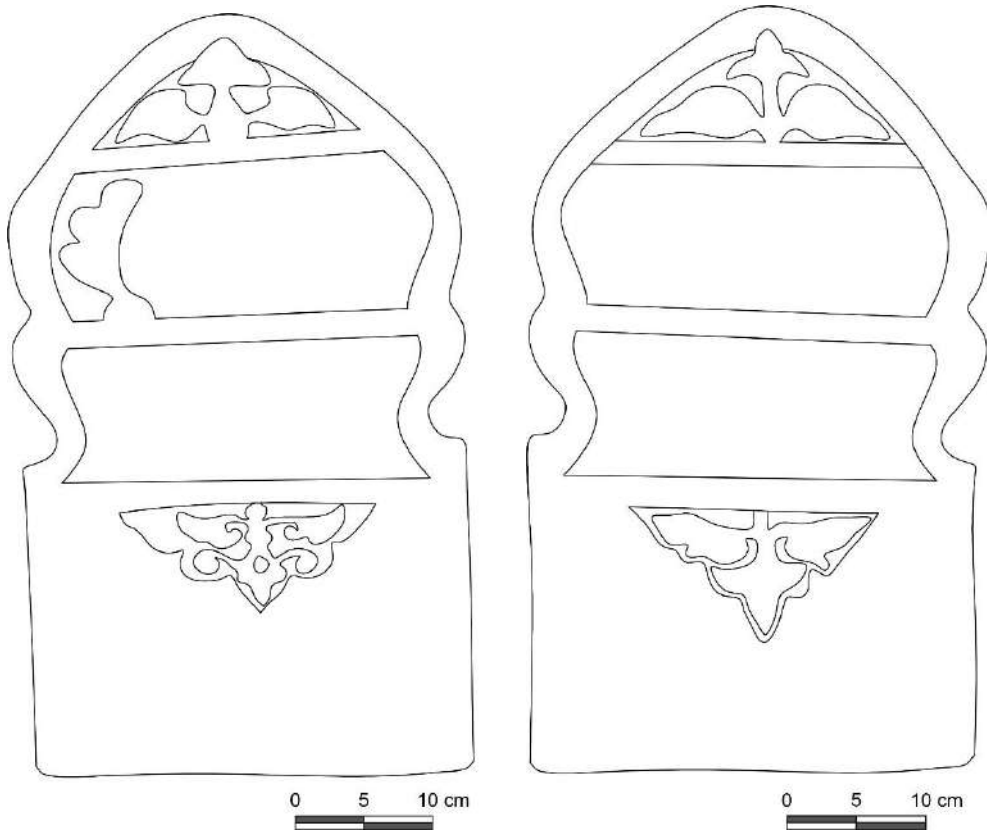
Şahide, yazı satırlarının altında ve üstünde ½ simetri ile oluşturulmuş palmet ve rumi motiflerinin yer aldığı bir tasarımla bezenmiştir. Bu süslemeler küçük farklılıklar dışında benzerdir. Altta yer alanlar ters üçgen bir alana yerleştirilmiştir. (Çiz.81) Ayrıca yazı kuşaklarının içinde çerçeveye iliştirilmiş rumi motifi yer almaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile oluşturulmuştur.

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.823/M.1420 yılının Ramazan/Eylül-Ekim ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.823/M.1420 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 110. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 81. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.46. Kasım oğlu Muhammed'in Mezar Taşı

Katalog No	: 46
Fotoğraf No	: 111, 112, 113, 114, 115
Çizim No	: 82, 83, 84, 85, 86, 87
Envanter No	: 85
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde

Getirildiği Yer	: Sadrettin Konevi Mezarlığı
Tarihi	: H.824/M.1421
Ölçü	: 182x30x27 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermer malzemedен mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövde kısmı üstte üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.111, 112, 113, 114-Çiz.82)

Sandukanın uzun kenarlarında gövde ve üst kısımlarında olacak şekilde ikişer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Bu yazı kuşakları gövde üst kısmında üç paftaya, gövde kısmında iki paftaya ayrılmıştır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır. Doğu cephenin başucuna yakın kısmından başlayan kitabe hemen alt yazı kuşağında devam etmektedir. Bu kısımda Besmele-i Şerif ile başlayan Bakara Suresi'nin 255. Ayeti²²¹ yer almaktadır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا - هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ - سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ - وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Allahu lâ ilâhe illa - hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü - sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi
--

²²¹ Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.41

'l-arz Men ze'l-lezi yeşfe'u 'indehû illa biiznih Y'alemü ma beyne eydihim - ve mâ halfehüm Ve lâ yühüdüne bişeyimmin 'ilmihi illa bimâşâe'

Sandukanın batı cephesinde Bakara Suresi'nin 255. Ayeti devam ettirilmektedir. Bitiminde Bakara Suresi'nin 285. Ayeti²²² hemen altındaki yazı kuşağına kadar devam edip sonlanmaktadır.

وَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ - الْعَظِيمُ أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلِكْتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ - بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ

Vesi'a kürsiyyühü's-semâvâti ve'l-arz Ve la - Ve la yeudühü hizuhumâ ve hüve'l-'aliyyü - 'l-'azim âmene'r-rasulu bimâ ünzile ileyhi mi'r-rabbihî ve 'l-mü'minûn küllün âmene bi'l-lahi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusulihî la nüferrigu - beyne ehadimmirrusulihî ve gâlû semi'nâ ve et'ana güfraneke Rabbenâ ve ileyke

Sandukanın başucunu oluşturan kısa kenarında iki satır yazı panosu bulunmaktadır. Burada sanduka sahibi ve vefat tarihine ilişkin bilgileri içeren metin yer almaktadır.

Vefat-ı merhum	وفات المرحوم
Muhammed bin Kasım fi şehri evail Şa'ban	محمد بن قاسم في شهر اوائل شعبان

²²² Karaman ve diğerleri (Hazırlayanlar), a.g.e., s.48

Sandukanın ayakucunu oluşturan kısa kenarında iki satır yazı panosu bulunmaktadır. Burada vefat eden kişinin vefat tarihine dair bilgileri içeren metin devam ettirilmektedir.

Sene erbe'a	سنه اربع
Ve 'ışrin ve semanemie	و عشرين وثمانئه

Sanduka kaidesinin batı, güney ve kuzey cepheleri palmet ve lotus motiflerinin yan yana sıralanmasıyla oluşturulmuş bir bordürle süslenmiştir. (Çiz.86) Kaidenin doğu cephesindeki süsleme diğerlerinden farklı bir palmet ve lotus motifinin yan yana sıralanmasıyla oluşturulmuş bir bordürdür. (Çiz.85)

Sandukanın yazı kuşaklarını paftalara ayıran dendanlı çerçevelerin ortasında her biri farklı olan altı gülbezek motifi bulunmaktadır. Gülbezekerler $\frac{1}{4}$ simetri ile tasarlanmışlardır. Ayrıca gövde üzerinde bulunan yazı kuşaklarına dendanlı çerçeve ve gülbezekerlerin yarısı olacak şekilde tasarlanmış motifler her iki uca yerleştirilmiştir. (Çiz. 83, 84) Sandukanın yazı kuşakları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi motifleri ile süslemeye zenginlik kazandırılmıştır. (Çiz.87) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Kasım oğlu Muhammed, H.824/M.1421 yılında Şa'ban/Ağustos ayının ilk günlerinde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.824/M.1421 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 111. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının güneydoğudan görünüşü

Fotoğraf 112. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının batı cephesinden görünüşü

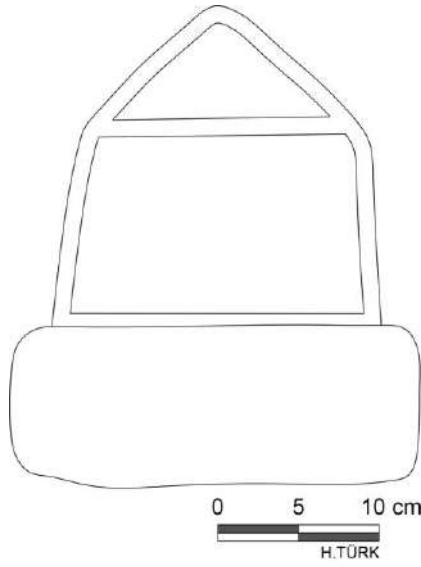
Fotoğraf 113. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının doğu cephesinden görünüşü

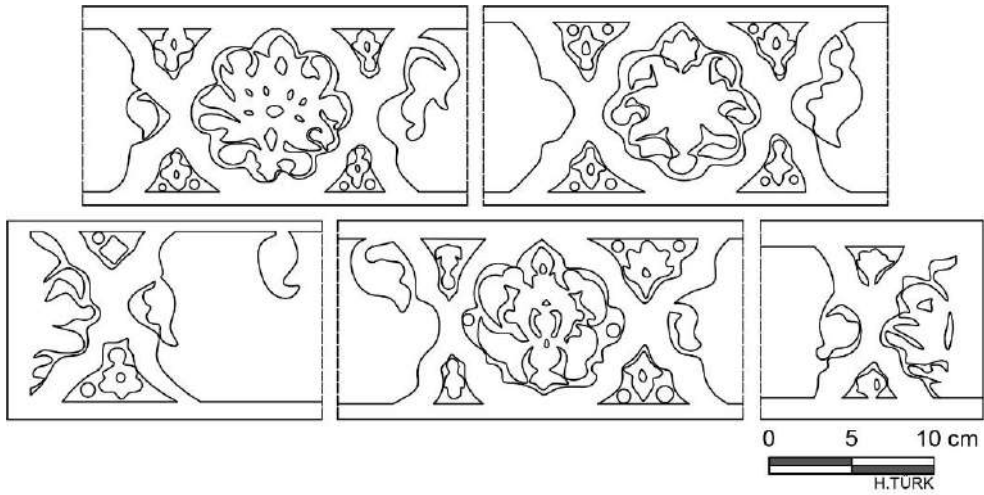
Fotoğraf 114. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının kısa kenarları

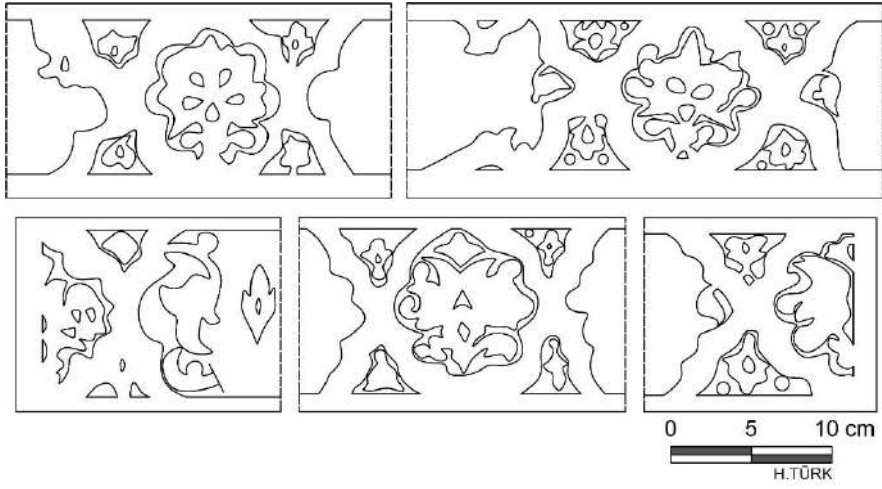
Fotoğraf 115. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı

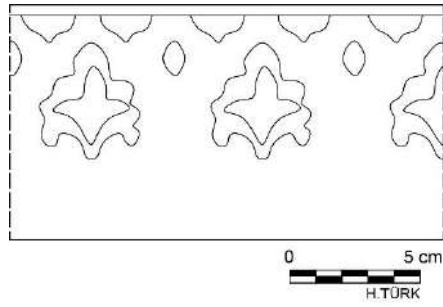
Çizim 82. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının kısa kenarının çizimi

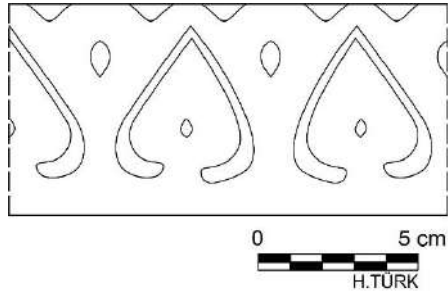
Çizim 83. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının gövde üst kısmındaki patfalarda bulunan gülbezekler

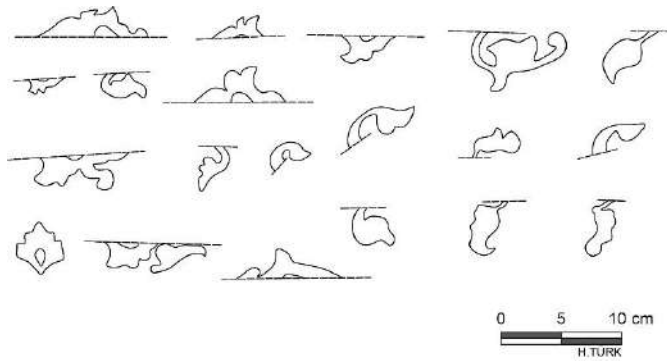
Çizim 84. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının gövde kısmındaki patfalarda bulunan gülbezekler

Çizim 85. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının süsleme bordürü

Çizim 86. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının süsleme bordürü

Çizim 87. Kasım oğlu Muhammed'in sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.47. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 47
Fotoğraf No	: 116
Çizim No	: 88
Envanter No	: 130
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.825/M.1421-22
Ölçü	: 98x40x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermer mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Şahidenin tepe kısmı kırılmış olsa da kalan izlerden sivri kemer formunda sonlandığı anlaşılmaktadır. (Fot.116)

Şahidenin her iki yüzünde üçer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

Fi'tarih min şehri	فی لتاریخ من شهر
Evail-i Muharrem	اوائل محرم
İla rahmeta'l-lahu tel'ala	الی رحمة الله تعالى

Şahidenin arka yüzünde vefat tarihini içeren metin devam ettirilmektedir.

Sene hamse ve işr-	سنه خمس و عشر
-in ve semânemie	ین و ثمانمائه
El-mülk-i lillah	المک لله

Şahidenin ön yüzündeki tepe kısmındaki panoya, ½ simetri ile tasarlanmış kıvrım dallar üzerinde palmet ve rumi motiflerinin yer aldığı bir süsleme yerleştirilmiştir. Arka yüzündeki aynı alanda bazı izler takip edilse de aşınma dolayısıyla ne tür bir süsleme olduğu anlaşılmamaktadır. Şahidenin ön yüzünde yazı

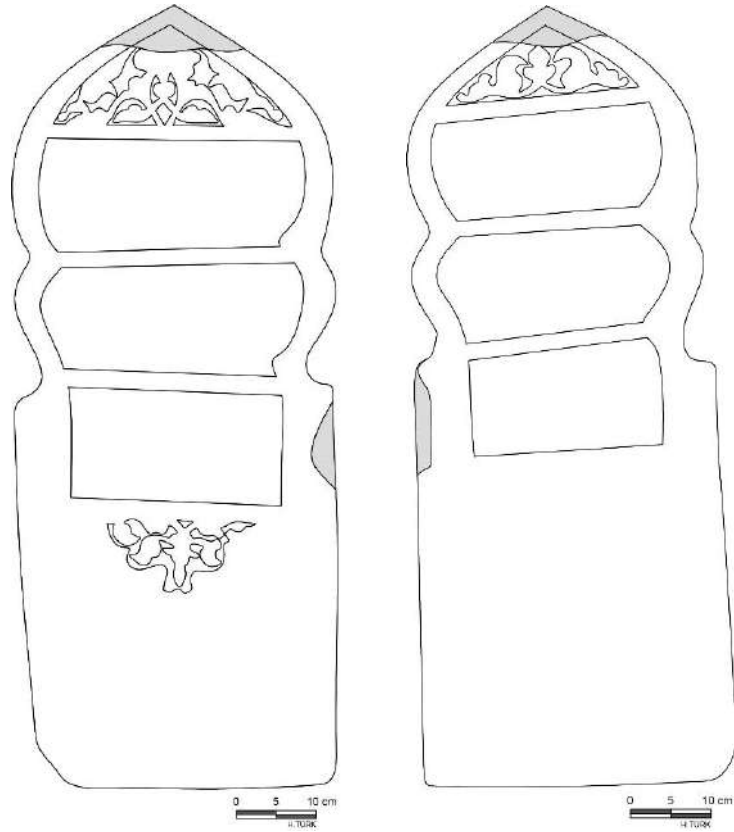
kuşaklarının altında ters yerleştirilmiş üçgen alanda ½ simetrik palmet ve rumi motifli bir tasarım bulunmaktadır. Bu süsleme tepe kısmında yer alan panodan daha küçük olarak yapılmıştır. (Çiz.88) Bunun dışında yazı panoları içinde münferit konumda, harflere ya da çerçeveye iliştirilmiş herhangi bir motif bulunmamaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Şahidenin üst kısmında kırılan az bir bölümü dışında şahide günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.825/M.1421-22 yılında Muharrem/Aralık-Ocak ayının ilk günlerinde vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.825/M.1421-22 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 116. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 88. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.48. Sungur Ağa Seyfeddin'in Mezar Taşı

Katalog No	: 48
Fotoğraf No	: 117
Çizim No	: 89
Envanter No	: 136
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Kuzeybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer	: Konya Mevlevi Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: H.829/M.1426
Ölçü	: 80x35x5 cm

Şahide formlu mezar taşı, mermer malzemeden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt bölümünün kenarlarında, her iki cephede sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeler yer alır. Üst kısımda bir iç bükey, iki dış bükey dendanların üst kısımda nasıl birleştiği bu bölümün kırılması dolayısıyla net değildir. (Fot.117)

Şahidenin her iki yüzünde dört satır yazı panosu bulunmaktadır. Ön yüzde Farsça metin bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

Niğmet-i dünyâ seraser hord ger	نعمت دنيا سراسر خورد گر
Her temâşâ kesi nekerd kesi diger	هر تماشا کسی نکرد کسی دیگر
Çün nemaned mülki dünya tâ ebed	چون نماند ملک دنیا تا ابد
Mağrib-i meşru be dest averd ger	مغرب مشرو بدست آورد گر

Şahidenin arka yüzünde sahip bilgisi ve vefat tarihi bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

El-merhum el-mağfur es-se'id eş-şehid	المرحوم المغفور السعيد الشهيد
Sungur Ağa Seyfe'd-din bin 'Abdu'l-lah	سنقر اغا سيفالدين بن عبد الله
Fi tarih en-nebi min şehr-i	في التاريخ النبي من شهر

Şahidenin her iki yanında sarmal şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Zar başlıkların içleri ön yüzünde ince ve uzun, sekiz yapraklı çiçek motifi ile süslenmiştir. Arka yüzündeki çiçek motifinin sekiz yaprağı ise daha kısa ve kalın olarak farklı yapılmıştır. Zar başlık ve sütunçe arasında mukarnasvari bir kabartma bulunmaktadır.

Şahidenin dendanlı üst kısmı yuvarlak çizgiden zencirek motifiyle oluşturulmuş bir bordürle ayrıca çerçevenlenmiştir. Şahidenin alınlık kısmında her iki cephede ½ simetrik tasarlanmış birbirinin aynı olan süsleme yer almaktadır. Bu süslemede merkezden çıkarak kıvrılan dallar üzerinde rumi motifleri bulunmaktadır. Yazı panolarının bitiminde ters yerleştirilmiş üçgen alanda ise her iki cephede birbirinin aynı ½ simetrik palmet ve kıvrım dalar üzerinde rumilerin yer aldığı bir tasarım yer alır.

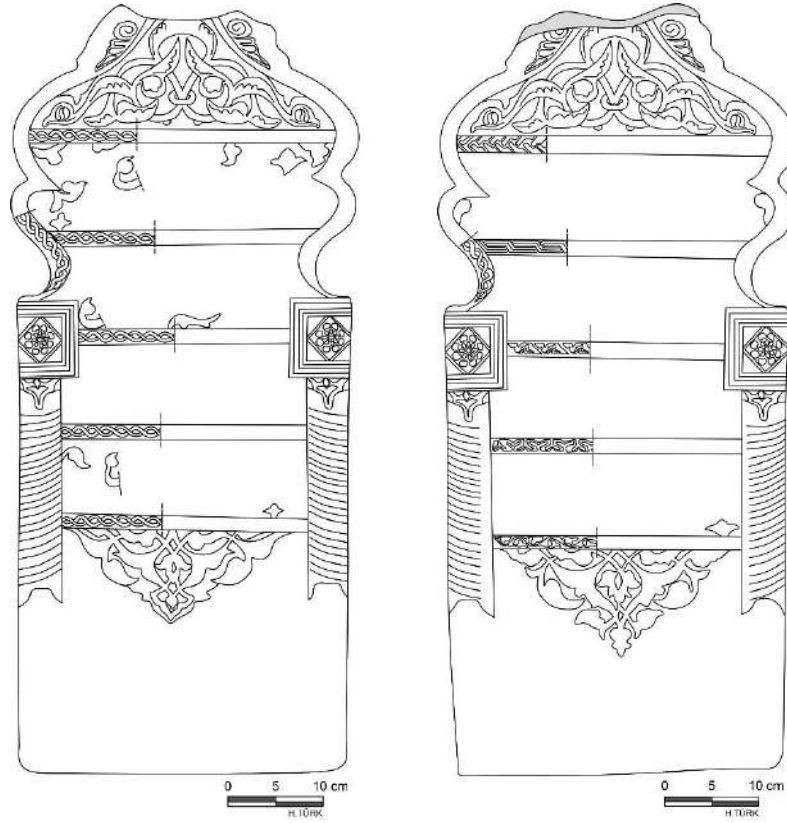
Şahide yazı panolarını ayıran şeritler ön yüzde yuvarlak hatlı çizgiden zencirek bordürleridir. Arka yüzde ise en üstte kırık çizgi hatlı zencirek bordürü vardır. Bunun altında dalgalı şeritlerin 'S' kıvrımı yaptıkları bir bordür uygulanmıştır. Bunun altında üç kollu yıldız motifinin peş peşe dizildiğı bir bordür bulunmaktadır. En alttaki bordür ise kıvrım dallar üzerinde rumi motifinin yer aldığı bir bordürdür. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniğı ile yapılmıştır. Şahide, yazı kuşakları içinde bulunan münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi ve palmet motifleri ile ayrıca bezenmiştir. (Çiz.89)

Kırılan tepe kısmı dışında şahide, günümüze sağlam ulaşmıştır.

Şahidenin sahibi Abdu'l-lah oğlu Sungur Ağa Seyfe'd-din, H.829/M.1426 yılının Şevval/Ağustos-Eylül ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.829/M.1426 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 117. Sungur Ağa Seyfeddin'in şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 89. Sungur Ağa Seyfeddin'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.49. Eslem Paşa Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No	: 49
Fotoğraf No	: 118, 119, 120, 121
Çizim No	: 90, 91
Envanter No	: 271
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Müze Deposu
Tarihi	: H.831/M.1428
Ölçü	: 170x30x46 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermer malzemedен mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Doğu ucu, sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişliği ve yükseltisi artmaktadır. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.118, 119, 120, 121)

Sandukanın uzun kenarlarında gövdede ikişer, gövdenin üst kısmında birer satır yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır. Sandukanın güney cephesindeki üç yazı satırına Bakara Suresi'nin 255. ayeti²²³ işlenmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

Bismi'l-lahi'r-rahmani'r-rahim Allahu lâ ilâhe illa hüve'l-hayyu'l-gayyum Lâ te'huzühü sinetüvvela nevm Lehü mâ fi's-semâvâti vemâ fi 'l-arz Men ze'l-lezi yeşfe'u 'indehü illa biiznih Y'alemü ma beyne eydihim ve mâ halfehüm Ve lâ yühîdüne bişeyim
--

²²³ Karaman ve diğerleri. (Hazırlayanlar), a.g.e., s.41

bişeyimmin ‘ilmihî illa bimâşâe’ Vesi’a kürsiyyühü’s-semâvâti ve’l-arz Ve la yeudühü hizuhumâ ve hüve’l-‘aliyyü’l-‘azim

Sandukanın kuzey cephedeki uzun kenarında sanduka sahibinin ve vefat tarihinin bilgilerini içeren metin yer almaktadır.

انتقلت من دار الفنا الى دار البقا المرحومه المغفوره السعيده الشهيدہ اسلم پاشا حاتون ابن قاسم...
فى التاريخ اوائل من شهر شعبان سنة احد و ثلثين و ثمانمائه... الله تعالى... الله... الله
Okunamadı.

İntegalet min darü’l-fenâ ila darü’l-bekâ el-merhûme el-mağfûre es-se’ide eş-şehide Eslem Paşa Hatun İbni Kasım ...
Fi’t-tarih evail min şehr-i Şa’ban sene ehad ve selasin ve semanemie... Allahu Te’ala...Allah...Allah
Okunamadı.

Sandukanın başucundaki kısa kenarında gövdede konumlanacak şekilde yazı panosu yerleştirilmiştir. Bu bölümde açılmış bir delik ve dökülmeler nedeniyle metin okunamamıştır ancak harflerin izleri takip edilmektedir. Sandukanın ayakucundaki kısa kenarı ise boş bırakılmıştır.

Sandukanın başucundaki kısa kenarında gövdenin üst kısmını kapsayan alanda pano özellikli bir süsleme yer almaktadır. (Fot.121-Çiz.90) ½ simetrik tasarımda merkezdeki ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifleri yer almaktadır. Sandukanın yazı kuşakları içinde çerçeveye iliştilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.91) Süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sanduka ayakucu kısmına yakın şekilde yarısından daha az olan bir noktadan tamamen kırılmış vaziyettedir. Ayrıca başucunda, kısa ve uzun kenar arasındaki alanda dökülmeler yaşanmıştır. Ayrıca kısa kenarlarda yazıyı ve süslemeyi bozan iki delik muhtemelen sonradan açılmış olmalıdır.

Sandukanın sahibi, Kasım kızı Eslem Paşa Hatun, H.831/M.1428 yılında Şa'ban/Mayıs-Haziran ayının başlarında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.831/M.1428 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 118. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kuzeybatından görünüşü

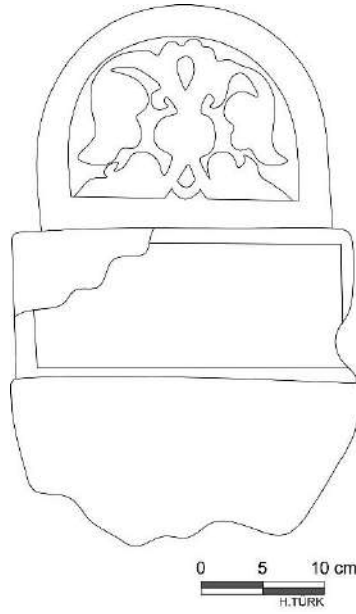
Fotoğraf 119. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kuzey cepheden görünüşü

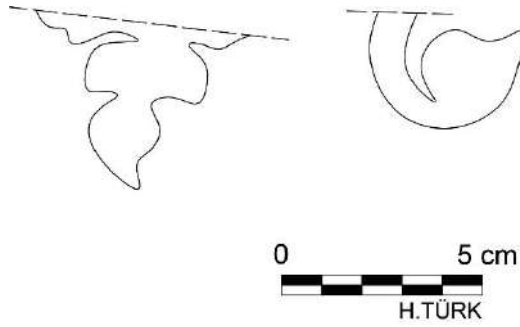
Fotoğraf 120. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının güney cepheden görünüşü

Fotoğraf 121. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kısa kenarları

Çizim 90. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının kısa kenarı

Çizim 91. Eslem Paşa Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.50. Ali oğlu Abdulvahhab'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 50
Fotoğraf No	: 122, 123, 124, 125
Çizim No	: 92, 93, 94, 95
Envanter No	: 232
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Bahçesinde

Getirildiği Yer	: Askeri Ortaokul Önünden
Tarihi	: H.831/M.1428
Ölçü	: 97x18x21 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermer malzemedен mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın yükseltisi ve genişliği artmaktadır. Sanduka gövde kısmından oluşmaktadır. Gövde üst kısmı yuvarlak kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.122, 123)

Sandukanın uzun kenarlarında ikişer satır yazı kuşağı bulunur. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır. Metin, kuzey cephenin başucu kısmından başlar ve hemen alt satıra geçer. Ardından güney cephenin üst satırında devam eder ve hemen alt satırda sonlanır.

'Abdu'l-vahap bin Edhem bin 'Ali...	عبد الوهب بن ادھم بن علی...
İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ el-merhûm el-mağfûr	انتقل من دار الفنا الى دار البقا المرحوم المغفور

Sandukanın güney cephesi vefat tarihi bilgilerini içeren metnin yer aldığı kısımdır.

Es-se'id eş-şehit fi'tarih min şehri evail zi'l-ka'de	السعيد الشهيد في تاريخ من شهر اوائل ذيقعد
Sene ehad ve selasin ve semanemie	سنة احد و ثلاثين و ثمانمئة

Sandukanın ayakucunda bulunan kısa kenarına büyük bir palmet motifi yerleştirilmiştir.(Çiz.92) Başucundaki kısa kenarı boş bırakılmıştır. Sanduka yazı kuşaklarının sonlarında münferit olarak palmet, rumi ve hatayi motifleri yerleştirilmiştir. (Çiz. 93, 94, 95) Yalnız güney cephenin ilk satırındaki yazı kuşağında herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile oluşturulmuştur.

Sanduka zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Ethem bin Ali oğlu Abdu'l-vahhab, H.831/M.1428 yılının Zi'l-ka'de (Ağustos-Eylül) ayının ilk günleri vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.831/M.1428 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 122. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının kuzey cephesinden görünüşü

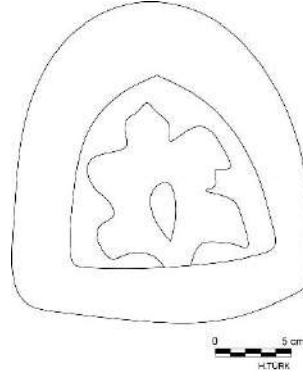
Fotoğraf 123. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarları

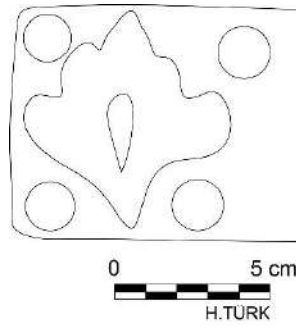
Fotoğraf 124. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı

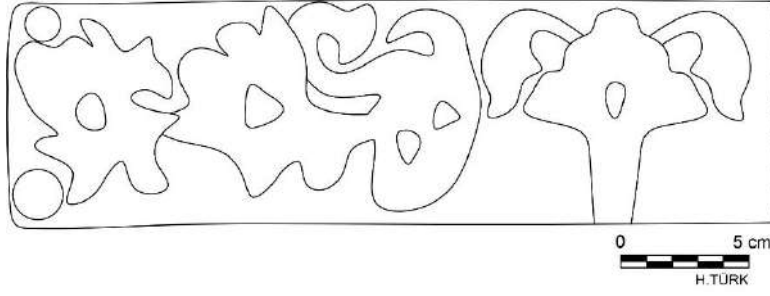
Fotoğraf 125. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının süsleme motiflerinden ayrıntı

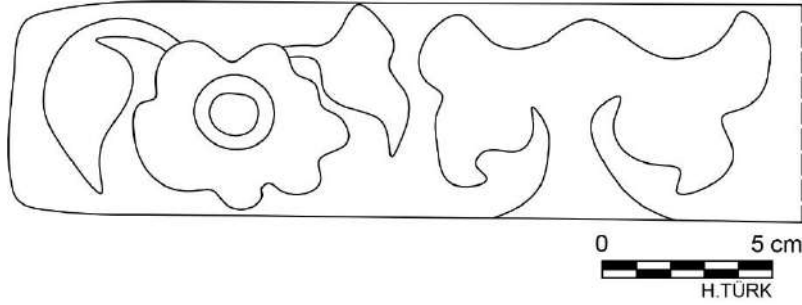
Çizim 92. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 93. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşağının sonundaki motif

Çizim 94 .Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşağının sonundaki motif

Çizim 95. Ali oğlu Abdulvahhab'ın sandukasının yazı kuşağının sonundaki motif

2.51. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 51
Fotoğraf No	: 126
Çizim No	: 96
Envanter No	: 71
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.835/M.1432
Ölçü	: 96x44x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın her iki kenarında zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeler yer alır. Üst kısım bir iç bükey ve iki dış bükey dendanın ardından sivri kemer formu almakta ve tepesi palmet şeklinde sonlanmaktadır. (Fot.126)

Şahidenin her iki yüzünde üçer satır yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

Okunamadı.	Okunamadı.
Cemazie'l-evvel	جمادى الاول
Sene Hamse	سنه خمس

Şahidenin arka yüzünde vefat tarihini içeren metin devam etmektedir.

Ve selasin ve semanemie	و ثلثين و ثمانمائة
El-mecerre El-bihamdü	المجره الحمد
Allah ve celle	الله وجل

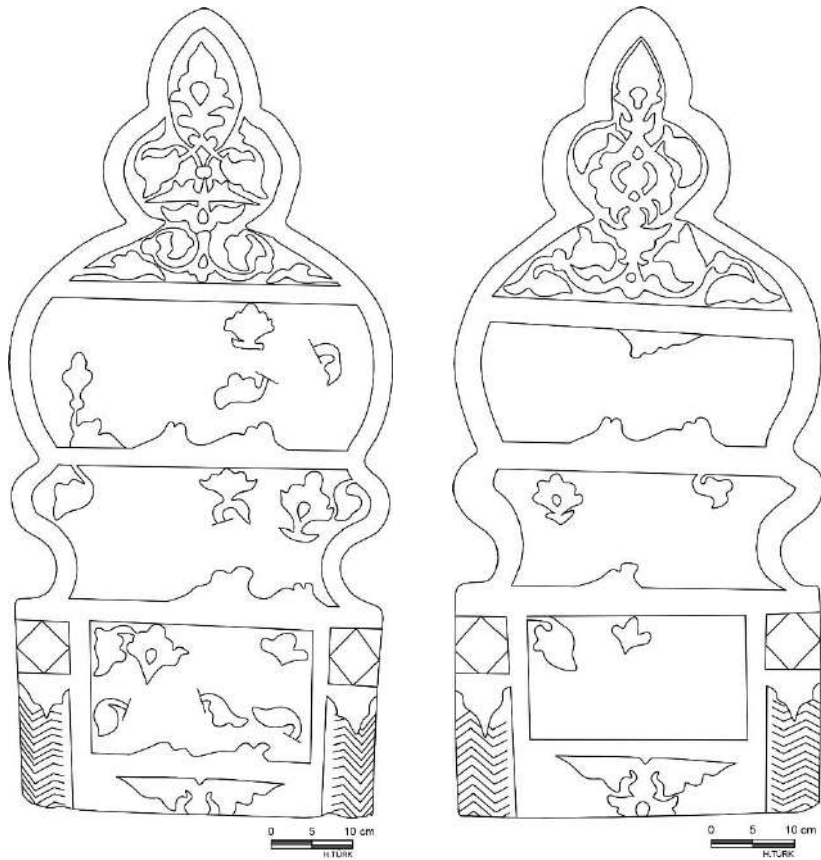
Şahidenin her iki yanında zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeler bulunur. Şahidenin her iki yüzündeki alınlığında birbirinin aynısı süsleme yer almaktadır. ½ simetri ile düzenlenmiş tasarımda merkezde palmet ve yanlarda kıvrım dallar üzerinde rumiler bulunmaktadır. Şahidenin yazı satırlarının altında ters yerleştirilmiş üçgen alanda ½ simetri ile düzenlenmiş palmet ve rumi motifli bir süsleme yer almaktadır. Yazı kuşakları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi ve palmet motifleri bulunmaktadır. (Çiz.96) Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Şahide alt kısmında, yazı panolarının altındaki süslemenin bir kısmına kadar olan bölümü kırılarak günümüze ulaşamamıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.835/M.1432 yılının Şevval/Haziran ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.835/M.1432 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 126. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 96. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

2.52. Yusuf Sinan'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 52
Fotoğraf No	: 127
Çizim No	: 97
Envanter No	: 182
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.841/M.1437?
Ölçü	: 61x27x5 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısımda çokgen yüzeyli zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeler bulunmaktadır. Üst kısımda bir içbükey ve üç dışbükey dendanın ardından şahidenin tepe kısmı kırılmıştır. (Fot.127)

Şahidenin her iki yüzünde ikişer satır yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş sülüs hattıdır.

İntegale el-merhum	انتقل المرحوم
El- mağfur	المغفور

Şahidenin arka yüzü sahip bilgilerinin yer aldığı metni içermektedir.

Yusuf Sinan bin	يوسف سنان بن
Seyyid Ahmed	سيد احمد

Şahide alt kısmında çokgen yüzeyli, zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Yazı panoları ile üst kısmı arasında kalan bölüme $\frac{1}{2}$ simetrik ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumilerin yer aldığı bir tasarım bulunmaktadır. Bu süsleme zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

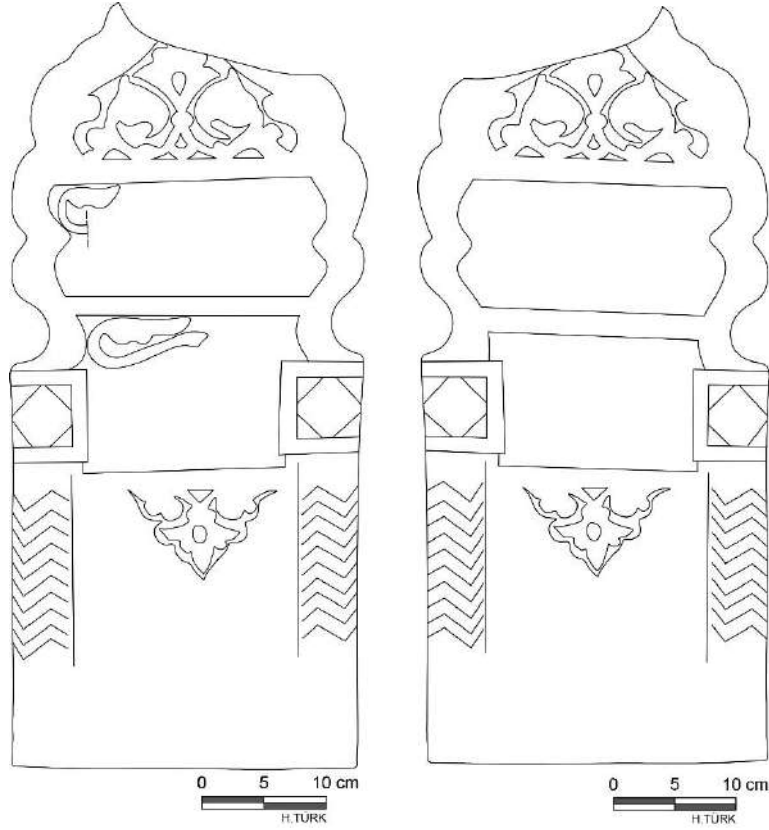
Yazı panolarının altında ters üçgen alanda palmet ve iki yanda ruminin yer aldığı bir süsleme vardır. Bu tasarım kazıma tekniği ile meydana getirilmiştir. Yazı panoları içinde münferit konumda ve harflere iliştilirilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.97)

Şahidenin tepe kısmından bir bölüm eğimli bir şekilde kırılmıştır.

Şahidenin sahibi Seyyid Ahmet oğlu Yusuf Sinan, kitabe metninde herhangi bir tarih geçmediğinden ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Ancak müzede bulunan ve çalışma dahilindeki 53 katalog numaralı şahide ile form, süsleme, malzeme ve teknik bakımından tamamen aynıdır. Diğer şahidenin üzerinde ise sadece vefat tarihi bilgilerini içeren metin bulunmaktadır. Metne göre sözü edilen kişi, H.841/M.1437 yılının Muharrem/Temmuz-Ağustos ayında vefat etmiştir. İncelemiş olduğumuz bu şahidenin ise yalnızca vefat eden kişinin bilgilerini içeren metne sahip olması dolayısıyla bu iki şahidenin tek bir mezarda baş ve ayak şahidesi şeklinde tasarlandığını düşündürmektedir. Bu doğrultuda baş şahidesi, ayak şahidesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle H.841/M.1437 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 127. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 97. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.53. Yusuf Sinan'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 53
Fotoğraf No	: 128
Çizim No	: 98
Envanter No	: 198
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.841/M.1437
Ölçü	: 62x27x6 cm

Şahide formlu mezar taşı mermer malzemeden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dandanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın kenarlarında zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeler bulunmaktadır. Üst kısım içbükey bir dandan ve ardından üç dışbükey dandan şeklinde yükselmektedir. Şahidenin üst kısmı kırıldığından dandanların nasıl sonlandığı anlaşılamamaktadır. (Fot.128)

Şahidenin her iki yüzünde de ikişer satır yazı panosu zemin oyma tekniğiyle yazılmış sülüs hattıdır.

Fi't-tarih	فى التاريخ
Şehr-i Muharrem	شهر محرم

Şahidenin arka yüzünde vefat yılı bilgilerini içeren metin devam etmektedir.

Sene ehad ve erba'in	سنة احد اربعين
Ve semanemie	و ثمانمائه

Şahide iki yanda zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçelere sahiptir. Alınlığındaki süsleme her iki cephede aynıdır. Bu süsleme, ½ simetri ile tasarlanmış palmet ve kıvrım dallar üzerinde rumi motiflerinin yer aldığı bir kompozisyondur. Yazı panoların altında ters şekilde yerleştirilmiş üçgen alandaki pano süslemesi her iki cephede de

aynıdır. ½ simetri ile düzenlenmiş palmet ve rumi motiflerinden oluşan bir tasarımdır. Şahidenin yazı panoları içinde harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. (Çiz.98) Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

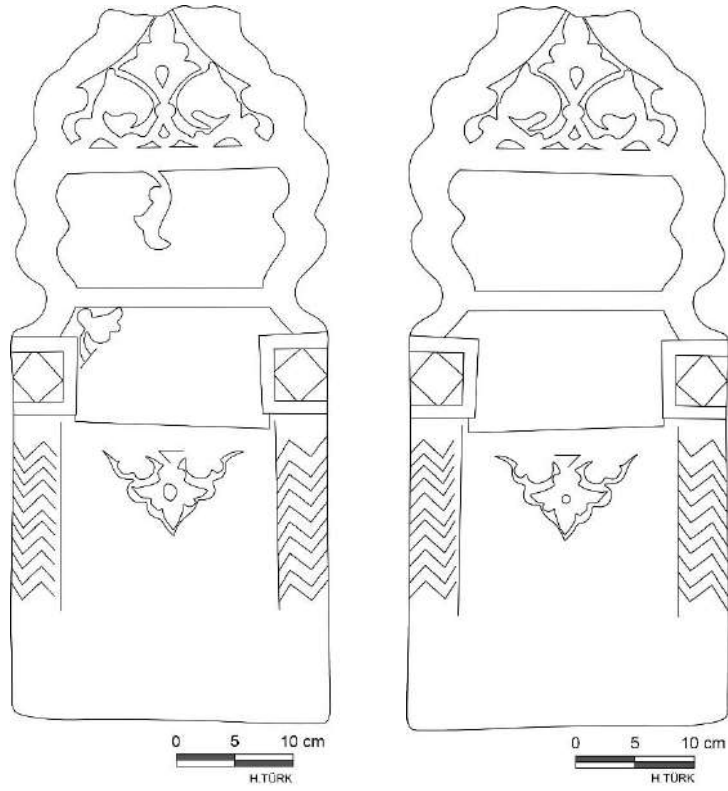
Şahide üst kısmının kırılmış olması dışında günümüze sağlam ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Ancak müzede bulunan ve çalışma dahilindeki 52 katalog numaralı şahide ile form, süsleme, malzeme ve teknik bakımından tamamen aynıdır. Diğer şahidenin üzerinde sadece vefat eden kişinin kimlik bilgilerini içeren metin bulunmaktadır. Metne göre şahidenin sahibi Seyyid Ahmet oğlu Yusuf Sinan'dır.

İncelemiş olduğumuz bu şahidenin ise yalnızca vefat tarihi bilgilerini içeren metne sahip olması dolayısıyla bu iki şahidenin tek bir mezarda baş ve ayak şahidesi şeklinde tasarlandığını düşündürmektedir. Bu doğrultuda ayak şahidesi, baş şahidesi olduğunu düşündüğümüz şahidede yer alan sahip bilgisinden hareketle Seyyid Ahmet oğlu Yusuf Sinan'a ait olmalıdır. Bu kişi, H.841/M.1437 yılının Muharrem/ Temmuz-Ağustos ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.841/M.1437 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 128. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 98. Yusuf Sinan'ın şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.54. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 54
Fotoğraf No	: 129
Çizim No	: 99
Envanter No	: 14
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.841/M.1437-38
Ölçü	: 96x34x6 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Üst kısım iç bükey bir dendan ve dört dışbükey dendanın ardından palmet formunda sonlanmaktadır. (Fot.129)

Şahidenin her iki yüzünde üçer satır yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır. Ön yüzünde Farsça metin ve dualar yer almaktadır.

Diriğa kerâm ...	دریغا کرام ...
Biderdi hasret bisyâr reft	بدرد حسرت بسیار رفت
Okunamadı.	Okunamadı.

Şahidenin arka yüzü vefat tarihinin yer aldığı metni içermektedir.

Okunamadı.	Okunamadı.
Fi't-tarih sene ehade	فی التاريخ سنه احد
Ve erba'in ve semanemie	و اربعين و ثمانمائه

Şahidenin düz kenarlarında zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Zar başlıkların yüzeyleri sekiz yapraklı çiçek motifi ile bezenmiştir. Şahidenin dendanlı üst kısmı zencirek bordürü ile ayrıca çerçevenmiştir.

Şahidenin ön yüzündeki yazı satırlarını ayıran şeritler, iki farklı zencirek motifi ile tasarlanmıştır. Arka yüzündeki ilk çerçeveyi oluşturan şerit bordürü ise 'S' harfine benzeyen bir motifin yan yana sıralanmasıyla oluşturulmuştur. Diğer çerçeve çizgileri boş bırakılmıştır.

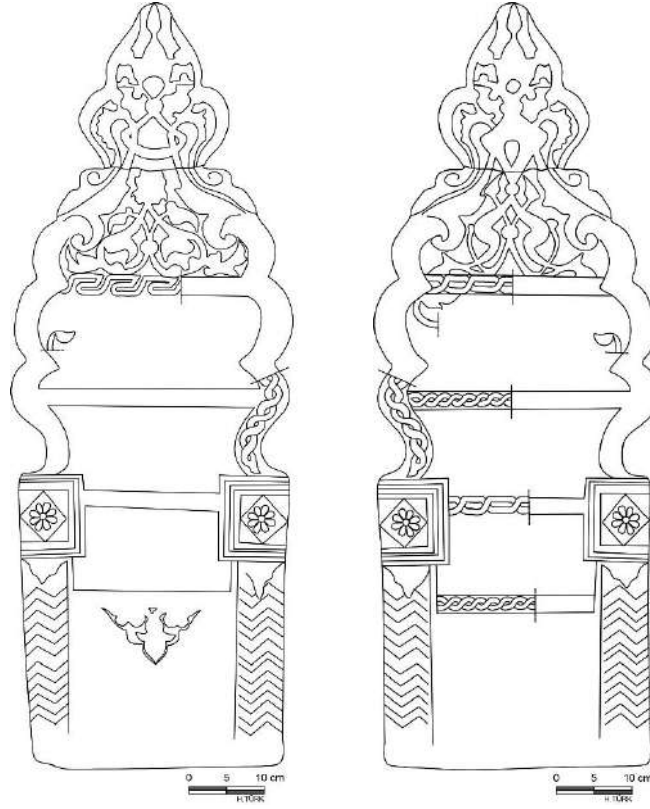
Şahidenin her iki yüzündeki alınlık süslemesi dendanlı bölümün yarısını kapsayacak büyüklüktedir. Burada ½ simetri ile düzenlenmiş palmet ve ortabağlardan uzanan kıvrım dallar üzerinde rumi motifli bir tasarım vardır. Şahidenin arka yüzünde yazı panolarının altında ters duran üçgen bir alana ½ simetrik merkezde palmet ve iki yanda rumi motifli bir süsleme yerleştirilmiştir. Yazı kuşakları içinde harflere iliştilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır. (Çiz.99)

Şahidenin palmet formlu tepe kısmı kırılmış ve restore edilmiştir.

Şahide kitabesinde okunabilen alanda herhangi bir isimle karşılaşılmamıştır. Bu kişi, H.841/M.1437-38 yılında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.841/M.1437-38 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 129. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 99. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.55. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 55
Fotoğraf No	: 130, 131, 132, 133
Çizim No	: 100, 101
Envanter No	: 120
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler
Müzesi-Güney Öğrenci Hücrelerinde	
Getirildiği Yer	: Mevlana Türbesi Bahçesi
Tarihi	: H.877/M.1473
Ölçü	: 80x23x34 cm

Sanduka formlu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın yükseltisi artmaktadır. Sanduka

kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövde kısmı sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.130, 131, 132)

Sandukanın uzun kenarlarında ikişer satır yazı kuşağı bulunur. Ancak sandukanın yazıları kasti bir tahribatla tamamen yok olmuştur. Yalnızca başucundaki kısa kenarda vefat tarihi bilgilerini içeren metin günümüze ulaşmıştır. Ayakucunda bulunan kısa kenarı ise boş bırakılmıştır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

Okunamadı.	Okunamadı.
... Şa'ban شعبان ...
Fi tarih sene seb'a ve seb'in ve semanemie	فی تاریخ سنه سبع و سبعین و ثمانئه

Sandukanın kaide bölümü yalnız kuzey cephe hariç palmet ve lotus motiflerinin münavebeli kullanımıyla oluşturulmuş bir bordürle bezenmiştir. (Fot.133-Çiz.101) Motif içleri “V” profil uygulanarak ayrıca boyut kazandırılmıştır. Sandukanın başucundaki kısa kenarın kaide alanında merkezde hayat ağacı ve iki yanda nar motifleri ile zengin bir süsleme tasarımı yer almaktadır. (Fot.132-Çiz.100) Burada motiflerin içleri profillenererek ayrıca boyut kazandırılmıştır. Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile oluşturulmuştur.

Sanduka tahrip edilmiş kitabe metni ve aşınmış kenarları ile günümüze tek parça halinde ulaşmıştır.

Sanduka kitabesinde okunabilen alanda herhangi bir isimle karşılaşılmamıştır. Bu kişi, H.877/M.1473 yılının Şa'ban/Ocak ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.877/M.1473 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 130. Anonim sandukanın kuzeydoğudan görünüşü

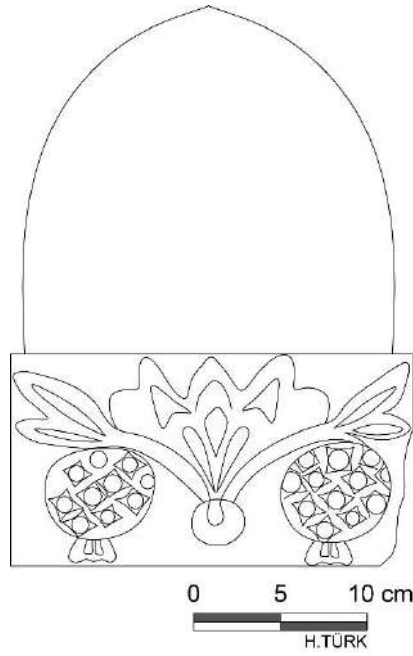
Fotoğraf 131. Anonim sandukanın kuzeybatıdan görünüşü

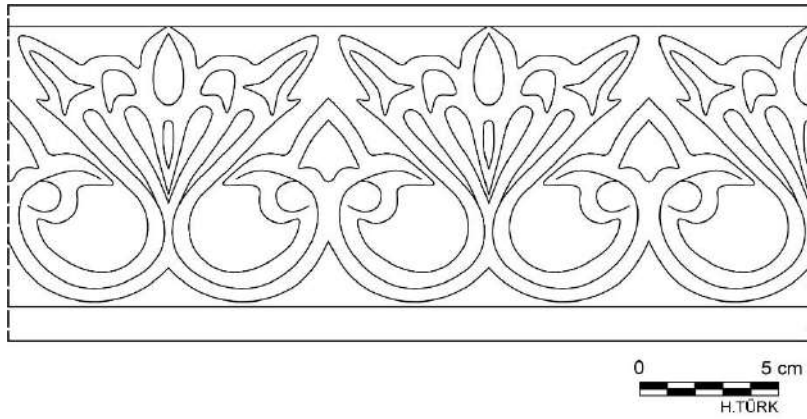
Fotoğraf 132. Anonim sandukanın kısa kenarı

Fotoğraf 133. Anonim sandukanın süsleme bordüründen detay

Çizim 100. Anonim sandukanın kısa kenarının çizimi

Çizim 101. Anonim sandukanın süsleme panosu

2.56. Nefise Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No	: 56
Fotoğraf No	: 134, 135, 136
Çizim No	: 102, 103, 104, 105
Envanter No	: 90
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Kuzeybatı Dershane Odasında

Getirildiği Yer	: Sadreddin Konevi Mezarlığı
Tarihi	: H.879/M.1474
Ölçü	: 131x27x32 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu, sandukanın başucudur. Sandukanın ayakucundan başucuna doğru yükseltisi ve genişliği artmaktadır. Sanduka kaide ve gövde kısmından oluşmaktadır. Gövde kısmı üstte basık sivri kemer formunda sonlanmaktadır. Kaide aşağıdan yukarı doğru daralarak eğimli bir şekilde gövdeyle birleşir. (Fot.134, 135, 136)

Sandukanın uzun kenarlarında gövde ve gövdenin üst kısmında birer olmak üzere her cephede ikişer yazı kuşağı vardır. Kitabe metni kuzey cephenin başucunu kısmından başlar ve hemen altta sürdürülür. Diğer cephenin üst kısmından devam eden metin hemen altındaki satırda sonlanır. Sandukanın kitabe metni zemin oyma tekniği le yazılmış sülüs hattıdır.

انتقل من دار الفنا الى دار البقا والجزا المرحومه المغفوره السعيده الشهيد المبروره المحتاج
الى رحمت الله تعالى نفس حتون بنت المرحوم سداورن اغا طاب سراها و جعل الجنة مثواها في
يوم

İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ ve'l-ceza el-merhûme el-mağfûre es-se'ide eş-şehide el-mebrure el-muhtaç
İla rahmeta'l-lahu te'ala Nefise Hatun binti el-merhum Sedaveren (?) Ağa tabe seraha ve ce'ale'l-cennet mesvaha fi yevm

Sandukanın güney cephesinde tarih bilgisini içeren metin devam etmekte ve ardından bir hadis metni yer almaktadır.

الحامس و العشرين شهر جمادى الاخر سن تسع و سبعين و ثمانمئه هجرتى نبويى قال النبى صاى الله عليه و سلم
hadis metni devam ediyor المؤمنون

El-hamis ve'l-'işrin şehri cemaize'l-ahir sene tis'a ve seb'in ve semanemie hicreti nebeviyye salla'l-lahu 'aleyhi ve sellem
El-mu'minun Hadis metni devam ediyor.

Sandukanın kısa kenarlarında gövde kısmında bulunan panolara (اه الووت) “Ah el-mevt” ibaresi işlenmiştir.

Sandukanın kaide kısmı tüm cepheleri dolaşan kazıma tekniği ile yapılmış bir bordürle süslenmiştir. (Çiz.105) Kademeli kırılarak ilerleyen ve birbirini tamamlayan “Z” ve “S” formlu motifler yan yana dizilerek bir tasarım oluşturmaktadır.

Sandukanın uzun kenarlarında yazı kuşaklarını bölen çerçeve çizgisi, kırık çizgiden oluşan zencirek bordürüdür. (Çiz.104) Sandukanın başucundaki kısa kenarda bu bordürün farklı bir versiyonu ile süsleme yapılmıştır. Ayakucundaki çerçeve çizgileri boş bırakılmıştır.

Sandukanın kısa kenarlarındaki gövde üst kısmı alanında birbirinin aynı ½ simetri ile tasarlanmış ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifi ile oluşturulmuş süsleme yer almaktadır. (Çiz.102) Sandukanın kitabe metni içinde yalnızca bir yerde harfe iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.103) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ve kazıma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Sedaveren Ağa kızı Nefise Hatun, H.879/M.1474 yılının Cemazie'l-ahir/Ekim-Kasım ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.879/M.1474 yılına tarihlenmektedir.

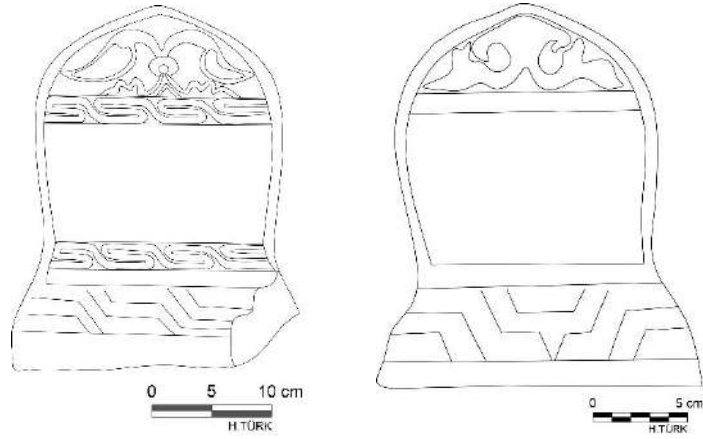
Fotoğraf 134. Nefise Hatun'un sandukasının güney cephesinden görünüşü

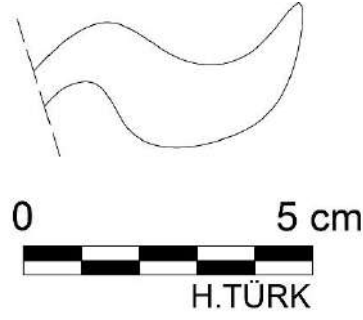
Fotoğraf 135. Nefise Hatun'un sandukasının kuzey cephesinden görünüşü

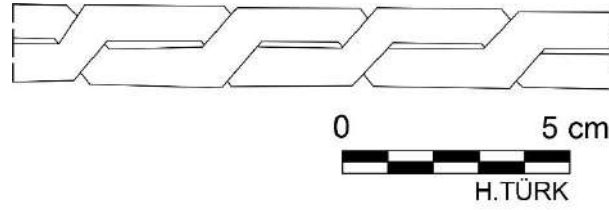
Fotoğraf 136. Nefise Hatun'un sandukasının kısa kenarları

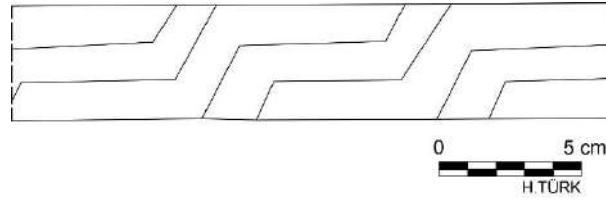
Çizim 102. Nefise Hatun'un sandukasının kısa kenarlarının çizimi

Çizim 103. Nefise Hatun'un sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motif

Çizim 104. Nefise Hatun'un sandukasının süsleme bordürü

Çizim 105. Nefise Hatun'un sandukasının süsleme bordürü

2.57. Acc Bad Hatun'un Mezar Taşı

Katalog No	: 57
Fotoğraf No	: 137, 138, 139
Çizim No	: 106, 107, 108
Envanter No	: 177
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Güney Öğrenci Hücreleri
Getirildiği Yer	: Müze Deposu
Tarihi	: H.880/M.1476
Ölçü	: 91x23x19 cm

Sanduka formu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile güney-kuzey doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın

başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişliği ve yükseltisi artmaktadır. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı basık sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.137, 138, 139)

Sandukanın uzun kenarları gövde ve gövdenin üst kısmını kapsayacak şekilde ikişer satır yazı kuşağına sahiptir. Bunlar zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır. Doğu cephenin başucu kısmından başlayan metin hemen altındaki satırda devam eder. Diğer cephenin üst kısmından hemen altındaki satırda sonlanmaktadır.

İntegalet ... el-merhume el-ma'sume es-se'ide	انتقلت...المرحومه المعصومه السعيدة
El-mebrure Acc Bad? Hatun binti el- ekrem İbrahim Çelebi el-mu'azzam	الميروره اج باد؟ حتون بنت الاكرم ابرهم جلبي المعظم

Sandukanın batı cephesinde sanduka sahibinin vefat ettiği tarih bilgilerini içeren metine yer verilmiştir.

طاب ثراها و جعل جنة مثواها في تاريخ شوال ...
المبارك شهر سنة ثمانين و ثمانمائه هجريه نبويه هلاليه

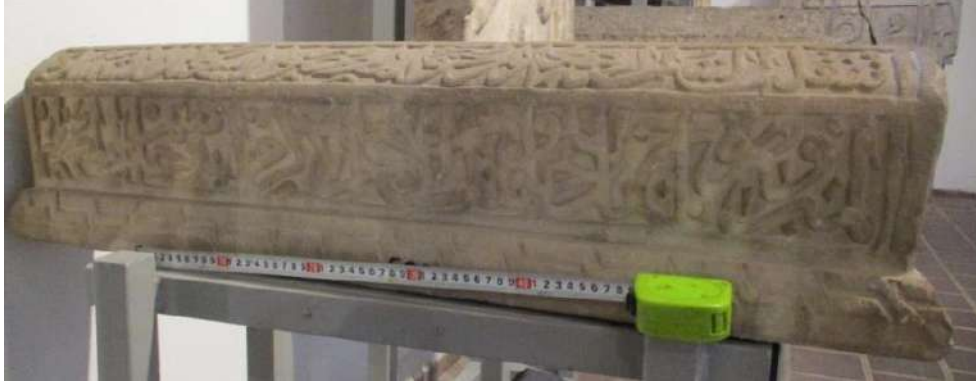
Tabe seraha ve ce'ale cennete mesvaha fi tarih Şevval...
El-mübarek-i şuhur sene semanin ve semanemie hicriyye nebeviyye hilaliyye

Sandukanın kısa kenarlarında gövde kısmına gelen alanda “(اه الموت) Ah el-mevt” ibaresi bulunmaktadır.

Sandukanın kaide cephelerinin tümünü kazıma tekniği ile yapılmış süsleme bordürü çevrelemektedir. (Çiz.107) Bu bordür, kırık çizgiden oluşan zencirek bordürüdür. Ayrıca sandukanın kısa kenarlarında gövde üst kısmının olduğu alana ½ simetri ile oluşturulmuş merkezde palmet ve iki yanda rumi motifleri işlenmiştir. (Fot. 139-Çiz.106) Sandukanın batı cephesindeki uzun kenarın ikinci yazı satırının sonunda çerçeveye iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.108) Kaidede bulunan bordür dışındaki tüm süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile yapılmıştır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi İbrahim Çelebi kızı Acc Bad? Hatun, H.880/M.1476 yılının Şevval/Ocak-Şubat ayında vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle sanduka, H.880/M.1476 yılına tarihlenmektedir.

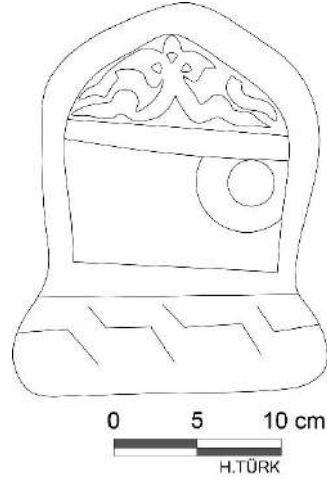
Fotoğraf 137. Acc Bad Hatun'un sandukasının doğu cephesinden görünüşü

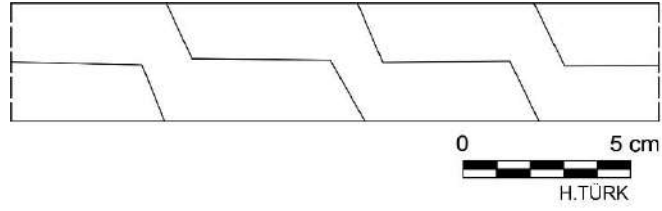
Fotoğraf 138. Acc Bad Hatun'un sandukasının batı cephesinden görünüşü

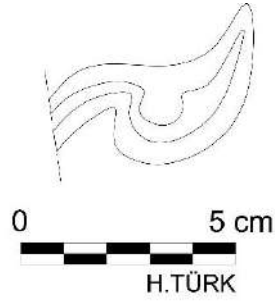
Fotoğraf 139. Acc Bad Hatun'un sandukasının kısa kenarı

Çizim 106. Acc Bad Hatun'un sandukasının kısa kenarı

Çizim 107. Acc Bad Hatun'un sandukasının süsleme bordürü

Çizim 108. Acc Bad Hatun'un sandukasının yazı kuşağında bulunan motif

2.58. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 58
Fotoğraf No	: 140
Çizim No	: 109
Envanter No	: 167
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: H.903/M.1498
Ölçü	: 62x37x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dikine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen formlu üst kısımdan oluşmaktadır. Şahidenin her iki yüzünde üçer satırlık yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş sülüs hattıdır. (Fot.140)

Tabe serah ce'ale	طاب ثراه و جعل
El-cennete misvah fi yevm	الجنة مثوه في يوم
El-isneyn er-rab'i	الاثنين الرابع

Şahidenin arka yüzünde vefat tarihi bilgilerini içeren metin devam etmektedir.

Ve'l-ışrin min şehr-i	و العشرين من شهر
Zi'l-hicce min şuhur	ذی الحجہ من شهور
Selase ve tis'amae	ثلاث و تسعمائه

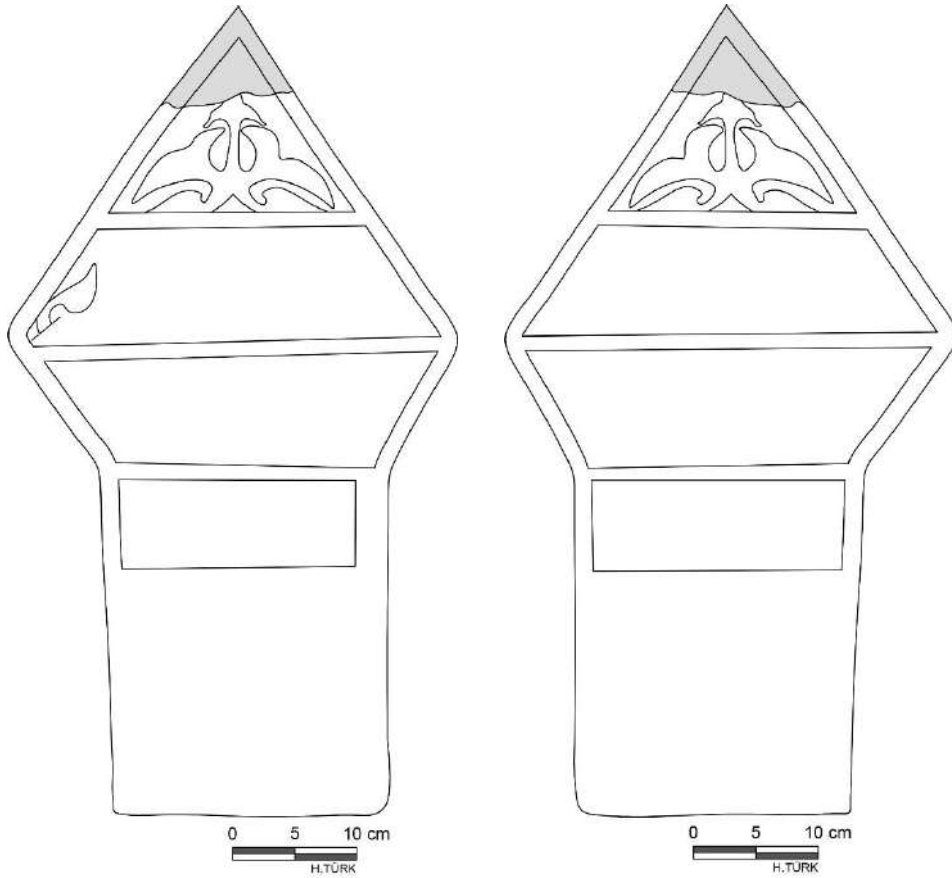
Şahidenin her iki yüzünde yazı satırlarının üzerinde ½ simetri ile tasarlanmış ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifli bir süsleme bulunmaktadır. Ayrıca yazı kuşakları içinde harfe iliştirilmiş rumi motifi yer alır. Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniğiyle yapılmıştır. (Çiz.109)

Şahidenin tepe noktasından bir bölümü kırılmış vaziyettedir. Bunun dışında günümüze sağlam ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim geçmemektedir. Bu kişi, H.903/M.1498 yılında Zi'l-hicce/Temmuz-Ağustos ayının yirmi dördünde Pazartesi günü vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.903/M.1498 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 140. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 109. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.59. Kasım oğlu Muhammed'in Mezar Taşı

Katalog No	: 59
Fotoğraf No	: 141
Çizim No	: 108
Envanter No	: 211
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Müze Deposunda

Getirildiği Yer	: Sadreddin Konevi Mezarlığı
Tarihi	: H.904/M.1498
Ölçü	: 68x41x7 cm

Şahide, kenarları düz alt kısım ve dikine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen formlu üst kısımdan oluşmaktadır. (Fot.141)

Şahidenin her iki yüzünde ikişer yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır.

Muhammed ibni Kasım	محمد ابن قاسم
Fi tarih evail Rebi'ü'l-ahir	فی تاریخ اوال ربع الاخر

Şahidenin arka yüzünde vefat tarihi bilgilerini içeren metin deva etmektedir.

Sene erbe'a ve tis'amie	سنه اربع و تسعمائه
Nura'l-lahu kabire 'affâ 'anh	نور الله قبره عفا عنه

Şahidenin yazı panolarının üstünde her iki cephede aynı olan ½ simetri ile düzenlenmiş ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifli bir tasarım yer almaktadır. Yazı panolarının altında kazıma tekniği ile yapılmış ve ters üçgen alanı kaplayan bir süsleme bulunmaktadır. Bu süsleme her iki cephede aynı olacak şekilde ½ simetri ile düzenlenmiş merkezde palmet ve her iki yanda rumi bulunan bir tasarımdır. Ayrıca yazı panolarının içinde çerçeveye iliştilmiş rumi motifleri

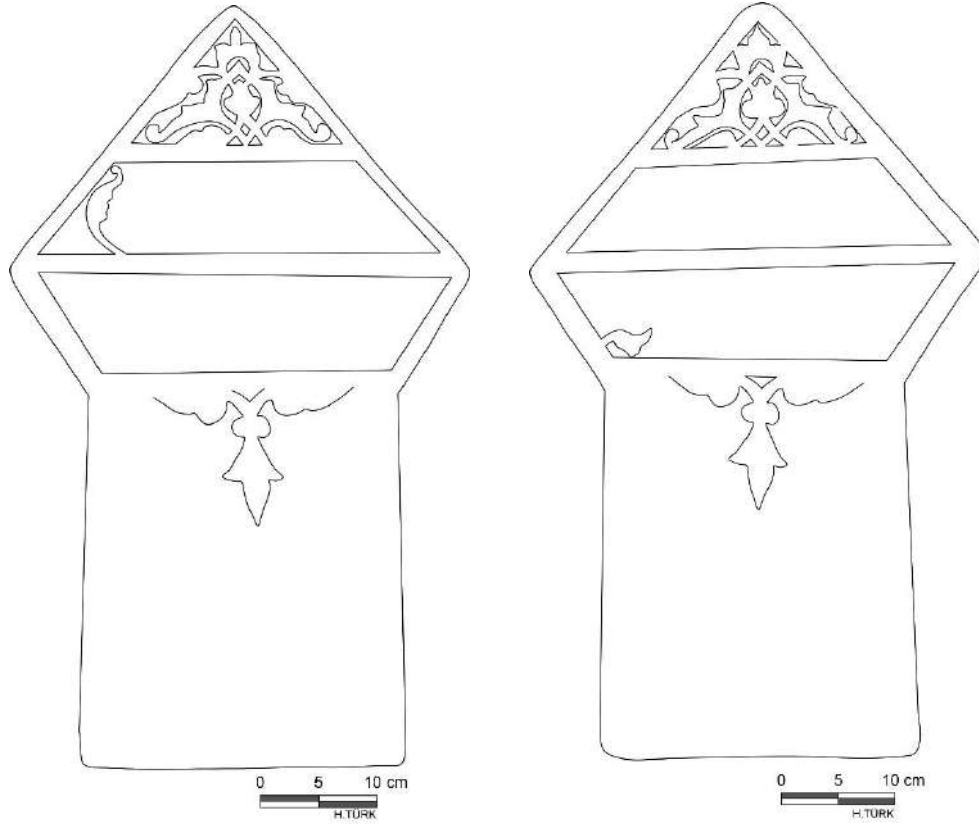
bulunmaktadır. Şahidenin süsleme unsurları yazı panolarının altındaki süsleme hariç zemin oyma tekniği ile oluşturulmuştur. (Çiz.108)

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahidenin sahibi Kasım oğlu Muhammed, H.904/M.1498 yılında Rebi’u’l-ahir/Ocak-Şubat ayının son günleri vefat etmiştir. Kitabesinde yer alan tarih bilgisinden hareketle şahide, H.904/M.1498 yılına tarihlenmektedir.

Fotoğraf 141. Kasım oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 110. Kasım oğlu Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.60. Kasım kızı Fehime'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 60
Fotoğraf No	: 142, 143, 144
Çizim No	: 111, 112, 113
Envanter No	: 78
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Güneybatı Dershane Odasında
Getirildiği Yer	: Sadreddin Konevi Mezarlığı
Tarihi	: H.8??/M.1399-1494 (15. yüzyıl)
Ölçü	: 112x25x23 cm

Sanduka formu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile güneydoğu-kuzeybatı doğrultulu yerleştirilmiştir. Güneydoğu ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın genişliği ve

yükseltisi artmaktadır. Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı üçgen formunda sonlanmaktadır. (Fot.142, 143-Çiz.111)

Sandukanın uzun kenarlarında ikişer yazı kuşağı bulunmaktadır. Kitabe metinleri zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hattıdır. Uzun kenarlarda Bakara Suresi'nin 285-286. Ayetleri yazılmıştır. Güneybatı cephenin üst yazı kuşağından başlayan metin, hemen altındaki satıra geçer diğer cephenin üst yazı kuşağından devam ederek hemen altındaki yazı kuşağında sonlanır.

أَمَرَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَيْكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا تُفَرِّقُ
بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ * لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا
مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ
عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَاَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ*

Âmene'r-rasulü bimâ ünzile ileyhi mi'r-rabbihi ve'l-mu'minûn küllün âmene bi'l-lahi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusulihî lâ nüferrigu
Beyne ehadimmirrusulihî ve gâlû semi'nâ ve eda'nâ ğufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-mesir * Lâ yükellifü'l-lâhü nefsen illâ vüs'ahâ lehâ
Mâ kesebet ve 'aleyhâ mektesebet Rabbenâ lâ tüehiznâ in nesinâ ev ehda'nâ Rabbenâ velâ tehmil 'aleynâ ısrân kemâ hameltehü
'Ale'l-lezine min gablinâ Rabbenâ velâ tühammilnâ mâ lâ tâgetelenâ bihi ve'fü 'annâ vağfirlenâ verhamnâ ente Mevlânâ fensurnâ 'ale'l-gavmi (el-kâfirin)

Sandukanın başucundaki kısa kenarında sanduka sahibinin bilgilerini içeren metin yer almaktadır. Buradaki yazı panoları gövde ve üst kısmını kapsayacak şekilde iki satırdır.

Vefat-ı merhume	وفات مرحومه
Fehime binti Kasım	فحيمه بنت قاسم

Sandukanın ayakucundaki kısa kenarında sanduka sahibinin vefat tarihi bilgilerini içeren metin yer almaktadır. Buradaki yazı panoları gövde ve üst kısmını kapsayacak şekilde iki satırdır.

Fi Şehr-i	فی شهر
Recep sene ... ve semanemae	رجب سنه ... و ثمانمائه

Sanduka kaidesinin dört cephesini dolanan bir süsleme bordürü bulunmaktadır. (Fot.144,-Çiz.112) Bu bordürde kıvrım dallar üzerinde hatayi motifleri kullanılmıştır. Tahribat nedeniyle yer yer süslemenin izleri takip edilememektedir. Sandukanın yazı kuşakları içinde münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş rumi ve palmet motifleri bulunmaktadır. (Çiz.113) Sandukanın süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile oluşturulmuştur.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın sahibi Kasım kızı Fehime'nin, kitabede yalnızca yüzler basamağının okunabiliyor olmasından yola çıkılarak Hicri 800'lü yıllarda Recep ayında vefat ettiği anlaşılmaktadır. Kitabede yer alan bu sayıdan dolayı yaklaşık olarak 15. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür.

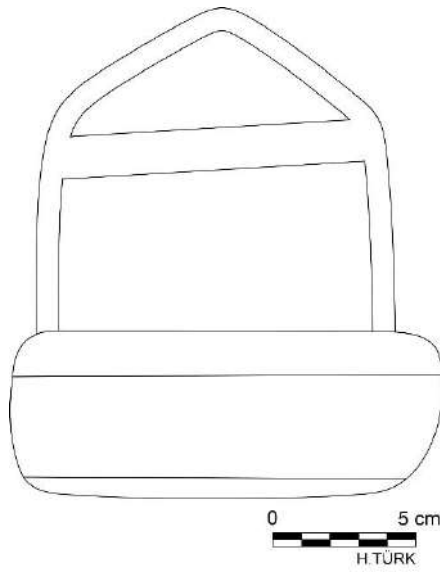
Fotoğraf 142. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının kuzeybatısından görünüşü

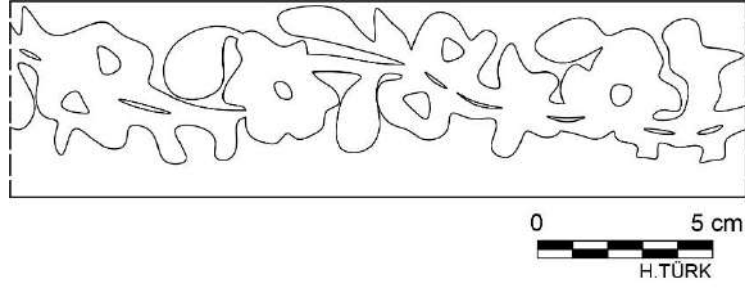
Fotoğraf 143. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının kısa kenarları

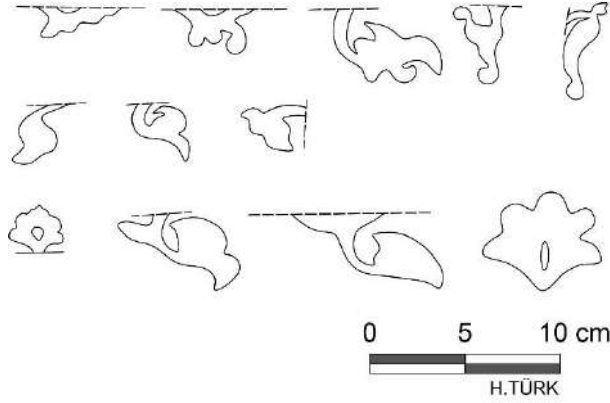
Fotoğraf 144. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının süsleme bordüründen detay

Çizim 111. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının kısa kenarının çizimi

Çizim 112. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının süsleme bordürü

Çizim 113. Kasım kızı Fehime'nin sandukasının yazı kuşaklarında bulunan motifler

2.61. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 61
Fotoğraf No	: 145, 146
Çizim No	: 114
Envanter No	: 201
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Kuzey Öğrenci Hücrelerinde

Getirildiği Yer	: Ali Rıza Yeni - Konya
Tarihi	: 15. yüzyıl
Ölçü	: 48x50x10 cm

Şahide formlu mezar taşı mermer malzemedен mamuldür. Eser kare şeklindedir. Ön yüzünün üst ve yan kenarında olmak üzere içe doğru daralan dört yazı kuşağı bulunmaktadır. Köşede bulunan en dar yazı panosu kırılmıştır. (Fot.145, 146)

Yazı kuşakları yerleşimden dolayı ortadan bölünmüştür. Zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiş kitabe sülüs hattı ile yazılmıştır.

İntegale min dârü'l-fenâi – ila dârü'l-bekâi	انتقل من دار الفناء - الى دار البقاء
El-mü'minûn – la yemutûn	المؤمنون – لا يموتون
Ed-dünya fenazera	الدنيا فنظر

Şahidenin arka yüzünde $\frac{1}{4}$ simetri ile oluşturulmuş merkezi kompozisyonlu bir tasarım bulunmaktadır. Merkezde sekiz yapraklı çiçek motifi sekiz köşeli yıldız motifi ile çevrelenmiş vaziyettedir. (Çiz.100) Köşeli yıldızların uçlarında yarım verilmesi dolayısıyla sadece dört yapraklı olan çiçek motifleri tasarımın sonsuzluğuna işaret etmektedir. Merkezdeki çiçek motifi zemin oyma tekniği ve yıldız motifleri kazıma tekniği ile yapılmıştır. Kenarda yarım bırakılan çiçek motifleri ise oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Şahidenin köşesinde en dar yazı panosunu kapsayacak boyutta bir alan kırılmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim ve tarih bilgisi geçmemektedir. Şahidenin formu, üzerinde yer alan süsleme ve yazı kuşakları tarihlendirme hususunda tek dayanak noktasıdır. Şahidenin formunun kare olması Akşehir örneklerinde *zar başlıklı* olarak nitelendirilen bir grup şahidenin üst kısmına benzemektedir. Bunlar 14. yüzyıla tarihli mezar taşlarıdır.²²⁴ Bu örneklerde uzun dikdörtgen şahidenin üst kısmı, eşkenar formlu ayrıca bir alan ile sonlanmaktadır. Bu kısmın yazı kuşakları ve süslemeleri alan içinde sınırlandırılmış vaziyettedir. Mezar taşlarının üst kısmındaki zar başlık alanı, alttaki gövdeye iki kenar ile birleşmiş vaziyettedir. Gövdeden kırılarak ayrılması halinde iki kenarda gözle görülür bir

²²⁴ Benli, **a.g.e.**, ss.194-195, Katalog No:49 olan şahidenin üst kısmı eşkenar dörtgen formunda bir alan şeklinde sonlanmaktadır. Bu kısmın yazı kuşakları ve süslemesi forma göre şekil almaktadır. Eşkenar dörtgen alanın arka yüzünde merkezi kompozisyonlu rumi ve palmet motiflerinden oluşan bir tasarım bulunmaktadır. Eser, araştırmacı tarafından 14. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Karapıçak, **a.g.e.**, s.49, Katalog No:42 olan şahidenin üst kısmı eşkenar dörtgen formunda bir alan şeklinde sonlanmaktadır. Bu kısmın yazı kuşakları ve süslemesi forma göre şekil almaktadır. Eşkenar dörtgen alanın arka yüzünde merkezi kompozisyonlu rumi ve palmet motiflerinden oluşan bir tasarım bulunmaktadır. Eser, araştırmacı tarafından tarihlendirilmemiştir.

tahribat olacağı kesindir. İncelediğimiz bu mezar taşı parçasında böyle bir tahribat yerine yalnız bir köşede sınırlanmış kırık bulunmaktadır. Eserin yalnızca köşe kısmının kırılmış olması, Zeyniye tipli şahidelerden olması ihtimalini akla getirmektedir. Arka yüzünde bulunan merkezi kompozisyonlu süsleme Bursa’da bu türün yetkin örneklerinin verildiği diğer şahidelerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar 15. yüzyıla tarihli mezar taşlarıdır.²²⁵ Süslemede aynı tasarımda oluşturulmuş rumi ve palmet motiflerinden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Zeyniye mezar taşlarından arka yüzünü tamamen kaplayacak şekilde süslemesi bulunan örneklere de rastlanmaktadır.²²⁶

İncelediğimiz eserde çok yapraklı çiçek ve yıldız motifinin yer alması bölgeye özgü bir farklılık olarak değerlendirilebilir. Çalışma bünyesinde katalog dâhilinde incelediğimiz diğer Zeyniye mezar taşları arka ve ön yüzlerinde yazı kuşaklarının yer aldığı ve küçük çaplı süslemelerin bulunduğu örneklerdendir.²²⁷ İncelenen mezar taşı, Bursa örneklerine yakınlığı nedeniyle tarafımızdan 15. yüzyıla tarihlenmektedir.

²²⁵ Karaçağ, a.g.e., s.118 Katalog no:41 olan mezar taşı baş ve ayak taşı olmak üzere iki parçadır. Ayak taşının dış yüzeyinde merkezi kompozisyonlu rumi ve palmet motiflerinden meydana getirilmiş bir tasarım bulunmaktadır. Eserin tarihi H.853-M.1449’dur.

Ersan Perçem, **Bursa Türk İslam Eserleri Müzesindeki XV. Yüzyıla Ait Mezar Taşlarında Bezeme Üslubu**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010, ss.54-56 Katalog No:6 olan eser baş şahidesidir ve arka yüzünde merkezi kompozisyonlu rumi ve palmet motiflerinden oluşan bir tasarım yer almaktadır. Eserin tarihi H.17 Şevval 892-M.6 Ekim 1487’dir.

²²⁶ Alım Karamürsel, “Eyüp’ten İki Zeyni Mezartaşı”, **Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu V Tebliğler**, İstanbul, 2002, ss.242-243 İbrahim Paşa oğlu Mustafa’nın mezar taşı, baş ve ayak taşından oluşmaktadır. Ayak taşının dış yüzünde eşkenar dörtgen alanın yanı sıra gövde kısmını da kapsayacak şekilde rumi ve palmet motiflerinden oluşan bir tasarım yer almaktadır. Mezar taşının tarihi H.Muharrem 898-M.Ekim/Kasım 1492’dir.

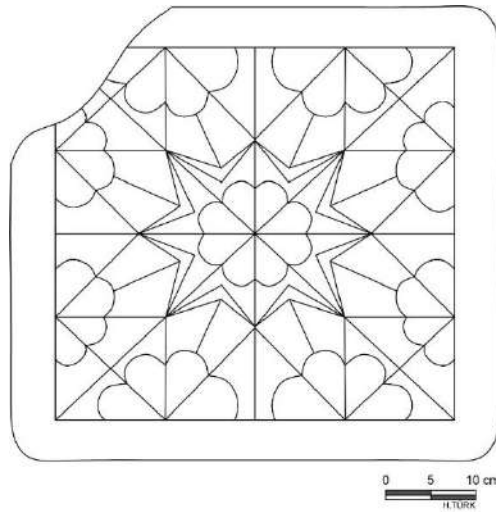
²²⁷ Katalog No: 58 (H.903-M.1498), 59 (H.904-M.1498), 67 (15. yüzyılın son çeyreği), 68 (15. Yüzyılın son çeyreği), 69 (15. Yüzyılın son çeyreği)

Fotoğraf 145. Anonim şahidenin ön yüzünden görünüşü

Fotoğraf 146. Anonim şahidenin arka yüzünden görünüşü

Çizim 114. Anonim şahidenin arka yüzünün çizimi

2.62. Seyyid Muhammed'in Mezar Taşı

Katalog No	: 62
Fotoğraf No	: 147
Çizim No	: 115
Envanter No	: 135
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler

Müzesi-Depoda

Getirildiği Yer	: Konya Mevlevi Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: M.15. yüzyıl
Ölçü	: 81x32x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dendanlı üst kısımdan oluşmaktadır. Alt kısmın her iki yanında zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Üst kısımda bir iç bükey dendanın ardından üç dışbükey dendan gelmektedir ve tepe kısmı kırıldığından dolayı nasıl sonlandığı bilinmemektedir. (Fot.147)

Şahidenin her iki yüzünde üçer satır yazı panosu bulunmaktadır. Kitabe metni zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır.

İntegale min darü'l-fenâ ...	انتقل من دار الفنا ...
İla darü'l-bekâ ve'l-ceza	الى دار البقا و الجزا
El-merhûm el-mağfûr	المرحوم المغفور

Şahidenin arka yüzü kimlik bilgilerini içeren metnin yer aldığı kısımdır.

Es-se'id eş-şehit Seyyid Muhammed bin	السعيد الشهيد سيد محمد بن
Yusuf Çelebi	يوسف جلیبی
İla rahmeta'l-lahu te'ala	الى رحمة الله تعالى

Şahidenin alt kısmının her iki yanında zikzak şeritli ve zar başlıklı sütunçeleri bulunmaktadır. Zar başlıklar ayrıca sekiz yapraklı çiçeklerle bezenmiştir.

Şahidenin yazı panoları ile tepe kısmı arasındaki alana, her iki cephede aynı olan $\frac{1}{2}$ simetri ile oluşturulmuş ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumilerle tasarlanmış bir süsleme yerleştirilmiştir. Yazı panolarının alt kısmında ters çevrilmiş üçgen alana palmet benzeri bir motif yer almaktadır. Etrafı kazıma tekniği ile çerçevelenmiştir.

Yazı panoları ayıran çerçeve çizgileri iki hat üzerinde ilerleyen kırık çizgi hatlı zencirek motifinin oluşturduğu bir bordürdür. Şahidenin dendanlı üst bölümü ise yuvarlak hatlı zencirek bordürü ile çerçevelenmiştir.

Şahidenin kitabe panoları içinde harflere ve çerçeveye iliştirilmiş rumi motifleri bulunmaktadır. Yazı panolarının altında bulunan motif haricinde şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir. (Çiz.115)

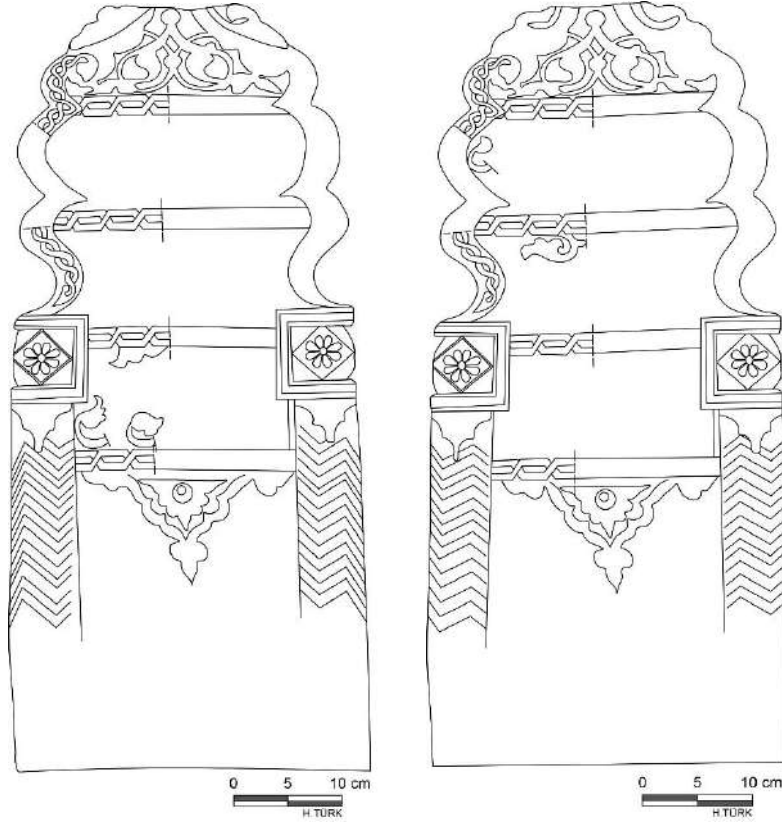
Şahidenin tepe kısmından az bir bölümü kırılmış vaziyettedir.

Şahide sahibi Çelebi Yusuf oğlu Seyyid Muhammed, kitabe metninde herhangi bir tarih geçmediğinden ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Önceki araştırmalarda şahide 13. yüzyıla tarihlendirilmiştir.²²⁸ Bunun yanı sıra şahide katalog içinde incelenen 48 katalog numaralı (H.829-M.1426) şahide ile form ve süsleme bakımından benzemektedir. Bu nedenle şahideyi 15. yüzyıla tarihlendirebiliriz.

²²⁸ Tunç, a.g.e., s.36

Fotoğraf 147. Seyyid Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 115. Seyyid Muhammed'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.63. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 63
Fotoğraf No	: 148
Çizim No	: 116
Envanter No	: 169
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: 15. yüzyıl
Ölçü	: 60x26x5 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve sivri kemer formundaki üst kısımdan oluşmaktadır. Şahidenin her iki yüzünde zemin oyma tekniği ile yapılmış sülüs hatlı ikişer satır yazı panosu bulunmaktadır. (Fot.148)

İntegale merhûm el-mağfûr	انتقل مرحوم المغفور
Es-se'îd eş-şehid ilâ	السعيد الشهيد الى

Rahmeta'l-lahu te'âla	رحمت الله تعالى
Min dârü'l-fenâ ila dârü'l-bekâ	من دار الفنا الى دار البقا

Şahidenin yazı panoları üzerindeki alanda ½ simetri ile tasarlanmış ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifleri bulunan bir süsleme yer almaktadır. Şahidenin yazı panoları içinde çerçeveye iliştirilmiş rumi motifi bulunmaktadır. (Çiz.116) Süsleme unsurları zemin oyma tekniğiyle yapılmıştır.

Şahidenin üst kısmından bir bölümü kırılmış vaziyettedir.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim veya tarih bilgisi geçmemektedir. Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi bahçesinde aynı formda, bir yüzü benzer

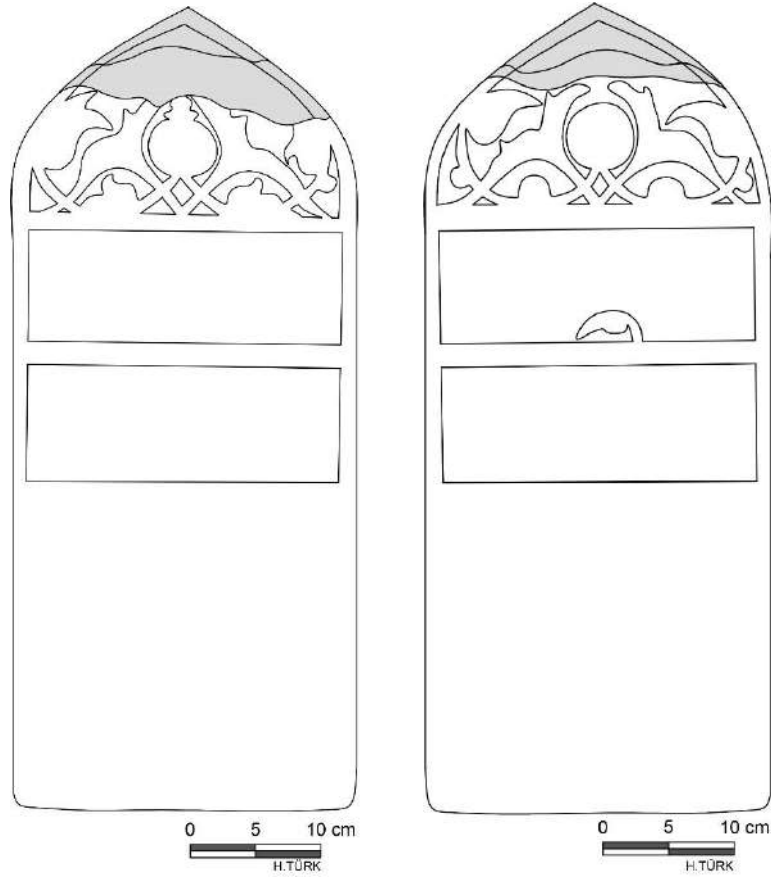
süslemeye sahip bir şahide bulunmaktadır. Ancak bu şahidede tarih kısmı yalnız *Cuma günü vefat etti* ibaresi ile bitirilmiştir.²²⁹ 13. Yüzyılda inşa edildiği bilinen zaviyenin haziresinde bulunan şahidelerin tarihi bilinenleri 14. Yüzyılın birinci yarısına ve ortalarına tarihlenmektedir.²³⁰ Bunun yanı sıra şahide kitabesinde bulunan harflerin zülfelerinin keskin hatlarla işlenmiş olması dikkati çeker. Bundan dolayı şahide 15. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Fotoğraf 148. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

²²⁹ Mustafa Yıldırım, a.g.e., ss.210-211

²³⁰ a.g.e., s.224

Çizim 116. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

2.64. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 64
Fotoğraf No	: 149, 150, 151
Çizim No	: -
Envanter No	: 98
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Mevlana Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: M.15. yüzyıl
Ölçü	: 111x22x27 cm

Sanduka formu mezar taşı mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile doğu- batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın

başucudur. Sanduka, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı sivri kemer formunda sonlanmaktadır.

Sanduka üzerinde herhangi bir kitabe metni yer almaz. Üzerindeki tek süsleme unsuru ise tam ortasında kaideden tepe noktasına doğru uzanarak birleşen düz satırlı kabartma silme kuşağıdır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın üzerinde herhangi bir kitabe metni bulunmadığından kesin bir tarihlendirme yapılamamaktadır. Sanduka önceki araştırmalarda 15. yüzyıla tarihlendirilmiştir²³¹ ve sivri kemer formlu sandukaların 14. yüzyıldan sonra sıklıkla kullanılmaya başlandığı göz önüne alındığında sanduka tarafımızdan 15. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Fotoğraf 149. Anonim sandukanın güneydoğudan görünüşü

²³¹ Başkan, **a.g.e.**, s.78

Fotoğraf 150. Anonim sandukanın üstünden ayrıntı

Fotoğraf 151. Anonim sandukanın kısa kenarı

2.65. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 66
Fotoğraf No	: 152, 153, 154, 155
Çizim No	: 117, 118, 119
Envanter No	: 97
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi- Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Konya Mevlana Dergahı Mezarlığı
Tarihi	: M.15. yüzyıl

Ölçü

: 140x35x32 cm

Sanduka formlu mezar taşı, mermerden mamuldür ve müzede sergilendiği konum itibari ile kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Kuzey ucu sandukanın başucudur. Sanduka, kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üst kısmı sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Fot.152, 153, 154-Çiz.117) Sandukanın üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır.

Sandukanın uzun kenarlarında gövde kısmında kazıma tekniğiyle yapılmış bir bordür bulunmaktadır. (Çiz.119) Bu bordür, dendanlı mihrap motifinin bir ters bir düz şekilde sıralanmasıyla meydana getirilmiş bir tasarıma sahiptir. Sandukanın gövdesinin üst kısmı bir ters bir düz yerleştirilmiş hatayi motifinden çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifinden oluşan bir süsleme programıyla bezenmiştir. (Çiz.118) Zemin oyma tekniğiyle yapılan bu süsleme gövde üst kısmını tamamen kaplamaktadır.

Sandukanın kısa kenarları boş bırakılmıştır.

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın üzerinde herhangi bir kitabe metni bulunmadığından kesin bir tarihlendirme yapılamamaktadır. Sanduka Seyfi Başkan tarafından 14. yüzyılın sonları-15. yüzyılın başlarına²³² tarihlendirilmiştir. Bunun yanı sıra Beyhan Karamağaralı 16. yüzyıldan sonra sanduka yüzeylerinin tamamen bitkisel motiflerle süslendiğini bildirir.²³³ 14. yüzyılda sıkça kullanılmaya başlanan sivri kemer formlu sandukalar²³⁴ bir kenara mezar taşının gövdesinin tamamen hatayilerle bezenmiş olması farklı bir uygulamadır. Benzer örneklerle İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde 94 envanter numaralı (H.920-M.1514-15) ve 175 envanter numaralı (H.954/M.1547-48) sandukalarda karşılaşılmaktadır. Burada yüzeyi kaplayan motifler kıvrım dallar üzerinde rumiler ve çok yapraklı çiçek uygulamalarıdır. Tüm bu bilgiler bir yana söz konusu sandukanın kaide kısmında bulunan süsleme bordürün (Çiz.119) aynısı Beyşehir'de H.831-M.1428 yılına ait bir sandukada görülmektedir.²³⁵

²³² Başkan, **a.g.e.**, s.78

²³³ Karamağaralı, **Ahlat...**, s.2

²³⁴ Başkan, **a.g.e.**, ss.70-73

²³⁵ Çetinaslan, Muşmal, Kunt, **a.g.e.**, ss.99-101

Tarihlendirme için en güvenilir dayanak noktası olan bu benzerlik sandukanın 15. yüzyıla tarihlendirilmesine sebebiyet vermektedir.

Fotoğraf 152. Anonim sandukanın doğu cephesinden görünüşü

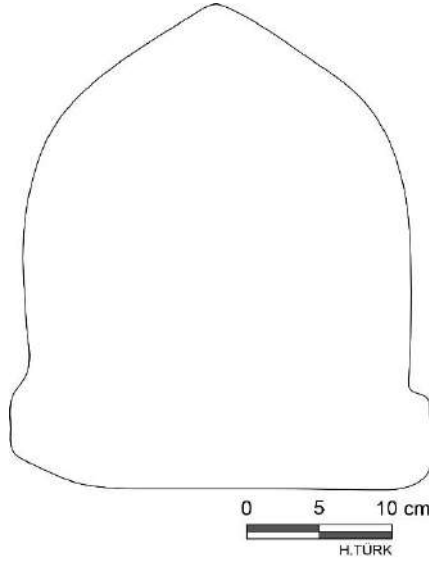
Fotoğraf 153. Anonim sandukanın batı cephesinden görünüşü

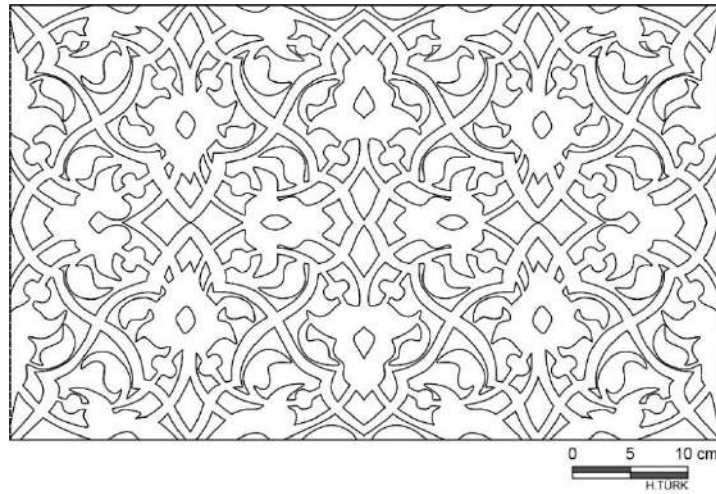
Fotoğraf 154. Anonim sandukanın kısa kenarları

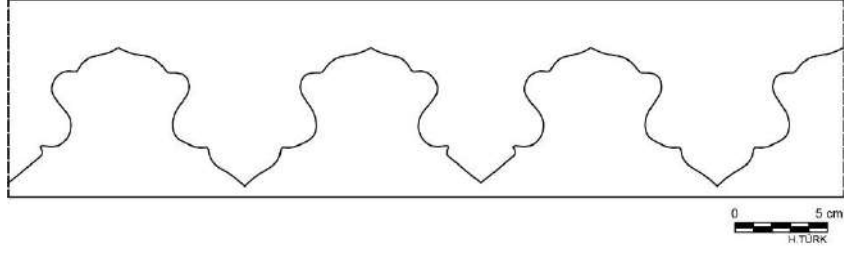
Fotoğraf 155. Anonim sandukanın süsleme bordüründen ayrıntı

Çizim 117. Anonim sandukanın kısa kenarının çizimi

Çizim 118. Anonim sandukanın gövdesini kaplayan süsleme bordürü

Çizim 119. Anonim sandukanın süsleme bordürü

2.66. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 65
Fotoğraf No	:156, 157, 158, 159
Çizim No	: 120, 121
Envanter No	: 163
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi-Müze Bahçesinde
Getirildiği Yer	: Müze Deposu
Tarihi	: M.15. yüzyıl
Ölçü	: 108x24x27 cm

Sanduka müzede sergilendiği konum itibari ile doğu-batı doğrultulu yerleştirilmiştir. Batı ucu sandukanın başucudur. Ayakucundan başucuna doğru sandukanın yükseltisi artmaktadır. (Fot.156, 157, 158-Çiz.120)

Sanduka kaide ve gövde kısımlarından oluşmaktadır. Gövdenin üstü sivri kemer formunda sonlanmaktadır. Sandukanın üzerinde herhangi bir kitabe metni bulunmamaktadır.

Sandukanın gövde ve gövde üst kısmı tam oradan yuvarlak kenarlı paftalara ayrılmıştır. Paftaların ortada kesiştiği alanda simetrik bir motif bir ayrıca bezenmiştir. (Fot.159-Çiz.121)

Sanduka, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Sandukanın üzerinde herhangi bir kitabe metni bulunmadığından kesin bir tarihlendirme yapılamamaktadır. Sivri kemer formda olması ve araştırmaya bünyesinde

incelenen 64 ve 65 katalog numaralı (15. yüzyıl) kitablesiz diğler sanduka ile form bakımından benzeşmesi dolayısıyla tarafımızdan 15. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Fotoğraf 156. Anonim sandukanın kuzey cephesinden görünüşü

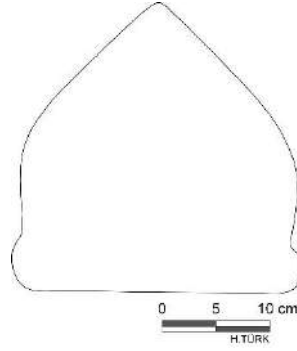
Fotoğraf 157. Anonim sandukanın güney cephesinden görünüşü

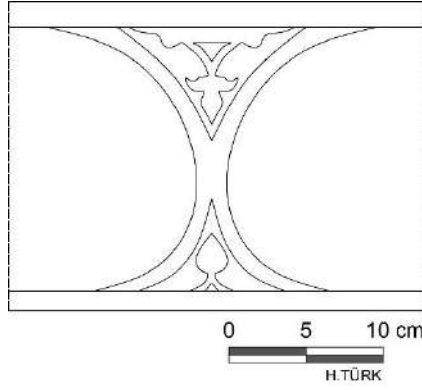
Fotoğraf 158. Anonim sandukanın kısa kenarları

Fotoğraf 159. Anonim sandukanın süsleme motifinden ayrıntı

Çizim 120. Anonim sandukanın kısa kenarının çizimi

Çizim 121. Anonim sandukanın süsleme motifinden ayrıntı

2.67. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 67
Fotoğraf No	: 160
Çizim No	: 122
Envanter No	: 200
Sergilendiği Yer	: İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi- Müze Deposunda
Getirildiği Yer	: Mehmet Güler'den
Tarihi	: 15. yüzyılın son çeyreği
Ölçü	: 42x30x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Dikine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen şeklindedir ve üst kısmı yonca biçiminde dandanlıdır. (Fot.162)

Şahidenin her iki cephesinde oluşturan yazı panosuna metin serbestçe yazılmıştır. Kitabe metni ön yüzde kazıma tekniği ile arka yüzde zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır.

İntegale el-merhume es-se'id	انتقل المرحومه السعيد
İla rahmeta'l-lahu te'ala	الى رحمة الله تعالى

Şahidenin ön ve arka yüzünde yazı panosu üzerinde bulunan alana ½ simetri ile oluşturulmuş kıvrım dallar üzerinde rumilerin yer aldığı bir tasarım işlenmiştir. Bu süsleme zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir

Şahidenin ön ve arka yüzünde yazı panosunun altına merkezde palmet ve ruminin yer aldığı tasarım ters olarak yerleştirilmiştir. (Çiz.122) Bu süsleme kazıma tekniğiyle yapılmıştır.

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim ve tarih bilgisi geçmemektedir. Şahidenin dikine yerleştirilmiş dörtgen formu Zeyniyye tarikatına mensup kişilere ait olan mezarlarda kullanılmaktadır. Tarikate ait mezar taşlarının en erken tarihli Eyüp Sultan Türbesi arkasındaki hazirede bulunan Mevlana Yakup oğlu Mevlana Muslihuddin'in 894/1488 tarihli mezar taşıdır.²³⁶ Ayrıca bu formda şahidelerin yapımına 16. Yüzyılın başlarında da devam ettirilmiştir.²³⁷ Karaman Müzesi'nde Ahî Oğlu Celâleddin Muhammed'e ait 16. Yüzyılın sonları ile 17. Yüzyılın başlarına tarihli bir şahidenin varlığı benzer uygulamanın sürdürüldüğünün kanıtıdır.²³⁸ Katalog bünyesinde tarihi bilinen Zeyni mezar taşları 15. yüzyılın

²³⁶ Karamürsel, "Eyüp'ten...", s.242

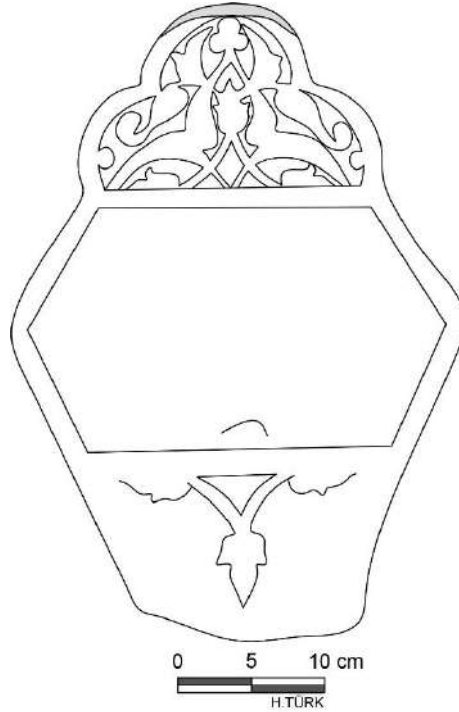
²³⁷ Tarihi Mezar Taşları Müzesi Envanter No.74 (H.908-M.1502), Tarihi Mezar Taşları Müzesi Envanter No.171 (H.913-M.1507/08)

²³⁸ Pekköz, **a.g.e.**, s.78-82

sonlarına tarihlenmektedir.²³⁹ Bu eserler ile benzer süsleme programına sahip olması nedeniyle şahidenin, 15. Yüzyılın son çeyreğinde yapılmış olması muhtemeldir.

Fotoğraf 160. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 122. Anonim şahidenin ön yüzünün çizimi

²³⁹ Katalog No: 58 (H.903-M.1498), 59 (H.904-M.1498)

2.68. Seyyid Şemseddin'in Mezar Taşı

Katalog No	: 68
Fotoğraf No	: 161
Çizim No	: 123
Envanter No	: 186
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: 15. yüzyılın son çeyreği
Ölçü	: 60x43x7 cm

Şahide formlu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dikine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen formlu üst kısımdan oluşmaktadır. Üst kısımda her iki yüzünde ikişer satırlık yazı panosu bulunmaktadır. (Fot.163) Kitabe metni zemin oyma tekniği ile oluşturulmuş sülüs hattıdır.

İntegale el-merhûm	انتقل المرحوم
El-mağfur es-se'id	المغفور السعيد

İla Rahmeta'l-lahu te'ala	الى رحمت الله تعالى
Seyyid Şemse'd-din	سيد شمس الدين

Şahidenin yazı panolarının üstündeki alanda her iki yüzde aynı olacak şekilde ½ simetri ile oluşturulmuş merkezde palmet ve etrafında kıvrım dallar üzerinde rumilerin yer aldığı bir süsleme bulunmaktadır.

Yazı panolarının altında kazıma tekniği ile yapılmış ortabağ ucunda palmet motifi ters şekilde işlenmiştir. Yazı panoları içinde münferit konumda ve çerçeveye iliştilmiş rumi ve palmet motifleri görülmektedir. (Çiz.123)

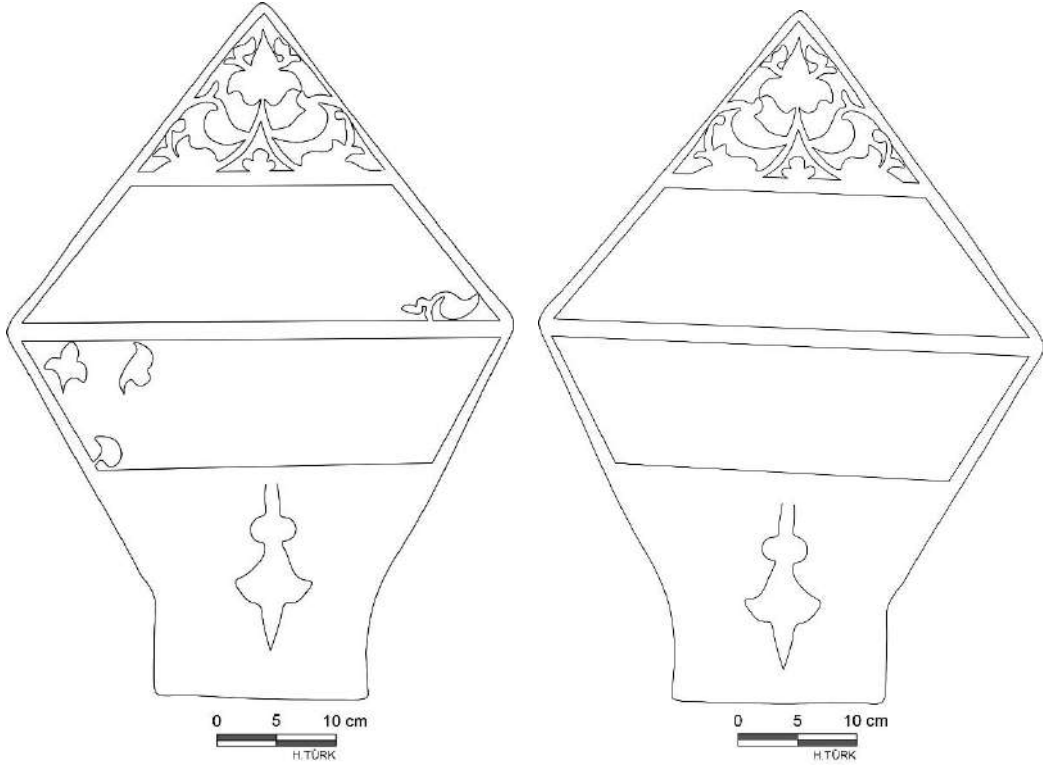
Yazı panolarının altındaki süsleme hariç diğer bezeme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Şahide, zamanın neden olduğu yüzeysel tahribat dışında günümüze sağlam ve tek parça halinde ulaşmıştır.

Şahide sahibi Seyyid Şemse'd-din, kitabe metninde herhangi bir tarih geçmediğinden ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Formu bakımından Zeyniyye tarikatına mensup kişilerce kullanıldığı bilinen şahide diğer örnekte (Kat.No.67) olduğu gibi tarafımızdan 15. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilebilir.

Fotoğraf 161. Seyyid Şemseddin'in şahidesinin ön ve arka yüzü

Çizim 123. Seyyid Şemseddin'in şahidesinin ön ve arka yüzünün çizimi

2.69. Anonim Mezar Taşı

Katalog No	: 69
Fotoğraf No	: 162
Çizim No	: 124
Envanter No	: 181
Sergilendiği Yer	: Tarihi Mezar Taşları Müzesi
Getirildiği Yer	: Bilinmiyor
Tarihi	: 15. yüzyılın son çeyreği
Ölçü	: 55x40x9 cm

Şahide formu mezar taşı mermerden mamuldür. Düz kenarlı alt kısım ve dikine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen formu üst kısımdan oluşmaktadır. Üst kısımda her iki yüzünde ikişer satırlık yazı panosu bulunmaktadır. (Fot.164) Kitabe metni zemin oyma tekniği ile yazılmış sülüs hattıdır.

İntegale el-mer	انتقل المر
Hûm el-mağfûr	حوم المغفور

İla Rahmeta'l-lahu te'ala	الى رحمت الله تعالى
Min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ	من دار الفنا الى دار البقا

Şahidenin yazı panoları üstünde $\frac{1}{2}$ simetri ile oluşturulmuş kıvrım dallar üzerinde rumi motifli bir tasarım yer almaktadır. Arka yüzdeki bu alan tahribat nedeniyle tamamen dökülmüştür.

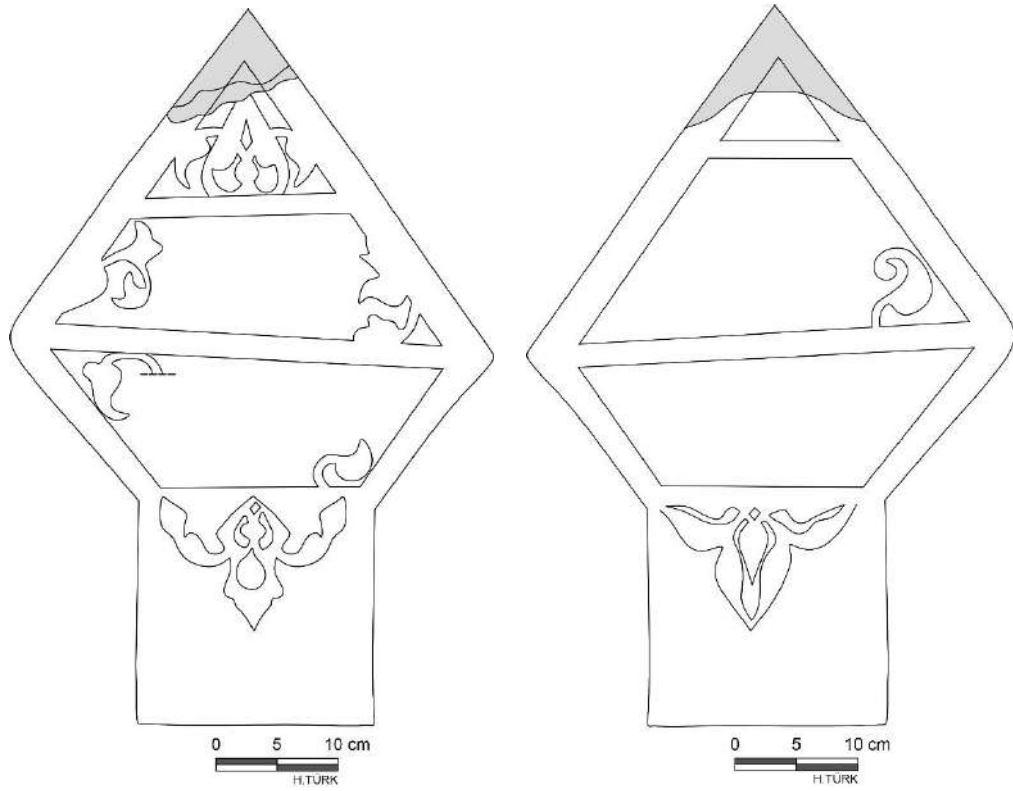
Ön yüzdeki yazı panolarının altında $\frac{1}{2}$ simetri ile oluşturulmuş merkezde ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motiflerinin yer aldığı bir süsleme bulunmaktadır. Arka yüzdeki aynı alanda tasarım olarak aynı olmakla birlikte daha basit motifli bir süsleme yer almaktadır. Yazı panoları içinde çerçeveye ve harflere iliştilmiş rumi motifleri görülmektedir. (Çiz.124) Şahidenin süsleme unsurları zemin oyma tekniği ile meydana getirilmiştir.

Şahidenin üst kısmında tahribat yaşanmıştır ve bu tahribat arka yüzdeki yazı panosuna kadar devam etmektedir.

Şahide üzerinde yer alan kitabe metninde herhangi bir isim veya tarih bilgisi geçmemektedir. Formu nedeniyle Zeyniyye tarikatına ait olan bu şahide diğer örneklerde (Kat.No.67, 68) olduğu gibi 15. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir.

Fotoğraf 162. Anonim şahidenin ön ve arka yüzü

Çizim 124. Anonim şahidenin ön ve arka yüzünün çizimi

3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

“Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme” isimli çalışmamızda katalog bölümünde incelenen mezar taşları “Malzeme ve Teknik”, “Form”, “Süsleme” ve “Yazı” başlıkları altında değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Konu kapsamında Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi’nden 51 adet, Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi’nden 18 adet olmak üzere toplamda 69 adet mezar taşı kataloga dâhil edilmiştir. Üzerinde kesin tarihi bilinen mezar taşları 48 adettir.(Kat.No.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59). Üzerinde tarih bilgisi içeren ancak tahribat dolayısıyla bir kısmı okunan mezar taşları 3 adettir (Kat.No.12, 34, 60) ve bu eserler okunabilen basamaklara göre yüzyıl olarak tarihlendirilmiştir. İki adet mezar taşı metfun kişinin ölüm tarihi doğrultusunda tarihlendirilmiştir. (Kat.No.15, 20) 17 adet mezar taşı ise üzerinde tarih bilgisi bulunmaması dolayısıyla form, süsleme ve yazı özelliklerinin yanı sıra daha önceki çalışmalardaki değerlendirmeleri göz önünde bulundurularak tarihlendirilmiştir. (Kat.No. 14, 10, 19, 30, 31, 32, 33, 35, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69)

İncelenen mezar taşları sanduka ve şahide olmak üzere iki formda karşımıza çıkmaktadır. Sanduka formlu mezar taşlarından en erken tarihli olanı H.605/M.1209 yılına (Kat.No.1), en geç tarihli olanı H.880/M.1476 yılına (Kat.No.57) aittir. Şahide formlu mezar taşlarından en erken tarihli olanı H.664-M.1265 yılına (Kat.No.4), en geç tarihli olanı H.904/M.1498 yılına (Kat.No.58, 59) aittir. Çalışma bünyesinde tarihlendirmeleri yapılan mezar taşları en geç 15. yüzyılın son çeyreğine aittir.

Konya’nın bilinen en erken tarihli mezar taşı, Önder’in aktardığına göre İ. Hakkı Konyalı tarafından bulunan Sadrettin Konevi Türbesi civarında H.508/M.1114 tarihli bir ayak taşıdır. Önder, bu ayak şahidesine araştırmaları sonucunda ulaşamadığını bildirir.²⁴⁰ Ancak alan çalışmalarımız sonucunda Sadrettin Konevi Türbesi karşısındaki Bosnavi Türbesi olarak bilinen alanda gelişigüzel sıralanmış

²⁴⁰ Önder, “Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler”..., s.5

şahideler arasında ayak taşını tespit ettik. Şahide üzerinde “fi şehri zi’lkade-sene seman ve hamsemie” ibareleri ile kitabesi yer almaktadır. H.508/M.1115 Zilkade/Mart-Nisan tarihli ayak taşının alınlığında ½ simetrik palmet ve rumi tasarımlı bir süsleme yer alır. Ayrıca yazı panoları içinde çerçeveye bitleştirilmiş rumiler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Konyalı, Gömeç Hatun Türbesi’nin batısında bulunan bir mezar taşında, 26 Rebiülevvel H.604/20 Ekim M.1207 tarihini kaydetmiştir.²⁴¹ Aynı mezar taşı M. Zeki Oral tarafından 26 Rebiülevvel H.664/6 Ocak M.1266 tarihi olarak okunmuştur.²⁴² Şahidenin kitabesinde yer alan yıl kısmında yüzler ve birler basamağı arasında bir kelime daha olduğu görülmektedir. H.664/M.1266 yılı olma ihtimalinin daha yüksek olduğu kanısındayız. Yukarıdaki bilgilerden hareketle Sadrettin Konevi Türbesi civarındaki H.508/M.1115 tarihli şahide Konya’nın en erken tarihli mezar taşıdır. 13. yüzyılda daha yoğun bir şekilde Anadolu Selçuklu mezar taşlarının erken tarihli örnekleriyle karşılaşmaktayız.²⁴³ Katalog bünyesinde incelenen Mahmut oğlu Alameddin’in sandukası H.605/M.1209 yılı ile erken tarihli örnekler arasındadır.

Konya’nın muhtelif mezarlıklarında ve hazirelerinde müzelere dahil edilmemiş Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine tarihlenen mezar taşları bulunmaktadır. Bunların kimisi üzerinde süsleme unsuru yer alırken kimilerinin ise yalnızca yazı kuşakları mevcuttur. Örnek vermek gerekirse Musalla Mezarlığı’nda H.664/M.1265 yılına ait Darü’l-Mülk Hatun’un şahidesi²⁴⁴, Hoca Fakih Zaviyesi haziresinde H.706/M.1306-07 yılına ait Asker Paşa’nın şahidesi²⁴⁵, H.729/M.1328 yılına ait isimsiz bir şahide²⁴⁶, H.761/M.1359 yılına ait Mahmut Bey’in şahidesi, H.732/M.1331-32 yılına ait isimsiz şahide²⁴⁷, Dere Mezarlığı’nda H.818/M.1415 yılına ait Hasan Hüseyin’in şahidesidir.²⁴⁸ Ayrıca Anadolu Selçuklu ve Beylikler

²⁴¹ Konyalı, **a.g.e.**, s.605

²⁴² Oral, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.6, Konya, 1949, s.16

²⁴³ Önder, “Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler”..., s.5

²⁴⁴ M. Z. Oral, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.6, Konya, 1949, s.16

²⁴⁵ Mustafa Yıldırım, **a.g.e.**, ss.214-215

²⁴⁶ **a.g.e.**, ss.212-213

²⁴⁷ **a.g.e.**, s.217

²⁴⁸ Kara, **a.g.e.**, s.57-59 Şahidenin fotoğrafı için bakınız: Kara, Danışık, **a.g.e.**, s.199

devrine tarihlenen kumbetlerde orijinal yerlerini koruyan sandukalar ve etraflarında oluşturulan hazirelerde şahideler bulunmaktadır.

3.1. Malzeme ve Teknik

İncelenen mezar taşlarında malzeme olarak birlik görülmektedir. 67 adet mezar taşı, taşın bir cinsi olan mermerden mamuldür. Bir sanduka küfeki taşından (Kat.No.3) bir şahide ise gödene taşından (Kat.No.32) yapılmıştır.

Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Konya mezar taşlarında, çalışma dâhilinde küçük bir örneği görüleceği üzere çoğunlukla mermer malzeme kullanılmıştır.

Konyada bulunan mevcut mezarlıklarda üzerinde hiçbir yazı ve süsleme bulunmayan gök taşı olarak tabir edilen bir malzeme de kullanılan çeşitlerdendir. Konya ve civarında ahşap malzemedeki sandukalar, dönemin nadide örnekleri arasında yerini almıştır. Bunun yanı sıra Anadolu Selçuklularının imzası sayılabilecek çini sanduka-lahitler ise malzeme açısından çeşitlilik olarak görülebilir.

Mezar taşlarında kullanılan teknikler zemin oyma, oyma ve kazıma tekniği olmak üzere üç çeşittir. Kullanılan tekniklerden hâkim olanı, zemin oyma tekniğidir. Bu teknik hem yazıda hem de süsleme unsurlarının oluşumunda kullanılan en yaygın tekniktir. Hem yazıda hem süsleme unsurlarında yalnızca zemin oyma tekniğinin kullanıldığı mezar taşı 53 adettir. (Kat.No.1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 63, 69). Üzerinde kitabe metni yer almayan ancak süsleme unsuru bulunan 3 mezar taşında da sadece zemin oyma tekniği kullanılmıştır.(Kat.No.64, 65, 66) Bir mezar taşı dışında (Kat.No.67) eserlerin kitabeleri zemin oyma tekniğinde yazılmıştır. Bahsi geçen iki mezar taşında ise yazılar kazıma tekniğiyle meydana getirilmiştir.

Mezar taşlarının süslemelerinde zemin oyma tekniği yanında oyma ve kazıma tekniklerinin beraber kullanıldığı örnekler vardır. Bunlardan zemin oyma tekniği ile kazıma tekniğinin beraber kullanıldığı mezar taşı sayısı 9'dur. (Kat.No.20, 52, 53, 57, 59, 62, 65, 67, 68). Zemin oyma tekniği ve oyma tekniği 3 mezar taşında beraber görülmektedir. (Kat.No.21, 28, 37) Yalnızca kazıma tekniğinin kullanıldığı bir

(Kat.No.17), yalnızca oyma tekniğinin kullanıldığı iki mezar taşı (Kat.2, 12) vardır. Sadece bir mezar taşıdaki süslemelerde zemin oyma, kazıma ve oyma tekniklerinin üçü bir arada kullanılmıştır. (Kat.No.61)

Mezar taşlarında kullanılan malzemede Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine has bir özellik tespit edilmiştir. Bu dönemde kullanılan mermer malzeme yerini bölgede Osmanlı zamanında yoğun kullanımıyla dikkat çeken Sille taşına bırakır. Zemin oyma tekniği ise Anadolu Selçuklu zamanından beri en sık kullanılan tekniktir. Bunun yanı sıra kazıma ve oyma teknikleri mezar taşlarının süsleme unsurlarında görülen diğer çeşitlerdir.

3.2. Form

Mezar taşları konulu araştırmalarda form bakımından yapılan ayırım genel bir birlik göstermekteyse de özele inildiğinde farklı tipolojiler ortaya koyulduğu göze çarpar. Bu durumun oluşmasında en büyük etken incelenen mezar taşlarının aynı bölge içinde dahi pek çok çeşidinin ortaya koyulmuş olmasındandır. Konya özelinde incelemelerini yapmış olduğumuz mezar taşlarını tipolojik ayırma tabi tutmadan önce bu hususta yapılmış diğer çalışmalara değinmek gerekmektedir.

Bu hususta ilk değinilecek araştırma Celal Esat Arseven'in kaleme almış olduğu *Türk Sanatı* isimli eserdir. Arseven, eserinin Osmanlı'nın mimari eserlerine dair bilgiler içeren kısmında *Ölüm Abideleri* başlığı altında mezar taşlarını "alelade mezar" olarak adlandırmıştır. Bu alelade mezar taşlarını ise *şahide* ve *sanduka* olarak iki forma ayırmaktadır. Bunun yanı sıra sandukanın alt tipi olarak lahit formuna değinmektedir.²⁴⁹

Beyhan Karamağralı *Ahlat Mezar Taşları* isimli isimli eserinde 12. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasındaki mezar taşlarını tipoloji olarak *sanduka*, *şahide* ve *sütun şeklinde* olmak üzere üç forma ayırmıştır.²⁵⁰

Mezar taşlarının hususunda yakın zamanda yapılmış bir tipoloji sunan araştırmacı Halit Çal, *Türklerde Mezar-Mezar Taşları* isimli makalesinde, mezar taşlarını *Selçuklu ve Beylikler Dönemi* ile *Osmanlı Dönemi mezar ve mezar taşları*

²⁴⁹ Arseven, a.g.e., s.91

²⁵⁰ Karamağralı, *Ahlat...*, ss.1-39

olarak ele almıştır. Selçuklu ve Beylikler mezarları, *çerçeveli mezarlar, çatma lahitler, şahidesiz yekpare gövdeli prizmatik sandukalar, şahidesiz gövdeli kapaklı sandukalar, şahideli mezarlar, şahideli silindirik sandukalar, şahideli sütun biçiminde sandukalar, şahideli üç parçadan müteşekkil üzeri açık sandukalar, şahideli tekne biçimli yekpare sandukalar* ve *şahideli dikdörtgen prizma şeklinde yekpare sandukalar* olarak alt başlıklara ayrılarak tipoloji oluşturulmuştur. Şahideler ise ayrı bir başlıkta *dikdörtgen prizmal gövdeliler, sekizgen sütun biçimliler, silindirik gövdeliler* olarak başka bir tipoloji meydana getirilmiştir.²⁵¹

Yukarıda bahsi geçen çalışmalar, Anadolu'yu kapsayan geniş bir coğrafyada yapılmış tipolojiler olması nedeniyle araştırma özelinde ele alınan Konya bölgesine dair tipolojilerinde tanıtılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Mehmet Önder'in kaleme almış olduğu *Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler* isimli makale mezar taşları form bakımından Selçuklu ve Beylikler dönemi ile Osmanlı dönemi olarak ayrılmış vaziyettedir. Selçuklu ve Beylikler dönemi mezar taşları *sanduka-lahit* ve *dikey biçimde baş ve ayak taşları* olarak iki şekildedir. Sanduka-lahit formu kendi içinde *kademeli prizma (üçgen, dörtgen, beşgen)* ve *kademeli yarım silindir* olarak farklılık arz eder. Osmanlı Dönemi mezar taşları ise *sanduka-lahit, dikey biçimde baş ve ayak taşları, dikey biçimdeki baş ve ayak taşının yatay taşın iki başına yerleştirildiği mezar taşları, silindir şekilli sütun-taşlar* olarak çeşitlilik göstermektedir.²⁵²

Hacer Kara ve Şerife Danişık tarafından kaleme alınan *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları* isimli kitapta incelenen 168 mezar taşı, form olarak *yatay elemanlar* ve *düşey elemanlar/şahide* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yatay elemanlar, *sandukalı tipler, lahitli tipler, kaideli tipler* ve *çerçeveli tipler* olarak çeşitlilik arz etmektedir. Düşey elemanlar, mezar taşının alınlık formuna göre alt başlıklar teşkil etmektedir. Şahideler formu mezar taşlarında sütunlu şahideler ve başlıklı şahideler ayrıca incelemeye tabi tutulmuştur.²⁵³

²⁵¹ Çal, "Türklerde Mezar...", ss.295-332

²⁵² Önder, 'Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsleme', ..., ss.5-16

²⁵³ Kara, Danişık, **a.g.e.**, ss.474-479

Seyfi Başkan tarafından kaleme alınan *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları* isimli kitapta incelenen 31 mezar taşı, *sanduka* ile *baş ve ayak şeklindeki şahideler* olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilmiştir. Sandukaların alt başlıklarda son kademenin şekli belirleyici unsurdur. Buna göre *gemi teknesi*, *prizmatik* ve *yarım silindirik* sandukalar olarak çeşitlilik göstermektedir. Şahideler ise alınlık formlarına göre ayrı bir grup oluşturmaktadır.²⁵⁴

Naciye Bayık'ın *Konya ve Çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları* isimli araştırmasında incelenen sandukalar form bakımından *sandukalahit şeklinde mezar taşları*, *şahidesiz silindirik sandukalar*, *şahidesiz prizmatik sandukalar* ve *şahideli mezarlar* olarak ana başlıklara ayrılmıştır. Şahidesiz prizmatik sandukalar, kendi içinde *yekpare gövdeli basit sandukalar* ve *gövdeli kapaklı basit sandukalar* olarak ikiye ayrılmıştır. Şahideli mezarlar ise kendi içinde *silindirik sandukalar*, *üç parçadan oluşan sandukalar*, *tekne biçiminde yekpare sandukalar* ve *dikdörtgen prizma biçiminde yekpare sandukalar* olarak alt başlıklara ayrılmıştır.²⁵⁵

Yukarıda değinilen araştırmalarda mezar taşları gerek genel gerek özelde farklı tipolojik ayrımlara tabi tutulmuştur. Her çalışmada kendi örneklerine has bir şekilde sınıflandırmaya gidilmiştir. Bu nedenledir ki Anadolu'nun her yerinde bulunan mezar taşlarının tamamını kapsayan bir tipolojik ayırım bulunmamaktadır. Araştırmaların tümünde sanduka ve şahide formuna yer verildiği görülmektedir. Çalışmamızda incelenen örnekler de yalnız bu iki formdadır. Bu ana formları alt başlıklara ayırırken, yukarıdaki çalışmaların ele alış biçimlerinden sentez bir bakış açısı yakalanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda sandukalar ve şahideler üst kısımların hangi formda sonlandığına göre alt başlıklara ayrılmıştır. Üst kısımların formunun anlaşılması için hali hazırda geniş bir çeşitlilik ve isimlendirmeye sahip olan kemer formları kullanılmıştır.

Araştırmamızda mezar taşları form bakımından şahide ve sanduka olmak üzere iki ana başlık oluşturmaktadır. Sanduka formuna sahip mezar taşları 31 adet, şahide

²⁵⁴ Başkan, **a.g.e.**, ss.70-73

²⁵⁵ Bayık, **a.g.e.**, s.18

formuna sahip mezar taşları 38 adettir. Bu eserler hususi başlıklar altında ayrıca incelemeye tabi tutulmuştur.

3.2.1. Sanduka Formlu Mezar Taşları

Sanduka formuna sahip 31 mezar taşı, biri Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde olmak üzere 30 adeti İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenmektedir. Sandukaların kaide ve gövde kısımlarının durumuna ve gövde kısmının hangi formda sonlandığına göre tipolojik ayrıma gidilmiştir.

İncelenen 31 sandukanın 12'si gövde üst kısımlarının sivri kemer şeklinde sonlandığı bir forma sahiptir. (Kat.No.5, 34, 40, 41, 42, 46, 55, 56, 57, 64, 65, 66) Bunlardan yalnızca biri basık sivri kemer formu ile farklılık arz etmektedir. (Kat.No.56)

İncelenen 31 sandukanın 12'si gövde üst kısımlarının üçgen şeklinde sonlandığı bir forma sahiptir. (Kat.No.1, 3, 6, 7, 8, 11, 14, 25, 36, 43, 44, 60) Bunlardan yalnızca biri basık üçgen formu ile farklılık arz etmektedir. (Kat.No.3)

İncelenen 31 sandukanın 5'i gövde üst kısımlarının yuvarlak kemer şeklinde sonlandığı bir forma sahiptir. (Kat.No.28, 37, 38, 49, 50) Bunlardan üçü basık yuvarlak kemer formu ile farklılık arz etmektedir. (Kat.No.28, 37, 38)

İncelenen 34 sandukanın yalnızca 2'si gövde üst kısımlarının yamuk geometrik form ile sonlandığı bir şekle sahiptir. (Kat.No.2, 12)

Formun oluşturduğu bilgilerle tarihsel bir genelleme yapmak gerekirse sivri kemer formu, sandukalarda en fazla 15. yüzyıla tarihlenen örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Üçgen formun en fazla görüldüğü dönem ise 13. yüzyıldır. Yuvarlak kemerli sandukalar, az örneğin bulunmasından dolayı belirli bir tarihe özgü örnekler meydana getirememiştir. Yamuk geometrik formlu sandukalar ise 13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Sandukaların kaide ve gövde bölümlerinin durumları, ayrı bir tipoloji oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Öyle ki kaide ve gövde arasında herhangi bir uzunluk ve genişlik farkı bulunmayan örnekler vardır. Bu sandukalarda kaide bölümü yazı kuşağının altında kalan boş alana denilmiştir. Bu sandukalar 4 adettir. (Kat.No.25,

36, 44, 50) Bunlardan bir sandukanın yazı kuşağı altında yer alan boş kısım oldukça dar olması bakımından kaidersiz yalnızca gövdeden oluşan bir sanduka olarak değerlendirilebilir. (Kat.No.50)

Sandukaların kaidelerinin, gövde kısımlarından daha uzun ve geniş yapıldığı örnekler bulunmaktadır. Bunlardan bir bölümü oldukça az sayılabilecek uzunluk ve genişlikte sathi denilebilecek bir ayırım ile oluşturulmuş olanları meydana getirmektedir. Bahsedilen hususta olan sanduka sayısı 9 adettir. (Kat.No.1, 28, 37, 43, 49, 55, 64, 65, 66) Bunlardan en erkeni 13. yüzyılın başlarına tarihlidir. Diğer örnekler ise sonraki dönemlerde kullanıldığını işaret etmektedir.

Sanduka kaidelerinin gövdeden gözle görülebilir bir farkla daha uzun ve geniş yapıldığı örnekler ise 13 adettir. (Kat.No.5, 11, 14, 34, 38, 40, 41, 42, 46, 56, 57, 60, 65) Bu görünümdeki sandukalar belirli bir dönemi kapsamadan Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi boyunca kullanılagelmiştir.

Sandukaların kaide, gövde ve gövde üst kısımlarının her biri ayrı kademe oluşturacak şekilde daralarak yükseldiği örnekler bulunmaktadır. Bunlar üç ve dört kademe olarak farklılık arz etmektedir. Bu görünümde katalog bünyesinde 5 adet sanduka vardır. (Kat.No.3, 6, 7, 8, 12) Katalog bünyesinde bu tür kademeli sandukalara 13. yüzyıl dışında rastlanılmamıştır. Aksaray Müzesi'nde 356 envanter numaralı²⁵⁶ bir sanduka da bu tarzda yapılmıştır. Bahsi geçen sanduka geometrik, bitkisel ve nesneli olmak üzere yoğun bir süsleme programına sahiptir.

3.2.2. Şahide Formlu Mezar Taşları

Şahide formuna sahip 38 mezar taşından 17 adeti Tarihi Mezar Taşları Müzesi'nde, 21 adeti İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi'nde sergilenmektedir. Şahidelerden bir adetinin baş ve ayak taşından oluştuğu (Kat.No.52, 53), bir adetinin ise baş taşı olduğu (Kat.No.13) tespit edilmiştir. Diğer şahidelerin durumu, bilgi eksikliği ve bu doğrultuda yorumlanamaması nedeniyle tek olarak mı yapıldıkları ya

²⁵⁶ Elif Bölükbaş, **Aksaray Müzesi Envanterine Kayıtlı Sandukaların Süsleme Özellikleri**, Kırşehir Ahi Ervan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2020, ss. 137-156

da baş ve ayak şahidesi şeklinde mi tasarlandıkları tespit edilememiştir. Şahideler form bakımından üst kısımlarının aldığı şekle göre sınıflandırılmışlardır.

Şahidelerin 20 adeti sivri kemer formunda sonlanmaktadır. (Kat.No.9, 10, 16, 18, 20, 21, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 39, 45, 47, 51, 54, 63) Bunlardan ikisi basık sivri kemer formu ile farklılık arz etmektedir. (Kat.18, 27) 6 adet şahide sivri kemer ve üzerinde palmetvari bir şekil ile sonlanması bakımından bir alt başlık oluşturmaktadır. (Kat.No.21, 24, 31, 35, 51, 54)

Şahidelerden üçü kaş kemer (Kat.No.4, 13, 17) ve ikisi dilimli kemer (Kat.No.20, 30) şeklinde sonlanarak tipolojinin farklı örneklerini teşkil etmektedirler.

9 adet şahide üst kısımlarının kırılmış olması nedeniyle hangi formula sonlandığı bilinmemektedir. (Kat.No.15, 19, 22, 23, 33, 48, 52, 53, 62) Bunların iki adeti dışında hepsi sarmal sütunçeli-zar başlıklı düzendeki şahidelerdir.

Sarmal sütunçeli-zar başlıklı düzende bulunan şahideler, katalog bünyesinde toplam 18 adettir. (Kat.No.19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 33, 35, 48, 51, 52, 53, 54, 62) Bunların en erken örneği 14. yüzyılın ortalarına tarihlidir. En geç 15. yüzyıla kadar bu düzendeki şahidelerin yapımı devam ettirilmiştir.

Şahideler arasında 6 adeti üst kısmının formundan ziyade tamamının şekline göre diğerlerinden ayrılmaktadır. (Kat.No.58, 59, 61, 67, 68, 69) Bunlar kaidesiz ya da bir kaide üzerine dikine yerleştirilmiş eşkenar dörtgen formlu şahidelerdir. Bahsi geçen mezar taşları Zeyniyye Tarikatına mensup kişilere has bir uygulama olarak belirli bir dönem özelliği ortaya koymaktadır. Katalog dâhilinde incelenen örnekler 15. Yüzyıla tarihlenmektedir.

Zeyniyye tarikatı 15. yüzyıl başlarında Herat'ta kurulmuştur. Horasan, Hindistan, Hicaz, Suriye, Mısır, Anadolu ve Rumeli'de yayılmış ve 16. yüzyılın sonlarında etkisini tamamen yitirmiştir. Tarikatın Anadolu'da yayılması Abdüllatif el-Kudsi öncülüğünde olmuştur. Bu zat, II. Murad devrinde Anadolu'ya gelmiş ve ardından memleketi Kudüs'e dönmüştür. Zilkade 851/Ocak 1448'de Konya'da

Sadrettin Konevi Zaviyesi'nde kalmıştır ve Recep 855/Ağustos 1451'de Bursa'ya geçmiştir. Rebiü'l-evvel 856/Nisan 1452'de burada vefat etmiştir.²⁵⁷

Tarikate ait mezar taşlarının en erken tarihli Eyüp Sultan Türbesi arkasındaki hazirede bulunan Mevlana Yakup oğlu Mevlana Muslihuddin'in 894/1488 tarihli mezar taşıdır. Şahide formunun örneklerine Bursa ve Edirne'de bolca rastlanmaktadır.²⁵⁸

Şahidelerden 4 adetinin yüzeylerinde yer alan süslemeleri ve yazılarının yanı sıra bir niş girintisi ile de hareket kazandırılmıştır.(Kat.No.4, 15, 18, 32) Bunlardan en geç olanı 14. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Mihrap nişli mezar taşlarının Ankara Etnografya Müzesi'nde sergilenen örneklerde farklı tipleri görülmektedir.²⁵⁹ Küçük bir taç kapı veya pencere açıklığı düzenlemesine sahip görkemli örnekleri bulunduğu gibi yalnızca niş şeklinde yapılmış olanlara da rastlanılmaktadır.

3.3. Süsleme

Araştırma bünyesinde incelenen mezar taşlarındaki süsleme motiflerinden önce, bu unsurların mezar taşlarında hangi alanlarda bulunduğu ve tasarım olarak nasıl bir plana sahip olduklarını açıklığa kavuşturmak gerekmektedir.

Mezar taşlarında süslemelerin yerleşimi hususunda form açısından değişiklikler görülmektedir. Sandukalarda süslemeler en fazla kısa kenarda, kaidede ve gövdede olmak üzere üç bölümde karşılaşılmaktadır. Bazı süslemelerin ise sandukanın üst kısmına yerleştirildiği gözlemlenmektedir. (Kat.No.2, 12, 37, 64, 65, 66) Ön ve arka yüzlerinin benzer tasarlandığı şahidelerde süslemeler, en çok yazı panolarının alt ve üstünde bulunmaktadır. Arka ve ön yüzleri farklı olan şahidelerde ise süslemenin tüm yüzeyi kaplayan örnekleri vardır. (Kat.No.15, 17, 19, 23, 30, 32, 61)

Mezar taşlarında süsleme unsurları bordür, pano ve serbest özellikli olmak üzere üç çeşittir. Bordür özellikli süslemeler, formun imkân sunması nedeniyle daha

²⁵⁷ Reşat Öngören, "Zeyniye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.44, İstanbul, 2013, ss.367-371

²⁵⁸ Karamürsel, "Eyüp'ten İki Zeyni...", s.242

²⁵⁹ Lülüfer Küçükahmet, **Ankara Etnografya Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşlarındaki Süslemeler**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009 Bahsedilen eserler çalışma bünyesinde 3, 4 ve 5 katalog numaralı örneklerdir.

çok sandukalarda görülmektedir. Bu bordürler yerleşim olarak daha çok kaide ve gövdede yer alır. Kimi örnekte yalnız iki uzun cephede görülürken (Kat.No.28, 38, 55, 65) dört cepheyi kuşatan tasarımlar (Kat.No.6, 11, 42, 46, 56, 57, 60) da bulunmaktadır. Üç cephede bulunan bordür süslemesi ise bir sandukada karşımıza çıkmaktadır. (Kat.No.5) Şahidelerde bordür özellikli süslemeye az da olsa rastlanmaktadır. Bunlar daha çok yazı kuşaklarını ayıran ya da şahide formunu çevreleyen çerçeve çizgilerinin oluşturduğu bordürlerdir. (Kat.No.33, 48, 54, 62) Diğer örnekler ise iki farklı yerleşim ile birlik göstermemektedir. Bunlardan biri yazı kuşaklarının arasında çerçeve çizgisi sayılamayacak kalınlıktadır. (Kat.No.13) Diğer niş kemerinin köseliğinde bulunmaktadır. (Kat.No.18)

Pano özellikli süslemelere şahidelerin hemen hemen hepsinde rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra pano özellikli süslemeler sandukaların kısa kenarlarında da yer alır. (Kat.No.1, 3, 6, 14, 37, 38, 41, 42, 43, 49, 50, 55, 56, 57) Bu süslemeler tek bir motiften meydana geldiği gibi birkaç motifin birleşiminden oluşan bir tasarıma da sahiptir olabilmektedirler. Bu grupta örnek olarak verilebilecek diğer bir çeşit, yazı paftalarını ayıran gülbezek motifleridir. (Kat.No.1, 14, 34, 46) Bunlar yalnızca sanduka formunda görülmektedir.

Serbest özellikli süslemeler ile yazı kuşakları içinde herhangi bir devamlılığı olmayan tek başına motifler kastedilmektedir. (Kat.No.2, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 28, 26, 30, 33, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 69) Bahsedilen süslemeler, mezar taşlarının yazı panoları içinde harflere ve çerçeveye iliştiltilmiş ya da münferit olarak yerleştirilmiş vaziyettedir. Bunlar gelişmiş güzel olarak konumlandırılmıştır. Kitabe yazılarına ayrıca bir estetik özellik katmaktadır. İncelenen 69 mezar taşından 44'ünde bu özellikte süsleme bulunmaktadır. En erken tarihli örnek ile en geç tarihli örneklerde görülmesi bakımından dönemsel bir özelliğin devamlılığı söz konusudur.

Tasarım açısından değinilecek bir diğer husus kompozisyonların oluşturulmasında esas alınan düzendir. Bordürlerde ulama (raport) bordür (Kat.No.6, 11, 13, 28, 33, 48, 56, 57, 60, 62) ve enine gelişen bordür (Kat.No.5, 8, 18, 38, 42, 46,

48, 55, 65) düzeni bulunmaktadır.²⁶⁰ Bordürler husunda ayrı bir başlık olarak değerlendirilebilecek örnekler, sanduka yüzeylerinin tamamını kaplayan bordür uygulamalarıdır. (Kat.No.65)

Tasarım bakımından pano özellikli süslemeler $\frac{1}{2}$ simetri ile $\frac{1}{4}$ simetri olmak üzere iki şekilde oluşturulmuştur. Tüm pano özellikli süslemeler $\frac{1}{2}$ simetri düzenindeyken yalnızca bir örnekte süsleme unsuru $\frac{1}{4}$ simetrik olarak tasarlanmıştır. (Kat.No.61)

3.3.1. Geometrik Süsleme

Mezar taşlarında görülen geometrik süslemeler daha basit sayılabilecek zencirek bordürleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zencireklerin tamamı iki şerit halinde ilerleyen türdedir. Bunların arasında yuvarlak çizgili zencirek (Çiz.No.-Kat.No. 49-28, 56-33, 86-48, 115-62) ve kırık çizgili zencirek (Çiz.No.-Kat.No.56-33, 89-48, 104-56, 107-57, 115-62) olmak üzere iki çeşit bulunmaktadır. Aksaray Müzesi'nde kırık çizgili zencirekle bezenmiş iki sanduka örneği 14-15. yüzyıla tarihlenmektedir ve katalog bünyesindeki sandukalarla benzer görünüme sahiptir.²⁶¹ İncelenen eserler içinde geometrik süslemeli en erken örnek ise 14. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.

“S” kıvrımlarının tekrarı ile oluşturulmuş bordür (Çiz.No.-Kat.No.56-33) ve üç köşeli yıldızın tekrarı ile oluşturulmuş bordür süslemesi ise geometrik süsleme içindeki farklı örneklerdir. (Çiz.No.-Kat.No.89-48)

Mezar taşlarından birinde kırık çizgi siteminden oluşan sekiz köşeli yıldız motifi kullanılmıştır. (Çiz.No.-Kat.No.114-61) Kırık çizgi ve yıldız sistemlerinin kullanımıyla oluşturulan en yetkin tasarımlar şüphesiz Ahlat bölgesindeki mezar taşlarında görülmektedir. Konya'daki Anadolu Selçuklu mimarisinde ise göz alıcı örneklerine rastladığımız geometrik süslemeler, mezar taşlarında, Sahip Ata Türbesi içindeki sandukalarda ve Hz. Mevlanâ'nın ahşap sandukasında karşımıza çıkmaktadır.

²⁶⁰ Şimşir, a.g.e., ss.200-210 *Sürgit (ulama, rapor) bordür, yatay veya düşey, tek eksen üzerinde dalga hareketi yapan saplara eklenen motiflerin oluşturduğu bordürdür. Enine gelişen bordür ise aynı veya farklı şekle sahip grupların yatay eksen boyunca birbirine bağlanıp simetrik olarak devam ettiği bordürdür.*

²⁶¹ Bölükbaş, a.g.e., s.116-136

Geometrik süslemeler en eski süsleme motifleridir. Orta Asya Türklerinin erken tarihli buluntularının yanı sıra Mısır, Hitit ve Sümer sanatında da görülmektedir.²⁶² Daire, üçgen, altıgen ve sekizgen gibi kapalı şekillerden başka kırık çizgilerden de oluşmaktadır. Geometri ve matematik kaynaklı ortaya koyuluyor olması geometrik süslemelere belirli anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Başta Platon ve Pythagoras olmak üzere filozoflar tarafından atfedilen şekillerin belli anlamları vardır (yer, gökyüzü, su, hava vs.) ve bu anlamlar birleştiğinde kozmoz simgeler hale gelir.²⁶³ İslam filozofları tarafından yorumlanması ise kuruluşlarında tek bir merkezden çıkarak sonsuza ilerleyen ışınların, kaynağındaki özü etrafa taşıması ve onun da sonsuz olmasını sağlaması yönündedir. Her bir varlığı aydınlatan, ulaşabilen ışık, evrensel akıl ya da akl-ı evvel olarak adlandırılır ve tanrısal bir yönü vardır.²⁶⁴ Evrensel düzenin küçük bir yansıması olan geometrik sistemler, bakıldığında karmaşık ve iç içe görünümdeyken yakına gelindiğinde tek bir özden çoğaldığı ortaya çıkar. Bu düzenin en büyük sağlayıcısı ise değişmez ve zorunlu matematik yasalarıdır.²⁶⁵ Ayrıca İbnü'l Arabî, âlem katlarını merkez daire etrafında kesişerek sıralanan diğer daireler şeklinde tezahür eder. Âlem katlarında yolculuk beşeri yolculukla bağlantılı kurarak geometrik tasarımlar en çok Anadolu Selçuklu kervansaraylarında kullanılmıştır.²⁶⁶

Arseven köşeli yıldız tasarımlarının kökeninin Hitit sanatında kullanılan ve tanrı-güneşi temsil eden bir arka planı olduğu görüşündedir.²⁶⁷ Yıldız motifi kapalı ve kırık çizgi sistemlerinde göze çarpan bir motif olarak ön planda yer alır ve ilk gelişimini kâğıt üzerinde gösterir. Daha sonra ahşap ve taşa tatbikinde olgunlaşmış örnekleri ile karşımıza çıkar.²⁶⁸ Büyük Selçuklu'da tuğla malzeme kullanımından kaynaklanan geometrik düzen Anadolu'da yerini taş malzemeye bırakır. Taşın üzerinde ise sanatçı daha girift tasarımlar oluşturma özgürlüğüne kavuşur.²⁶⁹ Sonsuz devamlılığı sağlanan tasarımlarda yıldız motifi diğer motiflerle bağlantılıdır ve

²⁶² Arseven, **a.g.e.**, s.205

²⁶³ Semra Ögel, **Anadolu Selçuklu Sanatı Üzerine Görüşler**, İstanbul, 1994, s.95

²⁶⁴ **a.g.e.**, s.96

²⁶⁵ **a.g.e.**, s.97

²⁶⁶ **a.g.e.**, 1994, s.102

²⁶⁷ Arseven, **a.g.e.**, s.205

²⁶⁸ Semra Ögel, **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1966, ss.85-87

²⁶⁹ Selçuk Mülayim, "Selçuklu Geometrik Süslemeleri", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S.9, İstanbul, 1990, s.51

birbirini kuşatır vaziyettedir. Bu oluşum gezegenlerin durumunu ve evrendeki dairesel dönüşü de hatırlatır.²⁷⁰ 13.yüzyılda geometrik kompozisyonlar az da olsa bitkisel unsurlarla beraber kullanılır. 14. yüzyıl ise bu iki çeşidin adeta çekişmeli olarak tasarımlarda aynı ölçüde kullanıma evrilir.²⁷¹ Katalogda bulunan mezar taşında kırık çizgi sisteminden oluşan yıldız motifi ile çok yapraklı çiçek motifi aynı tasarımda bulunmuştur. (Kat.No.61)

Geçme olarak da bilinen zencirek motifleri ikili veya üçlü şeritler halinde devamlılığı olan motiflerdir. Hititlerde ve Eski Şark'ta rastlanan örnekleri ile oldukça geriye giden bir kullanımı vardır. Anadolu Selçuklularındaki kullanımında, Doğu sanatındaki oldukça girift geçmelerden ziyade iki veya üç şeritli olarak örülür.²⁷² Sonsuza kadar uzayıp giden bir tasarıma sahip olması geçme motiflerinin, geometrik motifler gibi evren ve kozmosun küçük bir örneği teşkil ettiği düşünülebilir. Boyut olarak ince uzun bordürler şeklinde kullanılıyor olması mimariye kıyasla küçük boyutlu olan mezar taşlarında daha fazla karşılaşılan geometrik süslemeler olmasına neden olmaktadır.

3.3.2. Bitkisel Süsleme

Mezar taşlarında görülen bitkisel motifler rumi, palmet, lotus, hatayi, çok yapraklı çiçek, hayat ağacı, nar ve gülbezek olmak üzere çeşitlilik göstermektedir. Mezar taşlarında en fazla görülen motifler kıvrım dallar üzerinde palmet ve rumi motifleridir. (Çiz.No.-Kat. No.2-1, 5-3, 13-6, 14-6, 15-6, 25-11, 28-13, 29-14, 30-14, 33-16, 35-18, 36-19, 37-20, 38-21, 41-24, 44-26, 51-29, 52-30, 54-31, 63-37, 66-38, 69-39, 72-41, 74-42, 81-45, 92-50, 93-50, 94-50, 95-50, 97-52, 98-53, 99-54, 106-57, 109-58, 123-68) Bunlar bazı örneklerde ortabağdan çıkan kıvrım dallar üzerinde rumi motifi şeklinde tasarlanmıştır. (Çiz.No.-Kat.No.22-10, 34-17, 38-21, 40-23, 54-31, 56-33, 77-43, 88-47, 89-48, 90-49, 102-56, 110-59, 115-63, 116-63, 122-67, 124-69)

²⁷⁰ Ögel, *Anadolu Selçuklu Sanatı Üzerine...*, s.98

²⁷¹ Selçuk Mülâyim, *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Geometrik Süslemeler Selçuklu Çağı*, Ankara, 1982, S.79

²⁷² Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş...*, s.83

Mezar taşlarında şahide formlu örneklerin yoğun süslemeye sahip olanlarıyla Akşehir ve Bursa'da karşılaşılmaktadır. Akşehir örnekleri²⁷³ katalog bünyesindeki eserler ile çağdaş olsa da Bursa örnekleri 15. yüzyıla tarihlenmektedir.²⁷⁴ Yoğun bitkisel süslemeye sahip sanduka formlu örnek ise Ilgın'dan götürülerek Ankara Etnografya Müzesi'nde sergilenen M.1455 yılına tarihli örnektir.²⁷⁵ Sandukanın geniş kaide kısmı bitkisel kökenli bir bordürle bezenmiş vaziyettedir. Ahşap malzemedan mamül Hz. Mevlana'nın, Ahi Evran'ın ve Seyid Mahmut Hayrani'nin sandukası ise malzemedan kaynaklı ince işçiliğin en güzel örnekleri arasında yoğun süsleme programına sahiptir. Akşehir Taş Eserler Müzesi'nde sergilenen mezar taşları sadelik bakımından merkezdeki örneklere benzemektedirler.²⁷⁶

Palmet ve rumi motifleri bordür ve pano özellikli süslemeler olarak karşımıza çıksa da yazı satırları içinde harflere ve çerçeveye iliştilmiş ya da münferit konumda da yer almaktadır. (Çiz.No.-Kat.No.4-2, 8-3, 11-5, 16-6, 18-7, 20-8, 21-9, 22-10, 24-11, 28-13, 31-14, 36-19, 37-20, 38-21, 40-23, 41-24, 43-25, 44-26, 47-28, 51-29, 52-30, 54-31, 56-33, 62-36, 65-37, 68-38, 71-40, 73-41, 76-42, 78-43, 80-44, 81-45, 87-46, 89-48, 91-49, 93-50, 94-50, 95-50, 96-51, 97-52, 98-53, 99-54, 103-56, 108-57, 109-58, 110-59, 113-60, 115-62, 123-68, 124-69) Bu şekilde süslenmiş sandukalara Aksaray Müzesi'nde sergilenen örneklerde de karşılaşılmıştır. Bunların katalog bünyesinde bulunan sandukalardan daha yoğun şekilde motiflerle süslendiği görülmektedir.²⁷⁷

Lotus, bordür ve pano tasarımlarında palmet ve rumi motileriyle beraber kullanılmıştır. (Çiz.No.-Kat.No.12-5, 35-18, 50-28, 53-30, 67-38, 75-42, 85-46, 86-46, 101-55) Hatayi, palmet ve rumiyle beraber tasarlanan motif grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. (Çiz.No.-Kat.No.37-20, 55-32, 66-38, 94-50, 112-60, 118-66)

²⁷³ Benli, **a.g.e.** ss.32-34, 55-65, 69-76, 85-96, 114-122, 139-140, 152-153, 156-157, 160-167, 175-186, 191-199, 221, 215-216, 225-226, 243-244

²⁷⁴ Perçem, **a.g.e.**, ss.33-47

²⁷⁵ Küçükahmet, **a.g.e.**, ss.53-54

²⁷⁶ Karapıçak, **a.g.e.** ss.9-11, 13, 15-16

²⁷⁷ Bölükbaş, **a.g.e.** ss.65-87

Hatayi ve lotus motifi ise tek bir mezar taşında beraber kullanılmıştır. (Çiz.No.-Kat.No.37-20) Palmet motifleri Mülayim'in ortaya koymuş olduğu ana tiplerle²⁷⁸ benzerlik göstermektedir. Rumiler içinde ise rumi ve sencide rumi (Çiz.No.Kat.No.38-21, 41-24) saptanan çeşitlerdir.

Rumi motifi, ilk olarak Orta Asya'da mezar ve tapınak mimarisinde ve el sanatlarında karşımıza çıkan bir motiftir. Yüzyıllar boyunca kullanılarak Anadolu Selçuklularına kadar sirayet etmesi ve yoğun kullanımı nedeniyle *Anadoluya ait* olan anlamında Rumi adını alması motifin gelişim aşamasını özetlemektedir. Yalnızca Anadolu Selçuklularında değil diğer Tük-İslam devletlerinin motif dağarcığında da karşımıza çıkan bu motif palmet, lotus, hatayi ve ortabağ motifleri ile yakın bir kullanım gösterir.²⁷⁹

Ruminin, köken bakımından bitkisel ve zoomorfik olması yönünde halen bir ikilik yaşanmaktadır. Zoomorfik kökenli olması yönünde görüş belirten araştırmacılar Orta Asya'daki öncül örneklerde çeşitli hayvanların uzantısı olarak kullanılmış olmasını ileri sürmektedirler. Motifin, Orta Asya'daki çeşitli duvar resimleri ve küçük buluntular üzerinde hayvan üslubu ile yakından ilişkisi dikkat çeker. Yüzyıllar boyunca stilizasyonu o kadar artmıştır ki motif kaynağını tamamen muallakta bırakacak şekilde başkalaşmıştır. Bitkisel motiflerle kullanımında kendine özel bir hat üzerinde devam eden bu motif, 14. yüzyıla kadarki tasarımlarda halen hayvansal özelliklerini koruduğu örnekleri bulunmaktadır. 15, 16 ve 17. Yüzyıllarda motif tamamen stilize hale gelir.²⁸⁰ Köken bakımından herhangi bir unsura benzetilememesi onun başlı başına bir kategoride değerlendirilmesine sebebiyet vermiştir.

Motifin bitkisel kaynaklı olduğu görüşünde olan araştırmacıların en büyük dayanak noktası, 1873'te hazırlanan Usul-i Mimari Osmani isimli eserdir.²⁸¹ Burada ruminin fasulye ve kabak çiçeğine benzerliği üzerinde durulmuştur. Bazı kaynaklarda bezelye ve nohut çiçekleri şeklinde farklılık gösteren benzetmeler de yapılmıştır.

²⁷⁸ Selçuk Mülayim, "Selçuklu Palmet Motiflerinin Tipolojisi", *Anadolu (Anatolia) XX 1976/1977*, Ankara, 1984, s.119

²⁷⁹ Şimşir, a.g.e., ss.12-28

²⁸⁰ Hatice Aksu, *Rumi Motifinin Kökeni*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1998, s.25

²⁸¹ Ethem Paşa vd. (Hazırlayanlar), *Usul-i Mimari Osmani*, Viyana, 1873, s.135

Ruminin yarım palmetten oluştuğu şeklindeki çıkarımda bitkisel kaynaklı olduğunu destekler. Palmet motifi köken olarak palmiye ağacından gelmektedir.²⁸²

Aksu'nun aktardığına göre Anadolu Selçuklularının hâkim olduğu coğrafyada ve Orta Asya'ya özgü arum bitkisi rumiye benzerliğiyle dikkati çeker.²⁸³

Bu tartışmalara rağmen rumi motifinin çalışmada palmet, hatayi, lotus ve kıvrım dallar ile beraber kullanımı motifi bitkisel motiflere daha yakın görmememize neden olmuştur.

Palmet, iki rumi motifinin sırt sırta vererek birleşimi şeklinde bir forma sahiptir. İlk örnekleri Pazırık kurganlarındaki buluntularda karşımıza çıkmaktadır. Motifin menşei Mısır sanatında kullanımına dayanmaktadır. Palmiye yaprağından esinlendiği ve isminin de buradan geldiği bilinmektedir. Ayrıca motifin ele benzemesi bakımından Latince beş anlamındaki “palma” kelimesinden türediği de söylenmektedir.²⁸⁴

Lotus motifi, nilüferi andıran su bitkilerini kapsamaktadır ve çeşitli uygarlıklarda karşılaşılan geniş bir kullanımı bulunur. Antik Yunan ve Eski Mısır'da çokça kullanılan motif, Çin ve Hint kültürlerindeki kullanımı ile Uygur sanatına sirayet etmiştir.²⁸⁵ Hint mitolojisinde Budhha ve Nirvana'nın temsilcisi olan motif ikonografik olarak yeniden yaratılış ve doğuşu, temizliği ve güneşi simgeler.²⁸⁶ Palmet ve rumi motifleriyle beraber bir süsleme grubu meydana getirmektedirler. Lotus motifi de şekil olarak sırt sırta vermiş rumilerden oluşmaktadır.²⁸⁷

Hatayi motifi köken itibari ile Orta Asya ve Çin'e dayanmaktadır. Çoğunlukla tanınamayacak şekilde stilize edilerek farklı açılardan kesilen bir çiçeğin görünümündedir.²⁸⁸ Daha sonraki yüzyıllarda gelişim göstererek üslup halini almıştır.

²⁸² Aksu, **a.g.e.**, ss.33-31

²⁸³ Aksu, **a.g.e.**, ss.33-34

²⁸⁴ Hamza Gündoğdu, “İkonografik Açından Türk Sanatında Rumi ve Palmetler”, “**Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar**” Güner İnal'a Armağan, Ankara, 1993, ss.198-199

²⁸⁵ Şükriye Karadaş, **Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2011, s.121-122

²⁸⁶ Hakan Yıldız, **Anadolu Selçuklu Devri Kayseri Yapılarında Palmet, Rumi ve Lotus Motifi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2019, s.18

²⁸⁷ Şimşir, **a.g.e.**, ss.25-28

²⁸⁸ Azade Akar, Cahide Keskiner, **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978, s.18

Gülbezek motifi sandukalarda yazı paftalarını ayıran alanlarda bulunmaktadır. (Çiz.No.-Kat.No.1-1, 31-14, 58-34, 59-34, 83-46, 84-46) Bunlar kendi içlerinde çeşitlenerek alt tipleri oluşturmaktadırlar. Bu tarzda süslemesi bulunan bir örnek Beyşehir’de H.832-M.1428 yılına ait sandukadır.²⁸⁹ Katalog bünyesinde incelenen ve H.605/M.1209 yılı ile en erken tarihli olan eserde gülbezek motifi ise bu alanda öncül sayılabilir.

Çok yapraklı çiçekler genellikle şahidelerde zar başlıklar üzerinde uygulama alanı bulmuştur. (Çiz.No.-Kat.No.36-19, 37-20, 38-21, 39-22, 54-31, 56-33, 89-48, 99-54, 114-61, 115-62) Bunun yanı sıra iki sandukada kullanıldığı görülmektedir. (Çiz.No.-Kat.No.5-2, 64-37) Bunlardan biri hem estetik hem de işlevsel bir yanının olması nedeniyle diğerlerinden ayrılmaktadır. (Çiz.No.-Kat.No.5-2) Doğadaki hayvanların su içmesi için yapılmış olan derin oyuk, çok yapraklı çiçek olarak tasarlanmıştır.

Hayat ağacı ve nar motifinin bulunduğu sanduka, süsleme olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. (Çiz.No.-Kat.No.100-55) Anadolu Selçuklu motif dağarcığında sıklıkla kullanılan nar motifi, örnekte hayat ağacının iki kenarında yer aldığı tasarımlarla karşımıza çıkar. Hayat ağacı mimaride ve el sanatlarında tek başına ya da iki yanında yırtıcı kuşlarla beraber kullanıldığı görülmektedir.²⁹⁰ Nar motifinin ilk kullanımı Uygur duvar resimlerinde görülmektedir. Narın hayat ağacıyla birlikte kullanıldığı örneklere Sivas Gök Medrese, Erzurum Çifte Minareli Medrese ve Birgi Ulu Cami’nin taç kapısında rastlanmaktadır.²⁹¹ Ayrıca bir dalın ucunda nar motifi²⁹² ve tek başına nar motifi olarak kullanıldığı örneklere de rastlanılmaktadır.²⁹³ Ahlat örneklerinde narın hayat ağacı ile beraber kullanıldığı mezar taşları bulunmaktadır.²⁹⁴

Hayat ağacı Orta Asya şaman inancında dünyanın merkezidir ve yer ile gök arasında köprü görevi görür. Şaman, hayat ağacı vasıtasıyla seyahat eder. Hayat ağacı

²⁸⁹ Çetinaslan, Muşmal, Kunt, **a.g.e.**, ss.101-104

²⁹⁰ Gönül Öney, “Anadolu Selçuklu Sanatında Hayat Ağacı Motifi”, **Belleten**, C.32, S.125, 1968, ss.25-50

²⁹¹ Ersel Çağlıtütüncügil, “Türk Süsleme Sanatında Nar: Form, Köken ve İkonografik Anlamı”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.33, 2013, ss.69-73

²⁹² **a.g.e.**, s.67

²⁹³ **a.g.e.**, s.66

²⁹⁴ Öney, “Anadolu Selçuklu Sanatında Hayat Ağacı...”, s.35

içinde bulunan narlar ise cennet sembolüdür. Kümbet, türbe ve mezar taşlarında yer alan hayat ağacı ve nar motifleri ise öbür dünyaya göçen ruhun kullanması için bir araç ve cennete ulaşması için bir sembol niteliğindedir.²⁹⁵ İslam dinine inanmalarının yanında Orta Asya inançlarına da bağlı kalan Anadolu Türkleri ortaya koydukları sanatsal ürünlerde bu inancı yaşatmaya devam etmişlerdir.

3.3.3. Figürlü Süsleme

Mezar taşlarında figürlü süslemenin bulunduğu üç örnek vardır. (Çiz.No.-Kat.No.32-15, 36-19, 53-30) Bunların üçü de şahide formu mezar taşlarında bulunmaktadır.

Şahidelerden birinde iki figür karşılıklı işlenmiştir. (Çiz.No.-Kat.No.32-15) Sarıklı ve daha büyük olan oturmakta, eliyle karşısında bulunan daha küçük figüre uzanmaktadır. Burada yönetici sınıfının resmedilmesinden ziyade tasavvufi bir anlatım olduğu anlaşılmaktadır. Figürlü mezar taşlarında iki figürün karşılıklı işlendiği örnekler Akşehir tipli mezar taşlarında anne ve çocuk figürlerinin yer aldığı sahneler olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁹⁶ Bunlar büyük boyutlu bağdaş kurmuş anne ve yanında küçük boyutlu bağdaş kurmuş çocuk figürü şeklindedir. Araştırmacılar tarafından hamile iken vefat eden annenin mezarı ya da bebekken ölen kişinin mezarı olarak yorumlanan bu şahideler dışında iki figürün yan yana resmedildiği bir diğer örnek ise atlı av sahnesi olması bakımından farklılık arz eder.²⁹⁷

Figürlü süslemenin bulunduğu diğer şahidede av sahnesi işlenmiştir. (Çiz.No.-Kat.No.53-30) At üzerindeki süvari elinde avcı kuşu ile resmedilmiştir. Tahribat nedeniyle tam olarak görülemez de hafifçe seçilen diğer figürlü örnekte atın alt kısmı görülebilmektedir. (Çiz.No.-Kat.No.36-19) Burada da bir av sahnesi resmedilmiş olmalıdır. Atlı av sahnelerinin yer aldığı şahide örneklerine Akşehir taraflarındaki mezar taşlarında karşılaşılmaktadır.²⁹⁸ Bunlar genellikle haşhaş dalları ile tabiat ortamında bulunmaktadır. Atlar yürür vafiyettedir ve süvarilerin ellerinde ya da

²⁹⁵ Öney, "Anadolu Selçuklu Sanatında Hayat Ağacı...", ss.34-36

²⁹⁶ Benli, **a.g.e.** ss.36-37, 55-57

²⁹⁷ M. Murat Bozcu, **Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Eserler Koleksiyonu Cilt I**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, ss.222-224

²⁹⁸ Benli, **a.g.e.** s.49-53, 115-116

etrafında avcı kuşlar bulunmaktadır. Eserlerden ikisi 14. yüzyıla, biri H.867-M. 1462 yılına tarihlendirilmektedir. Katalog dâhilindeki iki mezar taşı Akşehir örneklerinden farklı olarak sahnenin arkasının tamamen kıvrım dallar üzerinde motiflerle bezelidir.

Akşehir tipli mezar taşlarında olduğu gibi katalog dâhilindeki üç figürlü örneğin şahide formunda bulunmasının yanı sıra sanduka formunda da figürlü örnekler vardır. Anadolu Selçuklu ve Beylikler devrine tarihlendirilen Afyon Boyalıköy Hankahı'ndan alınarak Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenmekte olan bir sandukanın uzun kenarına iki atlı figür işlenmiştir. Diğer bir mezar taşı koç şeklindedir ve yüzeyine iki atlı figür işlenmiştir.²⁹⁹ Ankara Etnografya Müzesi'nde sergilenen ve H.878-M.1474 tarihli Balı Çelebi bin Yakup Ağa'ya ait sandukanın kısa kenarında kazıma tekniği ile yapılmış atlı avcı sahnesi bulunmaktadır.³⁰⁰

Mezar taşlarına sirayet etmiş atlı avcı sahnesi, hiç şüphesiz Orta Asya Türklerinden bu yana Anadolu Selçuklularına kadar önemini kaybetmeyen av şenlikleri ve etkinliklerinden ileri gelmektedir. Sultanlar tarafından gerçekleştirilen bir saray meşgalesi olması bu sporun nüfuz sahibi kişilerce gerçekleştirildiğinin kanıtıdır. Avın ardından yapılan şenlikler ise halkın bu spordan nasipleneceği tarafı ihtiva etmektedir.³⁰¹ Gönül Öney tarafından atlı av sahneleri tipolojik olarak ayrılmıştır.³⁰² Katalog dâhilindeki iki figürlü şahide yapılan tipolojide *tek başına avlanan avcı* türüne dâhil edilmektedir. (Kat.No.19, 30) Bir eserin tahribat dolayısıyla yalnızca atın alt kısmı günümüze ulaşması ise avcının incelenememesine neden olmuştur. Avcıların avcı kuşlarla beraber avlandığı pek çok sahnede bir eli havada eldivenli halde avcı kuşu tuttuğu görülmektedir. Sahnenin bilinen en erken tarihli örneği seramik sanatında 9. yüzyıla tarihli bir Nişabur tabağında görülmektedir.³⁰³ Emel Esin'in araştırmaları sonucunda bu sahneye Yenisey Irmağı kıyılarında bulunan M. 6-8. yüzyıla tarihli

²⁹⁹ Bozcu, **a.g.e.**, ss.220-224

³⁰⁰ Küçükahmet, **a.g.e.**, ss.61-64

³⁰¹ Gönül Öney, "İran Selçukluları ile Mukayeseli Olarak Anadolu Selçuklularında Atlı Av Sahneleri", **Anatolia**, Sayı:11, 1967, ss.121-122

³⁰² **a.g.e.**, ss.123-124

³⁰³ Öney, "İran Selçukluları ile Mukayeseli...", s.124

gümüş bir kadeh üzerinde de rastlanılmaktadır.³⁰⁴ Daha sonraları bu sahne farklı türdeki eşya ve yüzeylerde kullanılagelmiştir.

Atlar, yarı göçebe Proto-Türk toplumlarında, ardından savaşçı bir millet olan Türk uygarlıklarında önemi neticesinde kült haline gelmiştir. Kimi inanışta gökten inerek ya da ilahi bir olayla dünyaya gelen atlar, sahibine öğütler veren zeki varlıklardır. Bazı inanışlarda şamanın kendisini temsil ettiği de olmuştur. Atlar bilinmeyen ile gerçek dünya arasında, gök ve cehennem arasında bir vasıta görevi görmektedir.³⁰⁵

Avcı sahneleri ikonografik olarak ölen kişinin iyi bir avcı olduğuna işaret ettiği gibi cennete giderken atın onun vasıtası olarak yanında yer aldığı inanışı şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca Eski Türklerde at, göğe yükselmekte kullanılan bir araçtır.³⁰⁶

3.3.4. Mimari Form Süsleme

Mezar taşlarında mimari formlar hususunda süsleme sayılabilecek unsurlar Anadolu Selçuklu taç kapı ve mihrap düzenlemelerinde karşılaşılan sütunçe ve zar başlık düzenindeki tasarımıdır. Mezar taşlarından şahide formunda karşılaşılan bu düzenleme katalogda incelenen 17 örnekte bulunmaktadır. (Kat.No.19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 33, 35, 48, 51, 52, 53, 54, 62) Bunların en erken örneği 14. yüzyılın ortalarına tarihlidir. En geç 15. yüzyıla kadar bu düzendeki şahidelerin yapımı devam ettirilmiştir. Bu düzendeki şahideler Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi çevresindeki haziresinde³⁰⁷, Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığında³⁰⁸ ve Karaman Ak Tekke Cami Haziresinde karşılaşılmıştır.³⁰⁹

Şahidenin iki kenarında sütunçe, üzerinde zar başlık ve kaide olarak zar başlık olmak üzere tek bir örnek bulunmaktadır.(Kat.No.33) Bu tür mezar taşları daha çok

³⁰⁴ Emel Esin, “Kuşçı-Türk Sanatında Atlı Doğancı İkonografisi Hakkında”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, C.6, 1974-75, s.425

³⁰⁵ Ahmet Caferoğlu, “Türk Onomastiğinde “At” Kültü”, **Türkiyat Mecmuası**, C:10, 1953, s.201

³⁰⁶ Gönül Öney, “İran Selçukluları ile Mukayeseli...”, s.130

³⁰⁷ Mustafa Yıldırım, **a.g.e.**, ss.209-210, 212-218

³⁰⁸ Başak Başbay, “Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı’ndan Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Örnekleri”, **Akra Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi**, c.23, S.23, 2021, s.108-109

³⁰⁹ Harun Şahin, “Karaman Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi Haziresinde Bulunan Mezar Taşları”, **Türk Dünyası**, S.44, Ankara, 2017, ss.304-305, 307

Akşehir’de görülmektedir.³¹⁰ Sütunçelerin iki katlı olan örnekleri de bulunmaktadır. Diğerleri yalnız zar başlık düzenindedir.

Sütunçelerin yüzeyleri düz (Kat.No.24, 29, 32), sarmal (Kat.No.19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 31, 35, 48) ya da zikzak (Kat.No.33, 51, 52, 53, 54, 62) olmak üzere üç farklı türde hareketlendirilmiştir.

Zar başlıklar çoğunlukla düz görünüme sahiptir. (Kat.No.22, 23, 26, 27, 34, 51, 52, 53) Altı (Kat.No.19, 20, 21, 31) ve sekiz (Kat.No.33, 48, 54, 64) yapraklı çiçekle süslediği örnekler bulunmaktadır.

Mezar taşlarından şahide formlu olanların üst kısımlarında ayrıca bir palmet formuyla nihayetlendiği örnekler vardır. (Kat.No.10, 20, 21, 24, 29, 30, 31, 35, 51, 54, 67) İki örnek ise bitkisel demetler ile nihayetlenmektedir. (Kat.No.33, 48)

Üç şahide niş ile ayrıca hareketlendirilmiştir. (Kat.No.4, 18, 32) Bunlar üçgen, sivri ve kaş kemer olmak üzere üç farklı şekildedirler. Bunlardan en geç olanı 14. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Mihrap nişli mezar taşları Ankara Etnografya Müzesi’nde sergilenen örneklerde farklı tipleri görülmektedir.³¹¹ Küçük bir taç kapı veya pencere açıklığı düzenlemesine sahip görkemli örnekleri bulunduğu gibi yalnızca niş şeklinde yapılmış olanlara da rastlanılmaktadır. Ayrıca Sivas’ta bulunan H.795/M.1392-1393 yılına ait bir sanduka ve 14. yüzyıla tarihli bir sanduka niş girintileri ile bezenmiş vaziyettedir.³¹²

3.3.5. Nesneli Süsleme

Mezar taşlarında nesneli süsleme, kandil (Çiz.No.-Kat. No.6-3, 34-17, 35-18, 40-23) şamdan (Çiz.No.-Kat.No.6-3, 35-18) ve mihrap (Çiz.No.-Kat.No.27-12, 121-66) olmak üzere üç çeşit motif olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kandiller ve şamdanların erken tarihli örnekleri Ahlat mezar taşlarında 13. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren görülmektedir. Kırşehir örneklerinde ise yaygın kullanımı ile dikkat çeker.³¹³ Farklı düzen, tasarım ve teknik ile yapılan kandil motifli

³¹⁰ Benli, **a.g.e.**

³¹¹ Küçükahmet, **a.g.e.**, ss.39-50

³¹² Pekgöz, **a.g.e.**, s.103-111

³¹³ Çal, “Malatya Kırklar Mezarlığı..., ss.175-179

mezar taşları Osmanlı döneminin sonuna kadar mevcudiyetini devam ettirmiştir.³¹⁴ Kandil ve şamdan motifleri yol gösterici ve ışık sağlayıcı olması bakımından ikonografik bir alt yapıya sahiptir.³¹⁵

Akşehir’de çok sayıda şahidenin şamdan ve kandil motifleri ile tezyin edildiği ve bunların 14 ve 15. yüzyıla tarihlendiği bilinmektedir.³¹⁶ Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı’nda tarihsiz şahidelerde de kandil ve şamdan motiflerinin uygulandığı mezar taşları bulunmaktadır.³¹⁷ Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi haziresinde de kandil ve şamdan motifli mezar taşları vardır. Bunlardan birinin tarihi bilinmezken diğeri H.732/M.1331-32 yılına tarihlidir.³¹⁸ Katalog bünyesinde incelenen mezar taşından en erken tarihli H.643-M.1245 yılına ait sandukadır. Sanduka üzerinde uygulandığı bir örnek ise H.770-M.1368 yılına tarihli bir mezar taşıdır.³¹⁹

Mihrap nişlerinin oluşturduğu bordürün bir benzeri Beyşehir’de H.831-M.1428 yılına ait sandukada görülmektedir.³²⁰ Bu doğrultuda katalog dâhilinde incelenen sanduka 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmesi bakımından motifin kullanıldığı erken tarihli bir örneği ihtiva etmektedir.

3.4. Yazı

Mezar taşlarında bulunan kitabeler hem tarihi hem sanatsal değerleri bakımından öneme haizdir. İncelenen 69 mezar taşından biri şahide olmak üzere dört adeti kitabesizdir. (Kat.No.35, 64, 65, 66) Bunun dışında diğer tüm mezar taşları sülüs hattıyla yazılmıştır. Yazıların taşta işlenişinde genellikle zemin oyma tekniği uygulanırken bir örnekte (Kat.No.67) kazıma tekniği görülmektedir.

Metin içeriği bakımından sandukalar yüzey alanları nedeniyle daha uzun metinler içerirken şahidelerde daha kısa metinlere yer verilmiştir. Mezar taşlarında genellikle Ayet-i Şerif, Hadis-i Şerif, dua, unvan, el-kab, şiir, isim ve tarih bilgilerini

³¹⁴ Selda Kalfazade, Özkan Ertuğrul, “Kandil ve Kandilin Motif Olarak Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı Üzerine”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C:2, S:5, İstanbul, 1989, s.26

³¹⁵ Ahmet Çaycı, Bayram Ürekli, “Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.10, Konya, 2003, ss.380-382

³¹⁶ Benli, **a.g.e.** ss.117-125, 134-138, 171-19, 183-192, 204-205, 208-223, 214-223, 233-234 (Eserin sayfa numaralarında yanlışlık vardır. Bu nedenle aynı sayfa sayılarında farklı eserler bulunmaktadır.)

³¹⁷ Başbay, **a.g.e.**, s.108-109

³¹⁸ Mustafa Yıldırım, **a.g.e.**, s.211, 217

³¹⁹ Küçükahmet, **a.g.e.**, ss.65-67

³²⁰ Çetinaslan, Muşmal, Kunt, **a.g.e.**, ss.99-101

içeren metinlerle karşılaşmıştır. Bunun yanı sıra hattat ismi (Kat.No.12) ve Esmâü'l-Hüsna (Kat.No.13) nadir görülen metin çeşitleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayet içeren mezar taşlarından (Kat.No.5, 6, 8, 11, 12, 25, 31, 34, 40, 44, 46, 49, 60) yalnız biri şahide formludur. Ayet-i Şerifler ise çoğunluğu Bakara Suresi 255 ayet olmak üzere İhlas Suresi 1-4. Ayet, Bakara Suresi 256, 285, 286, Ali İmran Suresi 18, 19, Maide Suresi 118. Ayet olarak farklılık arz etmektedir.

Hadis-i Şerif metinleri ise 3 mezar taşında tespit edilmiştir.(Kat.6, 18, 56)

Metin dili olarak genellikle Arapça ifadeler ağırlık gösterse de mezar taşlarının biri sanduka olmak üzere 5 adetinde Farsça metne yer verilmiştir. (Kat.No.20, 26, 40, 48, 54) Farsça ibareler genellikle şiir metinleridir. Beyşehirde bu tür Farsça şiirlerin olduğu sandukalar bulunmaktadır.³²¹

Mezar taşlarının 19'unda ortak kullanılan bir metin olması ise dikkat çekicidir. (Kat.No.1, 17, 21, 22, 26, 28, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 56, 61, 62, 63, 69) Bu metin *İntegale min darü'l-fenâ ila darü'l-bekâ*'dır. Bu metnin farklı versiyonlarının farklı yüzyıllarda sıkça kullanılması kalıplaşmış bir ifade olduğunu ortaya koymaktadır.

Mezar taşlarının 39 adetinde metfun kişinin ismini içeren metne yer verilmiştir. (Kat.No.1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 19, 24, 25, 28, 29, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 52, 56, 57, 59, 60, 62, 68) Bunlardan yalnız biri tahribat nedeniyle okunamamıştır. (Kat.75)

Mezar taşlarının 52 adetinde vefat tarihi bilgisinin içeren metne yer verilmiştir. (Kat.No.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60) Bunlardan yalnız üçünün tahribat nedeniyle basamaklarından bazıları okunabilmektedir. (Kat.No.12, 34, 60)

Mezar taşlarından yalnızca biri *Ketebe Keval bin 'Abdu'l-'aziz el-Kadı* ifadesi ile hattat ismini geçirmektedir. (Kat.No.12) Akşehir mezar taşlarında hattat ismini

³²¹ a.g.e., ss.109-110

geçiren 19 şahide bulunmaktadır.³²² 14. yüzyıla tarihlenen bu mezar taşlarında isimden önce gelen *resim* ve *amele* ifadeleri ile sanatkâr belli edilmiştir.

4. SONUÇ

“Konya’da Bulunan Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme” isimli araştırma, Konya ilinin merkezinde gerçekleştirilen bir mezar taşı çalışmasıdır. Çalışma bünyesinde incelenen eserler “Malzeme ve Teknik”, “Form”, “Süsleme” ve “Yazı” özellikleri başlıklarında değerlendirmeye tabi tutulmuş ve özellikle süsleme bölümünde motifler ve ikonografik anlamları üzerinde ayrıntılı bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Konya İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi’nde sergilenen toplam 69 mezar taşı, süsleme hususunda daha ayrıntılı incelemeye tabi tutularak, çağının diğer örnekleri arasında sanatsal anlamda yeri belirlenmeye gayret edilmiştir.

Çalışma bünyesinde toplam 69 adet mezar taşı incelenmiştir. Mezar taşlarından 15 adeti 13. yüzyıla, 17 adeti 14. yüzyıla, 1 adeti 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısına, 1 adeti 14. yüzyılın ilk çeyreği ile 15. yüzyıla, 1 adeti 14.-15. yüzyıla, 31 adeti 15. yüzyıla, 3 adeti 15. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir. Mezar taşlarının çoğunluğu mermerdendir. Zemin oyma tekniği en fazla kullanılan tekniktir. Mezar taşları form bakımından şahide ve sanduka olarak ayrılır. 31 adet sanduka, 38 adet şahide bulunmaktadır. İncelenen eserlerde geometrik, bitkisel, figürlü, nesnel ve mimari formda olmak üzere farklı süsleme çeşitleri görülmektedir. Mezar taşlarının tamamında sülüs hattının kullanıldığı görülür.

Mezar taşlarının büyük çoğunluğu mermer malzemedен mamul olduğu tespit edilmiştir. Küfeki ve Gödene taşı ise az kullanılan malzeme çeşitleridir. Eserlerin oluşumunda kullanılan tekniklerden en fazla olanı zemin oyma tekniğidir. Oyma ve kazıma teknikleri ise daha az tercih edilen tekniklerdir.

İncelenen mezar taşları sanduka ve şahide olmak üzere iki formda karşımıza çıkmaktadır. Sanduka formlu mezar taşlarından en erken tarihli olanı H.605/M.1209 yılına, en geç tarihli olanı H.880/M.1476 yılına aittir. Şahide formlu mezar taşlarından en erken tarihli olanı H.664-M.1265 yılına, en geç tarihli olanı H.904/M.1498 yılına

³²² Benli, a.g.e. ss.117-153, 156-157, 160-165

aittir. Çalışma bünyesinde tarihlendirmeleri yapılan mezar taşları en geç 15. yüzyılın son çeyreğine aittir.

Sanduka formlu mezar taşları gövde kısımlarının şekline göre alt başlıklara ayrılmaktadır. Bunlar sivri, üçgen, yuvarlak, ve yamuk geometrik formla nihayetlenen sandukalar olarak çeşitlilik göstermektedir. Şahide örneklerinden birinin baş ve ayak taşı, birinin ise baş taşı olduğu anlaşılmıştır. Üst kısımlarının şekline göre alt başlıklara ayrılan şahide formlu mezar taşları sivri, kaş ve dilimli kemer şeklinde çeşitlilik arz etmektedir. 9 adet şahidenin üst kısmının kırılmış olması nedeniyle herhangi bir tipolojiye dâhil edilememiştir. Şahidelerden sütunçeli-zar başlıklı düzende 18 örnek bulunmaktadır. Bunların en erken örneği 14. yüzyılın ortalarına tarihlidir. Zeyniyye tarikatına has eşkenar dörtgen formlu şahideler ise 6 adettir. Bunların hepsi 15. Yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedirler.

Süsleme açısından mezar taşları formlarına göre farklılık arz eden tasarım ve yerleşimlere sahiptir. Pano özellikli süslemelere daha çok sandukaların kısa kenarlarında ve şahidelerde rastlanmaktadır. Bordürler ise daha çok sanduka yüzeylerinde kullanılmıştır. Pano özellikli süslemeler bir mezar taşı hariç hepsinde ½ simetri kuralına uygun tasarlanmışlardır. Ayrıca yazı satırları arasında münferit konumda, harflere ve çerçeveye iliştilmiş motifler ise serbest özellikli tasarım olarak değerlendirilmektedir.

Mezar taşlarında motif çeşidi olarak geometrik, bitkisel, nesneli, mimari form ve figürlü süsleme görülmektedir. Geometrik süslemeler genellikle zencirek bordürleri gibi basit tasarımlı motiflerdir. En fazla karşılaşılan motif türü ise bitkisel süslemelerdir. Bunlar içinde en büyük grubu kıvrım dallar üzerinde rumi ve palmet motifleri oluşturur. Bunun yanı sıra hatayi, lotus, çok yapraklı çiçek, hayat ağacı, nar ve gülbezek motifleri görülen diğer motiflerdir. Figürlü süslemeye sahip üç mezar taşı bulunmaktadır. Bunlar Akşehir tipi mezar taşlarının başkente yansıyan örnekleri olarak değerlendirilebilir. Mimari formda süslemelerden kasıt sütunçeli-zar başlıklı düzenlemeler ve niş oyuntusuna sahip mezar taşlarıdır. Nesneli süsleme ise kandil, şamdan ve mihrap motifleri olarak çeşitlilik arz eder. Bahsi geçen tüm motiflere oranla bitkisel motiflerin daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Anadolu Selçuklu mimarisinde en gelişmiş örnekleri ile karşılaşılan ve yoğun bir şekilde süsleme programına dâhil

edilen geometrik süslemelerin mezar taşlarına aynı oranda sirayet etmediği tespit edilmiştir. Mimaride ve el sanatlarında sıkça kullanılan figürlü süslemeye, Akşehir'e kıyasla söz konusu bölgede daha az rastlanmış olması ise dikkat çekicidir.

Mezar taşlarının kitabe metinlerinin tamamında sülüs hattı kullanılmıştır. Yazının taşa tatbikinde en fazla zemin oyma tekniği tercih edilmiştir. Metin içerikleri Ayet-i şerifler, Hadis-i Şerifler, şiirler, özlü sözler, el-kablar, ünvanlar, isim ve tarih bilgisini içeren ibareler şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Yalnızca bir sandukada hattat ismi yer almaktadır.

Katalog bünyesinde incelenen eserlerin, Konya'nın farklı yerlerinden getirilerek ortak bir envanter oluşturulan müzelerden seçilmiş olması, Konya'nın Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi mezar taşlarının süsleme özellikleri hakkında ortak bir kanıya varılacağı hususunda şüphe götürmemektedir. Öyle ki halk zümresinden kişilerin mezar taşlarının yanı sıra Selçuklu Veziri Kaku Bey'in sandukasına varıncaya kadar farklı bir yelpazede inceleme gerçekleştirilmiştir. Yüksek lisans tezinin, şimdiye kadar çalışmalara konu olmuş mezar taşlarının yanı sıra müzede sergilenen ve araştırmalarda yer edinmemiş mezar taşlarının da ele alınması dolayısıyla alandaki eksikliği doldurduğu düşüncesindeyiz. Ayrıca süsleme hususunda yapmış olduğumuz ayrıntılı araştırma ile de mezar taşları çalışmalarında yeni yeni oluşmaya başlayan bir alana katkı sağlamış bulunmaktayız.

Mezar taşları buldukları alan nedeniyle tahribata açık eserlerdendir. Bu tahribat ister doğa yoluyla olsun ister insan eliyle kültürel bir mirasın yavaş yavaş erimesine neden olmaktadır. Bu hususta tahribata açık mezar taşlarının korunması için toplanması, restore edilmesi ve envantere geçirilerek bir sonraki kuşaklara aktarılması en başta yapılması gerekenlerdir. Konya'da bulunan İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi ve Tarihi Mezar Taşları Müzesi bu çabalardan yalnız ikisi olarak, nadide değerlerini korumaya devam etmektedirler.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZOĞLU, Ahmet Sacit, ‘Mezar Taşı Çalışmaları’, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C:7, S:14, 2009, ss.297-314

ALYILMAZ Cengiz, ALYILMAZ, Semra, “İğdır ve Çevresindeki Koç Heykelli Mezar Taşlarının Üzerindeki Arap Harfli Yazıtlar”, **Arap Harfli Yazıtlar ve Mezar Taşları Çalıştayı Bildirileri-Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Bahar, 2017, ss.305-344

AKAR, Azade, KESKİNER, Cahide, **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978

AKSU, Hatice, **Rumi Motifinin Kökeni**, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1998

AKSOY, Mustafa, Tunceli’de Koç-Koyun Heykelleri ve Balballar, **2023 Dergisi**, S.129, 2012, ss.16-20

AKYURT, M. Yusuf, **Resimli Muhtasar Konya Müzesi Rehberi**, İstanbul 1930

ASLANAPA, Oktay, **Türk Sanatı**, İstanbul, 2015

ASLANAPA, Oktay, ‘İlk Müslüman Türk Devletlerinde Kültür ve Sanat’, **Türkler Ansiklopedisi**, C.6, Ankara, 2002, ss.9-45

ARIK, M. Oluş, “Erken Devir Anadolu-Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”, **Ankara Anadolu**, S.11, Ankara, 1967, ss.11-57

ARSEVEN, Celal Esat, **Türk Sanatı**, İstanbul, 1984

AYVERDİ, Z. İlhan, **Kubbealtı Lügatı**, <http://www.lugatim.com/s/%C5%9Fahide>, (08.05.2022)

BACQUÉ, Rammont, JEAN, Louis, AKSEL, Tibet, ‘Türk İslam Dünyasında Defin Gelenekleri Hakkında Uluslararası Bir Kaynakça Denemesi’, **İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri**, C.2, Ankara, 1996, ss. 211-256

BAK, Selami, **Ahlat Meydan Mezarlığı Kadılar Bölümü Mezar Taşı Envanteri**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2013

BAKIRCI, Naci, **İç Anadolu Bölgesindeki Mevlevi Mezar Taşlarında Görülen Dekoratif San'atlar ve Semboller**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1999

BARIŞTA, H. Örcün, "İnce Minare Müzesi'ndeki 15-16. Yüzyıl Sembolik Lahitlerden Örnekler", **XII. Türk Tarih Kongresi 12-16 Eylül 1994**, Ankara, 1999, C.3, ss.1073-1086

BARIŞTA, H. Örcün, "Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk Mezar Taşlarında Bazı Takı Tasvirleri", **XIII. Türk Tarih Kongresi**, C.3, Ankara, 2002, ss.137-156

BAŞBAY, Başak, "Akşehir Nasrettin Hoca Mezarlığı'ndan Beylikler ve Osmanlı Dönemine Ait Mezar Taşı Örnekleri", **Akra Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi**, c.23, S.23, 2021S, s.87-110

BAŞAR, Zeki, **Erzurum'da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları**, Ankara, 1973

BAŞKAN, Seyfi, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996

BAYIK, Naciye, **Konya ve Çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemi Sandukaları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1995

BELLİ, Oktay, 'Türklerde Taş Heykel ve Balballar', **Türkler Ansiklopedisi**, C:3, Ankara, 2002, ss.1636-1643

BENLİ, Yusuf, **Akşehir'de Bulunan Süslemeli Mezar Taşları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1992

BERKLİ, Yunus, **Erzurum Ve Erzincan Çevresinde Görülen Koyun, Koç ve At Biçimli Mezar Taşları ve Sanat Tarihindeki Yeri**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2007

BORAN, Ali, ve diğerleri, **Ebedi İstinatgâh İlgin Mezar Taşları**, Konya, 2019

BOZCU, M. Murat, **Türk ve İslam Eserleri Müzesi Taş Eserler Koleksiyonu Cilt I**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017

BOZKURT, Nebi, “Mezarlık”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.29, Ankara, 2004, ss.519-522

BOZKURT, Nebi, “Sanduka”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.36, İstanbul, 2009, ss.102-104

BÖLÜKBAŞ, Elif, **Aksaray Müzesi Envanterine Kayıtlı Sandukaların Süsleme Özellikleri**, Kırşehir Ahi Ervan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2020

BUDAK, Cennet Betül, **Karacaahmet Mezarlığında Seyyidlere Ait Mezar Kitabeleri (19. Yüzyıl) (Metin İnceleme ve Transkripsiyon)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016

BÜLBÜL, Dilek, **Hadim Mezar Taşları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017

BÜLBÜL, Dilek, “Konya-Hadim’de Bulunan Saç Süslemeli Kadın Mezar Taşları”, **II. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları Sempozyumu 2019**, Kayseri, 2020, ss.5-47

CAFEROĞLU, A., “Türk Onomastiğinde “At” Kültü”, **Türkiyat Mecmuası**, C:10, 1953, s.201-212

CAN, Yılmaz, **İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı**, Ankara, 2014

ÇAL, Halit, “Türklerde Mezar – Mezar Taşları”, **Aile Yazıları**, S.8, Ankara, 2015, ss. 295-333

ÇAL, Halit, “Malatya Kırklar Mezarlığı Mezar – Mezar Taşlarında Bezeme”, **Bilig**, S.94, Türkistan, 2020, ss.159-187

ÇAĞDAŞ, Cevdet, **Kıbrıs’ta Osmanlı Devri Mezarları; Mezar Taşları**, Ankara, 1971

ÇAĞLITÜTÜNCİGİL, Ersel, “Türk Süsleme Sanatında Nar: Form, Köken ve İkonografik Anlamı”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S.33, 2013, ss.61-92

ÇAYCI, Ahmet, ÜREKLİ, Bayram, “Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.10, Konya, 2003, ss.359-402

ÇAYIRDAĞ, Mehmet, ‘Kayseri’de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitabe ve Mezartaşları’, **Tarih Dergisi**, İstanbul, 1984, ss.495-532

ÇETİNASLAN Mustafa, MUŞMAL, Hüseyin, KUNT İbrahim, “Beyşehir Yöresinde XV.-XVI. Yüzyıla Tarihlenen Sanduka Örnekleri”, **İstem**, S.11, 2013, ss.95-116

ÇOPUROĞLU, Y. Cemalettin, “Kültürel Anlamaların Taşınması: Koç Başlı Mezar Taşları: Elazığ Gülmez Mezarlığı Örneği”, **Geleneksel Türk Mezar Taşları I. Ulusal Sempozyumu (24-26 Mart 2017)**, Aydın, 2017, ss.569-590

ÇORUHLU, Yaşar, “Sultan Sencer Türbesi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.37, İstanbul, 2009, ss.519-521

ÇORUHLU, Yaşar, **Erken Devir Türk Sanatı – İç Asya’da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi**, İstanbul, 2011

ÇORUHLU, Yaşar, **Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar-Orta ve İç Asya’nın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme-**, İstanbul, 2016

ÇORUHLU, Yaşar, “Türk Mezar (Ölü) Taşlarının Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Türk İslam Dönemindeki Devamı ya da Dönüşümü Üzerine”, **I. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları**, Bakü, 2019, ss.482-523

DURAN, Remzi, BAŞ, Ali, “Geçmişten Günümüze Ermenek’te Türk Dönemi Mezar Taşı Uygulamaları”, **Ermenek Araştırmaları I**, Konya, 2018, ss.87-96

EFLAKİ, Ahmed, **Ariflerin Menkıbeleri**, (Çev. T.Yazıcı), C.2, Ankara, 1954 s.38-41; EYİCE, Semavi, “Kırşehir’de H. 709 (M.1310) Tarihli Tasvirli Bir Türk Mezartaşı”, **Reşit Rahmeti Arat İçin**, Ankara, 1966, ss.208-223

ELİTEZ, N. Gülgün, **Türk Mezartaşlarında Bitki Motifleri**, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996

ERDEMİR, Yaşar, **İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi**, Konya, 2009

ERDEMİR, Yaşar, **Sırçalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi**, Konya, 2015

ESİN, Emel, “Kuşçı-Türk Sanatında Atlı Doğancı İkonografisi Hakkında”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, C.6, 1974-75, s.411-452

ESİN, Emel, “Sin Bosna Hersek’te Bogomilcilere Atfedilen XIII.-XVI Yüzyıllardan Lahitler ile Anadolu’daki XII.-XIV. Yüzyıllardan Figüratif Tasvirli Türk Mezar Taşları Arasında Bir Mukayese”, **Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu**, İstanbul, 2006, ss.250-264

ETHEM PAŞA vd. (Hazırlayanlar), **Usul-i Mimari Osmani**, Viyana, 1873

EYİCE, Semavi “Kırşehir’de H. 709 (M.1310) Tarihli Tasvirli Bir Türk Mezartaşı”, **Reşit Rahmeti Arat İçin**, Ankara, 1966 ss.208-223

GALATA, Yasin Cemal **Türklerde Kaya Resimleri ve Mezar Geleneği**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2020

GÜBEN, Onur, “Ahıska’dan Artvin’e Koç-Koyun Formlu Mezar Taşları”, **Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi Prof, Dr. Baheddin Ögel Sayısı**, S.1 Bahar, 2019, ss.345-363

GÜNDOĞDU, Hamza “İkonografik Açıdan Türk Sanatında Rumi ve Palmetler”, **“Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar” Güner İnal’a Armağan**, Ankara, 1993, ss.197-211

GÜRLEVİK, Sebiha **Sivas Mezar Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2008

HASOL, Doğan, **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul, 2014

İMAM TİRMİZİ, **Sünen’üt-Tirmizi (Çeviri Mehmet Türk)**, İstanbul, 2018

İSLİMYELİ, Nüzhet, **Sanat Terimleri Ansiklopedisi**, C.2, Ankara, 1976

KALFAZADE, Selda, ERTUĞRUL, Özkan, “Kandil ve Kandilin Motif Olarak Anadolu Türk Sanatındaki Kullanımı Üzerine”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C:2, S:5, İstanbul, 1989, s.23-34

KAMALOV, Ablet, “Göçebe Uygur Kültürü”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.4, Ankara, 2002, ss.162-171

KARA, Hacer, DANIŞIK, Şerife, **Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, Konya, 2005

KARA, Hacer “Dere Mezarlıkları Dere’nin Tarihi Mezarlıkları”, **Konya Ansiklopedisi**, C.3, Konya, 2012, s.57-59

KARAÇAĞ, Demet, **Bursa’daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları**, Ankara, 1994

KARADAŞ, Şükriye, **Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisinde Bitkisel Bezeme Unsurları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2011

KARAMAĞARALI, Beyhan, “Sivas ve Tokat’taki Figürlü Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında”, **Selçuklu Araştırmaları Dergisi II 1970**, Ankara, 1971, ss.75-109

KARAMAĞARALI, Beyhan **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara, 1992

KARAMAN, Hayrettin ve diğerleri (Hazırlayanlar), **Kurân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli**, Ankara, 2017

KARAPIÇAK, Sevcin, **Akşehir Taş Eserler Müzesi’ndeki Beylikler ve Osmanlı Dönemi Mezar Taşları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019

KARAMÜRSEL, Alım ‘Türklerde Mezar Geleneği’, **Türkler Ansiklopedisi**, C.3, Ankara, 2001, ss.122-128

KARAMÜRSEL, Alım, “Eyüp’ten İki Zeyni Mezartaşı”, **Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu V Tebliğler**, İstanbul, 2002, ss.240-243

KAYACAN, Bircan, **18. ve 19. Yüzyıl Sufileri ve Sufilerin Mezar Taşları**, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2019

KAYALI, Mihrican, **Mezar Taşları Bibliyografyası**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009

KOCASAVAŞ, Yıldız, “Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Adetleri”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.3, ss.107-121

KONYALI, İ. Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleriyle Konya Tarihi**, Konya, 1964

KUBAN, Doğan, **Batıya Göçün Sanatsal Evreleri**, İstanbul, 2009

KUŞDOĞAN, Devrim, “Konya Tarihi Mezar Taşları Müzesi”, **Tarihi I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı 2018**, Aydın, 2018, ss.349-364

KÜÇÜKAHMET, Lülüfer, **Ankara Etnografya Müzesi’nde Bulunan Mezar Taşlarındaki Süslemeler**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009, ss.53-54

MENDEL, Gustave, “Les Monuments Seldjoukides En Asie Mineure” **Revue De l’Art Ancien et Modern**, S. XXIII, Paris, 1908 s.11; KARAMAĞARALI, Beyhan, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara, 1992

MENDEL, Gustave, “Anadoluda Selçuk Abideleri”, **Yeni Mecmua**, S.19, 1917, s.372; PEKGÖZ, Serkan, **Ahilik Müessesine Ait Menkul Eşyalar**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021, s.69

PERÇEM, Ersan, **Bursa Türk İslam Eserleri Müzesindeki XV. Yüzyıla Ait Mezar Taşlarında Bezeme Üslubu**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010

MERİÇ, Rıfkı Melül, “Anadolu Türk Tarihi Vesikaları: Akşehir Türbeleri ve Mezarları”, **Türkiyat Mecmuası**, S.5, 2010, ss.141-212

MUŞMAL, Hüseyin, KUNT, İbrahim, ÇETİNASLAN, Mustafa, “Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesindeki Türbelerde Yer Alan Mezar Taşları”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.35, 2014, ss.165-215

MUTLU, Mehmet **Siirt Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006

MUZİO, Ciro Lo, ‘Erken Dönem Türklerinde Defin İşlemleri’, **Türkler Ansiklopedisi**, C:3, Ankara, 2002, ss.204-214

MÜLAYİM, Selçuk, **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Geometrik Süslemeler Selçuklu Çağı**, Ankara, 1982

MÜLAYİM, Selçuk, “Selçuklu Palmet Motiflerinin Tipolojisi”, **Anadolu (Anatolia) XX 1976/1977**, Ankara, 1984, ss. 141-153

MÜLAYİM, Selçuk, “Selçuklu Geometrik Süslemeleri”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S.9, İstanbul, 1990, ss.47-53

MÜSLİM b. Haccac, **Sahihi Müslim Muhtasarı I (Çeviri A. Feyzi Kocaer)**, Konya, 2019

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.1, Konya, 1949, ss.14-23

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.2, Konya, 1949, ss.21-22

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.3, Konya, 1949, ss.22-23

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.6, Konya, 1949, ss.16-20

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.10, Konya, 1949, ss.19-23

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.14, Konya, 1950, ss.21-22

ORAL, M. Zeki, “Konya’da Tarihi Mezar Taşları”, **Anıt**, S.16, Konya, 1950, ss.15-16

ÖGEL, Semra, **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1966

ÖGEL, Bahaeddin, **İslamiyet’ten Önce Türk Kültür Tarihi Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre**, Ankara, 1984

ÖGEL, Semra, **Anadolu Selçuklu Sanatı Üzerine Görüşler**, İstanbul, 1994

ÖNEY, Gönül, ‘Anadolu’da Selçuk Geleneğinde Kuşlu, Çift Başlı Kartallı, Şahinli Ve Aslanlı Mezar Taşları’, **Vakıflar Dergisi**, S:8, Ankara, 1969, ss.283-291

ÖNEY, Gönül, “İran Selçukluları ile Mukayeseli Olarak Anadolu Selçuklularında Atlı Av Sahneleri”, **Anatolia**, Sayı:11, 1967, ss.121-138

ÖNEY, Gönül, “Anadolu Selçuklu Sanatında Hayat Ağacı Motifi”, **Belleten**, C.32, S.125, 1968, ss.25-50

ÖNDER, Mehmet, “Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Motif Karakteri”, **Anıt**, S.22-23, Konya, 1958, ss.3-15

ÖNDER, Mehmet, “Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsleme”, **Türk Etnografya Dergisi**, S.12, Ankara, 1970, ss.5-16

ÖNDER, Mehmet, ‘Bir Selçuklu Şaheseri Mevlana'nın Ahşap Sandukası’ **Vakıflar Dergisi**, S.17, 1983, ss.79-92

ÖNGÖREN, Reşat, “Zeyniyye”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.44, İstanbul, 2013, ss.367-371

ÖNOĞUL, Perihan, **Şebinkarahisar ve Çevresi Yapı ve Mezar Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2016

ÖZGÜL, Oktay, “Erzurum ve Çevresinde Erken Dönem Türk İzlerine Ait Yeni Bulgular”, **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.65, 2020, ss.219-245

PEKGÖZ, Serkan, **Ahilik Müessesine Ait Menkul Eşyalar**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021

PERÇEM, Ersan, **Bursa Türk İslam Eserleri Müzesindeki XV. Yüzyıla Ait Mezar Taşlarında Bezeme Üslubu**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2010

REİSOĞLU, Cansu, **Ahlat Meydan Mezarlığı’ndaki Hacı Miran Bin Yusuf’a Ait Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2016

RİCE, T. Talbot, **The Seljuks in Asia Minör**, London, 1961

SARACOĞLU, Necibe **Türk Mezarlarına Dair Araştırma**, İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yeterlilik Çalışması, İstanbul, 1950

SİLİ, Timur, “Bir Orta Asya Geleneği Koç-Koyun Heykel Mezartaşları”, **Bilig 1**, S.96, Türkistan, 1996, ss.60-65

SÖZEN, Metin, TANYELİ, Uğur, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2010

ŞAHİN, Harun, “Karaman Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi Haziresinde Bulunan Mezar Taşları”, **Türk Dünyası**, S.44, Ankara, 2017, ss.297-343

ŞİMŞİR, Zekeriya, **Konya’daki Selçuklu Mimarisinde Rumi Motifi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2002

TAŞKIN, Saadet, ‘Anadolu Selçuklularında Çinili Lahitler’, **Sanat Tarihi Yıllığı**, S.4, 1971, ss. 237-257

TOP, Mehmet, YUNUS, Ö. Avni, “Ahlat Taht-ı Süleyman Mezarlığındaki Usta Kitabeli Mezar Taşları”, **II. Uluslararası Geleneksel Türk Mezar Taşları Sempozyumu**, Ankara, 2020, ss.48-82

TUNÇ, Muzaffer, “Konya İnce Minare Müzesi’nde Bulunan Kitabeli Şahide Örnekleri”, **Müze**, S.10-11, Konya, 1996, ss.33-38

TÜRK, Hümeysra, KARA, Hacer, “Konya’daki Osmanlı Türbelerinde Mezar Taşları”, **Hitit İlahiyat Dergisi**, C.20, S.2, 2021, ss.835-875

ÜNVER, Süheyl, ‘XIV. Asırda Selçukluların Ananesine Bağlı Mezar Taşları Üzerine’, **Vakıflar Dergisi**, S.12, Ankara, 1978, ss.15-26

YAZICIOĞLU, Emrah, **Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Külliyesi Hazinesi’nde Yer Alan Mezar Taşları**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

YER, Kader, **Trabzon Sülüklü Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

YETKİN, Suut Kemal, **İslam Mimarisi**, Ankara, 1959

YETKİN, Şerare, “Yeni Bulunmuş Figürlü Mezar Taşları”, **Selçuklu Araştırmaları Dergisi I 1969**, Ankara,1970, ss.149-156

YILDIRIM, Mustafa, “Konya Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi Çevresinde Oluşan Yapı Topluluğu”, **Marife**, S.2, 2007, ss.203-232

YILDIRIM, Yusuf, “Karaman’daki Altıgen Prizmal (Kümbet Modelli) Mezar Taşları”, **I. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı 2018**, Aydın, 2018, ss.638-664

Hakan Yıldız, **Anadolu Selçuklu Devri Kayseri Yapılarında Palmet, Rumi ve Lotus Motifi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2019

YUNUS, Ö. Avni, **Ahlat Taht-ı Süleyman Mezarlığındaki Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2017

